

ศึกษาคอลัมน์ “คุยกับประภาส”
ของ ประภาส ชลศรานนท์

สารนิพนธ์ของ
ของ
นางสาวบุบผา ละเอียด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ตุลาคม 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๕.๑๖๐๓

๖๖๖๖๖

๕.๓

ศึกษาคอลัมน์ “คุยกับประภาส”
ของ ประภาส ชลศรานนท์

บทคัดย่อ

ของ

นางสาวบุบผา ละเอียต

๑๐๘.๖. ๒๕๕๐

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ตุลาคม ๒๕๔๗

h ๒๕๗๖๕๕

บุบผา ละเอียด. (2547). *ศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ของ ประภาส ชลศรานนท์*.

สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ.

สารนิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอ แนวคิด และกลวิธีการเสนอแนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ของ ประภาส ชลศรานนท์

ผลการศึกษารูปแบบการนำเสนอคอลัมน์พบว่า ใช้การนำเสนอด้วยรูปแบบทั่วไป 3 รูปแบบ คือ รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป รูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน และรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลัก รูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่านเป็นรูปแบบที่นำเสนอเนื้อหาหลากหลายมากที่สุดเพราะเป็นการถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้อ่านจำนวนมากสนใจและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้อ่าน ส่วนรูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ พบว่าคอลัมน์มีรูปแบบพิเศษ 5 ประการ คือ การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม การสอดแทรกอารมณ์ขันในเนื้อหา การยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย การแสดงความเห็นกับตนเองกับผู้อ่าน และการใช้ศิลปะการย่อหน้า รูปแบบเฉพาะทั้งหมดที่ปรากฏในคอลัมน์แสดงให้เห็นว่าประภาสมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจใจของผู้อ่าน มีการค้นคว้าหาความรู้ที่ทันสมัยและแปลกใหม่มาประกอบนำเสนอเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะติดตามอ่านอย่างต่อเนื่อง และโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามได้

ผลการศึกษาแนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ ที่ปรากฏในคอลัมน์ พบว่าประภาสนำเสนอแนวคิด 9 หมวดแนวคิดแก่ผู้อ่าน ดังนี้ แนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก แนวคิดการมองเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการมองแบบแยกส่วน แนวคิดการมองวิธีมากกว่าเป้าหมาย แนวคิดพิจารณาความสมดุล แนวคิดมองว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่า แนวคิดเชื่อมั่นในความคิด แนวคิดให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษา และแนวคิดการมองสิ่งต่างๆ อย่างเชื่อมโยง การนำเสนอแนวคิดเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อผู้อ่าน และเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้อ่านที่กำลังเผชิญปัญหาต่างๆ ผ่านคอลัมน์ "คุยกับประภาส"

ส่วนกลวิธีในการนำเสนอแนวคิดที่ประภาสใช้ในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" จากการศึกษาพบว่าประภาสใช้กลวิธีที่เป็นแบบเฉพาะของตัวเอง ได้แก่ ใช้การอธิบาย การบรรยาย และพรรณนา ร่วมกัน และใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อหา โดยการใช้เรียงลำดับ การคลี่คลายปัญหา การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน , ตลอดจนกลวิธีอื่นๆ คือ การใช้ความคุ้นเคย การยกตัวอย่าง การอุปมาเปรียบเทียบ การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ การเล่าเรื่องเชิงสมมุติ การใช้บทร้อยกรอง และการใช้ภาพสื่อ นำความคิด

AN ANALYTICAL STUDY OF
MR. PRAPAS CHOLSRANON ' S COLUMN IN "KHUYKABPRAPAS"

AN ABSTRACT
BY
Buppha La - aied

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot Universit
October 2004

Buppha La-aied. (2004) *AN Analytical Study of MR. Prapas Cholsranon 's Column in "Khuykabprapas"*. Master Project,M.Ed. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assoc. Prof. Supa Pancharearn.

The objectives of the thesis is to analyze the patterns of concepts presentation and the technique of concepts presentation which occur in the column, namely, "Khuykabprapas" written by Prapas Cholsranon .

The result of study indicates that the patterns of Prapas ' s Column are 3 types . There are 1) The pattern of General articles 2) The pattern of corresponding between the columnist and the readers 3) The pattern of opinions expression from the readers . And The pattern that presents the most various substances is type 2) , the pattern of corresponding between the columnist and the readers due to their interest and the things concerning their ways of life . As for the other two patterns , they are creative and guiding concepts to society .

The unique of his column can be analyzed into 5 special aspects as the followings : 1) It is stage - like for exchanging opinions in which the readers can participate. 2) A good sense of human are inserted wisely . 3) It shows many example cases. 4) it sounds friendly and close to the readers. 5) It forms the paragraphs in artistic way . All these aspects imply that Prapas understand his readers and search for the information very well , hence , his column are popular and can reach the reader 's mind .

According to the result of studying the concepts occurring in his columns , it indicates that Prapas introduces 9 concepts of think to the readers , these are the concept of positive thinking , creative thinking , separate thinking , emphasizing an methods rather than targets , the balance of life , humans valuation , believing in goodness , giving importance to education system and connecting different things. He use these concepts to exchange opinions with his readers and to improve their attitudes and ways of thinking while facing their problems .

As for the strategy of concepts presentations , the study shows that his strategy is the unique type and particular to himself . It has two main aspects ,

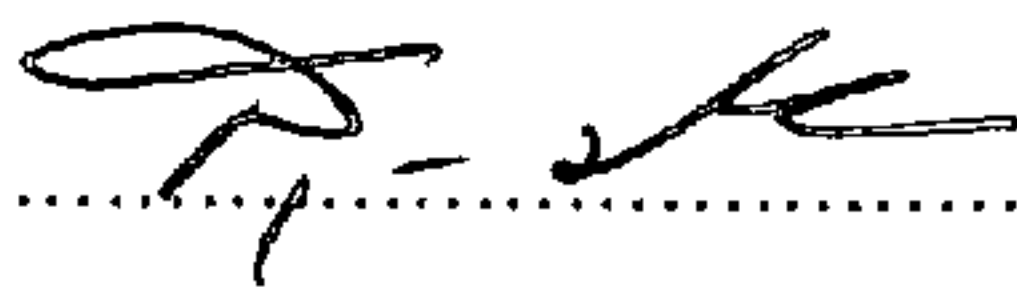
- 1) It use explanation , narration and description altogether.
- 2) It uses the relation principle , arranging substances in order , solving giving solution , pointing out the related causes and results .

Other aspects of strategy such as paralleling , showing example , using a metaphor , using trust worthy references , narrating fictions , poems , using language to introduce an idea , are the parts to support the two main aspects to make the concepts even clearer.

The study shows that the column , "Khuykabprapas" or "Chat with Prapas" is outstanding due to the benefit it causes the public and the way it is presented , is contemporary , interesting , easy to communicate with the readers , harmonious with the need of society and effectively persuasive to the readers.

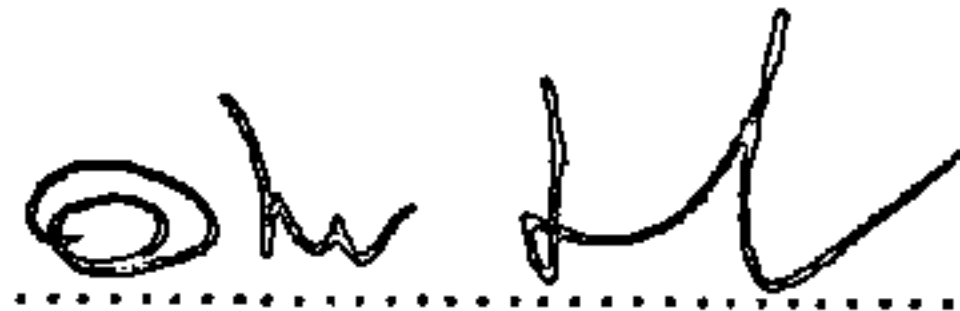
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

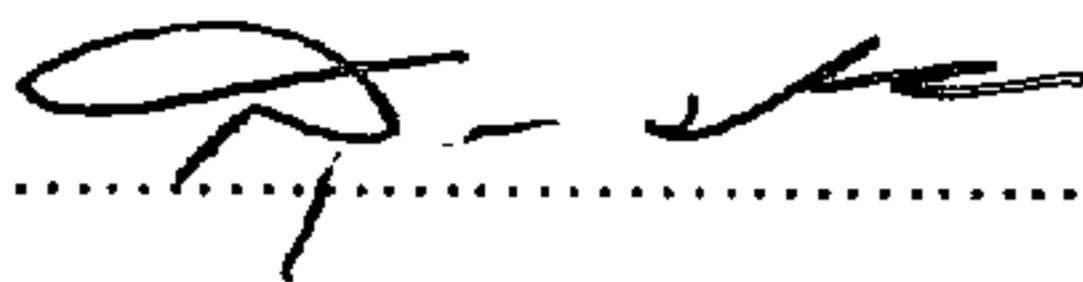
(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์อุศรา บุญทิพย์)

คณะกรรมการสอบ

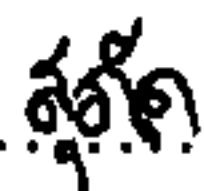
ประธาน

(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

กรรมการสารนิพนธ์

(อาจารย์พธาดา สุวัฒนวิช)

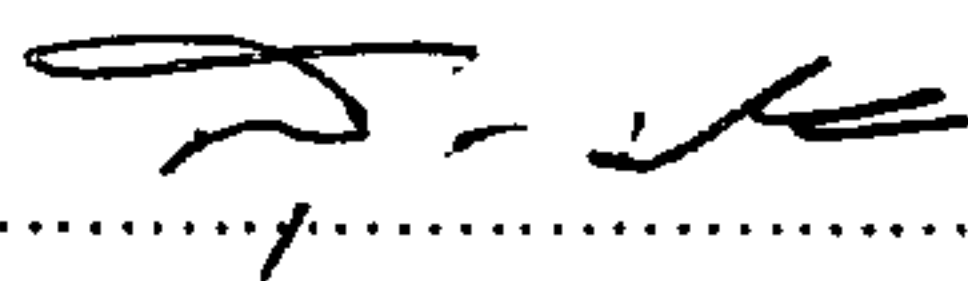

กรรมการสารนิพนธ์

กรรมการสารนิพนธ์

(อาจารย์สุกค มหาวรากร)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ)

วันที่ 15 เดือน ตุลาคม พ.ศ 2547.

ประกาศคุณูปการ

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุภา ปานเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์อย่างสูงที่ได้ถ่ายทอดความรู้ หลักการคิด และหลักสำคัญในการตีความ ที่เป็นผู้ให้โอกาสและติดตามผู้ศึกษาด้วยความมุ่งมั่น เสียสละ และด้วยความเมตตาอย่างที่สุด จนสารนิพนธ์นี้สำเร็จลงได้

กราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ อาจารย์พรธาดา สุวธนวนิช และอาจารย์สุภักดิ์ มหาวรรการ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลา ให้ความรู้และคำแนะนำที่มีค่ายิ่ง ทั้งยังได้ให้กำลังใจและตรวจแก้ไขสารนิพนธ์จนเสร็จสิ้น

กราบขอบพระคุณอาจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่และเป็นกำลังใจให้ลูกศิษย์ในรุ่นของผู้ศึกษา และกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันตก และอาจารย์ทุกท่านของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้ศึกษา

ขอขอบพระคุณคุณประภาส ชลศรานนท์ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ปรากฏเป็นชื่ออ้างอิงในสารนิพนธ์ฉบับนี้

ผู้ศึกษาได้รับน้ำใจและการช่วยเหลือจากเพื่อน คือ คุณสมพร สาธุการ คุณจิราภรณ์ วรรณะบุรณ์ และคุณกิตติพร ฉันทลักษณ์ ในตลอดระยะเวลาการเรียนและการทำสารนิพนธ์ รวมทั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคนที่ได้ให้คำแนะนำและแบ่งปันความรู้ระหว่างการศึกา

ที่สุดแล้วความสำเร็จในการศึกษานี้มาจากพระคุณของแม่ และพ่อ ผู้ให้ชีวิต ให้โอกาส และให้กำลังใจด้วยความรักและความเสียสละ ที่ผู้ศึกษาได้รับมาตลอดชีวิต และท้ายสุดขอขอบพระคุณพระเยซูคริสต์พระเจ้าผู้ให้โอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่ผู้ประทานสติปัญญา ความหวัง และกำลังใจ

บุบผา ละเอียด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
2 รูปแบบคอลัมน์ “คุยกับประภาส”.....	4
รูปแบบทั่วไปของคอลัมน์	5
รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป.....	5
รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน.....	30
รูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลัก.....	60
รูปแบบเฉพาะของคอลัมน์	72
การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม.....	72
การเป็นคอลัมน์ที่สอดแทรกความซับซ้อนในเนื้อหา.....	74
การเป็นคอลัมน์ที่ยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย.....	79
การเป็นคอลัมน์ที่แสดงความเห็นกันเองกับผู้อ่าน.....	82
การใช้ศิลปะย่อหน้า.....	88
3 กลวิธีการเสนอแนวคิดในคอลัมน์ “คุยกับประภาส”	93
แนวคิดของประภาสที่ปรากฏในคอลัมน์	93
การมองสถานการณ์เชิงบวก.....	94
การมองสถานการณ์และสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์.....	97
การมองแบบแยกส่วน	103
การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย.....	105
การพิจารณาอย่างสมดุล.....	107
การมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์.....	116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
การเชื่อมั่นในความดี.....	127
การให้ความสำคัญของการศึกษา.....	129
การมองแบบเชื่อมโยง	132
กลวิธีการนำเสนอแนวคิดของประภาส.....	136
การใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา.....	137
การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ.....	144
การเรียงลำดับ.....	144
การคลี่คลายปมปัญหา.....	147
การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน.....	152
กลวิธีอื่นๆ ในการนำเสนอแนวคิด.....	156
การใช้ความคุ้นเคย.....	156
การยกตัวอย่าง.....	160
การอุปมาเปรียบเทียบ.....	167
การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ.....	171
การสร้างเรื่องเชิงสมมุติ.....	175
การนำเสนอข้อเขียนของผู้อ่าน.....	178
การใช้บทร้อยกรอง.....	181
การใช้ภาพเป็นสื่อนำความคิด.....	183
4 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	192
บรรณานุกรม	197
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	201

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 ตัวอย่างเรื่องที่มีการเปิดประเด็นไว้และมีการแสดงความคิดเห็น..... 73
ในเรื่องนั้นต่อเนื่อง

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพประกอบเรื่องหลอดยาสีฟัน.....	185
2 ภาพประกอบเรื่องจุดล้างน้ำมันออกไป.....	186
3 ภาพประกอบเรื่อง วิธีดูดาว เป็นการตูนลายเส้นของประภาส.....	187
4 ภาพประกอบเหตุการณ์ในเรื่อง สอบเข้า ม.1.....	188
5 ภาพประกอบเรื่อง รูปทรงธรรมชาติ 2.....	189

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบัน คอลัมน์ (Column) หรือข้อเขียนที่ตีพิมพ์เป็นประจำในหนังสือพิมพ์มีบทบาทสำคัญต่อการนำเสนอความคิด ข่าวสาร และความบันเทิง ที่สร้างสรรค์ต่อผู้อ่านไม่น้อยไปกว่าข่าวสารบ้านเมืองประจำวัน คอลัมน์ประจำเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้รับความนิยมและมีกลุ่มผู้อ่านประจำติดตามหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นอย่างต่อเนื่อง

คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ของประภาส ชลศรานนท์ ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันฉบับวันอาทิตย์ ด้วยการนำเสนอเป็นบทความหรือเป็นการตอบจดหมายของผู้อ่าน หรือการนำคำถามของผู้คนรอบตัวประภาสมาเขียนเพื่อเสนอคำตอบ คอลัมน์ "คุยกับประภาส" เป็นคอลัมน์ที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเสนอกระบวนการคิดและมุมมองโลกในด้านต่างๆ ของการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การศึกษา การรักษาความสัมพันธ์กับคนในระดับต่างๆ รอบข้าง การตอบสนองต่อปัญหาที่เริ่มจากการมีมุมมองปัญหาอย่างถูกต้องแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นเรื่องความรักที่มีต่อผู้อื่น ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เน้นการให้อภัยและการให้โอกาสทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น ฯลฯ ประภาสไม่เพียงนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ในเชิงนามธรรมเท่านั้น แต่จะใช้กลวิธีที่แยบยลในการสร้างแนวคิดเชิงนามธรรมของเขาขึ้นมาเป็นภาพจริงในเชิงรูปธรรมเพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่าน คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จึงมีศักยภาพในการสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจแก่ผู้อ่านในการตอบสนองสถานการณ์ต่าง ๆ

การตอบจดหมายจากผู้อ่านของประภาสยังสะท้อนถึงการรู้จักธรรมชาตินิสัย จุดอ่อน จุดแข็ง ในกระบวนการคิดของผู้อ่านที่เขียนจดหมายเข้ามาคุยกับเขา แล้วสะท้อนออกมาเป็นการวิจารณ์ปัญหานั้นในแง่บวก การรู้จักจิตใจผู้อ่านอย่างถ่องแท้และการให้เกียรติผู้อ่านนี้เป็นอีกด้านหนึ่งที่ทำให้คอลัมน์ของประภาสเข้าถึงจิตใจของผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จากกระแสความนิยมจากผู้อ่านที่ส่งจดหมายเข้ามายังกองบรรณาธิการของสำนักพิมพ์มติชน และจากการได้ตอบเป็นจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์ Thaimung.com. และ Prpaschol. Hotmail.com. เป็นต้น

สรกมล อุดุลยานนท์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ได้กล่าวถึงลักษณะพิเศษของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ไว้ในหนังสือรวมเล่มชุดที่ 1 ว่า

และนับตั้งแต่วันที่คอลัมน์ “คุยกับประภาส” เริ่มต้นขึ้น ผมจึงได้เรียนรู้ว่า บางที “คำตอบ” ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นคำอธิบายเพื่อยุติความสงสัยของ “คนถาม” เพียงอย่างเดียว แต่บาง “คำตอบ” นอกจากคลี่คลายความสงสัยได้แล้ว ยังได้ก่อให้เกิดคำถามใหม่ๆ ในชีวิตในแง่มุมที่ไม่เคยคิดมาก่อนเหมือน ต้นไม้ที่แตกกิ่งกระบัดใบหลังฝนแรกมาเยือน คำตอบของ “ประภาส ชลศรานนท์” มีลักษณะเช่นนั้น คำตอบของเขาได้ก่อให้เกิดคำถามใหม่ทั้งดงมาขึ้นในใจคน ทั้ง “คนถาม” และ “คนอ่าน” ด้วยความแปลก และแตกต่างเช่นนี้เองที่ทำให้ “คุยกับประภาส” เป็นคอลัมน์สุดฮิตในเวลาไม่นาน มีคนอยากคุยกับเขามากมาย ความนิยมในคอลัมน์นี้ไม่เพียงให้เห็นจากปริมาณจดหมายที่เข้ามาในกองบรรณาธิการดิชนเท่านั้น หากแต่เสียงสะท้อนในลักษณะวิจัยเชิงคุณภาพแบบไม่เป็นทางการได้ให้คำตอบในลักษณะเดียวกันแก่กองบรรณาธิการ

(คุยกับประภาส : 1 - 2)

จากการที่คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีลักษณะเด่นในด้านการเสนอแนวคิด ซึ่งมีผลก่อให้เกิดกำลังใจและมุมมองใหม่ในการดำเนินชีวิตของผู้อ่าน อีกทั้งยังได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก จนกระทั่งสำนักพิมพ์มติชนและสำนักพิมพ์ในเครือข่ายมติชนนำมาตีพิมพ์เป็นรวมเล่มคอลัมน์ “คุยกับประภาส” 5 เล่มต่อเนื่องกัน อันได้แก่

- ชุดที่ 1 “คุยกับประภาส” ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2542 และตีพิมพ์ครั้งที่ 5 ในเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ.2543
- ชุดที่ 2 “ตัวหนังสือคุยกัน” ตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2543 และตีพิมพ์ครั้งที่ 5 ในเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ.2544
- ชุดที่ 3 “กบเหลาดินสอ” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2544
- ชุดที่ 4 “มะเฟืองรอฟาน” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2545 ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปีเดียวกัน
- ชุดที่ 5 “เชือกกล้วยมัดต้นกล้วย” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2546

ผู้ศึกษาจึงมุ่งเน้นที่จะเรียนรู้และวิเคราะห์การนำเสนอรูปแบบ การนำเสนอแนวคิด รวมทั้งการใช้กลวิธีนำเสนอแนวคิดต่างๆ ที่ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดและคำตอบสู่ผู้อ่านของประภาส ชลศรานนท์ การศึกษาดังกล่าวไม่เพียงแสดงให้เห็นว่าคอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีคุณค่าในเชิงให้คำตอบและให้กำลังใจแก่ผู้อ่าน แต่ยังมีคุณค่าในฐานะวรรณกรรมอีกด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ แนวคิด และกลวิธีการเสนอแนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ของ ประภาส ชลศรานนท์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้เข้าใจแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ ในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” อันจะทำให้เกิดความเข้าใจวิธีการในการเขียนคอลัมน์ที่น่าสนใจและโน้มน้าวใจผู้อ่านได้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาจากคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ของ ประภาส ชลศรานนท์ จำนวน 154 คอลัมน์ ที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันฉบับวันอาทิตย์ในช่วงเวลาตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2541 จนถึงวันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2544 (รวมระยะเวลาการตีพิมพ์ต่อเนื่อง 3 ปี) โดยศึกษาตัวบทจากการรวมเล่มคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ในหนังสือ 4 เล่ม ได้แก่ คุยกับประภาส ตัวหนังสือคุยกัน กบเหลาดินสอ และมะเฟืองรอฟาน เพื่อสะดวกในการอ้างอิง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาคอลัมน์ “คุยกับประภาส” จะดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากหนังสือรวมคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ของประภาส ชลศรานนท์ 4 เล่ม คือ คุยกับประภาส ตัวหนังสือคุยกัน กบเหลาดินสอ และมะเฟืองรอฟาน ทั้งนี้คอลัมน์ที่รวบรวมไว้ได้นำมาจากคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันฉบับวันอาทิตย์ตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2541 จนถึงวันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2544 จำนวน 154 คอลัมน์
2. ศึกษารูปแบบการเขียนและการตอบปัญหาในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ด้วยการจำแนกคอลัมน์ทั้ง 154 คอลัมน์ เพื่อค้นหารูปแบบต่าง ๆ ที่ประภาส ชลศรานนท์ นำเสนอ
3. วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส”
4. นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

รูปแบบคอลัมน์ “คุยกับประภาส”

คอลัมน์ “คุยกับประภาส” ของประภาส ชลศรานนท์ เป็นบทความ (Articles) ที่จัดอยู่ในวรรณกรรมประเภทสารคดี (Non-fiction) ซึ่งใช้รูปแบบการเขียนร้อยแก้ว (Prose) เป็นหลัก แต่คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีลักษณะเป็นบทความไม่จำกัดรูปแบบ กล่าวคือบางครั้งนำเสนอในรูปแบบบทความทั่วไปที่มีลักษณะเป็นความเรียง บางครั้งนำเสนอในรูปแบบการถาม-ตอบหรือการให้คำปรึกษา บางครั้งนำเสนอแนวคิดผ่านการสนทนาพาดโดยไม่มีถ้อยคำใดๆ อธิบาย เว้นแต่การชักชวนให้ผู้อ่านได้นำกลับไปคิดตีความหมายด้วยตัวผู้อ่านเอง และบางครั้งก็นำเสนอในรูปแบบบทร้อยกรอง (Poetry) เป็นต้น

บทบาทของประภาสในคอลัมน์นี้จึงไม่ใช่เป็นเพียงผู้ส่งสาร (Source หรือ Sender) หรือเป็นเพียงผู้ตอบจดหมายหรือผู้ให้คำปรึกษา (Consultant) แก่ผู้อ่าน (Receiver) เท่านั้น แต่ในบางสัปดาห์ประภาสได้เปลี่ยนบทบาทของเขามาเป็นผู้ตั้งคำถาม และบางสัปดาห์ก็เปลี่ยนมาเป็นผู้รับสาร (Receiver) และผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน คอลัมน์ “คุยกับประภาส” จึงไม่ได้จำกัดอยู่ในรูปแบบการสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) แบบความเรียงทั่วไป แต่มีลักษณะเหมือนกระดานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน และระหว่างผู้อ่านกับผู้อ่านด้วยกัน

เรื่องส่วนใหญ่ในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีองค์ประกอบคล้ายบทความทั่วไป แม้บางครั้งจะนำเสนอในรูปแบบถาม-ตอบก็ตาม คือ มีส่วนของชื่อเรื่อง ส่วนของการเปิดเรื่อง ส่วนของเนื้อเรื่อง และส่วนของการปิดเรื่อง และมีลักษณะการนำเสนอเรื่องเหมือนบทความทั่วไป ดังที่ สัจจาภรณ์ สิงหะผลิน (สัจจาภรณ์ สิงหะผลิน. 2517 : 103 - 104) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทความว่า เป็นเรื่องที่ผู้อ่านส่วนใหญ่ให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้นว่าจะดำเนินต่อไปอย่างไรและจะมีผลเช่นไร ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่ทันสมัย มีแก่นสารสาระ อ่านแล้วได้ประโยชน์และได้ข้อคิดเพิ่มเติม ได้รับรู้ทัศนะ ข้อคิดเห็น และข้อวินิจฉัยของผู้เขียนที่สอดแทรกไว้ อีกทั้งผู้เขียนจะมีวิธีเขียนที่ชวนให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน ส่วนกลุ่มเป้าหมายมักเป็นผู้อ่านที่มีการศึกษาในระดับหนึ่ง เนื่องจากผู้อ่านกลุ่มนี้มักจะอ่านบทความนอกเหนือจากการอ่านข่าวสดในหนังสือพิมพ์

การศึกษารูปแบบของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ในบทที่ 2 จะทำให้เข้าใจวิธีต่างๆ ที่ประภาสใช้นำเสนอเรื่องต่อผู้อ่าน และทำให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีเนื้อหาที่หลากหลายอย่างไร รวมทั้งประกอบไปด้วยลักษณะเฉพาะอะไรบ้าง ที่ส่งผลทำให้ผู้อ่านสนใจและ

ติดตามอ่านจำนวนมาก การศึกษารูปแบบคอลัมน์ “คุยกับประภาส” แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้านดังต่อไปนี้

1. รูปแบบทั่วไปของคอลัมน์
2. รูปแบบเฉพาะของคอลัมน์

1. รูปแบบทั่วไปของคอลัมน์

การศึกษารูปแบบทั่วไปของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” เป็นการศึกษาลักษณะและวิธีการนำเสนอเนื้อหาในคอลัมน์แก่ผู้อ่าน จากการศึกษาพบว่าคอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีวิธีการนำเสนอในรูปแบบทั่วไป 3 รูปแบบ คือ รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน และรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป

รูปแบบประเภทแรกเป็นรูปแบบหนึ่งของคอลัมน์ที่นำเสนอเนื้อหาโดยใช้องค์ประกอบและวิธีนำเสนอเหมือนบทความทั่วไป กล่าวคือ มีส่วนของชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง เนื้อเรื่อง และการปิดเรื่อง เป็นรูปแบบที่แสดงการสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) ของผู้เขียน จากการศึกษาพบว่าประภาส ชลศรานนท์ ใช้รูปแบบเหมือนบทความทั่วไปทั้งหมด 24 คอลัมน์ โดยมีองค์ประกอบการนำเสนอเรื่องดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1.1 ส่วนชื่อเรื่อง
- 1.1.2 ส่วนเปิดเรื่อง
- 1.1.3 ส่วนเนื้อเรื่อง
- 1.1.4 ส่วนปิดเรื่อง

1.1.1 ส่วนชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เนื่องจากเป็นจุดแรกที่กระทบสายตาผู้อ่าน ชื่อเรื่องที่ดีจึงมีส่วนทำให้บทความประสบความสำเร็จ

วชิรณที วงศ์ศิริอำนาจ ได้กล่าวถึงเกณฑ์การตั้งชื่อเรื่องบทความ โดยอ้างอิงจาก สิทธา พิณจภูวดล (วชิรณที วงศ์ศิริอำนาจ. 2532 : 222 ; อ้างอิงจาก สิทธา พิณจภูวดล. 2516 : 40 - 41) ว่า มีการตั้งชื่อเรื่อง 6 แบบ ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว การตั้งชื่อตามความสำคัญของเรื่อง การตั้งชื่อเป็นรูปคำถาม การตั้งชื่อแบบขัดความ การตั้งชื่อเรื่องแบบเร้าความสนใจ และการตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ

ในช่วงแรกๆ ของการเขียนคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ประภาสมักนำเสนอเรื่องโดยไม่มีส่วนของชื่อเรื่อง จากการศึกษาพบว่าใน 25 เรื่องที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มติชน มีการตั้งชื่อเรื่องเพียง 19 เรื่อง คือ

ชื่อ	สุริโยไท	วันแห่งความรัก	หกวานร
รายทางญี่ปุ่น	เซนสร้างญี่ปุ่น	เกาะก๊วยเตี๋ย	หอดูดาวเกิดแล้ว
นิราศอินเดีย	วันๆ ของแม่	ต้นไม้ประจำชาติ	เรื่องราวบนแผ่นไม้
ส.ค.ส.ปีใหม่	ใช้วัดใหญ่	จดหมายถึงพีจาร์ล	

คำนำจากหนังสือประจำลูกไอศ (ในหนังสือรวมเล่มเปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น "ชีวิตคืออะไร")
 ความมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า (ในหนังสือรวมเล่มเปลี่ยนเป็นชื่อเรื่องเป็น "มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า")

สวัสดีครับ (ในหนังสือรวมเล่มเปลี่ยนเป็นชื่อเรื่อง "เจ็บ")

สวัสดีปี 2000 (ในหนังสือรวมเล่มเปลี่ยนเป็นชื่อเรื่อง "แต่โลกมนุษย์")

เมื่อพิจารณาการตั้งชื่อเรื่องทั้งหมดนี้ พบว่าประภาส ชลศรานนท์ ใช้วิธีตั้งชื่อเรื่องให้เป็นที่น่าสนใจแตกต่างจากเกณฑ์ทั่วไป คือ ใช้เพียง 3 วิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1.1.1 ตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว
- 1.1.1.2 ตั้งชื่อด้วยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสงสัย
- 1.1.1.3 ตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอ

1.1.1.1 ตั้งชื่อแบบตรงตัว

วชิรณี วงศ์ศิริอำนวย (วชิรณี วงศ์ศิริอำนวย. 2532 : 222) ได้อธิบายการตั้งชื่อแบบตรงตัวไว้ว่า การตั้งชื่อแบบตรงตัวเป็นวิธีตั้งชื่อเรื่องอย่างตรงไปตรงมาตามเนื้อหาเรื่องที่เขียน และเป็นวิธีที่นิยมใช้ตั้งชื่อบทความโดยทั่วไป ชื่อเรื่องดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและทราบเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงได้ทันที จากการศึกษพบว่า ประภาสใช้การตั้งชื่อแบบตรงตัวมากที่สุดถึง 13 ครั้ง ได้แก่

ต้นไม้ประจำชาติ	ใช้วัดใหญ่	เซนสร้างญี่ปุ่น	รายทางญี่ปุ่น
วันๆของแม่	วันแห่งความรัก	สวัสดีครับ	ชื่อ
เรื่องราวบนแผ่นไม้	ส.ค.ส.ปีใหม่	สุริโยไท	จดหมายถึงพีจาร์ล
ความมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า			

ตัวอย่าง เรื่องราวบนแผ่นไม้ เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับบรรยากาศและความประทับใจของประสาทที่มีต่อการแสดงคอนเสิร์ต (Concert) ครั้งสุดท้ายของวงดนตรีเจลีงที่มีชื่องานว่า "คอนเสิร์ตเจลีง เรื่องราวบนแผ่นไม้" ประสาทจึงตั้งชื่อเรื่องนี้แบบตรงตัวคือ "เรื่องราวบนแผ่นไม้"

นอกจากนี้ ชื่อเรื่องบางเรื่องที่ตั้งชื่อแบบตรงตัว ยังสามารถชี้แนะเนื้อหาของเรื่อง (Descriptive) ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจลึกลงไปได้อีกว่าประสาทจะสื่อแนวคิดอะไรผ่านเรื่องดังกล่าว เช่น เรื่องเขนสร้างญี่ปุ่น เป็นชื่อเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าประสาทจะสื่อว่านิยายเขนมีส่วนสร้างความเป็นเอกลักษณ์บางอย่างของคนญี่ปุ่น เรื่องวันๆ ของแม่ เป็นชื่อเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจลึกลงไปได้ว่า ประสาทจะสื่อว่าในแต่ละวันผู้เป็นแม่ได้ทำอะไรเพื่อลูกบ้าง ซึ่งเป็นการเขียนที่นอกเหนือไปจากการกล่าวถึงพระคุณแม่ตามธรรมดาทั่วไป

แม้การตั้งชื่อแบบตรงตัวอาจไม่ดึงดูดให้ผู้อ่านบางคน อยากติดตามอ่านต่อ หากชื่อเรื่องที่ปรากฏนั้นไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้อ่าน แต่สำหรับผู้อ่านประจำของคอลัมน์ "คุยกับประสาท" นั้น การตั้งชื่อแบบตรงตัวไม่ได้มีผลเช่นนั้นต่อผู้อ่านประจำของคอลัมน์ ซึ่งคุ้นเคยกับแนวและลีลาการเขียนของประสาทที่มักเขียนเรื่องราวต่างๆ ต่อไปด้วยการเชื่อมโยงไปสู่ความรู้หรือความคิดเห็นอื่นๆ อีก ที่ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้

1.1.1.2 ตั้งชื่อด้วยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสงสัย

จันทิมา ศรีทองอินทร์ (จันทิมา ศรีทอง-อินทร์. 2542 : 205) อธิบายว่าการตั้งชื่อเรื่องด้วยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความฉงนสงสัย เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้อ่านสงสัยและอยากติดตามอ่านเรื่องต่อไป โดยการใช้คำ หรือกลุ่มคำ หรือประโยค มาใช้ตั้งชื่อบทความเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยตั้งแต่แรกเห็น และเพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประสาท" พบว่า ผู้อ่านจะเข้าใจเรื่องที่ตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีการดังกล่าว ต่อเมื่อผู้อ่านได้ติดตามอ่านบทความนี้ต่อไปเรื่อยๆ จึงจะพบคำตอบที่ประสาทค่อยๆ เฉลยผ่านการดำเนินเรื่อง ประสาทใช้การตั้งชื่อลักษณะนี้ทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ หกวนร หอดูดาวเกิดแล้ว สวัสดิ์ปี 2000 เกาะก้วยเตี้ยว

ตัวอย่างที่ 1 หกวนร เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่าประสาทกำลังจะกล่าวถึงเรื่องอะไรเกี่ยวกับลิง 6 ตัว ซึ่งผู้อ่านอาจคาดเดาว่าเป็นนิทานเกี่ยวกับวานรก็ได้ แต่แท้จริงแล้วเรื่องนี้เป็นการเล่นเรื่องเกี่ยวกับการทดลองโดยใช้ลิง 6 ตัว เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิจัยการอยู่รวมกันเป็นสังคมของลิงซึ่งเป็นสัตว์สังคมชนิดหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 2 เกาะก้วยเตี้ยว เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า เกาะก้วยเตี้ยวตั้งชื่อเรื่องนี้ตั้งอยู่ที่ใด จากชื่อเรื่องและการดำเนินเรื่องในช่วงแรกของบทความตอนนี้ ผู้อ่าน

จะเข้าใจว่าประภาสกำลังเล่าถึงประสบการณ์จริงที่ได้ไปเที่ยวงานออกร้านขายอาหารประเภท ก๋วยเตี๋ยว ณ เกาะแห่งใดแห่งหนึ่ง แต่เมื่อผู้อ่านอ่านไปได้ระยะหนึ่งจึงพบคำตอบที่ประภาสเฉลยไว้ในภายหลังว่า แท้จริงแล้วเรื่องเล่าทั้งหมดนี้เป็นจินตนาการของประภาส ที่ต้องการให้คำแนะนำชุมชนในเรื่องการสร้างรายได้ โดยการนำสินค้าไทยที่มีอยู่แล้วมากมายมาประยุกต์และสร้างความแปลกใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

1.1.1.3 ตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอ

การตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอเป็นการตั้งชื่อจากวิธีการดำเนินเรื่อง พบในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” 2 ครั้ง ได้แก่ เรื่องนิราศอินเดีย ประภาสตั้งชื่อเรื่องตามวิธีการนำเสนอเรื่อง คือ นำเสนอเป็นบทร้อยกรองในรูปแบบของนิราศที่บันทึกเรื่องราวจากการเดินทางเที่ยวอินเดีย และเรื่อง คำนำจากหนังสือประจำลูกไอ้ค ประภาสตั้งชื่อเรื่องตามวิธีการนำเสนอ คือ นำเอาคำนำจากหนังสือเล่มหนึ่งที่ชื่อว่า “ประจำลูกไอ้ค” มาเขียนเป็นบทความที่อธิบายถึงการมีชีวิตอยู่เพื่อให้ความรักแก่ผู้อื่น

การตั้งชื่อเรื่องของประภาสในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีตั้งชื่อแบบตรงตัว รองลงมาเป็นการตั้งชื่อด้วยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัย และตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอ ชื่อเรื่องดังกล่าวเป็นชื่อเรื่องที่น่าสนใจ ลื่น กระชับ ชัดเจน ตรงตามประเด็น และสอดคล้องกับสาระตามที่คุณเขียนต้องการนำเสนอ

1.1.2 ส่วนเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องเป็นการขึ้นต้นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านสนใจและอยากติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป การเปิดเรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะกล่าวถึงต่อไป ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (ทวีศักดิ์ ญาณ-ประทีป. 2540 : 64 – 70) ได้ยกตัวอย่างวิธีการเขียนความนำ หรือวิธีเปิดเรื่องไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความนำที่เป็นข่าว
2. ความนำที่บอกเจตนา
3. ความนำที่สรุปความสำคัญ
4. ความนำที่กระทบใจ
5. ความนำที่เป็นคำถาม
6. ความนำด้วยการพรรณนาลักษณะ
7. ความนำที่เป็นสุภาษิตหรือบทกวี

8. ความน่าด้วยเรื่องเล่า
9. ความน่าที่ เป็นเรื่องเกร็ด
10. ความน่าที่ เป็นคำปราชัยโดยตรง
11. ความน่าที่เอ่ยถึงพื้นฐานด้านหลัง (การทำ ความ)
12. ความน่าที่ เป็นบทนิยาม
13. ความน่าที่ให้รายละเอียดอันน่าตื่นเต้น

จากการศึกษาพบว่า ประภาส ชลศรานนท์ ใช้การเปิดเรื่องหลายรูปแบบเพื่อ เชื่อมโยงสู่เนื้อเรื่อง วิธีการเปิดเรื่องที่ประภาสใช้มีความแตกต่างจากวิธีการเปิดเรื่องที่ผู้เขียนทั่วไปใช้ กัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1.2.1 การบอกเจตนาของผู้เขียน
- 1.1.2.2 การปฏิสันถารกับผู้อ่าน
- 1.1.2.3 การนำเสนอข่าวที่กำลังได้รับความสนใจ
- 1.1.2.4 การทำความเดิม
- 1.1.2.5 การอธิบายเหตุการณ์และสถานที่
- 1.1.2.6 การใช้คำถาม
- 1.1.2.7 การให้รายละเอียดที่น่าตื่นเต้น

1.1.2.1 การบอกเจตนาของผู้เขียน

การบอกเจตนาคือการบอกจุดประสงค์ให้ผู้อ่านทราบทันทีตั้งแต่เริ่มเรื่องว่า เนื้อเรื่องต่อไปจะกล่าวถึงอะไร ในแนวใด ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. 2540 : 64) ได้กล่าวไว้ว่า การเปิดเรื่องด้วยการบอกเจตนาอาจทำให้ผู้อ่านไม่สนใจเรื่องดังกล่าวตั้งแต่ต้นเรื่อง แต่ ผู้อ่านบางคนอาจพอใจเพราะเห็นเจตนาชัดเจนแจ้งอย่างตรงไปตรงมา

แต่สำหรับคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นั้น การเปิดเรื่องด้วยการบอกเจตนา กลับเป็นวิธีที่ประภาสใช้มากที่สุดในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ เนื่องจากการบอกเจตนาโดยตรง จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจและลำดับเรื่องได้ตั้งแต่แรก โดยเฉพาะเรื่องราวที่จะดำเนินไป อย่างซับซ้อน อีกทั้งส่วนของการเปิดเรื่องจะไม่มีผลต่อผู้อ่านมากนัก เพราะผู้อ่านเหล่านี้ต้องการ ทราบแนวคิดของประภาสที่จะปรากฏอยู่ในส่วนของเนื้อเรื่องและปิดเรื่องมากกว่า จากการศึกษ าประภาสใช้การเปิดเรื่องลักษณะนี้เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นว่าเขาจะกล่าวถึง เรื่องอะไร โดยมักใช้ร่วมกับการเขียนพรรณนา จึงทำให้ประภาสเปิดเรื่องได้อย่างน่าอ่านและดึงดูดใจ

ให้ผู้อ่านอยากอ่านเรื่องต่อไปจนจบ จากการศึกษาคอลัมน์ “คุยกับประภาส” พบว่าประภาสใช้การเปิดเรื่องด้วยการบอกเจตนา 7 เรื่อง ดังนี้

หกวานร สมการในดวงใจ เกาะก้วยเดี่ยว ชีวิตคืออะไร วันแห่งความรัก
 รายทางญี่ปุ่น ต้นไม้ประจำชาติ

ตัวอย่างที่ 1 หกวานร ประภาสเปิดเรื่องด้วยการบอกจุดประสงค์ตั้งแต่เริ่มเรื่องว่า เนื้อเรื่องที่จะกล่าวถึงนี้เป็นการทดลองเพื่อหาคำตอบของพฤติกรรมของสัตว์สังคม การอ่านเรื่องหกวานรนี้ จำเป็นต้องรู้วัตถุประสงค์ตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อผู้อ่านจะอ่านเรื่องที่ดำเนินไปด้วยความเข้าใจ ประภาสจึงบอกเจตนาไว้ตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง ดังนี้

วันนี้ผมจะเล่าให้ฟังถึงห้องห้องหนึ่งครับ ห้องนี้ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่ต้องการหาคำตอบ
 ของพฤติกรรมอย่างหนึ่งของ “สัตว์สังคม”
 บอกก่อนเลยก็ได้ครับว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริง

(มะเฟืองรอฟาน : 85)

ตัวอย่างที่ 2 วันแห่งความรัก ประภาสเปิดเรื่องด้วยการบอกเจตนาโดยบรรยายถึงสิ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นในเทศกาลวาเลนไทน์ เพื่อจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่การแสดงความคิดเห็นในเรื่องการแสดงออกถึงความรักที่เป็นธรรมเนียมของคนญี่ปุ่นต่อไป ดังนี้

พรุ่งนี้จะเป็นวันแห่งความรัก วันที่ดอกไม้จะขายดี วันที่คู่รักหนุ่มสาวจะใช้เวลาและความรู้สึกแก่กัน
 และกันเป็นพิเศษกว่าวันอื่นๆ
 คุยเรื่องความรักนะครับวันนี้...

(ตัวหนังสือคุยกัน : 255)

1.1.2.2 การปฏิสันถารกับผู้อ่าน

การเปิดเรื่องด้วยการปฏิสันถารกับผู้อ่านเป็นการกล่าวทักทายโดยตรงของผู้เขียนต่อผู้อ่าน ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. 2540 : 67) ได้กล่าวไว้ว่า บางครั้งผู้เขียนใช้การเปิดเรื่องลักษณะนี้เพื่อเรียกร้องหรือวิงวอนผู้อ่านในบางเรื่อง จากการศึกษาพบว่าประภาสใช้วิธีการปฏิสันถารกับผู้อ่านในกรณีที่เขาต้องการความเห็นใจ หรือเรียกร้องให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมกับเรื่องที่เขาจะนำเสนอต่อไป ดังที่พบได้จาก 3 เรื่อง ต่อไปนี้ คือ ไขหัวโตใหญ่ เจ็บ และเรื่องราวบนแผ่นไม้

ตัวอย่างที่ 1 สวัสดีครับ ประภาสเปิดเรื่องด้วยการกล่าวทักทายผู้อ่านและอธิบายสาเหตุที่ตนไม่สามารถเขียนคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้ในช่วงระยะเวลาหลายสัปดาห์ก่อน เพื่อขอให้ผู้อ่านได้เข้าใจในความจำเป็นของเขาที่จะกล่าวถึงในเนื้อเรื่องต่อไป ประภาสใช้การปฏิสนธิ์การกับผู้อ่านเป็นการเปิดเรื่อง ดังนี้

ต้องขอโทษผู้อ่านด้วยที่ห่างหายไปสองสามเดือนโดยไม่ได้บอกกล่าวด้วยตัวเอง ได้แต่ส่งข่าวลาป่วย มาทางท่านบรรณาธิการเท่านั้น

(มะเฟืองรอฟาน : 255)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องราวบนแผ่นไม้ ประภาสเปิดเรื่องด้วยการปฏิสนธิ์การกับผู้อ่านโดยใช้น้ำเสียงขอให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของเขาที่มีต่อการแสดงคอนเสิร์ต (Concert) ครั้งสุดท้ายของวงดนตรีเจลีเย่ย์ที่จัดขึ้นเพื่อกล่าวอำลาวงการเพลง โดยมีประภาส ชลศรานนท์ เป็นผู้ประพันธ์เพลงซึ่งอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในอดีตของวงดนตรีเจลีเย่ย์ ประภาสจึงได้กล่าวขออนุญาตผู้อ่านในการเล่าถึงความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อผลงานเพลงของเขาเอง

วันนี้ต้องขออนุญาตผู้อ่านเขียนถึงเรื่องราวที่ค่อนข้างอยู่ในแวดวงใกล้ตัวสักวัน อย่าต่อว่ากันเลย นะครับ สัปดาห์ที่ผ่านมาใจมันยังไม่ค่อยอยู่กับเนื้อกับตัวเท่าไรนัก

(กบเหลาดินสอ : 198)

1.1.2.3 การนำเสนอข่าวที่กำลังได้รับความสนใจ

การนำข่าวจากสื่อต่างๆ ที่กำลังได้รับการกล่าวขานในคนหมู่มากมาเขียนนำในบทความนั้น มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องให้ผู้อ่านสนใจอ่านบทความต่อไป ประภาสไม่ได้ใช้การเปิดเรื่องด้วยข่าวเพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้อ่านเท่านั้น แต่ใช้เพื่อเชื่อมโยงถึงเนื้อเรื่องของข่าวนั้นโดยตรงอีกด้วย คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จะปรากฏเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข่าวน้อยมาก เพราะโดยปกติประภาสจะไม่นำข่าวดังกล่าวหรือข่าวที่กำลังอยู่ในกระแสนิยมมาเขียน ยกเว้นแต่ประภาสจะมีความเกี่ยวข้องหรือมีความประทับใจ หรือมีความห่วงใยในปรากฏการณ์ของข่าวนั้นเป็นพิเศษ เช่น เรื่องจดหมายถึงพี่จรัส ประภาสเขียน บทความดังกล่าวในเชิงการไว้อาลัยถึงการจากไปของจรัส มโนเพชร บุคคลที่เขามีความประทับใจ ส่วนเรื่องสุริโยไทนั้น ประภาสเขียนเรื่องนี้ด้วยความประทับใจและเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนไทยไปชมภาพยนตร์ดังกล่าว และเขียนเรื่องสอบเข้าม.1 เพื่อแสดงความห่วงใยเด็กนักเรียนที่ต้องผ่านระบบการคัดเลือกเข้าเรียนด้วยวิธีจับฉลาก ประภาสมักนำเสนอข่าวดังกล่าวร่วมกับการใช้ข้อความกระแทบใจเพื่อผู้อ่านจะมีความรู้สึกร่วมกับข่าวดังกล่าวตั้งแต่ตอนเปิดเรื่อง จาก

การศึกษาพบว่า การเปิดเรื่องด้วยวิธีดังกล่าวปรากฏในคอลัมน์ 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแต่โลกมนุษย์ จดหมายถึงพีจรัล สุริโยทัย ส.ค.ส.ปีใหม่ และสอบเข้า ม.1

ตัวอย่างที่ 1 สอบเข้า ม.1 ปรากฏเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอข่าวการคัดเลือกเด็กนักเรียนเข้าเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งกำลังเป็นที่ข่าวคนทั่วไปให้ความสนใจ และได้แสดงการไม่เห็นด้วยกับวิธีการคัดเลือกนักเรียนโดยใช้การจับฉลาก ซึ่งจะส่งผลเสียหลายด้านแก่ตัวเด็กเอง ดังนี้

สัปดาห์ที่ผ่านมา ผมเจอภาพสะท้อนใจในหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับ คนที่ติดหนังสือพิมพ์น้อยก็ คงได้เห็นกันทุกคนแล้ว และที่ตัดเอามาให้ดูกันอีกเป็นภาพจาก BANGKOK POST

จากนี้ไปเยาวชนไทยก็จะถูกปลูกฝังอย่างลงรากลึกแล้วว่า ชีวิตของพวกเขา “ขึ้นอยู่กับดวง” เท่านั้น ความสามารถและความดีไม่ได้เป็นไม้บรรทัดอีกต่อไปแล้ว

(คุยกับประภาส : 169)

ตัวอย่างที่ 2 จดหมายถึงพีจรัล ปรากฏเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอข่าวการจากไปของจรัล นโนเพชร นักร้องเพลงพื้นเมืองล้านนาที่มีชื่อเสียงโด่งดังและอยู่ในความสนใจของประชาชน และเป็นการเขียนในรูปแบบของจดหมายเพื่อไว้อาลัยแด่จรัล นโนเพชร โดยเปรียบเปรยการเสียชีวิตของจรัลว่าเป็นการเดินทาง ดังนี้

ถึงพีจรัล ที่เคารพรัก

ผมกะเอาวาระหว่างที่ผมเขียนจดหมายอยู่นี้ พี่คงกำลังอยู่ในระหว่างการเดินทางเมื่อพี่ถึงจุดหมายแล้ว จดหมายฉบับนี้ก็จะส่งไปทันพอดี

(มะเฟื่องรอฟาน : 120)

ตัวอย่างที่ 3 สุริโยไท ปรากฏเริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงภาพยนตร์ที่กำลังอยู่ในกระแสนิยมของคนไทย ดังนี้

ถึงตอนนี้คำทักทายที่ว่าไปดูหนังเรื่องสุริโยไทมาหรือยัง ได้กลายเป็นคำทักของคนทั่วไปเหมือน คำทักที่ถามว่าไปทำบัตรประชาชนหรือยัง นั่นคือเหมือนถามว่าเกิดเป็นคนไทยแล้วไม่ได้ดูหนังเรื่องนี้ก็กระไรอยู่

(มะเฟื่องรอฟาน : 182)

1.1.2.4 การทำความเดิม

การเปิดเรื่องด้วยการทำความเดิมคือการกล่าวถึงเรื่องราวในตอนอื่นที่เคยกล่าวมาแล้วเพียงเล็กน้อย เพื่อเตือนความทรงจำของผู้อ่าน จากการศึกษาพบว่า ประภาสใช้การเปิดเรื่องลักษณะนี้ทุกครั้งในกรณีที่บทความเรื่องนั้นๆ มีความต่อเนื่องเกี่ยวโยงมาจากเรื่องที่เคยนำเสนอมาก่อนแล้ว การเปิดเรื่องด้วยการทำความเดิมปรากฏในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป 4 เรื่อง คือ เซนสร้างญี่ปุ่น แม่เภาแพ้ว 3 รูปทรงธรรมชาติ 2 และเรื่องของภาษา 2

ตัวอย่างที่ 1 รูปทรงธรรมชาติ 2 ประภาสเปิดเรื่องด้วยการทำความถึงเรื่องรูปทรงธรรมชาติ 1 ที่เคยนำเสนอในคอลัมน์ก่อนหน้านี้ ว่า

จำได้ไหมครับเรื่องที่ผมนำมาคุยค้างไว้เมื่ออาทิตย์ก่อนเกี่ยวกับรูปทรงที่มนุษย์สร้างและรูปทรงที่ธรรมชาติสร้าง

(คุยกับประภาส : 101)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องของภาษา 2 ประภาสเปิดเรื่องด้วยการทำความเดิมถึงข้อสังเกตเกี่ยวกับภาษา ดังที่เคยนำเสนอไว้ในเรื่อง เรื่องของภาษา 1 ดังนี้

คุยกันเรื่องภาษาต่อนะครับ ผมยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับภาษาอีกภาษาหนึ่ง
อาทิตย์ที่แล้วหน้ากระดาษหมดลงตรงที่ผมพูดถึงภาษาอังกฤษว่า เป็นภาษาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องกาล (Tense) มากเป็นพิเศษ อันเนื่องมาจากฝรั่งเป็นมนุษย์พันธุ์ที่จริงจังเรื่องเวลาเป็นพิเศษ...

(กบเหลาดินสอ : 71)

1.1.2.5 การอธิบายเหตุการณ์และสถานที่

การเปิดเรื่องด้วยการอธิบายเหตุการณ์และสถานที่ เป็นการเขียนเล่าถึงเหตุการณ์หรือสถานที่ต่างๆ อย่างแจ่มชัด เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินและอยากอ่านเรื่องต่อไป จากการศึกษาพบว่า ประภาสเปิดเรื่องด้วยการอธิบายเหตุการณ์และสถานที่นี้ปรากฏใน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องหอดูดาวเกิดแล้ว ลือ และของใหม่กับของเก่า

ตัวอย่างเรื่อง ลือ ประภาสเปิดเรื่องด้วยการอธิบายถึงสถานที่ เหตุการณ์ และความรู้สึกเมื่อเขาได้เห็นป้ายโฆษณาข้างถนนทางด่วน จนผู้อ่านสามารถจินตนาการตามได้ ดังนี้

สองสามวันก่อนระหว่างที่ขับรถอยู่บนทางด่วน ผมมองเห็นป้ายโฆษณาที่อยู่ตามข้างทางแล้วผมก็หัวเราะขำอยู่คนเดียว ...

...ไม่ได้ขำสินค้าหรือรูปภาพที่เขียนประกอบไว้แต่อย่างใดเลย สิ่งที่ทำให้ผมหัวเราะมันคือข้อความที่เขียนอยู่บนป้ายครับ

บนความเร็วที่ขับกันร่วมร้อยกิโลเมตรต่อชั่วโมง ผมอยากรู้ว่าใครที่ไหนมันจะไปตาไวอ่านข้อความโฆษณายาวๆ อย่างนั้นได้ทัน..

เคยลองพยายามอ่านหลายทีแล้วครับ ผมต้องเพิ่มความสามารถระดับดวงในการขับรถอีกไม่รู้กี่สิบเท่า ยิ่งป้ายที่ปักไว้ตามทางโค้งนี่ยิ่งอันตรายครับ ตามัวแต่มองอยู่ ตัวรถมันจะพาลไปชนรถคันที่วิ่งอยู่ที่ช่องทางข้างๆ เอา ขนาดตอนที่ไม่ได้ขับเองแต่นั่งอยู่ในรถ ผมยังต้องหันหน้ามองตามจนรถวิ่งผ่านไปแล้วถึงจะอ่านข้อความเหล่านั้นได้ครบเลยครับ ผมว่าป้ายอย่างนี้คงไม่มีคนขับรถคนไทยอยากจะเอาชีวิตเข้าไปเสี่ยงเพื่ออ่านข้อความให้ได้ทั้งหมด

...สื่อแบบนี้ผิดที่ผิดทางครับ

(มะเฟืองรอฟาน : 139)

1.1.2.6 การใช้คำถาม

การเปิดเรื่องด้วยคำถามเป็นการเริ่มต้นเรื่องด้วยการใช้คำถามที่เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน ประกาศใช้การเปิดเรื่องด้วยคำถาม 1 เรื่อง คือ เรื่องน้ำครึ่งแก้ว เพื่อชักชวนให้ผู้อ่านติดตามคำตอบจากการอ่านเรื่องต่อไป

ถ้ามีแก้วน้ำอยู่ใบหนึ่ง มีน้ำอยู่ครึ่งแก้ววางบนโต๊ะ คุณเห็นอะไรบ้าง วันนี้ผมขอเริ่มเรื่องอย่างนี้ก็แล้วกัน ขอไม่ตอบจดหมายที่เขียนเข้ามาคุยด้วยสักวัน

(คุยกับประกาศ : 131)

ประกาศใช้คำถามเรื่องการมองน้ำครึ่งแก้วนี้ เพื่อจะใช้เปรียบเทียบให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดมองชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการใช้ภาพที่เป็นรูปธรรมอธิบายแนวคิดที่เป็นเรื่องของนามธรรม เพื่ออธิบายว่าการมองอย่างสร้างสรรค์และการมองแง่บวกมีความสำคัญอย่างไร

1.1.2.7 การให้รายละเอียดที่น่าตื่นเต้น

ทวิศักดิ์ ญาณประทีป (ทวิศักดิ์ ญาณประทีป. 2540 : 70) กล่าวว่า การเปิดเรื่องโดยการให้รายละเอียดที่น่าตื่นเต้นเป็นการเขียนนำเรื่องให้น่าตื่นเต้นทำให้อ่านเพลิดเพลิน กระหายใคร่รู้เรื่องมากขึ้น จากการศึกษาพบรูปแบบการเปิดเรื่องดังกล่าว 1 เรื่อง คือ เรื่องมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า ประกาศเขียนกล่าวนำว่าเลขเก้าว่ามีความมหัศจรรย์อย่างไร ทำให้อ่านอยากรู้เรื่องต่อไป ดังนี้

อยู่ดีๆ ผมก็เกิดรู้สึกขึ้นมาเฉยๆ เสียอย่างนั้นว่าเลขเก้าข้างเป็นเลขที่น่าอัศจรรย์
และก็สอดคล้องกับความเชื่อของคนไทยรุ่นปู่ย่าตายายที่ชื่นชอบเลขเก้าเหมือนกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการนิมนต์พระสงฆ์ก็จะนิมนต์ 9 รูป หรือการเก็บธนบัตรที่มีเลขเก้าข้างหน้าและเลขเก้าข้างหลังไว้เป็นเครื่องรางนำโชค

...ผมกำลังจะบอกว่า จริงๆ แล้วผมรู้สึกอย่างขึ้นต้นไว้บรรทัดแรกจริงๆ ผมรู้สึกว่าเลขเก้าเป็นเลขมหัศจรรย์จริงๆ เคยได้ยินเรื่องนี้ไหมครับ ต้องเรียกได้ว่าเป็นความน่าทึ่งทางคณิตศาสตร์ของเลข 9 โดยเฉพาะ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 25)

ผลการศึกษาส่วนของการเปิดเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป พบว่า ประภาส ชลศรานนท์ ใช้การเปิดเรื่องด้วยการบอกเจตนาของผู้เขียนมากที่สุด เพราะการบอกเจตนาของประภาสตั้งแต่แรกจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจการดำเนินเรื่องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะเรื่องที่ดำเนินไปอย่างซับซ้อน รองลงมาใช้การเปิดเรื่องด้วยการปฏิสนธิ์การกับผู้อ่าน เพื่อขอให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้ เมื่อเขาต้องการเขียนเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเขาเอง และใช้การเปิดเรื่องด้วยข่าวที่กำลังอยู่ในความสนใจเพื่อเสนอความคิดเห็นของตนที่มีต่อข่าวสารที่เป็นปรากฏการณ์สำคัญๆ ของสังคม และเพื่อนำเสนอข่าวที่ประภาสให้ความสนใจและมีความรู้สึกร่วมกับข่าวสารนั้น ส่วนการเปิดเรื่องด้วยการทำความเดิมนั้นพบในกรณีที่ประภาสเขียนเรื่องต่อเนื่องจากเรื่องเดิมที่เคยนำเสนอไปแล้ว การเปิดเรื่องด้วยการอธิบายเหตุการณ์และสถานที่ที่เป็นวิธีที่ประภาสใช้เพื่อให้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องที่นำเสนอ ส่วนการเปิดเรื่องด้วยคำถามและด้วยการให้รายละเอียดที่น่าตื่นตานั้น พบว่าใช้เพียงวิธีละ 1 เรื่อง แต่ก็เป็นการใช้เปิดเรื่องได้อย่างสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่นำเสนอ และมีผลดึงดูดใจผู้อ่านได้ดีเช่นเดียวกับวิธีการเปิดเรื่องวิธีอื่นๆ

1.1.3 ส่วนเนื้อเรื่อง

ส่วนเนื้อเรื่องเป็นส่วนของรายละเอียดที่ผู้เขียนเสนอสาระของเรื่อง ดังที่ บังอร ฤทธาภรณ์ (บังอร ฤทธาภรณ์. 2542 : 129) กล่าวว่า ส่วนของเนื้อเรื่องนี้ เป็นส่วนของข้อเท็จจริง เป็นความรู้ หรือเป็นความคิดเห็น ซึ่งอาจสอดแทรกประสบการณ์หรือการอ้างอิงต่างๆ เพื่อช่วยให้เรื่องมีน้ำหนักน่าเชื่อถือและน่าติดตามอ่าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้เขียนแต่ละครั้ง

จากการศึกษาประเภทของเนื้อเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความนี้พบว่า เนื้อเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้จะมีไม่มีความหลากหลายมากเท่ากับเรื่องที่ปรากฏในรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสกับผู้อ่าน กล่าวคือ เรื่องในรูปแบบนี้จะเป็นเรื่องที่ประภาสมีความสนใจ

และมีความรู้เป็นอย่างดีในเรื่องนั้น มีแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดเรื่องนั้นอย่างสร้างสรรค์ จากการศึกษาพบว่าเรื่องใน รูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ แบ่งออกเป็น 8 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1.3.1 เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและศาสตร์ต่างๆ
- 1.1.3.2 เรื่องเกี่ยวกับวาระหรือวันสำคัญต่างๆ
- 1.1.3.3 เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียน
- 1.1.3.4 เรื่องเกี่ยวกับข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ
- 1.1.3.5 เรื่องเกี่ยวกับการเสนอแนะสังคม
- 1.1.3.6 เรื่องเกี่ยวกับข้อคิดการดำเนินชีวิต
- 1.1.3.7 เรื่องเกี่ยวกับข้อสังเกตที่พบจากการเดินทางท่องเที่ยว
- 1.1.3.8 เรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่น่าสนใจ

1.1.3.1 เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและศาสตร์ต่างๆ

ประภาสมักนำเสนอความรู้และข้อสังเกตต่างๆ ที่พบจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และจากศาสตร์ในสาขาต่างๆ จากการศึกษาพบว่า ประภาสเขียนเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและศาสตร์ต่างๆ 7 เรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า สมการในดวงใจ 1 แต่โลกมนุษย์ และรูปทรงธรรมชาติ 2 ทั้ง 4. เรื่องนี้ เป็นบทความที่ประภาสนำเสนอข้อสังเกตแปลกใหม่เกี่ยวกับธรรมชาติ จักรวาล และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยอธิบายข้อสังเกตเหล่านั้นเชื่อมโยงกับความรู้ของศาสตร์ต่างๆ เช่น ปรัชญาและศาสนาต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ความช่างสังเกต การมองเห็นความเชื่อมโยง และการคิดอย่างเป็นระบบของประภาส ชลศรานนท์ ซึ่งแตกต่างจากวิธีคิดและการมองของคนทั่วไป ประภาสจึงสามารถนำเสนอเรื่องเหล่านี้ได้อย่างน่าสนใจ

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่ให้ความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้อ่านอีก 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนกหวานร เป็นผลการทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมของสัตว์สังคม เรื่องต้นไม้ประจำชาติ เป็นการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับต้นชัยพฤกษ์ ในรายละเอียดที่คนไทยส่วนใหญ่อาจยังไม่เคยรู้มาก่อน และเรื่องของภาษา 2 เป็นเรื่องข้อสังเกตลักษณะการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของบางชนชาติ ที่อาจสืบเนื่องมาจากการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของชนชาติเหล่านั้น

ตัวอย่างเรื่อง รูปทรงธรรมชาติ 2 ได้กล่าวถึงข้อสังเกตต่างๆ ที่ผู้เขียนแสดงการเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ คณิตศาสตร์ จักรวาล และศาสนา ดังนี้

ผมว่านี่แหละครับ รูปทรงธรรมชาติอย่างแท้จริง รูปแรกเป็นรูปก้นหอย ถัดมาก็เป็นรูปพายุหมุน ที่ถ่ายจากด้านบน รูปที่สามเป็นรูปดาราจักร (Galaxy) และรูปที่สี่เป็นรูปลายนิ้วมือของมนุษย์เรา

ที่ผมว่าจักรวาลไม่ได้คิดเป็นคณิตศาสตร์ ไม่ได้คิดเป็น $1+1=2$ ก็ตรงภาพที่เห็นนี้แหละครับ

สังเกตดูดีๆ สิครับ ภาพทั้งสี่ภาพนี้มีรูปทรงที่เหมือนกันมากคือ เริ่มจากจุดกำเนิดตรงกลางแล้วก็ขยายออกมาเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด ถ้าเปลือกหอยมันมีขนาดใหญ่กว่านี้ ลายกันหอยก็คงขยายออกมามากกว่านี้ รูปทรงอย่างนี้ยังมีอีกมากมายในธรรมชาติ อย่างเช่น ขั้วของผลของผลไม้ น้ำวนในอ่างล้างชาม ยอดอ่อนในใบเฟิร์น ฯลฯ ผมอยากจะเรียกมันเป็นรูปทรงของจักรวาลเลยก็ได้อีก

จักรวาลอยู่ในทุกสิ่ง...

...พุทธศาสนาก็พูดไว้ว่า พระธรรมนั้นอยู่ในทุกอนุของสรรพสิ่ง...

กลับไปทีคณิตศาสตร์ต่อ แล้วมันเกี่ยวอะไรกับรูปทรงกันหอยที่ผมเอามาให้ดู

...ถ้ายังไม่ชัดว่าความจริงของจักรวาลเป็นกันหอยอย่างไร ลองดูอีกที นี่ก็ถึงตอนกำเนิดจักรวาลก็แล้วกัน ก่อนมีจักรวาลมันก็คือศูนย์ใช่ไหมครับ อยู่ๆ จากศูนย์นี่ กันหอยก็ค่อยๆ คลายออก คลายออกมาเป็นเอกภพ มีกาแล็กซีต่างๆ มีทางช้างเผือก มีสุริยะ มีโลก แล้วก็มีคุณ มีผม

...เท่าที่ผมตามข่าวสารทางวิทยาศาสตร์ เห็นว่าเขามีการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับเอกภพอยู่ 2 ทฤษฎี คือทฤษฎีเอกภพกำลังขยายตัว และทฤษฎีเอกภพกำลังหดตัว ผมไม่ได้สนใจว่าทฤษฎีไหนถูก หรือทฤษฎีไหนผิด แต่ผมชอบตรงที่ว่า ทั้งสองทฤษฎีพูดตรงกันอย่างหนึ่งคือ เอกภพไม่เคยหยุดนิ่ง สองทฤษฎีนี้พูดว่าสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเคยเป็นศูนย์มาก่อน และก็เป็นที่ไปได้อีกเช่นกันว่า สิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดกำลังจะกลายเป็นศูนย์....

(คุยกับประภาส : 103 - 108)

จากข้อความที่คัดลอกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประภาสพยายามอธิบายแนวคิดของเขาโดยใช้คณิตศาสตร์ และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์อ้างอิงให้อ่านเห็นความเกี่ยวข้องและความสอดคล้องกันของรูปทรงธรรมชาติกับหลักคำสอนของศาสนาต่างๆ แม้บทความดังกล่าวจะเป็นเพียงข้อสังเกตที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ แต่นับเป็นบทความหนึ่งที่ทำให้ความรู้แปลกใหม่และสร้างสรรค์

1.1.3.2 เรื่องเกี่ยวกับวาระหรือวันสำคัญต่างๆ

บางครั้งประภาสนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวาระหรือวันสำคัญต่างๆ เมื่อวาระหรือวันสำคัญนั้นเวียนมาถึง จากการศึกษาพบว่า มีเรื่องเกี่ยวกับวาระและวันสำคัญต่างๆ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องวันๆ ของแม่ ประภาสเขียนเรื่องในวันแม่แห่งชาติโดยนำเสนอเป็นบทกวีเรื่องส.ค.ศ.ปีใหม่ ประภาสเขียนขึ้นเพื่ออวยพรผู้อ่านเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ และเรื่องวันแห่งความรัก ประภาสเขียนขึ้นในช่วงเทศกาลวาเลนไทน์

ตัวอย่างเรื่อง วันแห่งความรัก เนื่องในโอกาสเทศกาลวาเลนไทน์ ประภาสเขียนเกี่ยวกับเรื่องการแสดงความรักต่อกันของชายหญิง โดยยกตัวอย่างการแสดงออกของผู้หญิงญี่ปุ่นที่หลายคนอาจเห็นว่าเป็นการกระทำที่บ่งบอกถึงการไม่รักนวลสงวนตัว แต่ประภาสก็ได้แสดงความคิดเห็นอีกด้านหนึ่งว่า การแสดงออกดังกล่าวนับเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายหญิงมีสิทธิบอก

ความในใจของตัวเองก่อนบ้าง อย่างน้อยก็เป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงเอเชียไม่ต้องเป็นฝ่ายถูกเลือกจากผู้ชายก่อน ดังวิถีชีวิตของชาวเอเชียที่ผู้ชายมักเป็นผู้มีโอกาสเลือกก่อน และผู้หญิงมักเป็นฝ่ายถูกเลือกเสมอไป ดังนี้

...ที่ญี่ปุ่นเขาใช้วันวาเลนไทน์เป็นวันพิเศษที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิง

โอกาสที่วันนี้ก็คือ ในวันนี้ผู้หญิงของเขาสามารถบอกรักผู้ชายได้โดยไม่รู้สึกลำบากแต่อย่างไร ... มีธรรมเนียมการมอบช็อกโกแลตแทนความหมายว่าชอบ อันนี้ผมว่าน่ารักดี แต่ถ้าบ้านเราจะทำบ้างอาจต้องเปลี่ยนเป็นสังขยา

....คนไทยอาจมองเรื่องนี้ไปได้สองมุม

มุมแรก บางคนอาจมองว่ามันส่งเสริมให้ผู้หญิงไม่รักนวลสงวนตัวอย่างที่ว่ามากไปหน่อยไหม เรื่องของการเกี่ยวพาราสีมันเป็นเรื่องของผู้ชายเขาฝ่ายเดียว

อีกมุมหนึ่งการมีธรรมเนียมเช่นนี้จะถือเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายหญิงมีสิทธิที่จะบอกความนัยกับคนที่ตัวเองชื่นชอบบ้าง ไม่ใช่ให้ผู้ชายเป็นฝ่ายเลือกก่อนตลอดกาล...

...ที่เขียนนี้ก็ไม่ได้เพื่อจะชักชวนให้วัยรุ่นไทยเลียนแบบวัฒนธรรมญี่ปุ่นนะครับ เพราะผมเชื่อว่าวัฒนธรรมหรือธรรมเนียมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละแห่งนั้นมันจะเป็นไปตามสภาพผู้คน สภาพดินฟ้าอากาศ อย่างไรเสียธรรมชาติก็จะเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามที่ควรจะเป็น ...

(ตัวหนังสือคุยกัน : 255 - 257)

1.1.3.3 เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียน

ในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ประภาสเล่าเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัวของเขาโดยตรง 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเจ็บ ประภาสเล่าถึงสาเหตุการป่วยที่ทำให้เขาต้องงดการเขียนคอลัมน์ไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง และเรื่องราวบนแผ่นไม้ ประภาสเล่าถึงบรรยากาศงานแสดงดนตรีครั้งสุดท้ายของวงดนตรีเฉลียง และบรรยายถึงความรู้สึกส่วนตัวของเขาที่มีต่อบทเพลงที่เขาประพันธ์ขึ้น ส่วนเรื่องไข้หวัดใหญ่ ประภาสเล่าถึงอาการป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ของเขาที่เป็นสาเหตุให้เขาไม่สามารถนำจดหมายต่างๆ มาเขียนตอบได้ การเขียนเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของประภาสนั้นจะมีความพิเศษแตกต่างจากการเล่าเรื่องส่วนตัวธรรมดาทั่วไป เพราะประภาสจะใช้เรื่องส่วนตัวเหล่านั้นเป็นจุดเริ่มต้นเชื่อมโยงไปสู่ความรู้ใหม่ๆ หรือให้ข้อคิดและจินตนาการที่น่าสนใจแก่ผู้อ่านด้วย ดังเช่น

ตัวอย่างเรื่อง ไข้หวัดใหญ่ ประภาสเล่าถึงการป่วยของตนที่ทำให้ไม่สามารถตอบจดหมายผู้อ่านได้ และเชื่อมโยงเรื่องไข้หวัดไปสู่เรื่องที่น่าสนใจและให้ความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบกลไกของร่างกายที่ทำให้อุณหภูมิในร่างกายสูงขึ้น และเรื่องของไวรัสชนิดต่างๆ รวมทั้งเรื่องความรุนแรงของไวรัส H5 ซึ่งเป็นที่จับตามองของวงการแพทย์ทั่วโลก

...ระหว่างที่ผมยังเขียนอยู่นี้ในหัวยังคงปวดตุบๆ อยู่ ใช้ถึงจะไม่สูงนักแต่กินยาเท่าไรก็ไม่ยอมหาย ...
จดหมายที่เลือกจะตอบก็คงต้องพักไว้ก่อนเพราะหัวมันตื้อตันอย่างไรพิกล ...

...คุณหมอบอกว่าเชื้อโรคนั้นไม่ได้ไปเพิ่มอุณหภูมิให้ร่างกายหรือครับ มันเกิดจากกลไกบางอย่าง
ของร่างกายที่สร้างสารอะไรบางอย่างขึ้นมาเวลาที่มีเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย...

...แล้วผมก็สงสัยว่า โรคหวัดนี้อยู่คู่กับมนุษย์มานานแสนนานแล้ว ทำไมมนุษย์จึงปราบไม่ได้สักที

...แต่โรคจากเชื้อไวรัส มนุษย์ยังเอาชนะไม่ได้โรคหวัดจึงอยู่กับมนุษย์มานานแสนนาน

...ผมเคยอ่านบทความทางวิทยาศาสตร์ที่เคยพูดถึงโรคที่เกิดขึ้นใหม่ๆ บนโลก และมีนักวิทยาศาสตร์
ตั้งสมมุติฐานว่า อาจมีเชื้อโรคติดมากับอุกกาบาต หรือไวรัสที่แปลกและคือเอเลี่ยนที่เข้ามาบนโลก ...

...แล้วคุณหมอก็เล่าให้ฟังถึงการระบาดของไข้หวัดใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2461 ผมไม่เคยได้ยินเรื่องนี้มา
ก่อนเลย ครั้งนั้นถือเป็นการระบาดของไข้หวัดใหญ่ที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ มีผู้ป่วยเสียชีวิตถึง 21
ล้านในเวลาไม่ถึงสองปี ในเมืองไทยยอดผู้เสียชีวิตราวแปดหมื่นได้

คุณหมอบอกอีกว่า ทุกวันนี้วงการแพทย์ทั่วโลกกำลังจับตามองเชื้อไวรัส H5 อยู่

เมื่อสามปีก่อน... ...รัฐบาลฮ่องกงสั่งฆ่าไก่ทุกตัวในฟาร์มเพื่อป้องกันการระบาดของไวรัสตัวนี้
เพราะมีการตรวจพบเชื้อ H5 ในไก่....

(ตัวหนังสือคุยกัน : 241 - 245)

1.1.3.4 เรื่องเกี่ยวกับข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ

ประกาศนำข่าวที่อยู่ในความสนใจของประชาชนมาเขียนเป็นบทความเพื่อ
แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวเหล่านั้น 3 ครั้ง ได้แก่ เรื่องสุริโยไท เป็นเรื่องที่เขียนขณะที่คนไทยกำลัง
ติดตามชมภาพยนตร์เรื่องนี้ เรื่องจดหมายถึงพี่จรัล เขียนถึงการจากไปของจรัล มโนเพชร และเรื่อง
สอบเข้าม.1 เขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นที่มีต่อระบบการคัดเลือกเด็กเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้น

ตัวอย่างเรื่อง สุริโยไท ประกาศถ่ายทอดความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อ
ภาพยนตร์เรื่องสุริโยไท ในเชิงวิจารณ์อย่างเห็นคุณค่า ดังตัวอย่างบางตอนต่อไปนี้

...ภาพในประวัติศาสตร์ของเราในหนังเรื่องนี้สวยงามสมใจจริงๆ ...

...ส่วนที่ต้องพูดถึงอีกอย่างมากอีกส่วนหนึ่งก็คือการคัดเลือกนักแสดง

โจทย์ข้อแรกคือการนำนักแสดงที่มีชื่อเสียงมาแสดงนำ

...ผมจึงว่าที่ใช้คำว่าภาพยนตร์แห่งสยามประเทศประกอบกับชื่อของหนังนี้ถูกต้องอย่างยิ่งเลยครับ
เพราะจะว่าไปหนังเรื่องนี้ไม่ใช่หนังไทยธรรมดาที่สร้างขายกันเป็นอุตสาหกรรมอยู่ทุกวันนี้ จะเรียกว่าเป็น
งานเฉพาะกิจก็คงไม่ผิดนัก การสร้างหนังเรื่องนี้จึงเหมือนเป็นการร่วมมือร่วมใจของคนไทยแทบทุกคน...

...การตอบโจทย์ในข้อแรกเรื่องคัดตัวนักแสดงที่มีชื่อยังทำได้น่าชมเชย มาถึงคนดังอย่างเขาทราย
สามารถ และนักมวยคนอื่นๆ ที่รับบทเป็นไพร่ทหาร นางเอกรุ่นเก๋มารับบทเป็นนางสนม... เป็นการแบ่ง
กลุ่มที่ทำให้คนดูเข้าใจง่ายขึ้น

...หากให้ย่อเรื่องของหนังเรื่องนี้เหลือเพียงบรรทัดสั้นๆ ...ผมมองเห็นเป็นอย่างนี้ครับ ผมคิดว่าท่าน มัยท่านกำลังตีความประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งในสมัยอยุธยาที่มีผู้หญิงสองคนอยู่เบื้องหลังในการเมืองซึ่ง แผ่นดิน นั่นคือเจ้าศรีสุดาจันทร์และพระศรีสุริโยไท...

(มะเฟื่องรอดผ่าน : 182 - 189)

1.1.3.5 เรื่องเกี่ยวกับการเสนอแนะสังคม

บางครั้งประกาสนำเสนอคอลัมน์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งคอยย้ำเตือนถึงค่านิยมดั้งเดิมที่คนในสังคมพึงมี จากการศึกษาปรากฏเรื่องเกี่ยวกับการเสนอแนะสังคม 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสื่อ และเรื่องเกาะกวยเดี่ยว เป็นการเสนอแนะวิธีการเพิ่มรายได้ให้แก่คนไทย

ตัวอย่างเรื่อง สื่อ ประภาสกล่าวถึงข้อสังเกตที่เขาเห็นจากสื่อโฆษณาบนป้ายข้างทางด่วนว่าเป็นสื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากตั้งอยู่ผิดที่และผิดเวลา และเปรียบให้เห็นถึงตัวอย่างสื่ออื่นๆ ที่สร้างขึ้นอย่างเหมาะสมจึงมีผลดึงดูดใจลูกค้า ประภาสสรุปเรื่องนี้โดยใช้ตัวอย่างที่เขาพบเห็นมาชี้ให้ผู้อ่าน รัฐบาล และผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของการใช้สื่อโดยเฉพาะหีบห่อที่ใช้บรรจุสินค้าไทย เพื่อสามารถนำเสนอสินค้าที่มีรูปลักษณ์สวยงามดึงดูดใจผู้บริโภคและชาวต่างชาติได้

นี่ก็ถือเป็นการทำหีบห่อที่น่าสนใจอย่างหนึ่งครับ มันทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือว่านี่คือร้านที่มีความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ...

ต้องเรียกว่าเป็นการใช้สื่อที่ถูกเทศะอย่างยิ่ง

...ถามว่าสื่อหรือคำโฆษณาเหล่านี้พูดเกินจริงไปหรือไม่ ตอบได้เลยว่าไม่เลยครับ แต่มันมาถูกเวลา ถูกสถานที่ ใช้คำที่กลั่นกรองอย่างสวยงาม และที่สำคัญ "สื่อ" ออกมาด้วยความจริงใจ

...เมืองไทยเรามีของดีเยอะครับ เราขาดการโฆษณาและขาดสื่อที่ดี หรือพูดอีกทีก็คือ เราขาดหีบห่อที่จะห่อของของเราให้มีค่ามากขึ้นนั่นเอง

เรามีนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์จบมาปีหนึ่งเป็นพันๆ คน เห็นที่รัฐบาลจะต้องใช้พวกเขาให้เป็นประโยชน์บ้าง ห่อของดีของไทยให้คนทั้งโลกเห็นเสียที...

(มะเฟื่องรอดผ่าน : 141 - 145)

1.1.3.6 เรื่องเกี่ยวกับข้อคิดการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป พบว่า ประภาสนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการให้ข้อคิดเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต 2 เรื่อง คือ เรื่องน้ำครึ่งแก้ว และเรื่องชีวิตคืออะไร โดยนำเสนอทัศนะหรือแนวคิดที่ควรมีในการดำเนินชีวิต

ตัวอย่างเรื่อง ชีวิตคืออะไร เป็นบทความที่ประภาสเสนอแนวคิดที่ว่า เราควรดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย และเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การมีชีวิตอยู่เพื่อที่จะให้ความรัก ดังตอนหนึ่งของเนื้อเรื่องที่กล่าวไว้ว่า

...แต่มีอยู่คำถามหนึ่งซึ่งมักจะวนเวียนมาให้ผมหาวิสัยทัศน์อยู่เสมอ คำถามนั้นสั้นและง่าย

มนุษย์เกิดมาทำไม... ..จุดมุ่งหมายของเราคืออะไรกัน

....บางสิ่งบางอย่างที่สร้างเราขึ้นมาและดูเหมือนว่ามีเจตนาสร้างเราให้แตกต่างกัน ไม่เท่ากัน จน รวย สวย บ้า ต่างๆ นานากันไป ยิ่งกว่านั้นบางคนถูกสร้างขึ้นมาอย่างลำเอียง ขาดมือ ขาดเท้า ตามองไม่เห็น หูไม่ได้ยิน...

....ถ้าพวกเขาล้มลงและพอจะลุกเองได้ ความสุขของพวกเขาก็คือความภาคภูมิใจ ที่ได้พยายาม ลุกขึ้นมายืนด้วยตัวของตัวเอง สิ่งที่เราจะต้องทำก็คือ เฝ้าดูเขา และเตรียมปรบมือให้

หรือว่านี่คือคำตอบที่ผมกำลังตามหาอยู่

พวกเราเกิดมาเพื่อที่จะให้ความรักแก่กัน ให้โอกาสแก่กัน และให้กำลังใจแก่กัน

ความรักน่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุดสำหรับชีวิต....

(ตัวหนังสือคุยกัน : 82 - 84)

1.1.3.7 เรื่องเกี่ยวกับข้อสังเกตที่พบจากการเดินทางท่องเที่ยว

ประภาสมักแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่เขาได้พบในต่างแดนและถ่ายทอดสู่ผู้อ่านผ่านคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ ประภาสเขียนเรื่องข้อสังเกตที่พบจากการเดินทางท่องเที่ยว 4 เรื่อง คือ เรื่องรายทางญี่ปุ่น เซนสร้างญี่ปุ่น นิราศอินเดีย และเรื่องของใหม่กับของเก่า การเขียนของประภาสต่างจากการเขียนบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวทั่วไปที่พบเห็นในสารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพราะประภาสจะเน้นการแสดงความคิดเห็นและการวิเคราะห์ปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังวิถีชีวิตของคนในชาตินั้นๆ รวมทั้งข้อสังเกตต่างๆ เขาได้เห็นในต่างแดนนั้น

ตัวอย่างเรื่อง ของใหม่กับของเก่า ประภาสตั้งข้อสังเกตที่เขาพบในประเทศอินเดีย ที่ยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมร่วมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ แล้วจึงเชื่อมโยงข้อสังเกตดังกล่าวมายังวิถีชีวิตคนไทยที่ใช้เทคโนโลยีร่วมกับความเชื่อที่สืบทอดกันมาเช่นกัน

ผู้หญิงอินเดียนั้นไม่ว่าจะทำงานในทุ่งนา จะชักผ้าริมลำธารหรือมาทำงานก่อสร้างอาคาร ผมก็เห็นเธอใส่紗หรีตลอด ทั้งสาวรุ่นและสาวแก่ อาจจะเป็นเพราะความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอินเดียนั้นยังแข็งแรงอยู่มาก

...ชุดสำหรับหมวกก่อสร้าง (Safety Cap) ดูอย่างไรก็ไม่น่าเข้ากันได้เลยว่าไหมครับ

.....มองแล้วผมว่าน่าเอ็นดูครับ ขวนให้คิดอะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย

เทคโนโลยีกับขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ บางทีก็อยู่ด้วยกันได้...

...ตอนที่ผมเพิ่งมีลูกคนแรก ลุงป้าน้าอาปู่ย่าตายายที่มาเยี่ยมเยียน ต่างหอบคำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแบบโบราณมาพูดให้ฟังอยู่ตลอดและคำแนะนำเหล่านั้นมันก็ขัดกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ผมเรียนมาเสียด้วย รวมทั้งขัดกับคำแนะนำของแพทย์เอามากๆ ...

...คำแนะนำในการเลี้ยงดูของกุมารแพทย์นั้น ผมก็ทำตามทุกกระเบียดนิ้ว เพราะเชื่อถือในวิทยาการและประสบการณ์ ส่วนคำแนะนำของผู้ใหญ่ ถ้าอันไหนไม่เหลือปากว่าแรงนัก ผมก็ปฏิบัติตามเพราะทำแล้วรู้สึกดีเหมือนกัน อย่างมหาหงส์ที่ใช้ทาท้องเด็กกันท้องอืดรู้จักใช้ไหมครับ ผมก็ให้คุณยายของคุณมาทาให้ทุกวัน มันกันท้องอืดได้จริงหรือเปล่าผมไม่รู้หรอก แต่กลิ่นของมหาหงส์ที่เข้าจมูกคนในครอบครัวผม มันก็คือกลิ่นของความรักจากคุณยายดี ๆ นี่เอง...

...เวลาเดินทางไปต่างบ้านต่างเมือง ผมชอบสังเกตดูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน มันมีคำถามคำตอบมากมายในเชิงเปรียบเทียบ

ที่เนเธอร์แลนด์ ผมพบว่าร้านขายยาของเขานั้น เมื่อเราไปซื้อและพบว่าร้านเขาปิด เขาจะมีป้ายบอกเราว่าวันนี้มีร้านไหนเปิดอยู่บ้าง ที่นั่นเขาจะไม่ให้ร้านขายยาปิดพร้อมกัน ความคิดนี้เข้าท่าทีเดียว

...ทุกประเทศ ทุกชนชาติมีรายละเอียดแปลกๆ ที่แตกต่างกันออกไปให้น่าสนใจเสมอในชีวิตประจำวัน เมื่อได้เดินทาง ผมรู้สึกสนุกกับความแตกต่างเหล่านี้ทุกครั้ง

(กบเหลาดินสอ : 168 - 169)

1.1.3.8 เรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่น่าสนใจ

จากการศึกษารูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ ประภาสนำเสนอเรื่องของบุคคลที่น่าสนใจเพียง 1 เรื่อง คือ เรื่องหอดูดาวเกิดแล้ว เป็นการเล่าเรื่องของบุคคลธรรมดาคนหนึ่งที่ใช้ความพากเพียรเพื่อทำในสิ่งที่ตนฝันและตั้งใจไว้ จนสิ่งนั้นกลายเป็นจริงและยังสามารถสร้างประโยชน์สร้างสรรค์ให้กับคนอื่นอีกจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อราวสี่ห้าปี... ..มีชายหนุ่มร่างใหญ่ที่ว่ายน้ำอยู่ในสระเดียวกันเข้ามาแนะนำตัว เขาบอกว่า...ตอนนี้รับราชการเป็นทหารอากาศอยู่ ...

...ระหว่างที่คุยกันอยู่นั้น ผมรู้สึกเหมือนกับว่าไม่ได้คุยกับนายทหารอย่างที่เขานแนะนำตัว ยศของเขาตอนนั้นถ้าจำไม่ผิดน่าจะเป็นนาวาอากาศตรี เขาไม่มีบุคลิกเหมือนนายทหารหลายคนที่ผมเคยรู้จักเลย

ผมยังบอกกับตัวเองว่า ท่าทางเขาดู “ผื่นๆ” ผิดทหารไปหน่อย...

... เขายังได้บอกเล่าถึงความใฝ่ฝันในเรื่องดาราศาสตร์ของเขาอีกด้วย

แล้วเขาก็บอกผมว่า เขากำลังทำหอดูดาว

...ผมนึกในใจเล่นๆ ราคากล้องดูดาวขนาดที่จะทำหอดูได้นั้นมันเท่าไรกัน กล้องดูนกขนาดธรรมดาที่มีกำลังขยายสูงหน่อยราคาก็เป็นหมื่นแล้ว แล้วเท่าที่ถามไถ่จากคนรู้จักชายหนุ่มคนนี้ ก็ไม่ได้เป็นมหาเศรษฐีมาจากไหน นาวาอากาศตรีกินเงินเดือนหลวงธรรมดา

ไหนจะเรื่องสถานที่ที่จะต้องอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ต้องอยู่ห่างจากตัวเมืองที่แสงไม่ส่องรบกวนท้องฟ้าอีก นี่เป็นเหตุผลที่หอดูดาวส่วนใหญ่มันจะอยู่บนเขา

แล้วไหนจะเรื่องความท้อแท้เหนื่อยยากที่จะต้องเดินทางจากชีวิตประจำวันในวันทำงานปกติที่กรุงเทพฯ ไปถึงสถานที่นั้นในทุกๆ วันหยุดอีกเล่า ...เวลาผ่านไปอีกหลายเดือน ...

...จากนั้นผมก็เริ่มได้ยินชื่อหอดูดาวของเขาบ่อยขึ้นตามหน้าข่าวสารของหนังสือวิทยาศาสตร์บ้าง ตามข่าวทีวีที่พูดถึงเรื่องดาราศาสตร์บ้าง และทุกครั้งที่เห็น ผมก็จะหันมายิ้มกับความฝันที่ผมได้ยินเขาเล่าที่ละครครั้งนั้นทุกครั้ง ...

...หอดูดาวของเขาชื่อหอดูดาวเกิดแก้ว ตั้งตามนามสกุลของเขา น.ท.ธำกูร เกิดแก้ว ตั้งอยู่บนเนื้อที่แปดร้อยกว่าไร่ในหุบเขา ในเขตอำเภอบ่อพลอย กาญจนบุรี...

...มองให้ลึกแล้วจึงเห็นว่าสิ่งที่เขาทำอยู่นี้ เขาทำเพื่อสังคมมากกว่าทำเป็นธุรกิจ เขาเล็งถึงความปรารถนาที่จะเด็ก ๆ ที่มีความสนใจวิทยาศาสตร์และดวงดาวได้มีประสบการณ์ด้วยตัวเอง เขาจัดค่ายหอดูดาวหลายครั้งที่นี่ให้เยาวชนในประเทศ...

(กบเหลาดินสอ : 23 - 28)

เรื่องที่ประภาส ชลศรานนท์ นำเสนอในรูปแบบบทความทั่วไปนี้ แสดงให้เห็นถึงความสนใจด้านต่างๆ ของประภาส โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและศาสตร์ต่างๆ ที่พบมากที่สุดในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยความช่างสังเกต การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการมองสิ่งต่างๆ อย่างลึกซึ้ง และยังแสดงให้เห็นว่าประภาสมักแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ มาถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดสร้างสรรค์ที่สามารถเชื่อมโยงข้อสังเกตต่างๆ มาถ่ายทอดสู่ผู้อ่านได้อย่างน่าสนใจ ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ประภาสจะไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของการเมือง ยกเว้นแต่การนำเสนอเป็น รูปวาดการ์ตูน ในเรื่องการ์ตูน และเรื่องวิธีดูดาว ซึ่งเป็นรูปแบบพิเศษนอกเหนือจากรูปแบบทั่วไป ที่ผู้อ่านบางคนเขียนจดหมายมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปเหล่านั้นว่า รูปวาดการ์ตูน นั้น อาจเป็นช่องทางที่ประภาสใช้สื่อถึงความคิดเห็นที่มีต่อสถานการณ์ด้านการเมือง ส่วนเรื่องราวของความรักหนุ่มสาวหรือที่เรียกว่า "ปัญหาหัวใจ" นั้นก็ไม่ปรากฏในรูปแบบนี้ ยกเว้นแต่ในเรื่องวันวาเลนไทน์ที่ประภาสเน้นการแสดงความคิดเห็นมากกว่าการกล่าวถึงเรื่องของความรักโดยตรง

1.1.4 ส่วนปิดเรื่อง

การปิดเรื่องเป็นส่วนที่ผู้เขียนอาจใช้เพื่อเน้นข้อคิดบางอย่างให้เด่นชัด หรือเพื่อทิ้งท้ายไว้เป็นประเด็นปัญหาให้ผู้อ่านกลับไปคิดต่อ และใช้เพื่อสรุปเนื้อหาให้น่าสนใจ

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. 2540 : 71 – 72) ได้กล่าวถึงการลงท้ายของบทความและสารคดีว่า ถ้าผู้เขียนเขียนลงท้ายดี ข้อเขียนก็จะเป็นที่ประทับใจผู้อ่าน หรือให้แง่คิดที่ผู้อ่านนำไปคิดและปฏิบัติตามได้ดังความมุ่งหมายของบทความนั้น และกล่าวถึง ตัวอย่างวิธีการที่ผู้เขียนมักใช้ในการปิดเรื่องว่า มีเทคนิค (Technique) ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การย้าใจความสำคัญของเรื่อง
2. การสรุปความเห็นสนับสนุนเรื่องที่ได้กล่าวแล้ว
3. การตั้งคำถามทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดต่อไป
4. การวิเคราะห์ตามนัยของชื่อเรื่องให้กว้างขวางขึ้น
5. การหวนใจความในย่อหน้าที่เป็นความนำ
6. การหมุนกลับทำนองแย้งย้อนหรือพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน
7. การใช้คำชักจูง หรือคัดค้านโดยใช้คำพูดของบุคคลสำคัญมาสรุป
8. การลงท้ายด้วยเรื่องเกร็ด
9. การใช้คำพังเพย สุภาษิตหรือบทกวี
10. การเขียนเยาะเย้ย
11. การตั้งข้อสังเกต
12. การให้ความรู้อย่างแปลก
13. การใช้ประโยคกระทบใจให้เห็นจุดที่ต้องการ

ผลการศึกษามหาวิทยาลัยในรูปแบบที่ 1 ของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” พบว่าประภาสใช้วิธีการปิดเรื่องที่แตกต่างจากเกณฑ์และบทความทั่วไป เนื่องจากเรื่องส่วนใหญ่ที่ประภาสนำเสนอมักเป็นเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ และมีการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลเข้ามาเกี่ยวข้อง ประภาสจึงใช้วิธีการปิดเรื่องที่เชื่อมโยงและสรุปเนื้อเรื่องเหล่านั้นอย่างเหมาะสม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1.4.1 การตั้งข้อสังเกต
- 1.1.4.2 การเปรียบเทียบ
- 1.1.4.3 การทิ้งประเด็นให้ผู้อ่านกลับไปคิดต่อ
- 1.1.4.4 การแสดงความหวังใยสังคม
- 1.1.4.5 การชักชวนให้ปฏิบัติตาม
- 1.1.4.6 การเฉลยความจริง
- 1.1.4.7 การอวยพรผู้อ่าน
- 1.1.4.8 การยกตัวอย่าง
- 1.1.4.9 การประชดประชัน
- 1.1.4.10 การพรรณนาความรู้สึก

1.1.4.1 การตั้งข้อสังเกต

การปิดเรื่องด้วยการตั้งข้อสังเกต มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านนำประเด็นบางเรื่องที่คุณเขียนตั้งข้อสังเกตไว้โดยไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดกลับไปคิดต่อ จากการศึกษาพบว่า ประภาสใช้การปิดเรื่องลักษณะนี้ 6 ครั้ง ได้แก่ รูปทรงธรรมชาติ 2 มหัทศจรยแห่งเลขเก้า ไขหวัดใหญ่ เรื่องของภาษา 2 ของใหม่กับของเก่า และสุริโยไท

ตัวอย่างที่ 1 มหัทศจรยแห่งเลขเก้า ประภาสปิดเรื่องด้วยการตั้งข้อสังเกตว่า จำนวนดาวเคราะห์ 9 ดวง ของสุริยจักรวาล (จำนวนที่ค้นพบในปัจจุบัน) เป็นจำนวนที่สอดคล้องกับการค้นพบทางธรรมชาติอีกหลายกรณี ดังนี้

อีกข้อหนึ่งที่ผมลืมบอกไป สุริยจักรวาลของเราก็มีดาวเคราะห์ 9 ดวงพอดี อันนี้บอกไปไม่ถูกเหมือนกันว่าเป็นความบังเอิญหรือมีใครบางคนที่อยู่นอกเหนือจักรวาลของเราจงใจ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 33)

ตัวอย่างที่ 2 สุริโยไท ประภาสยกข้อสังเกตที่เห็นจากการชมภาพยนตร์มาเขียนเล่าให้ผู้อ่านได้อ่าน และสรุปข้อสังเกตที่เห็นเกี่ยวกับแก่นเรื่องที่ผู้สร้างภาพยนตร์ต้องการสื่อ

...หนังเรื่องนี้เป็นเรื่องของผู้หญิงสองคนที่ซบเคียวกันทางการเมืองในสมัยโบราณ และที่ขอบอกขอบใจไม่น้อยสำหรับผมก็คือ ในสามชั่วโมงที่ดูอยู่นั้น สตรีในเรื่องทั้งสองที่ว่า ไม่มีการรวมฉากปะทะคารมกันเลยแม้แต่ฉากเดียว

ยิ่งได้รู้ว่าแต่เดิมหนังเรื่องนี้มีชื่อในภาษาฝรั่งว่า THE SUN AND THE MOON ผมยิ่งมั่นใจว่าผมเข้าใจแก่นของหนังเรื่องนี้ไม่ผิด รู้ไหมครับทำไมหนังเรื่องนี้ถึงได้มีชื่อนี้

สุริโยไทกับศรีสุตาจันทร์ พระอาทิตย์กับพระจันทร์ที่ยิ่งใหญ่อยู่ตรงข้ามกันนั้นอย่างไร

(มะเฟืองรอม่าน : 190)

1.1.4.2 การเปรียบเทียบ

ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยการเปรียบเทียบเมื่อต้องการให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอย่างชัดเจนในประเด็นที่ประภาสใช้สรุปเรื่อง และยังทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมกับเรื่องราวนั้น การปิดเรื่องลักษณะนี้ปรากฏในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป 3 ครั้ง ได้แก่ เรื่องจดหมายถึงพี่จรัส เรื่องราวบนแผ่นไม้ และเซนสร้างญี่ปุ่น

ตัวอย่างเรื่อง จดหมายถึงพี่จรัส ประภาสปิดเรื่องด้วยการเปรียบเทียบว่าชีวิตหลังความตายของจรัสได้เดินทางมาถึงจุดหมายแล้ว และกำลังได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติ ดังนี้

ไม่รู้ว่าผมผัดไปหรือเปล่าที่เสียงเพลงรางวัลแด่คนช่างฝันที่ผมได้ยินทางวิทยุเมื่อก็ มันมีเสียง
ออร์เคสตราวงใหญ่รับอยู่เป็นฉากข้างหลังด้วย ...

หรือว่าพี่ได้ถึงเดินทางถึงจุดหมายแล้ว บางทีวงออร์เคสตราที่นั่นอาจจะกำลังขับบรรเลงต้อนรับ
ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่คนนี้อย่างสมเกียรติอยู่ก็เป็นได้

(มะเฟื่องรอฟาน : 206)

1.1.4.3 การทิ้งประเด็นให้ผู้อ่านกลับไปติดต่อ

การทิ้งประเด็นให้ผู้อ่านกลับไปติดต่อเป็นการจบเรื่องที่คุณเขียนตั้งใจเน้น
ประเด็นสำคัญของเรื่องโดยการทิ้งปริศนาให้ผู้อ่านขบคิดต่อด้วยตัวเอง เพื่อให้ผู้อ่านนำข้อคิดที่ได้กลับ
ไปใคร่ครวญต่อ ประภาสใช้การปิดเรื่องในลักษณะนี้ 2 ครั้ง ได้แก่ เรื่องนกหวานร และเรื่องน้ำครึ่งแก้ว

ตัวอย่างที่ 1 น้ำครึ่งแก้ว เป็นการปิดเรื่องโดยให้ข้อคิดเตือนสติทิ้งท้ายให้
ผู้อ่านได้กลับไปคิดใคร่ครวญต่อด้วยตัวเองว่า เราควรมองชีวิตด้วยการยอมรับและพอใจในสิ่งที่มีอยู่
ไม่ใช่มองด้วยความคิดแง่ลบว่ามีน้อยกว่าคนอื่น และไม่ควรมองด้วยความโลภว่า ต้องรีบตักตวงหามา
ให้ได้มากที่สุด. ดังที่ประภาสเปรียบเทียบการมองชีวิตนี้กับการมองเห็นน้ำครึ่งแก้วในตอนปิดเรื่อง ว่า

ในระหว่างที่ผมขลุกอยู่กับละคร "พอ" บางคืนก็นั่งทำดนตรีประกอบดีดคันจนเข้า มีอยู่คืนผมเผลอ
หลับไปตอนค่อนข้างเช้า มาสะดุ้งตื่นตอนเช้าเมื่อแสงอาทิตย์แยงตา ผมเหมือนได้ยินเสียงคุ่นๆ
ของใครคนหนึ่งพูดถึงแก้วน้ำแก้วนั้น

"แก้วนะ มันใหญ่เกินไป"

(คุยกับประภาส : 135)

ตัวอย่างที่ 2 นกหวานร ประภาสปิดเรื่องด้วยการทิ้งประเด็นให้ผู้อ่านกลับ
ไปติดต่อ โดยแสดงความเห็นว่า ห้องทดลองพฤติกรรมสัตว์สังคมดังกล่าวอาจเป็นภาพจำลองและเป็น
สภาพเดียวกับที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของผู้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ ดังนี้

หรือว่าโลกเรานี้ก็คือห้องห้องหนึ่งที่ถูกใครก็ไม่รู้สร้างขึ้นมา สร้างเสร็จแล้วก็สร้างความเชื่อตามมาให้
ด้วย และก็มีความเชื่อมากมายหลายอย่างที่เป็นความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนเหตุผล เป็นความเชื่อประเภท
เดียวกับความเชื่อที่ว่า ถ้าใครไปถูกบันไดแล้วจะมีน้ำจืดออกมานั้นแหละครับ...

(มะเฟื่องรอฟาน : 96)

1.1.4.4 การแสดงความห่วงใยสังคม

ประกาศใช้การปิดเรื่องด้วยการแสดงความห่วงใยสังคมเมื่อกล่าวถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ไม่ดำเนินไปอย่างถูกต้องดังามในสังคม ประกาศปิดเรื่องด้วยการแสดงความห่วงใยนี้ 2 ครั้ง ในเรื่องสอบเข้าม.1 และแด่โลกมนุษย์

ตัวอย่างที่ 1 สอบเข้าม.1 ประกาศปิดเรื่องด้วยการบรรยายกิริยาของตัวเองที่สื่อถึงความห่วงใยอนาคตของเด็ก ที่จะต้องรับผลเสียจากวิธีการจับฉลากคัดเลือกเด็กเข้าเรียนต่อด้วยวิธีการวัดดวง ซึ่งไม่ใช่การวัดด้วยความสามารถอีกต่อไป

ผมหายใจไม่ทั่วท้องกับอนาคตของประเทศไทยเราเลย ขอโทษนะครับที่อาทิตยนี้ผมหมดแรงที่จะคิดเขียนอะไรได้

(คุยกับประกาศ : 169)

ตัวอย่างที่ 2 แด่โลกมนุษย์ ประกาศเขียนบทความนี้ด้วยการแสดงความห่วงใยสังคมปัจจุบันที่มนุษย์มักทำร้ายกันเอง ดังนี้

ผมไม่อยากให้โลกใบนี้ขาดสามสิ่งที่ผมว่ามาเลย แต่ก็น่าเป็นห่วงนะครับ เพราะทุกวันนี้มีมนุษย์มากมายที่ไม่คิดเป็นวิทยาศาสตร์ ไร้ศาสนา และขาดศิลปะ บางคนในนั้นมีอำนาจอยู่ในมือเสียด้วย...

(ตัวหนังสือคุยกัน : 213)

1.1.4.5 การชักชวนให้ปฏิบัติตาม

เมื่อประกาศนำเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อเสนอแนะต่อสังคม ประกาศมักปิดเรื่องด้วยการขอความร่วมมือจากผู้อ่านให้ปฏิบัติตาม จากการศึกษาเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปพบว่า ประกาศใช้วิธีการปิดเรื่องด้วยการชักชวนหรือขอความร่วมมือ 2 ครั้ง คือ เรื่องต้นไม้ประจำชาติ และเรื่องสื่อ

ตัวอย่าง ต้นไม้ประจำชาติ ประกาศปิดเรื่องด้วยการชักชวนให้คนไทยเห็นคุณค่าต้นไม้ชัยพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำชาติ ดังนี้

ความจริงจะว่าไม่ใช่เรื่องใหญ่โตสลักสำคัญอะไรนักกะอีแค่ต้นไม้ประจำชาติต้นหนึ่งก็ไม่ถูกนัก ก็ในเมื่อเรามีต้นไม้ดีๆ เป็นของชาติเรา เหมาะแก่อากาศบ้านเรา เหมาะแก่คนบ้านเรา พวกเราก็น่าจะช่วยกันอย่าหลงอย่าลืม

ใครมีแรงมีที่ทางปลูกได้ก็ช่วยกันปลูกกันชม เมื่อถึงรุ่นลูกรุ่นหลานเราเมืองไทยจะได้มีของดีอีกอย่างเต็มเมืองที่ทั้งสวย ทั้งหอม ทั้งร่มรื่น

(ประกาศ ชลศรานนท์. 2543 : 14)

1.1.4.6 การเฉลยความจริง

ประกาศใช้การปิดเรื่องที่ด้วยการเฉลยข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านในตอนจบเรื่อง
1 ครั้ง ในเรื่องเกาะกวยเตี๋ย

ตัวอย่างเรื่อง เกาะกวยเตี๋ย ประกาศเล่าเรื่องการเดินทางไปเที่ยวเกาะ
แห่งหนึ่งซึ่งมีอาหารมากมายที่ทำมาจากเส้นกวยเตี๋ย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าประกาศได้ไปเที่ยวใน
สถานที่แห่งนั้นมาจริง แต่ประกาศได้ปิดเรื่องด้วยการเฉลยว่าเกาะกวยเตี๋ยที่เขาเล่ามาทั้งหมดนั้นไม่
ใช่เรื่องจริง แต่เป็นรายละเอียดของโครงการหนึ่งที่เขาคิดและจินตนาการขึ้นเพื่อเป็นแนวทางพัฒนา
อาชีพแก่ชุมชน ดังนี้

ยังไม่ได้บอกเลยใช่ไหมครับว่า เกาะกวยเตี๋ยแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ไหน แล้วแต่ครับ...

แล้วแต่เจ้าของโครงการอยากให้มันอยู่ที่ไหน บทความวันนี้เป็นโครงการที่ผมเขียนขึ้นมาเพื่อเผยแพร่
ความคิดชนๆ ที่ผมมี หากใครมีที่มืทางหรือมีเงินจะทำก็ทำได้เลย ผมไม่สงวนลิขสิทธิ์ ทำเลน่าจะอยู่ใกล้ๆ
กรุงเทพฯ อย่างที่ผมเขียนไว้แหละ แถวปทุมธานีแถวนนทบุรีก็ได้...

(มะเฟืองรอฟาน : 215)

1.1.4.7 การอวยพรผู้อ่าน

ประกาศปิดเรื่องด้วยการอวยพรผู้อ่าน 2 ครั้ง เนื่องในเทศกาลปีใหม่จาก
เรื่อง ส.ค.ส.ปีใหม่ และเนื่องในวาระเทศกาลสงกรานต์ หรือปีใหม่ของไทยในเรื่องสวัสดิ์ครับ

ตัวอย่างเรื่อง ส.ค.ส.ปีใหม่ ประกาศอวยพรผู้อ่านเนื่องในเทศกาลปีใหม่
ด้วยการเปรียบเทียบให้เห็นภาพ ดังนี้

สวัสดิ์ปีใหม่ครับ ขอให้ดอกไม้ในใจของพวกเราแข็งแรงพอที่จะหมุนดาวบนฟ้าทุกดวงตลอดปีนี้
และตลอดไป

(ประกาศ ชลครานนท์. 2543 : 14)

1.1.4.8 การยกตัวอย่าง

ประกาศปิดเรื่องด้วยการยกตัวอย่างให้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของเรื่อง
2 ครั้ง คือ เรื่องสมการในดวงใจ 1 และหอดูดาวเกิดแล้ว

ตัวอย่างเรื่อง หอดูดาวเกิดแล้ว ประกาศปิดเรื่องโดยยกตัวอย่างชีวิตของ
กาลิเลโอ บุคคลที่เป็นที่ยกย่องของวงการวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นสนับสนุนแนวคิดที่ว่าไม่ควรดูหมิ่น
ความคิดริเริ่มและความฝันของเด็กกว่าไร้สาระ

ในโบสถ์แห่งหนึ่งเมื่อสี่ร้อยกว่าปีก่อน เด็กชายคนหนึ่งมองโคมไฟที่ถูกคนดึงมาจุดไฟแล้วปล่อยกลับไป เด็กชายคนนั้นยืนมองแล้วก็จับชีพจรตัวเองไปด้วย เขานับได้ว่าไม่ว่าโคมไฟจะแกว่งช่วงสั้นหรือช่วงยาว แค่นั้นก็ตาม ทุกครั้งที่แกว่งจะใช้เวลาเท่ากันเสมอ แล้วเด็กชายคนนั้นก็ถูกผู้ใหญ่ดู หาวว่าเล่นแต่เรื่องไร้สาระ

เด็กชายคนนั้นเติบโตขึ้นและมีชื่อว่ากาลิเลโอ ชื่อนี้วงการวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นชื่อของผู้ซึ่งมีคุณูปการอันเหลือคณาต่อโลกใบนี้ การค้นพบของเขาเป็นต้นตอของเรื่อง "มีสาระ" มากมายที่รับใช้มนุษย์ ผู้ใหญ่ทุกวันนี้

(กบเหลาดินสอ : 219)

1.1.4.9 การประชดประชัน

การปิดเรื่องด้วยการประชดประชันเป็นการปิดเรื่องที่คุณเขียนแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับวิธีการ หรือค่านิยม หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยแสดงออกเป็นการเขียนประชดประชันเรื่องราวดังกล่าว ประภาสปิดเรื่องด้วยการประชดประชัน 1 ครั้ง จากเรื่องวันแห่งความรัก

ตัวอย่างเรื่อง วันแห่งความรัก ประภาสต้องการสื่อว่าในขณะที่คนไทยจำนวนหนึ่งยังแสดงการรังเกียจและต่อว่าธรรมเนียมปฏิบัติของญี่ปุ่นเกี่ยวกับเทศกาลวาเลนไทน์ แต่คนไทยในจำนวนนั้นก็ยังมีคนนำธรรมเนียมดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติ ในขณะที่แสดงออกว่าไม่ชอบการปฏิบัตินั้น

...เอาง่ายๆ ถ้าใครลองขึ้นเอาธรรมเนียมของวัยรุ่นญี่ปุ่นมาใช้ในเมืองไทย ทำนายได้เลยว่าโดนด่าเปิงแน่ เพราะสังคมไทยเรายังมีคนที่ยึดเอาศาสนาไปพร้อมกับการแกว่งซากในมือเดินกันอยู่เต็มไปหมด

(ตัวหนังสือคุยกัน : 257)

1.1.4.10 การพรรณนาความรู้สึก

การปิดเรื่องโดยใช้การพรรณนามีจุดประสงค์เพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึกให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมกับเรื่องที่น่าเสนอ ประภาสใช้วิธีปิดเรื่องลักษณะนี้ 1 ครั้ง เพื่อแสดงถึงความประทับใจในเรื่องชีวิตคืออะไร หลังจากที่ได้อ่านหนังสือ "ประจำลูกโสด" จบลง โดยพรรณนาถึงความรู้สึกดังกล่าวในการปิดเรื่อง ดังนี้

แต่ถึงกระนั้น ผมขอสารภาพว่าผมอ่าน "ประจำลูกโสด" จบลงด้วยน้ำตานองหน้า ความรู้สึกตลอดการอ่านทั้งเล่มเป็นความรู้สึกที่เต็มไปด้วยความสุข ความสะเทือนใจ และความหวัง แม้บางครั้งจะเผลอใจลงสารไปบ้าง ผมไม่ได้ร้องไห้ด้วยความสุขแบบนี้ และผมเชื่อว่าใครก็ตามที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วอย่างน้อยที่สุดที่จะได้กลับไปก็คือความรู้สึกอ่อนโยนต่อชีวิตมากขึ้น

และความรู้สึกอันนี้เองที่ช่วยเติมคำตอบของคำถามของผมให้เต็มยิ่งขึ้น

(ตัวหนังสือคุยกัน : 257)

การเขียนปิดเรื่องในบทความของประภาส ชลศรานนท์ นั้น สามารถย้าแนวคิดหลักของเรื่องในบทความได้เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากความรอบรู้ในสาขาวิชาต่างๆ และทักษะการใช้ภาษาสื่อความหมาย จึงมีผลให้ประภาสมีเรื่องราวหลากหลายมาใช้สร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านในตอนจบเรื่องในรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปนี้ ประภาสใช้วิธีปิดเรื่องด้วยการตั้งข้อสังเกตมากที่สุด รองลงมาเป็นการปิดเรื่องด้วยการเปรียบเทียบ และด้วยการยกตัวอย่างเพื่อย้าแนวคิดหลักของเรื่อง นอกจากนี้ประภาสยังปิดเรื่องด้วยการทิ้งประเด็นให้ผู้อ่านกลับไปคิดต่อ ด้วยการแสดงความหวังใยสังคม และด้วยการชักชวนให้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปที่บทความมักใช้เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการแสดงความคิดเห็นต่อสังคม ส่วนการปิดเรื่องด้วยการอวยพรผู้อ่านนั้นประภาสใช้เนื่องในโอกาสพิเศษของเทศกาลต่างๆ การปิดเรื่องด้วยการเฉลยความจริง การปิดเรื่องด้วยการประชดประชัน และการปิดเรื่องด้วยการพรรณนาความรู้สึกนั้นก็ใช่วิธีการที่ประภาสใช้ได้เหมาะสมกับการดำเนินเรื่องเพื่อให้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมในแนวคิดที่ผู้เขียนนำเสนอ จึงนับได้ว่าประภาสมีการปิดเรื่องที่ดีทำให้อ่านเกิดความประทับใจหลังจากที่ได้อ่านบทความนั้น ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารบรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน

เรื่องในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ที่นำเสนอด้วยรูปแบบเหมือนบทความทั่วไป ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนชื่อเรื่อง ส่วนเปิดเรื่อง ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนปิดเรื่อง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ให้ความรู้แปลกใหม่ และตั้งชื่อเรื่องอย่างเหมาะสมกับเนื้อหา ประภาสดำเนินวิธีการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง ได้อย่างน่าสนใจมีผลชักจูงใจให้อ่านติดตามการนำเสนอความคิดของประภาสอย่างต่อเนื่องและทำให้เรื่องดังกล่าวน่าสนใจติดตามอ่านต่อไปอย่างไม่รู้เบื่อ

1.2 รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน

คอลัมน์ "คุยกับประภาส" เป็นคอลัมน์ที่มีการนำเสนอหลายรูปแบบ นอกจากรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปแล้ว ประภาส ชลศรานนท์ ยังนำเสนอเรื่องโดยใช้รูปแบบการตอบโต้จดหมายระหว่างประภาสและผู้อ่านเหมือนคอลัมน์ถาม-ตอบทั่วไปด้วย บางครั้งในหนึ่งคอลัมน์แสดงการถาม-ตอบจดหมายผู้อ่าน 1 – 2 คน และบางครั้งประภาสก็รวบรวมจดหมายหลายๆ ฉบับ มาลงโต้ตอบในคราวเดียวกัน จดหมายที่ส่งมามีทั้งจดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาพบว่าประภาสนำเสนอเรื่องในรูปแบบการโต้ตอบนี้มากที่สุด คือ 115 คอลัมน์ อันเนื่องมาจากเป็นรูปแบบตามแนวคิด (Concept) ที่ประภาสตั้งใจให้คอลัมน์มีการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันของผู้เขียนและผู้อ่านดังที่ได้ตั้งชื่อคอลัมน์ว่า "คุยกับประภาส" ที่แสดงให้เห็น

เห็นการสื่อถึงรูปแบบการสนทนา หรือการสื่อสาร 2 ทาง (Two-Ways Communication) ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน มีองค์ประกอบของรูปแบบคล้ายคอลัมน์ถาม-ตอบทั่วไป คือ มีส่วนของจดหมายผู้ถาม และส่วนคำตอบของผู้เขียน แต่คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จะมีส่วนของชื่อเรื่องเพิ่มเข้ามา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ส่วนชื่อเรื่อง

1.2.2 ส่วนจดหมายถาม - ตอบ

1.2.3 ส่วนปิดเรื่อง

1.2.1 ส่วนชื่อเรื่อง

ในระยะแรกของการเขียนคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นั้น ประภาสมักจะนำเสนอเรื่องโดยไม่มีการตั้งชื่อเรื่องไว้ จากการศึกษาพบว่า ใน 115 คอลัมน์ นั้น ประภาสนำเสนอโดยไม่มีชื่อเรื่อง 68 ครั้ง และนำเสนอโดยมีชื่อเรื่อง 47 ครั้ง บางครั้งการถาม-ตอบจดหมายหลายๆ ฉบับในคราวเดียวกันทำให้เนื้อหาในคอลัมน์มีความหลากหลายจนไม่สามารถสื่อออกมาเป็นชื่อเรื่องชื่อเดียวได้ หรือบางครั้งประภาสเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดใจผู้อ่านหรือเพื่อสื่อถึงเนื้อเรื่อง เพราะผู้อ่านส่วนใหญ่ที่รู้จักแนวการตอบและลีลาการตอบของประภาสก็มักจะติดตามอ่านเรื่องต่อไปด้วยความสนใจอยู่แล้ว ในระยะแรกที่คอลัมน์ได้รับความนิยมและได้รับการกล่าวขานถึงในช่วงปี พ.ศ.2541 - 2543 พบว่า เรื่องที่นำเสนอส่วนใหญ่ไม่มีการตั้งชื่อเรื่อง แสดงให้เห็นว่า ช่วงเวลานั้นประภาสไม่เห็นถึงความจำเป็นของการใช้ชื่อเรื่องเพื่อสื่อความหมายหรือเพื่อดึงดูดใจผู้อ่าน แต่มาระยะหลังคือในช่วงปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ประภาสจะตั้งชื่อเรื่องในคอลัมน์ทุกครั้งจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นว่า ชื่อเรื่องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

อย่างไรก็ตามรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านนี้ มีชื่อเรื่องที่ปรากฏในคอลัมน์ทั้งหมด 47 ครั้ง และแตกต่างไปจากเกณฑ์การตั้งชื่อของบทความโดยทั่วไป เพราะชื่อเรื่องส่วนใหญ่ที่ปรากฏในรูปแบบนี้มีความเกี่ยวข้องกับคำถามและเรื่องราวในจดหมายของผู้ถาม และต่างจากคอลัมน์ถาม-ตอบทั่วไปที่ไม่นิยมตั้งชื่อเรื่องเพราะมีชื่อประจำของคอลัมน์อยู่แล้ว ผู้ศึกษาเลือกศึกษาเฉพาะชื่อเรื่องที่ปรากฏในคอลัมน์ที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1.1 ตั้งชื่อตามประเด็นที่ผู้อ่านถาม

1.2.1.2 ตั้งชื่อตามการให้คำตอบของประภาส

1.2.1.3 ตั้งชื่อตามการจัดกลุ่มจดหมาย

1.2.1.4 ตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอเรื่อง

• 1.2.1.5 ตั้งชื่อตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง

1.2.1.1 ตั้งชื่อตามประเด็นที่ผู้อ่านถาม

การตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้ เป็นการนำประเด็นสำคัญที่ผู้อ่านอยากรู้ สงสัย หรือ ต้องการคำปรึกษามาใช้ตั้งเป็นชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องที่ตั้งตามประเด็นคำถามนี้สื่อโดยตรงถึงแนวทางในการตอบของประภาสที่ตอบตามชื่อเรื่องโดยตรง ประภาสใช้วิธีการตั้งชื่อเรื่องตามประเด็นที่ผู้อ่านถาม 33 ครั้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ประภาสใช้มากที่สุดในรูปแบบแสดงการโต้ตอบนี้ ดังปรากฏในเรื่อง

เมื่อเราเจอมนุษย์ต่างดาว อุดมการณ์ อย่าละเลยในความฝัน โรคเบื่อ วิทยุและศิลป์
ออกแบบความรัก ผู้หญิงสวย เรื่องส่วนตัว ทำได้ดีดี หนึ่งบวกหนึ่งไม่เท่ากับสอง
เดินไปข้างหน้า/ตามหาความสุข ผู้หญิงกับผู้ชาย ผู้หญิงกับผู้ชาย 1 บทอาชยาน
ผู้หญิงกับผู้ชายอีก ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงเก่ง ดัดสันดาน เรื่องครูๆ หนุ่มสาววันนี้
นักโฆษณา ละครตบตบ “อึ้งย้ง” Space สามก๊ก แปลกแยก คดีแม่เภา คู่ของคน
ทำได้ดีดี แม่เภาแพ้? แม่เภา 2 งานแต่งงาน 1 งานแต่งงาน 2 เซนและเต่า เซนยังมีชา

ตัวอย่างที่ 1 เมื่อเราเจอมนุษย์ต่างดาว ประภาสตั้งชื่อเรื่องจากประเด็นที่ผู้อ่านถามมา ดังนี้

“พี่เคยเห็นมนุษย์ต่างดาวไหม...ถ้าเราเจอมนุษย์ต่างดาว เราจะถามอะไรเขา พี่ล่ะจะถามอะไรเขา”

(คุยกับประภาส : 27)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องส่วนตัว ผู้ถามเขียนมาถามว่าเขาพยายามช่วยรณรงค์ให้ภาคภูมิใจในสาขาวิชาที่เรียน แต่มีคนจำนวนมากดูหมิ่นความช่วยเหลือของเขา เขาจึงเขียนจดหมายระบุปัญหาในท้ายจดหมายของเขาว่า สิ่งที่เขาทำนั้นเป็นการยุ่งเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นหรือไม่ ประภาสจึงได้นำประเด็นปัญหานี้มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อด้วยวิธีนี้มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถรู้ได้ตั้งแต่แรกว่า เขากำลังจะได้รับประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องอะไร โดยเฉพาะผู้อ่านที่เป็นเจ้าของจดหมายที่เขียนมาและรอคำตอบจากประภาสโดยตรง

1.2.1.2 ตั้งชื่อตามการให้คำตอบของประภาส

การตั้งชื่อด้วยวิธีนี้ ผู้อ่านจะไม่สามารถรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องได้ยกเว้นจะอ่านคำถามในจดหมายและการตอบของประภาสเสียก่อน จึงจะพบว่าชื่อเรื่องสื่อถึงวิธีการที่ประภาสนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือตอบคำถามจดหมาย จากการศึกษาค้นพบว่า ประภาสใช้การตั้งชื่อเรื่องตามการให้คำตอบ 12 ครั้ง ได้แก่เรื่อง

ไม้บรรทัดให้คุณ	จุดล้ายันมันกลับไป	ภาพประวัติศาสตร์ ศิลปินวาดไก่
คนฉลาดทั้งเจ็ด	ยกมือไหว้พระเจ้า	ผู้รักษาไม้บรรทัด 47 โรนิน
เอกภพอันมีสิ้นสุด	แรงเฉื่อย	ดนตรีและความเงียบ แผนที่ของพระเจ้า

ตัวอย่างที่ 1 จุดล้ายันมันออกไป ประภาสตั้งชื่อตามคำตอบที่ประภาสเขียนไว้ กล่าวคือ ผู้ถามถามว่า เขามักท้อแท้ใจง่าย ทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ ควรแก้ไขอย่างไร ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้โดยอธิบายให้ผู้ถามเห็นภาพว่า จุดที่เราท้อแท้ใจง่ายนี้ เรียกว่า “จุดล้ายัน” และที่แท้จริงมนุษย์ทุกคนยังมีศักยภาพที่จะใช้ความพยายามได้มากกว่าที่ใช้อยู่ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่เราท้อแท้และเหนื่อยล้า เราต้องไม่ยอมแพ้และต้องลงมือทำต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง โดยยกตัวอย่างบุคคลผู้ชีวิตคนหนึ่ง เมือง โดมินิก โบบี ที่เป็นอัมพาตไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้ยกเว้นแต่การกระพริบตา เขาไม่ยอมให้ความพ่ายแพ้และความจำกัดนี้มาหยุดเขาในการเขียนหนังสือ เขาใช้ความพยายามอย่างมากในการกระพริบตาเป็นความถี่เพื่อแยกแยะตัวอักษร A B C ถึง Z และเพื่อสื่อให้ผู้ช่วยของเขาทราบว่าเขาต้องการให้เขียนตัวอักษรอะไรบ้าง ความพยายามที่ต้องต่อสู้กับความทุกข์อย่างแสนสาหัสนี้ทำให้เขาสามารถเขียนหนังสือขึ้นมาได้เล่มหนึ่ง แปลชื่อเป็นภาษาไทยว่า “นักประดาน้ำกับผีเสื้อ” ความพยายามที่ฝ่าฟันจุดล้ายันหรือความจำกัดทางร่างกายและทางจิตใจอย่างถึงที่สุดนี้ ประภาสเรียกว่า “จุดล้ายันมันออกไป” เพื่ออธิบายว่า เราทุกคนสามารถใช้ความอดทน พากเพียรได้มากกว่าที่เราคิดไว้เสียอีก ตามที่ประภาสได้บัญญัติคำขึ้นมาเองว่า “จุดล้ายันมันออกไป” เพื่อเป็นแนวทางการตอบปัญหาแก่ผู้อ่าน

ประภาสมักบัญญัติคำขึ้นมาใหม่ด้วยตัวของเขาเอง เพื่อใช้สื่อในการตอบปัญหาต่างๆ แก่ผู้อ่าน ทั้งวิธีตอบและการนำวิธีตอบมาตั้งเป็นชื่อเรื่องทำให้ผู้อ่านเห็นภาพเปรียบเทียบของประภาสชัดเจนผ่านวิธีการและคำใหม่ที่ประภาสบัญญัติขึ้น วิธีเช่นนี้ประภาสยังใช้ในเรื่อง ไม้บรรทัดให้คุณ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 ไม้บรรทัดให้คุณ ประภาสตอบคำถามผู้อ่านที่ไม่ยอมรับกฎกติกาของสังคม คือไม่ยอมรับผลและวิธีการคัดเลือกการสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยเปรียบเทียบว่า สังคมหรือหน่วยงานต่างๆ ต่างก็มีเกณฑ์เพื่อความเหมาะสมกับสังคมหรือหน่วยงานนั้น ซึ่งสมาชิกในสังคมนั้นต้อง

ยอมรับ ประภาสเปรียบเทียบที่ต่างกันนี้เป็นเสมือนไม้บรรทัด หรือไม้วัดที่มีระบบวัดที่ต่างกันตามความเหมาะสมของการทำงาน ประภาสจึงใช้ชื่อเรื่องนี้แนะนำให้ผู้อ่านยอมรับและเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม

การตั้งชื่อด้วยวิธีดังกล่าวพบไม่บ่อยนักเพราะต้องอาศัยการเปรียบเทียบที่นำสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาอธิบายแนวคิดเชิงนามธรรมที่เข้าใจยาก ประภาสใช้วิธีนี้ในการตอบและการตั้งชื่อเรื่องลักษณะนี้อีกในเรื่อง ยกมือไหว้พระเจ้า ผู้รักษาไม้บรรทัด และแรงเฉื่อย ส่วนเรื่องที่เหลือเป็นการตั้งชื่อตามคำตอบที่ไม่มีความซับซ้อนใดๆ ดังเช่น เรื่องคนฉลาดทั้งเจ็ด ประภาสตั้งชื่อเรื่องมาจากทฤษฎีที่ว่าด้วยมนุษย์มีความฉลาดอย่างน้อย 1 ใน 7 อย่างติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น ความฉลาดด้านอารมณ์ ความฉลาดด้านคณิตศาสตร์ ความฉลาดด้านทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย และความฉลาดด้านการใช้ภาษา เป็นต้น ความฉลาดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ประภาสนำทฤษฎีดังกล่าวมาตอบคำถามแก่ผู้ถามที่มีน้องสาวที่ชอบว่าตัวเองโง่เขลา นั่นเอง

1.2.1.3 ตั้งชื่อตามการจัดกลุ่มจุดหมาย

การตั้งชื่อเรื่องตามการจัดกลุ่มจุดหมายของผู้อ่านเป็นการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ประเภทจุดหมายที่นำเสนอในคอลัมน์ครั้งนั้นเป็นเกณฑ์ ปราบกฎ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนักร้อง นักเรียน นักเขียนนักแสดง เรื่องคำถามของจิตแพทย์ เรื่องจุดหมายอันน่าชื่นใจ และเรื่องจุดหมายจากนักเรียนมัธยม จุดหมายที่เขียนมาถามประภาสอาจมีหลากหลาย แต่เรื่องทั้ง 4 เรื่องที่ตั้งชื่อเรื่องตามการจัดกลุ่มจุดหมายของผู้อ่านนี้ ประภาสจำแนกประเภทของจุดหมายที่นำเสนอในคอลัมน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 นักร้อง นักเรียน นักเขียน นักแสดง ประภาสนำเสนอจุดหมาย 2 ฉบับของผู้อ่าน คือ จุดหมายฉบับแรกเขียนมาแสดงความไม่พอใจในตัวนักร้องคนหนึ่งที่เขาเคยชื่นชอบ จุดหมายอีกฉบับเป็นจุดหมายของนักเรียนที่เขียนมาขอคำปรึกษาเรื่องการเรียนต่อคณะสถาปัตยกรรม โดยมีเหตุผลว่าเพราะอยากทำงานเป็นนักเขียนและนักแสดง ประภาสได้ตอบโดยให้คำแนะนำและปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ผิดของเจ้าของจุดหมายทั้งสองฉบับ และตั้งชื่อเรื่องครั้งนี้จากเป้าหมายที่จุดหมายทั้งสองฉบับกล่าวถึงด้วยทัศนคติที่ผิด คือ นักร้อง นักเขียน และนักแสดง ตามลำดับ แต่ประภาสเพิ่มคำว่า “นักเรียน” เข้าไปทำให้ชื่อมีคำคล้องจองกัน ว่า “นักร้อง นักเรียน นักเขียน และนักแสดง”

ส่วนเรื่องอื่นๆ เช่น ชื่อเรื่องคำถามของจิตแพทย์ เป็นการบอกตรงๆ ว่าจุดหมายที่นำมาเสนอเขียนมาจากจิตแพทย์คนหนึ่ง และเรื่องจุดหมายจากนักเรียนมัธยม เป็นการตั้งชื่อตามที่ประภาสได้รวบรวมจุดหมายหลายฉบับที่เขียนมาจากเด็กนักเรียนชั้นมัธยมหลายคน มา

เสนอในคอลัมน์ครั้งนี้ เช่น จดหมายที่เขียนมาถามว่า เขาไม่ยอมลอกข้อสอบเพื่อนและต้องไปสอบซ่อมในที่สุด สิ่งที่เขาทำนี้เป็นความโง่หรือไม่ หรือจดหมายที่เขียนมาระบายความคับข้องใจที่มีต่อวิชาโครงการวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ประภาสจึงตั้งชื่อคอลัมน์นี้ว่า “จดหมายจากเด็กมัธยม” ส่วนเรื่องจดหมายอันน่าชื่นใจนั้น เป็นการรวบรวมและนำเสนอจดหมายที่เขียนมาให้กำลังใจประภาส

1.2.1.4 ตั้งชื่อตามวิธีการนำเสนอเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องตามวิธีการนำเสนอเรื่องเป็นการใช้ชื่อเรื่องเพื่อสื่อความหมายให้อ่านเข้าใจถึงวิธีการที่ประภาสใช้ในการดำเนินเรื่อง ได้แก่ เรื่องสุธินอกฤดูที่ใช้ตัวละครสุธินำเสนอเรื่อง และเรื่องคำตอบสั้นๆ ประภาสใช้วิธีนำเสนอโดยรวบรวมจดหมายหลายฉบับมาตอบในคราวเดียวกัน โดยให้คำตอบแบบสั้นๆ กับทุกคำถาม

ตัวอย่าง 1 สุธินอกฤดู เป็นการตั้งชื่อเรื่องจากวิธีการดำเนินเรื่องที่ใช้ตัวละคร “สุธิ” เป็นตัวเอก โดยปกติ “สุธิ” จะเป็นตัวเอกของนวนิยายเรื่องของชื่อสุธิ และภาพยนตร์เรื่องชื่อสุธิสามสีชาติ ที่ประภาสประพันธ์ขึ้น เมื่อประภาสนำตัวละครดังกล่าวมาใช้เล่าเรื่องเชิงสมมุติเพื่อให้คำตอบบางด้านแก่ผู้อ่านในคอลัมน์นี้ จึงเป็นการนำมาใช้นอกเหนือจากการเป็นตัวเอกในนวนิยาย ประภาสจึงตั้งชื่อเรื่องว่า “สุธินอกฤดูกาล”

ตัวอย่างที่ 2 คำตอบสั้นๆ เป็นการตั้งชื่อเรื่องตามคำชี้แจงของประภาสในคอลัมน์ครั้งนั้นต่อผู้อ่านว่าเขามีเหตุผลใดบ้างในการเลือกตอบจดหมายต่างๆ และอธิบายว่าทำไมบางครั้งกับจดหมายบางฉบับเขาจึงให้คำตอบยาวทั้งที่จดหมายเขียนมาสั้นๆ และทำไมบางครั้งเขาจึงตอบจดหมายบางฉบับ ด้วยคำตอบสั้นๆ และในท้ายคอลัมน์ครั้งนี้เขาได้รวบรวมจดหมายหลายฉบับมาตอบแบบสั้นๆ

1.2.1.5 ตั้งชื่อตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง

บางครั้งการตั้งชื่อเรื่องอาจไม่สื่อถึงใจความสำคัญ แต่เป็นเพียงชื่อเรื่องที่ตั้งจากประเด็นที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังเช่น เรื่องกล้วยไข่ ซึ่งเป็นชื่อเพลงที่ประภาสประพันธ์ให้กับวงดนตรีเฉลียง เพลงดังกล่าวมีเนื้อเพลงเกี่ยวกับเรื่องของสันติภาพและเด็ก ประภาสใช้เนื้อหาของเพลงตอนนั้นมาเชื่อมโยงกับเนื้อเรื่องในตอนท้ายเรื่องที่กล่าวว่า ไม่ว่าจะเกิดสงครามสักกี่ครั้งเด็กก็ยังคงต้องการฟังนิทาน ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อเพลงท่อนที่ร้องเข้าไปซ้ำมาของเพลง “กล้วยไข่”

ภายหลังจากที่ประภาสนำเรื่องในคอลัมน์มาจัดทำเป็นรวมเล่มคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ได้มีการตั้งชื่อเรื่องเล่มนี้ใหม่ เพื่อสื่อความหมายเรื่องให้ชัดเจนขึ้น และเพื่อความสะดวกในการจัดทำรูปเล่มที่แยกจดหมายออกเป็นเรื่องๆ ไป ชื่อเรื่องที่เปลี่ยนไป เช่น เรื่อง “สุธินอกฤดูกาล” เปลี่ยนชื่อ

เรื่องเป็น "ผู้หญิงกับผู้ชาย 1" เรื่อง "นักร้อง นักเรียน นักเขียน นักแสดง" เมื่อนำมาลงในหนังสือรวมเล่ม ถูกแยกออกเป็นสองเรื่อง คือ เรื่องชอบนักร้อง และเรื่องสถาปत्यการบันเทิง เพื่อสื่อตามความสำคัญของเรื่องมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาการตั้งชื่อเรื่องในรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่านประภาส ชลศรานนท์ ใช้วิธีการตั้งชื่อเรื่องตามประเด็นที่ผู้อ่านถามมากที่สุด ซึ่งสามารถสื่อถึงปัญหาที่ถามและเรื่องที่ตอบได้โดยตรง ใช้การตั้งชื่อตามการให้คำตอบของประภาสรองลงมา การตั้งชื่อด้วยวิธีนี้ผู้อ่านต้องอ่านจดหมายและการตอบก่อนจึงจะเข้าใจความหมายของชื่อเรื่อง และใช้การตั้งชื่อเรื่องตามการจัดกลุ่มจดหมาย ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สื่อถึงผู้ถามและประเภทของจดหมาย รวมทั้งวิธีอื่นๆ ซึ่งแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียนในการเลือกสรรคำมาใช้ตั้งชื่อเรื่อง

1.2.2 ส่วนจดหมายถาม-ตอบ

ส่วนจดหมายถาม-ตอบเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องที่เป็นเนื้อหาจดหมายและการตอบของประภาส ที่นำเสนอในคอลัมน์ จดหมายที่ประภาสนำมาเสนอนี้มีความแตกต่างจากการนำเสนอของคอลัมน์ถาม-ตอบทั่วไป ที่มีกระบวนประเภทเรื่องของการถาม-ตอบ เช่น คอลัมน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องการร้องทุกข์ คอลัมน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ หรือคอลัมน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาความรัก เป็นต้น แต่ในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" แม้ไม่ระบุประเภทเรื่องที่เขานำเสนอนำเสนอ และแม้จะมีความหลากหลายประเด็นก็ตาม แต่จะไม่มีจดหมายประเภทการร้องทุกข์และเรื่องการเมือง ซึ่งอาจมาจากการเลือกสรรจดหมายของประภาสเองตามความถนัดในการเขียนตอบ เรื่องถาม-ตอบที่ประภาสคัดเลือกนำมาลงถาม-ตอบในคอลัมน์ มีดังต่อไปนี้

1. ถาม-ตอบเกี่ยวกับทัศนะของผู้เขียนในเรื่องทั่วไป
2. ถาม-ตอบเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป
3. ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา
4. ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องความรัก
5. ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องการทำงาน
6. แสดงความคิดเห็นและความรู้เพิ่มเติมของผู้อ่าน
7. แสดงความห่วงใยสังคม
8. ขอคำปรึกษาปัญหาชีวิต
9. ระบายความคับข้องใจที่มีต่อผู้อื่น
10. คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบอย่างจริงจัง

1.2.1 ถาม-ตอบเกี่ยวกับทัศนะของผู้เขียน

จดหมายที่เขียนมาถามทัศนะของประภาสมักจะระบุชัดว่าต้องการให้ประภาสแสดงทัศนะหรือความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ ประภาสตอบจดหมายลักษณะนี้ด้วยการแสดงทัศนะในเรื่องที่ผู้อ่านถาม ซึ่งเป็นคำถามที่ไม่ได้มีคำตอบตายตัวเพียงคำตอบเดียว ประภาสจึงสามารถแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ ได้อย่างไม่จำกัด และบางครั้งประภาสก็อาศัยคำถามสั้นๆ บางคำถามเป็นประเด็นเริ่มต้นเพื่อนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเป็นข้อเขียนขนาดยาวต่อไป (ประภาส ชลศรานนท์. 2545 : 174) จากการศึกษาพบว่าคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอการถามตอบจดหมายลักษณะนี้มากที่สุดถึง 31 เรื่อง ได้แก่

จดหมายที่ถามทัศนะของประภาสในเรื่องปรัชญาการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และการมองโลก ได้แก่ ดนตรีและความเจ็บปวด พระเจ้ากำหนด เครื่องมือของมนุษย์ ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ ศาสนาเดียวกัน เอกภพมีสิ้นสุด ทำดีได้ดี อุดมการณ์ เดินไปข้างหน้าตามหาความสุข

จดหมายที่ถามทัศนะของประภาสที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ ในสังคม ได้แก่ แม่เภา 1 แม่เภา 2 แม่เภาแพ้ว 1 หนุ่มสาววันนี้ แปลกแยก บทอาชยาน ยุคไครยูคมัน รับน้อง ไม้บรรทัดให้คุณ เงินและอำนาจ เทียวละไม เลื้อยคอลลีก เพศที่สาม และคำถามของคนรุ่นกระเทย

จดหมายที่ถามทัศนะของประภาสที่มีต่อเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจ ได้แก่ เรื่องของ ภาษา 1 ชมไม้ชายเมือง สามก๊ก 47 โรนิน หมอนวด ผี ชานตาครอส และแผนที่ของพระเจ้า

ตัวอย่างที่ 1 เงินและอำนาจ ผู้ถามต้องการทราบทัศนะของประภาสว่า ควรทำอย่างไรหากต้องดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับคนที่มีค่านิยมรักและให้ความสำคัญกับเงิน และอำนาจมากกว่าสิ่งอื่นๆ

...ที่เขียนมาคราวนี้เพราะอยากอ่านทัศนะของพี่ ทำอย่างไรเราถึงอยู่ร่วมกับคน Crazy เงิน อำนาจ ได้อย่างมีความสุข (แบบหัวเราะออก) คงไม่เครียดเกินไปนะคะ..

(คุยกับประภาส : 191)

จากคำถามดังกล่าว ประภาสแสดงทัศนะตอบว่า คนที่ยึดติดกับอำนาจและมักใช้อำนาจเหนือผู้อื่นนั้น เขาจะรู้สึกตัวเองไม่มีคุณค่าเลยหากอำนาจหรือตำแหน่งนั้นสิ้นสุดลงแล้ว ดังตัวอย่างบางตอนของเรื่องเงินกับอำนาจ ดังนี้

เงินและอำนาจไม่ได้เปลี่ยนแปลงคน มันเพียงแต่ขยายสิ่งที่มีอยู่ให้ใหญ่ขึ้น

หลายคนที่ผมเห็นในวัยหนุ่ม เขาเคยใจกว้างอย่างไร เมื่อเติบโตขึ้น มีเงินและอำนาจมากขึ้น ความใจกว้างของเขาก็ถูกขยับขยายมากขึ้นไปด้วย

...แล้วคนที่บ้าอำนาจนั้น เวลาหมดอำนาจแล้วน่าสมเพชนะครับ จะกลายเป็นคนไร้ค่าไปเลย สำหรับมนุษย์แล้วอะไรจะเลวร้ายไปกว่าความรู้สึกว่าตัวเองไม่มีค่าบนโลกนี้

(คุยกับประภาส : 168 - 169)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องของภาษา 1 ผู้ถามขอให้ประภาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องการใช้คำว่า ขอบคุณและขอบใจ ที่แสดงถึงการแบ่งชนชั้นในสังคม

..ทำไมเราถึงมีการแบ่งชนชั้นด้วยคำว่าขอบคุณหรือขอบใจ เวลาที่ได้ยินคำว่าขอบใจจะรู้สึกว่าเราต่ำต้อยกว่าเขา อยากทราบความคิดของคุณ เมื่อเราจะได้นำความคิดดีๆ

(กบเหลาดินสอ : 64)

จากคำถามข้างต้น ประภาสแสดงทัศนะตอบว่า การใช้คำต่างระดับของภาษาไทย อาจมาจากสาเหตุที่คนไทยมีรากฐานสังคมมาจากการแบ่งชนชั้นที่สืบเนื่องกันมายาวนาน รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส ซึ่งต่างจากสังคมของคนตะวันตกที่มองว่าทุกคนเท่าเทียมกัน

1.2.2 ถาม-ตอบความรู้ทั่วไป

ผู้อ่านหลายคนต้องการคำตอบจากประภาสในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ผู้อ่านไม่สามารถค้นหาคำตอบที่แน่ชัดได้ด้วยตัวเอง ประภาสตอบจดหมายเหล่านี้ด้วยการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่างๆ และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยใช้สมมุติฐานของตนเอง จากการศีกาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอการถาม-ตอบเรื่องความรู้ทั่วไป 9 เรื่อง คือ สมการในดวงใจ 2 เซนและเต๋า นอน Space งานแต่งงาน 2 กล้วยไข่ รูปทรงธรรมชาติ 1 ละครถาปัตย์อ้งยี่ และ ความฝัน

ตัวอย่างที่ 1 นอน ผู้ถามมีความสงสัยเรื่องทิศที่ควรหันศีรษะนอนว่าควรเป็นทิศอะไร ดังนี้

เวลานอนเราต้องหันหน้าไปทางทิศอะไร เท่าที่ผมได้ยินมาคือทิศใต้และทิศตะวันออก อยากทราบว่าเพราะอะไรครับ พี่ประภาสรู้ไหมครับ

(กบเหลาดินสอ : 92)

ประภาสตอบข้อสงสัยดังกล่าวด้วยการวิเคราะห์และอ้างอิงความเชื่อต่างๆของคนไทย รวมทั้งใช้การอ้างอิงจากสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์ และสรุปว่า วิธีการนอนที่ดีที่สุด คือ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ

ตัวอย่างที่ 2 ความฝัน ผู้ถามมีความสงสัยในเรื่องเกี่ยวกับความฝัน ดังนี้

...หนูมีเรื่องสงสัยอยากถามคุณอาหน้อยนะคะ คุณอาว่า "ความฝัน" มันคืออะไรคะ ...ช่วยหาคำตอบให้หน่อยนะคะ

(คุยกับประภาส : 235)

ประภาสไม่ได้ตอบคำถามดังกล่าวตรงๆ แต่ให้ข้อคิดว่าการค้นหาความหมายของความฝันยังไม่สำคัญมากเท่ากับการลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่เราฝัน

1.2.3 ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา

ประภาสมักกล่าวถึงระบบการจัดการการศึกษาของประเทศไทย ด้วยความห่วงใย และมักแสดงความคิดเห็นต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม รวมทั้งมักแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดหลักสูตรการเรียน คอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอจดหมายที่เขียนมาขอคำแนะนำและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการศึกษาโดยตรง 5 เรื่อง ได้แก่ สถาปัตยกรรมบ้านเชิงวิทย์และศิลป์ คำถามจากเด็กมัธยม บทอาชยาน และเรื่องครูๆ

ตัวอย่างเรื่อง คำถามจากเด็กมัธยม ผู้อ่านคนหนึ่งที่กำลังเรียนในระดับชั้นมัธยมปลายเขียนมาเล่าว่า โรงเรียนของเขาจัดการประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ขึ้นทุกปี และโครงงานส่วนใหญ่ที่ผ่านการคัดเลือกมาจากการคัดลอกโครงงานเดิมของผู้อื่น ผู้อ่านจึงระบายความในใจว่า หากเป็นเช่นนี้การสร้างหลักสูตรใหม่เพื่อให้นักเรียนได้เรียนวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์จะสามารถให้ประโยชน์อะไรแก่ผู้เรียนได้ ประภาสตอบคำถามนี้ด้วยการแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนการสอนที่ได้ผล และทำให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง ควรเป็นวิธีที่ส่งเสริมให้เด็กได้จินตนาการและคิดได้ด้วยตัวของเด็กเอง ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

.....เป็นไปได้ไหมครับที่การเรียนการสอนในลักษณะปิดกั้นจินตนาการของนักเรียนอย่างนี้ ทำให้นักเรียนไม่ได้ถูกฝึกให้คิดเอง สุดท้ายนักเรียนที่เรียนด้วยระบบนี้จะเติบโตขึ้นเป็นคน "รู้เยอะ แต่คิดน้อย"

...วิชาวิทยาศาสตร์ก็เช่นกัน หลังจากยุคของกาลิเลโอมาแล้ว วิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ของการทดลองและการพิสูจน์ ...จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ย่อมต้องเกิดจากความสงสัยเป็นทุนก่อน

ถามว่าความสงสัยมาจากไหน มาจากจินตนาการครับ

คัดลอกโครงงานซ้ำๆ กันปีก่อนๆ แล้วมันส่งเสริมจินตนาการตรงไหน หลาน Candle-Selfless พุดถูกทีเดียว

ผู้ใหญ่บ้านเราต้องใจกว้างกว่านี้ครับ ถ้าอยากส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ... ..ว่าเราอาจจะต้องหนักใจรับมือกับความช่างสงสัย (จินตนาการ) มากมายของเด็กๆ

...เด็กทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งจินตนาการติดตัวมา ผู้ใหญ่อย่างเราควรทำตัวเป็นเพียงน้ำและดินอันอุดมเท่านั้น เขาจะงอกออกมาเป็นอะไร จะคิดอะไรใหม่ๆ สร้างอะไรใหม่ๆ เราต้องส่งเสริมครับ และถ้ามันมีอะไรเกินเลยไปไม่ชอบมาพากลไปบ้าง เราก็ทำหน้าที่ตัดแต่งกิ่งบ้างก็พอ

อย่าเลี้ยงเด็กหรือสอนนักเรียนแบบติดตาตอถึงเลยครับ มันงอกออกมาได้แต่รากแขนงแค่นั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์จำเป็นต้องมีรากแก้วแห่งความคิดของตัวเอง

(มะเฟืองรอฟาน : 250 - 251)

1.2.4 ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องความรัก

แม้ประภาสจะกล่าวเสมอว่า เขาไม่ถนัดตอบปัญหาเรื่องความรัก แต่ประภาสก็ยังนำเสนอการถาม-ตอบเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวด้วยการเสนอคำตอบให้ผู้อ่านพิจารณาความเป็นจริง และให้คำตอบเฉพาะกรณีไป ซึ่งปรากฏใน 9 เรื่อง ดังนี้ เรื่องออกแบบความรัก ผู้หญิงกับผู้ชาย1 ผู้หญิงกับผู้ชาย2 ผู้หญิงกับผู้ชาย3 ผู้หญิงกับผู้ชาย4 ตกหลุมรัก คู่ของคน พระเจ้ากับความรัก และเรื่องวงกลมแห่งมิตร

ตัวอย่างเรื่อง ตกหลุมรัก ผู้ถามเล่าว่า เริ่มรู้สึกชอบพอผู้ชายคนหนึ่งที่ยุ่่น้อยกว่าตน และคาดว่าผู้ชายคนนั้นคงจะรู้สึกชอบตนด้วยเช่นกัน แต่เกรงว่าสังคมจะไม่ยอมรับในเรื่องนี้ จึงถามประภาสว่า ควรจะทำอย่างไรต่อไป ประภาสตอบคำถามดังกล่าวด้วยการให้คำแนะนำ 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นการให้คำตอบในเชิงให้กำลังใจว่า ให้มองข้ามเรื่องอายุและการวิจารณ์ของคนอื่นๆ ไป เพราะสิ่งที่สำคัญมากกว่าคือความเข้าใจกันและกันของผู้ถามและผู้ชายคนนั้น แต่อีกด้านหนึ่งประภาสได้ให้คำตอบเพื่อเตือนสติให้ผู้ถามมองโลกแห่งความเป็นจริงและไม่หลอกตัวเองในเรื่องนี้ และให้แนวคิดทิ้งท้ายไว้เพื่อผู้ถามจะสามารถพิจารณาได้ว่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนี้ เป็นความรักแท้หรือไม่ โดยพิจารณาจากเมื่อเวลาและสถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ต่างคนต่างยังคงเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อกันและกันหรือไม่

1.2.5 ถาม-ตอบเกี่ยวกับการทำงาน

ผู้อ่านที่อยู่ในวัยทำงานจำนวนมากเขียนจดหมายมาขอคำแนะนำจากประภาสเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องการทำงาน ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งปัญหาเรื่องการทำงานทำ ประภาสมักตอบคำถามเหล่านี้ด้วยการแสดงทัศนคติแง่บวก เสนอแนวคิดการมองตัวเองและมองผู้อื่นอย่างรอบคอบและสมดุล ทั้งยังให้คำแนะนำปัญหาเฉพาะประเด็นๆ ตามที่ผู้อ่านถามมา

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่าคอลัมน์นำเสนอการถามตอบเรื่องนี้โดยตรง 9 เรื่อง ได้แก่ คำถามของจิตแพทย์ ยกมือไหว้พระเจ้า พันธุมบุษย์ เอาให้ข้าหักเลยอย่าละเลยความฝัน งาน นักโฆษณา กำไรหรือสูญเสียเปล่า และอย่างน้อยก็คิดดี

ตัวอย่างเรื่อง อย่าละเลยความฝัน ผู้ถามถามประภาสว่า ที่เขาลาออกจากงานประจำที่มีความมั่นคงเพื่อจะอุทิศเวลาอย่างเต็มที่ในการแต่งเพลง แม้ว่าเพลงของเขาจะยังขายไม่ได้ก็ตาม แต่การมุ่งมั่นเพื่อทำตามสิ่งที่ฝันไว้เป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้โดยแนะนำว่า ก่อนตัดสินใจทิ้งงานที่มั่นคง ควรพิจารณาปัจจัยต่างๆ รวมทั้งความจำกัดบางด้านอย่างรอบคอบ ดังที่กล่าวว่า

มีปัจจัยต่างๆ มากมายที่ทำให้คนเราไม่ได้เติบโตขึ้นเป็นได้ดังฝัน ...

...มันมีเงื่อนไขที่ผมต้องเข้าใจและยอมรับ

...และสำหรับคนที่ตัดสินใจออกมาลุยแล้ว ต้องยอมรับนะครับว่าชีวิตเผชิญโชคร้ายย่อมเจ็บปวดบ้างเป็นสามัญ ความบากบั่นและอดทนต้องตั้งเพดานไว้สูงกว่าปกติ จำเรื่องเอ็ดดิสันที่ผมเคยเล่าให้ฟังได้ไหมครับ ที่มีคนถามเขาว่าเขาทดลองล้มเหลวมาตั้งสองพันครั้งไม่รู้สึกอย่างไรบ้างหรือ แล้วเขาก็บอกว่าเขาไม่ได้ล้มเหลวสองพันครั้ง ขั้นตอนการประดิษฐ์หลอดไฟของเขามันมีสองพันขั้นตอนต่างหาก

คงต้องถามคุณเคนละครับว่างานของคุณเคนทำไปถึงขั้นตอนแล้ว ส่วนที่ถามว่าคุณไม่ได้ละเลยความฝัน ไซ้ครับคุณไม่ได้ละเลย แต่มองๆ ดูแล้วผมสงสัยว่าคุณปฏิบัติต่อเขารุนแรงไปหน่อยไหม

(มะเฟืองรอฟาน : 19 - 24)

1.2.6 แสดงความคิดเห็นและให้ความรู้เพิ่มเติมจากผู้อ่าน

ผู้อ่านคอลัมน์ "คุยกับประภาส" จำนวนหนึ่งเขียนจดหมายมาถึงประภาส ชลศรานนท์ โดยไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อถามปัญหาใดๆ แต่เขียนมาเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมจากเรื่องที่ประภาสได้เคยนำเสนอไปแล้ว จากการศึกษาพบการได้ตอบจดหมายลักษณะนี้ 7 เรื่อง ได้แก่ พุ่มพฤกษ์พลันแตกต่อ มหัศจรรย์เลขเก้า(อีก) พลังของหนัง ครูแสง ชีวิตกับคณิตศาสตร์ 1 ชีวิตกับคณิตศาสตร์ 2 เรื่องของภาษา 4

และอีก 3 เรื่องเป็นจดหมายที่เขียนมาขอแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาด ที่ประภาสเคยนำเสนอไป ได้แก่ จดหมายที่ปรากฏในเรื่องเซนต์ยมิชา จดหมายบางฉบับแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ประภาสนำเสนอไป เช่น เรื่องหนึ่งบอกหนึ่งไม่เท่ากับสอง และเรื่องของภาษา 3 ประภาสมักเขียนตอบด้วยการขอบคุณสิ่งที่ผู้อ่านเขียนมาและเล่าเรื่องราวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ตัวอย่าง พุ่มพฤษ์พลันแตกต่อ ประภาสนำเสนอจดหมาย 2 ฉบับ ที่ผู้อ่านเขียน มาให้ความรู้เพิ่มเติมเรื่องทิศหัวนอน และเรื่องความมหัศจรรย์ของตัวเลขอนุกรมที่สอดคล้องกับ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ดังตัวอย่างบางตอนจดหมายฉบับแรกทีกล่าว่า

...ผมได้ติดตามผลงานของพีมาโดยตลอด โดยเฉพาะมติชนวันอาทิตย์ หน้า 14 ...

จาก "คุณคนชอบนอน" ที่เปิดประเด็นเรื่องเวลานอนควรหันหัวไปทางทิศไหนดี ผมเองไม่ทราบ หรือครับว่าทิศไหนเหมาะ ...ภาษาถิ่นปักข์ได้เรียกทิศทิศได้ว่า ทิศหัวนอน เรียกทิศเหนือว่า ทิศปลาย ดิน หรือเรียกสั้นๆ ว่า ทิศดิน แถวบ้านผมมีบ้านหัวนอนวัดกับบ้านดินวัด คือหมู่บ้านที่อยู่ทิศใต้ของวัดและ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทิศเหนือของวัดนั่นเอง

ผมเคยอ่านเจอในหนังสือศิลปวัฒนธรรม เขาว่าสมัยสุโขทัยเรียกทิศได้ว่า ทิศเบื้องหัวนอน เรียกทิศเหนือว่า ทิศเบื้องดิน ส่วนคำว่าเหนือ ได้ เป็นคำไทยที่นำมาจากภาษาเขมรครับ

(กบเหลาดินสอ : 99 - 100)

ประภาสตอบจดหมายทั้งสองฉบับ โดยแสดงการเห็นคุณค่าสิ่งๆที่ผู้อ่านเขียนมา ให้ความรู้เพิ่มเติม เป็นโคลงที่เขาแต่งขึ้นมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความรู้กองกอดไว้	เพียงตัว
ล้ำศิษย์ยังคิดกลัว	ห่อนให้
วิชาดับกับตัว	กาลหนึ่ง
ตายซากตากตอไม้	ผูกแห่ง พังไป
รู้ดีมีบอกแจ้ง	แย่งกัน พังไป
ทอถักความรู้ทัน	ท่วมทัน
พุ่มพฤษ์ตัดกิ่งพลัน	แตกต่อ
เถียงถกเจกยกตัน	ผลิก้าน ชูใบ

(กบเหลาดินสอ : 101)

1.2.7 แสดงความห่วงใยสังคม

จดหมายบางฉบับเขียนมาถึงประภาสเพื่อแสดงความห่วงใยและให้ข้อเสนอแนะ ต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ประภาสมักตอบจดหมายเหล่านี้ด้วยการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และเสนอแนวทางหรือคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับ ประภาส" นำเสนอจดหมายลักษณะดังกล่าว 7 เรื่อง ได้แก่

พระสงฆ์โทรศัพท์	รถไฟฟ้ากับโถส้วม	หลอดยาสีฟัน	บุหรื
ผู้รักษาไม้บรรทัด	แบ่งพรรคแบ่งพวก	เทียนยักษ์	

ตัวอย่าง รถไฟฟ้ากับโถส้วม ผู้อ่านเสนอแนะให้มีการเพิ่มรายละเอียดต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์การใช้บริการรถไฟ เช่น การรักษากฎระเบียบ และการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการใช้บริการมากยิ่งขึ้น โดยแสดงความเชื่อมั่นว่า คนไทยสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ พร้อมไปกับการสร้างวัฒนธรรมที่ดีไปด้วยได้ เช่น การมีวินัย และการให้ความร่วมมือได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...มีสื่อต่างๆ มากมายทำการประชาสัมพันธ์แนะนำขั้นตอนการใช้รถไฟฟ้า ดิฉันว่าน่าเสียดายที่เราลืมแทรกรายละเอียดบางอย่างเข้าไปด้วย หลายคนอาจคิดว่ารายละเอียดเหล่านี้เป็นเรื่องเล็กน้อย หรือหลายคนอาจจะเกิดข้อขัดแย้งในใจว่า คนไทยคงจะเปลี่ยนแปลงเรื่องวินัยได้ยาก แต่ดิฉันคิดว่าในขณะที่บ้านเราได้นำรถไฟฟ้า ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่เน้นความรวดเร็ว ความมีระบบ และตรงต่อเวลามาใช้แล้ว เราน่าจะแทรกการประชาสัมพันธ์รายละเอียดบางอย่างที่จะช่วยให้การใช้รถไฟฟ้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปอีก

ดิฉันเชื่อมั่นว่า คนไทยนอกจากจะสามารถเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็วแล้ว ยังสามารถที่จะรับวัฒนธรรมดีๆ ไม่ยาก เพียงแต่จะต้องมีความร่วมมือกันปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ จนเป็นความคุ้นเคยและเห็นเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องมีการถ่ายทอดต่อไป เหมือนอย่างที่คุณประธานงานชาวญี่ปุ่นผู้นั้นได้พยายามถ่ายทอดให้กับพวกเรา

(กบเหลาดินสอ : 34 - 36)

ประกาศตอบจดหมายฉบับนี้ด้วยการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนคนมีความรู้ความสามารถ แต่ขาดแคลนประชาชนที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และเห็นว่า คนในสังคมจะมีวินัยได้หากเริ่มต้นจากที่ทุกคนมีน้ำใจต่อกันและกันก่อน

1.2.8 ขอคำปรึกษาปัญหาชีวิต

จดหมายจำนวนมากเขียนถึงประกาศเพื่อขอคำปรึกษาปัญหาชีวิต โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างกำลังใจ จดหมายเหล่านี้มักแสดงความคาดหวังว่าจะได้รับคำตอบและได้รับกำลังใจเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ ประกาศตอบจดหมายที่เขียนมาขอคำปรึกษาด้วยการคลี่คลายปัญหาที่ผู้อ่านเผชิญอยู่ในเชิงการให้คำปรึกษาและให้กำลังใจ คอลัมน์ "คุยกับประกาศ" นำเสนอการตอบจดหมายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว 23 เรื่อง ได้แก่

ลูกแก้ว	ผู้หญิงเก่ง	จุดล้ายันมันกลับไป	กำลังใจป่วย
ล้มเหลวหรือล้มเลิก	แรงเฉื่อย	โชคไม่ดี	ดัดสันดาน
ผู้หญิงอ้วน	เปื้อน	ผู้หญิงสวย	ศิลปินवादไก
แม่เภา 3	คนฉลาดทั้งเจ็ด	แรงเฉื่อย	คนละเรื่องกัน

เพื่อนกับแฟน เรื่องครูๆ ไม่อยากจัดงานแต่งงาน
 เรื่องงานแต่งงาน 1 ผ้าขาว/จดหมายลูกโซ่
 ลูก/ความคิดถึง/คลื่นกระแทก คนเจียบๆ กับแรงขับ

ตัวอย่างเรื่อง จุดล้ายันมันออกไป มีผู้ถามถามคำถาม ดังนี้

ผมกำลังท้อแท้มากเลยครับ ทำอะไรก็ไม่ค่อยสำเร็จและก็มีนิสัยเสียอยู่ที่ชอบคิดว่าตัวเองทำไม่ได้
 ตัวเองทำไม่ได้อยู่เรื่อย พี่พอจะมีความคิดดีๆ กับความท้อแท้ของผมบ้างไหม

(คุยกับประภาส : 67)

ประภาสตอบจดหมายโดยการยกตัวอย่างบุคคลที่มีความจำกัดด้านร่างกายแต่ยังสามารถสร้างกำลังใจให้กับตัวเองเพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ เหล่านั้นได้ เพื่อเป็นแบบอย่างและเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้อ่าน

1.2.9 ระบายความคับข้องใจที่มีต่อผู้อื่น

บางครั้งคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอจดหมายของผู้อ่านที่เขียนมาระบายความคับข้องใจที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นคนสมาชิกในครอบครัว หรือคนอื่นๆ ทั่วไปในสังคม จดหมายบางฉบับเขียนมาเพื่อขอคำแนะนำ แต่บางฉบับก็เขียนมาเพื่อระบายความรู้สึกโดยไม่ได้ระบุว่าต้องการคำแนะนำใดๆ การตอบจดหมายที่มีคำถามลักษณะนี้ปรากฏ 8 เรื่อง ในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้แก่ ชอบนักร้อง พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน ถ้ายรูปสติ๊กเกอร์ ชุมชน ชีวิตเป็นของใคร ไม่บรรทัด ศักดิ์ศรีที่คอเสื้อ และเรื่องส่วนตัว

ตัวอย่างเรื่อง ชีวิตเป็นของใคร ผู้อ่านเขียนระบายความในใจที่ถูกตำหนิจากคนรอบข้างในเรื่องการหนีเรียนไปเที่ยวต่างจังหวัด แต่ตัวเขาเองคิดว่าเขาได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการไปเที่ยวครั้งนี้ ผู้อ่านแสดงความเป็นตัวของตัวเองโดยกล่าวว่า "เมื่อไรชีวิตจะเป็นของเราจริงๆ" ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้ด้วยการไม่ตำหนิตรงๆ แต่แสดงความเข้าใจ และให้คำแนะนำในเชิงเตือนสติให้ผู้อ่านตระหนักถึงความหวังใหญ่ที่พ่อแม่มีต่อเขา ให้เห็นคุณค่าชีวิตในวัยเรียน และให้ลองฝึกสร้างกำลังใจให้กับตัวเองโดยไม่ต้องใช้วิธีหนีเรียนไปเที่ยวอีก ดังที่กล่าวว่า

ส่วนเรื่องการหนีเที่ยวต่างจังหวัด.. ก็ถือว่าเป็นการชาร์จแบตเตอรี่ก็แล้วกัน

แบบเตอร์ก็เต็มเต็มแล้วนี้ครับ ตั้งใจเรียนต่อไปนะ การเรียนนั้นสำคัญมากผมไม่รู้จะบอกอย่างไร ถ้าผมย้อนเวลากลับไปแก้ข้อได้ รู้ไหมครับผมจะกลับไปแก้ตรงไหนของตัวเอง ผมจะกลับไปตั้งใจเรียนให้มากกว่าที่ผมเคยเรียน....

(คุยกับประภาส : 150 - 151)

1.2.10 ถ้ามองเรื่องที่ไม่ต้องการคำตอบอย่างจริงจัง

จดหมายที่เขียนมายังคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นอกจากเป็นจดหมายที่ต้องการคำตอบที่เป็นแก่นสาระแล้ว ยังมีจดหมายอีกจำนวนมากที่ผู้ถามถามมาแบบไม่ต้องการคำตอบที่จริงจังแต่เขียนมาเพียงเพื่อคุยเรื่องสนุกๆ กับผู้เขียนเท่านั้น ประภาสมักจะรวบรวมประเด็นสั้นๆ เหล่านี้มาตอบด้วยคำตอบสั้นๆ ในคราวเดียวกัน ซึ่งมักเป็นคำตอบที่สร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน เช่น เรื่องตำรวจอ้วน เรื่องน้ำ ปี 2000 งานและจักรวาล สุนัขกัดกัน และเรื่องคำตอบสั้นๆ ส่วนคำถามเรื่องเมื่อเราเจอมนุษย์ต่างดาว แม้จะเป็นคำถามสั้นๆ ที่ดูเหมือน การถามเล่นๆ แต่ประภาสได้เชื่อมโยงคำถามนี้ไปสู่สาระน่ารู้อื่นๆ อีก

ตัวอย่างที่ 1 ตำรวจอ้วน มีคำถามและคำตอบที่สร้างอารมณ์ขันให้ผู้อ่าน ดังนี้

ในความเห็นของคุณประภาส ทำไมตำรวจในเมืองไทยจึงอ้วนๆ กันซะเป็นส่วนใหญ่มากแล้วในต่างประเทศนั้นเหมือนเราหรือเปล่าในเรื่องนี้

ส่วนของคำตอบ

ผมขอความขำสังเกตของคุณ Theerachai ครับ Email ฉบับนี้คงไม่ต้องตอบอะไร อ่านแล้วคลายเครียดดีนัก ผมก็เห็นเหมือนคุณว่าตำรวจจราจรในเมืองไทยพุงกลม น่ารักกันไปเกือบทุกคน ตั้งแต่นี้ต่อไป ถ้าใครไปรถติดที่สี่แยกไหน ก็ลองมองหาตำรวจจราจรอ้วนๆ สักคน แล้วหาคำตอบนี้กัน

ตอนนี้ผมได้แต่คิดเข้าข้างตำรวจจราจรไปก่อนว่า "คงเป็นเพราะชุดมันคับไป"

(คุยกับประภาส : 53)

ตัวอย่างที่ 2 สุนัขกัดกัน มีคำถามและคำตอบที่สร้างอารมณ์ขันให้ผู้อ่าน ดังต่อไปนี้

ผมมีคำถามเล่นๆ ถามพี่ประภาสครับ คือ สมมุติพี่ประภาสเดินไปตามท้องถนนแล้วประสบเหตุการณ์สุนัขกัดกัน กับคนกัดกัน พี่ประภาสคิดว่าเหตุการณ์ไหนน่าสนใจกว่ากันครับ

สำหรับผม ผมว่าสุนัขกันกันน่าสนใจกว่าครับ เหตุผลคือ สุนัขถ้ามันกัดกันมันต้องมีเรื่องกันจริงๆ แต่คนนี่เดายากครับ บางครั้งมันเป็นละคร

ส่วนของคำตอบ

สุนัขกัดกันบางทีก็เป็นละครนะครับ มันกัดกันเพื่อเอาใจนายมัน

(คุยกับประภาส : 120 - 121)

ผลการศึกษารูปแบบแสดงการโต้ตอบของประภาสและผู้อ่าน พบว่าคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอจดหมายของกลุ่มผู้อ่านที่ต้องการทราบทัศนะของประภาสมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มผู้อ่านต้องการคำปรึกษาในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการสร้างกำลังใจ นอกจากนี้คอลัมน์ยังนำเสนอคำถามของกลุ่มผู้อ่านในเรื่องความรู้ทั่วไป เรื่องเกี่ยวกับความรัก เรื่องการทำงาน และเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา นอกจากนี้กลุ่มผู้อ่านที่ต้องการคำตอบในเรื่องต่างๆ ดังที่กล่าวมา ยังมีจดหมายที่เขียนมาเพื่อแสดงความคิดเห็นและให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ประภาส รวมทั้งจดหมายที่เขียนเข้ามาแสดงความห่วงใยสังคม และเขียนมาเพื่อระบายความคับข้องใจต่างๆ ประเภทของจดหมายที่หลากหลายนี้ แสดงให้เห็นบทบาทของประภาสในการรับใช้สังคมด้วยการให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ รวมทั้งการเป็นที่พึ่งทางใจของผู้อ่านจำนวนหนึ่งผ่านข้อเขียนของเขาในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าเป็นคอลัมน์ที่ได้รับความสนใจจากผู้อ่านหลากหลายอาชีพ และหลากหลายวัย รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนรอบรู้ของประภาส ที่สามารถตอบปัญหาในเรื่องต่างๆ โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจในจิตใจผู้คนได้เป็นอย่างดี

1.2.3 ส่วนปิดเรื่อง

การปิดเรื่องในรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสกับผู้อ่านมีความสำคัญมาก เพราะนอกจากเป็นการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปอ่านแล้ว ยังเป็นการเขียนตอบแก่ผู้ถามซึ่งเป็นเจ้าของจดหมายโดยตรง การปิดเรื่องอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้อ่านนำคำแนะนำของประภาสกลับไปคิดใคร่ครวญต่อ จนถึงการนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ จากการศึกษาเรื่องในรูปแบบแสดงการโต้ตอบนี้ ประภาสใช้การปิดเรื่องหลากหลายวิธีแตกต่างไปจากคอลัมน์ทั่วไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.2.3.1 การประชดประชัน
- 1.2.3.2 การเปรียบเทียบ
- 1.2.3.3 การหมุนกลับทำนองเย้ยหยัน
- 1.2.3.4 การเล่าเรื่อง
- 1.2.3.5 การสรุปเรื่อง
- 1.2.3.6 การแนะนำและเตือนสติ
- 1.2.3.7 การทิ้งท้ายให้ผู้อ่านกลับไปคิดต่อ
- 1.2.3.8 การทบทวนคำถามของผู้อ่าน
- 1.2.3.9 การชักชวน หรือการขอความร่วมมือ
- 1.2.3.10 การใช้คำและความหมายขบขัน

- 1.2.3.11 การตั้งข้อสังเกต
- 1.2.3.12 การอ้างคำกล่าวของบุคคลสำคัญ
- 1.2.3.13 การอ้างอิงสุภาสิตและคำคม
- 1.2.3.14 การพรรณนาลักษณะ
- 1.2.3.15 การอ้างอิงผลงานที่ได้รับความเชื่อถือ
- 1.2.3.16 การกล่าวต่อเนื่องถึงครั้งต่อไป
- 1.2.3.17 การเฉลยคำตอบของเรื่อง

1.2.3.1 การประชดประชัน

การปิดเรื่องเรื่องด้วยการประชดประชันในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยหรือความไม่พอใจต่อเรื่องที่ยกขึ้นมากล่าวถึง ซึ่งเป็นการแสดงแนวคิดวิธีหนึ่งของประภาสโดยใช้น้ำเสียงประชดประชันเพื่อสื่อให้ผู้ทราบอย่างชัดเจนว่า เขาไม่เห็นด้วยกับปรากฏการณ์นั้นๆ ส่วนใหญ่ใช้เพื่อชี้ให้เห็นความบกพร่อง หรือความผิดของสังคมหรือของคนบางกลุ่ม เช่น พวกที่ขอบคูหมิ่นผู้อื่น หรือพวกที่มักใช้อำนาจในทางทำลายล้าง เป็นต้น ได้แก่ เรื่องลูกแกว ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ เมื่อเราเจอมนุษย์ต่างดาว ผ่าขาว/จดหมาย ลูกโซ่ เงินและอำนาจ

แต่บางครั้งประภาสใช้การประชดประชันเพียงเพื่อยกข้อ มากกว่าเป็นการแสดงความไม่พอใจซึ่งไม่เหมือนกับการประชดประชันในกรณีแรก พบได้จากเรื่อง หนึ่งบวกหนึ่งไม่เป็นสอง ไม่บรรทัด เรื่องของภาษา 3 เรื่องของภาษา 4 และเรื่องครูๆ เรื่องที่ปิดเรื่องด้วยการประชดประชันมี 10 เรื่อง ดังที่กล่าวมา

ตัวอย่างที่ 1 ลูกแกว ประภาสปิดเรื่องด้วยการเขียนประชดประชัน สื่อความหมายถึงการไม่เห็นด้วยต่อพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ดูถูกเชื้อชาติของผู้อื่น ดังนี้

ผมบูชาพระองค์ บูชาสิ่งที่พระองค์ค้นพบ

บูชาเหมือนคนอื่นหลายคนที่ชอบเรียกคนอื่นว่า ไ้ลูกเจ๊ก ไ้ลูกลาว ไ้ลูกแขก

(คุยกับประภาส : 13)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องครูๆ ประภาสปิดเรื่องด้วยการเขียนประชดประชันเชิงล้อเลียน และเตือนสติว่าครูไม่ควรใช้วิธีการสอนเด็กด้วยการดูว่ากล่าว หรือขาดความเข้าใจเด็ก ดังนี้

แต่ถ้าเหตุการณ์คล้ายๆ กันอย่างนี้ยังเกิดขึ้นซ้ำๆ ซากๆ อีก สงสัยต้องแจ้งตำรวจแล้วละครับว่า
หลานคุณ.. ถูกครุ "ฆ่าและข่มขืนความฝัน"

(ตัวหนังสือคุยกัน : 120)

1.2.3.2 การเปรียบเทียบ

ประกาศใช้การเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและมีความเข้าใจ
แนวคิด และเรื่องที่เขาค้นหาต้องการเน้นย้ำอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลให้ผู้อ่านจดจำและคล้อยตาม ดังปรากฏใน
14 เรื่อง ดังนี้

โชคไม่ดี จุดล้ายันมันกลับไป พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน ไม่อยากจัดงานแต่งงาน
ชีวิตเป็นของเรา พันธุ์มนุษย์ ไม่บรรทัด (ภาคสอง) ดัดสันดาน
แผนที่ของพระเจ้า เซนสร้างญี่ปุ่น Space แรงเฉื่อย คำถามจากเด็กมัธยม
คนฉลาดทั้งเจ็ด

ตัวอย่างที่ 1 เซนสร้างญี่ปุ่น ประกาศปิดเรื่องโดยเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างชัดเจนว่า เซน ได้กลายเป็นปรัชญาคำสอนที่ฝังลึกอยู่ในชีวิตของชาวญี่ปุ่นยุคปัจจุบัน เช่นเดียวกันชาบูโรในยุคก่อนที่แสดงออกด้วยการนำมิดแห่งความรับผิดชอบซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเซนมาใช้เหน็บที่เอว เมื่อถึงยุคปัจจุบัน คนญี่ปุ่นยังคงยึดมั่นในเซนเช่นเดียวกับชาบูโรบรรพบุรุษของพวกเขา เพียงแต่ไม่ได้แสดงออกมาให้เห็นเป็นสัญลักษณ์อีกต่อไป แต่ความรับผิดชอบที่สะท้อนออกมาจากชาวญี่ปุ่นต่างหากที่เป็นเสมือนมิดแห่งความรับผิดชอบที่อยู่ในใจของคนญี่ปุ่นในยุคนี้

ทุกวันนี้ชาบูโรญี่ปุ่นเลิกถือดาบและหันมาหิ้วกระเป๋าเอกสารกับคนทั้งโลกแทน แต่ดาบเล่มเล็กเหน็บเอวที่ผมขานว่ามันคือดาบแห่งการรับผิดชอบนั้น ดูเหมือนคนญี่ปุ่นได้ถูกนิยายเซนปลูกฝังให้เหน็บไว้ที่ใจไปเสียแล้ว

(มะเฟืองรอฟาน : 69)

ตัวอย่างที่ 2 พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน ประกาศปิดเรื่องโดยเปรียบเทียบว่า ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจ มักเกิดขึ้นได้เสมอแม้จากคนที่รักกัน เหมือนกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญโดยไม่มีผู้ใดตั้งใจหรืออยากให้เกิดขึ้น ประกาศใช้การเปรียบเทียบนี้เพื่อให้ผู้อ่านเลิกคิดน้อยใจและหันมาเข้าใจในเจตนาดีที่มาจากความรักของพ่อแม่ ดังนี้

อย่าไปน้อยใจเลยครับ อุบัติเหตุของความรักมักเกิดขึ้นเสมอ

(คุยกับประกาศ : 119)

ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยการเปรียบเทียบเพื่อสรุปแนวคิดเชิงนามธรรมของเขาให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังเช่นในเรื่องเซนสร้างญี่ปุ่น แผนที่ของพระเจ้า จุดล้ายันมันกลับไปและแรงเฉื่อย และใช้เพื่อให้คำแนะนำ เตือนสติด้วย เพราะการเปรียบเทียบจะช่วยให้ผู้อ่านเปิดใจยอมรับเพราะเห็นภาพความจริงได้อย่างชัดเจน และส่วนใหญ่เมื่อประภาสดำเนินเรื่องด้วยการเปรียบเทียบ ก็จะนำการเปรียบเทียบนั้นมาใช้ปิดเรื่องในตอนจบของเรื่องด้วยเช่นกัน เช่น เรื่องโชคไม่ดี เรื่องคำถามจากเด็กมัธยม และเรื่องชีวิตเป็นของเรา

1.2.3.3 การหมุนกลับทำนองเย้ยหยัน

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. 2540 : 72) กล่าวว่า การหมุนกลับทำนองเย้ยหยัน เป็นการปิดเรื่องที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยวิธีพลิกเรื่องให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมและพึงพอใจที่เรื่องจบลงด้วยเหตุการณ์นั้นๆ ในเรื่องที่มีแม่เภาเป็นตัวละคร ประภาสมักใช้การปิดเรื่องวิธีนี้เพื่อพลิกสถานการณ์ที่แม่เภาไม่ได้รับความเป็นธรรมกลับมาเป็นผู้ชนะในตอนท้ายเรื่อง ดังในเรื่อง แม่เภา 1 แม่เภา 2 และแม่เภา 3 และในเรื่องพระสงฆ์โทรศัพท์ ก็เป็นการปิดเรื่องโดยใช้คำพูดของบุคคลพลิกสถานการณ์ทำนองเย้ยหยันเช่นกัน พบการปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ 4 ครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 แม่เภา 3 ประภาสปิดเรื่องโดยให้แม่เภาพลิกสถานการณ์ จากเดิมที่ถูกเอาเปรียบจากเจ้าของร้านขายก๋วยเตี๋ยว และเอาผิดอะไรกับร้านไม่ได้ แต่จากการแก้ไขสถานการณ์อย่างชาญฉลาดของแม่เภา ที่ได้ตอบเจ้าของร้านซึ่งเป็นฝ่ายผิด ได้สร้างความพอใจให้ผู้อ่านในตอนปิดเรื่องดังนี้

ประภาสสร้างตัวละครแม่เภาให้มีไหวพริบ ไม่ยอมคน ทำให้ประภาสสามารถปิดเรื่องด้วยการหมุนกลับทำนองเย้ยหยันได้ทุกครั้งเมื่อใช้แม่เภาดำเนินเรื่อง ดังเช่น เรื่องแม่เภา 1 และแม่เภา 2. (ยกเว้นกรณีเรื่องแม่เภาแพ้ ที่ประภาสสร้างให้แม่เภาเป็นผู้แพ้เพื่อให้ข้อคิดบางอย่างแก่ผู้อ่าน) เรื่องแม่เภา 3 นี้ ดำเนินเรื่องด้วยการที่แม่เภาไปรับประทานก๋วยเตี๋ยว และพบแมลงวันในชามก๋วยเตี๋ยว จึงขอเจ้เฮียงภรรยาเจ้าของร้านเปลี่ยนเป็นชามใหม่ เจ้เฮียงรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็เดินเข้าไปหลังร้านพร้อมกับนำชามก๋วยเตี๋ยวมาเสิร์ฟให้แม่เภาโดยบอกว่าได้เปลี่ยนก๋วยเตี๋ยวเป็นชามใหม่แล้ว แต่แม่เภายืนยันว่าเป็นชามเก่าที่เจ้เฮียงเพิ่งแต่ตักแมลงวันออกเท่านั้น การกระทำของแม่เภาทำให้เจ้เฮียงไม่พอใจเป็นอย่างมากและพูดจาเย้ยหยันแม่เภาต่อหน้าทุกคนในร้าน แม่เภาจึงขอให้มีการพิสูจน์ด้วยการชิมก๋วยเตี๋ยวชามนั้น โดยอาโกเจ้าของร้านเป็นผู้พิสูจน์ ต่อมาแม่เภาจึงเฉลยให้ทุกคนรู้ว่าเหตุไฉนจึงมั่นใจว่าเจ้เฮียงไม่ได้เปลี่ยนชามใหม่ให้ การสร้างเรื่องให้แม่เภาเป็นฝ่ายชนะ ได้

สร้างความพึงพอใจให้อ่านเมื่อเรื่องจบลงที่ฝ่ายผิดได้รับบทเรียน เป็นการปิดเรื่องด้วยการหมุนกลับ
ทำนองเย้ยหยัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อาโกลองชิมก๋วยเตี่ยวขามนี้ดูสิ”

“ก๋วยเตี่ยวอ้าวตัวเองทำไมต้องชิม ยังไงก็ต้องอร่อยอยู่แล้ว” อาโกรำคาญแม่เภา นั่งลงชิมก๋วยเตี่ยว
ตามคำทำ

“ว้าก” อาโกร้องลั่น “ทำไมเค็มอย่างนี้”

แม่เภาลุกขึ้นยืน “ก๋วยเตี่ยวขามแรกนะ ก่อนเจ้จะยกไปเปลี่ยนฉันทะน้ำปลาใส่ลงไปเกือบครึ่งขวด ไม่
เค็มก็บ้าแล้ว” ไทยมุงตบมือกันเกรียว ส่วนอาโกนั้นหยิบเอาที่ลวกก๋วยเตี่ยวเคาะหัวเจ้เอียงที่ยืนหน้าเจี้ยน
อยู่หนึ่งที

(ตัวหนังสือคุยกัน : 162 - 163)

ตัวอย่างที่ 2 พระสงฆ์โทรศัพท์ ประภาสปิดเรื่องโดยยกคำพูดที่พลิก
สถานการณ์ จากสถานการณ์เดิมที่ทุกคนมองเห็นหลวงพี่ซึ่งเป็นพระกำลังยกดรัมเบลล์ ซึ่งอยู่ในกริยา
ที่ไม่เหมาะสม แต่ไม่มีใครสามารถพูดอะไรได้ เพราะอาจกล่าวได้ว่า การยกดรัมเบลล์เป็นการออก
กำลังกายที่ถูกต้องอย่างหนึ่ง แต่คำพูดของหลวงพี่เจ้าอาวาสที่บังเอิญมาเห็น และเตือนสติด้วยคำ
พูดที่คาดไม่ถึง และสามารถล้วงลึกเข้าไปในเจตนาที่แท้จริงของหลวงพี่ รวมทั้งใช้ภาพการอุ้มบาตรซึ่ง
เป็นกิจประจำของสงฆ์มาเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจน จนไม่มีใครสามารถแก้ตัวได้ ทำให้เรื่องจบลงอย่าง
คลี่คลายสร้างความพึงพอใจให้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมถามต่อไปอีก พระเล่นกล้ามผิดไหม

ตอนเรียนอยู่ชั้นประถมที่ต่างจังหวัด ผมเคยไปค้างกับเพื่อนเด็กวัด ดื่นเข้าขึ้นมาเห็นหลวงพี่กุฏิข้าง
กำลังยกดรัมเบลล์เล่นกล้ามอยู่ ก็รู้สึกแปลกๆ พอเห็นหลวงพี่เจ้าอาวาสเดินผ่านมามาเห็นเข้า ท่านเลยพูด
กับหลวงพี่ท่านนั้น ฟังแล้วถูกในผมนัก ท่านบอกว่า

“อุ้มบาตรแค่ใบเดียว คงไม่ต้องกล้ามใหญ่ขนาดนั้นดอก”

(คุยกับประภาส : 178)

1.2.3.4 การเล่าเรื่อง

การปิดเรื่องด้วยการเล่าเรื่อง เป็นการย้ำใจความสำคัญของเรื่องให้มีน้ำหนัก
น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” 10 เรื่อง ได้แก่

พลังของหนัง ทำดีได้ดี ยุคใดยุคมัน ล้มเหลวหรือล้มเลิก อุดมการณ์ เชนยังลืซา
ยกมือไหว้พระเจ้า ความคิดเปี้ยวๆ หมอนวด ชอบนักร้อง

ตัวอย่างเรื่อง ขอบนักร้อง ประภาสเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของเขาเองเพื่อสนับสนุนข้อเสนอแนะของเขาต่อผู้อ่าน ที่ว่า แม้เราจะเห็นความบกพร่องของคนที่เราชื่นชอบ แต่อย่าเพิ่งด่วนตัดสินเขาจากสิ่งที่เรามองเห็น และควรยอมรับในส่วนของเขาต่อไป

ผมจะเล่าอะไรให้ฟัง ผมนิยมนักเขียนอยู่ท่านหนึ่ง ว่าเขียนหนังสือได้สวย และอ่อนโยนจับใจผมนัก วันหนึ่งผมเจอนักเขียนท่านนั้นที่หอศิลป์ ผมจึงเดินเฉียดไปเพื่อจะหาโอกาสไหว้สักที ก็ได้ยินท่านดำใครคนหนึ่งว่า ไ้ควาย ได้เปรต ผมจึงเฉยอยู่ไม่กล้าไหว้ท่าน

ทุกวันนี้ผมก็ยังเห็นว่าหนังสือของท่านสวยและอ่อนโยนอยู่และผมก็ยังนิยมท่านไม่เสื่อมคลาย

(คุยกับประภาส : 51)

1.2.3.5 การสรุปเรื่อง

การสรุปเรื่องเป็นการย้ำใจความสำคัญของเรื่อง ซึ่งทำได้หลายวิธี เพื่อย้ำให้ผู้อ่านตระหนักและจดจำความสำคัญของเรื่องได้ต่อไป จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ใช้การปิดเรื่องด้วยการสรุปเรื่อง 10 คอลัมน์ ดังนี้

วิทย์และศิลป์ อย่างน้อยก็คิดดี ชานตาครอส นอน สามก๊ก นักโฆษณา
คนละเรื่องกัน แม่เภาแพ้ 3 พระเจ้ากับความรัก เทียวละไม

การสรุปปิดเรื่องมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปใจความหลักของเรื่องเพื่อย้ำให้ผู้อ่านเข้าใจอีกครั้งเมื่อผู้อ่านอ่านเรื่องจบ บางครั้งอาจใช้วิธีการกล่าวสนับสนุนให้ผู้อ่านกระทำตามใจความสำคัญที่กล่าวถึงในเรื่อง เช่น เรื่องเทียวละไม บางครั้งเป็นการกล่าวสรุปเพื่อยุติเรื่องที่น่าเสนอไว้ เช่น เรื่องนอน ประภาสนำเสนอข้อสมมุติฐานต่างๆ เพื่อค้นหาว่าคนควรหันหัวนอนไปทางทิศใด เพราะสาเหตุใด แต่เมื่อไม่มีข้อสรุปใดแน่ชัด ประภาสจึงปิดเรื่องด้วยการกล่าวสรุปเพื่อยุติเรื่องที่กล่าวถึงไว้ก่อน และหาทางออกที่ดีให้ผู้อ่าน

ตัวอย่างที่ 1 คนละเรื่องกัน ประภาสนำเสนอใจความหลักของเรื่องตั้งแต่ต้นเรื่องมาจนจบเรื่อง โดยใช้ตัวอย่างอย่างหลากหลายและใช้เหตุผลประกอบเพื่อเสนอให้ผู้อ่านไม่หยุดที่จะทำดีกับสังคมต่อไป แม้ว่าจะถูกคนในสังคมรังแกหรือทำร้ายก็ตาม ประภาสได้เสนอทัศนะการมองปัญหาแบบแยกส่วนกันคิดว่า การถูกคนในสังคมรังแกหรือลงโทษกับการทำประโยชน์ให้สังคม เป็นคนละเรื่องกัน ดังนั้น ไม่ว่าสังคมจะไม่ดีอย่างไร เราก็ยังคงต้องทำดีกับสังคมต่อไป ดังการที่กล่าวไว้ในตอนปิดเรื่องว่า

ชีวิตคนเราก็อย่างนี้แหละครับคุณเมฆหมอก บางวันสังคมก็ตบมือให้เรา บางวันสังคมก็ตีกันเรา แต่ไม่ว่าเราจะเจ็บกันเท่าไรก็ตาม ความคิดที่จะทำอะไรดีๆ เพื่อสังคมไม่ควรจะเหวี่ยงไปจากใจเรา เพราะมันคนละเรื่องกัน

(กบเหลาดินสอ : 130)

ตัวอย่างที่ 2 นอน จากการนำเสนอตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ประภาสปิดเรื่องด้วยการสรุปเรื่องดังต่อไปนี้

เอาเป็นว่าระหว่างที่ยังไม่มีใครพิสูจน์เรื่องนี้ให้กระจ่างชัดออกมาได้ ผมมีวิธีที่จะทำให้หลังจากนอนแล้วตื่นขึ้นมาอย่างสดชื่นมาแนะนำกัน ง่ายๆ ครับ นอนให้เต็มอิ่ม เกิดเป็นคนต้องนอนครับ ธรรมชาติสร้างมนุษย์มาอย่างนั้น ให้แก่งมาจากไหน สวยหล่อมาแต่ไหนก็ต้องนอนครับ และก็ต้องนอนให้เพียงพอด้วย

อย่าลืมสวมหมวกก่อนนอนให้เต็มอิ่มด้วยนะครับ

(กบเหลาดินสอ : 97)

1.2.3.6 การแนะนำและเตือนสติ

การแนะนำและเตือนสติที่นำมาใช้ปิดเรื่องมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักในความสำคัญของเรื่องที่ผู้เขียนกล่าวแนะนำและกล่าวเตือน ในกรณีนี้ประภาสเห็นว่าจำเป็นต้องให้คำแนะนำและเตือนสติเจ้าของจดหมาย เพื่อให้ชีวิตของพวกเขาได้รับสิ่งที่ดีที่สุด และเป็นการเตือนสติเพื่อป้องกันไม่ให้อ่านต้องดำเนินชีวิตอย่างผิดพลาดในเรื่องดังกล่าว แม้ว่าผู้อ่านบางคนจะไม่ได้ร้องขอคำแนะนำ หรืออาจไม่ชอบการเตือนตรงๆ จากประภาสก็ตาม ประภาสปิดเรื่องด้วยการแนะนำและเตือนสติ 5 ครั้ง ได้แก่เรื่อง ตกหลุมรัก คำถามจากเด็กมัธยม ความฝัน เปื้อน และแม่เก่าแพ้ว 2

ตัวอย่างเรื่อง คำถามจากเด็กมัธยม ประภาสเตือนผู้อ่านให้ยอมรับประโยชน์ของการสอบซ่อม และให้ยอมรับว่า สาเหตุหนึ่งของการต้องสอบซ่อมมาจากการใช้ความพยายามในการศึกษาน้อยไป แต่เป็นการเตือนควบคู่ไปกับการให้กำลังใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตั้งใจ “ซ่อม” ให้มากๆ นะครับ ยอมทนเสียเวลากับบทกล่ำกลืนไม่นานนัก แต่ได้ความรู้แน่นๆ
ประดับตัวไปจนตาย

คิดเสียว่าที่ผ่านมาเราพยายามน้อยไปหน่อยดีกว่า อย่าไปคิดว่าตัวเองโง่ที่ไม่ยอมโกงเลยครับ

(มะเฟืองรอฟาน : 249)

1.2.3.7 การทิ้งท้ายให้ผู้อ่านกลับไปคิดทบทวน

ผู้เขียนใช้การปิดเรื่องด้วยการทิ้งท้ายเพื่อให้ผู้อ่านได้นำข้อคิดนั้นกลับไปคิดทบทวนจนเกิดความตระหนัก เห็นคล้อยตาม และสามารถนำสิ่งที่คิดทบทวนไปใช้ประโยชน์ได้จริง บางครั้งเป็นการทิ้งท้ายเชิงเตือนสติ เช่น ในเรื่องศิลปินवादไก๋ อย่าละเลยความฝัน และคู่ของคน หรือทิ้งท้ายด้วยการให้กำลังใจหรือเพื่อสร้างความตระหนัก เช่น เรื่องชีวิตกับคณิตศาสตร์ เอาให้ข้าหักเลย และกล้วยไข่ บางครั้งทิ้งท้ายเพื่อให้ผู้อ่านเห็นสอดคล้องกับประภาสถึงความผิดหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น เช่น เรื่องรถไฟไฟฟ้ากับโถส้วม และชุมชน หรือเป็นการทิ้งท้ายไว้เพื่อให้ผู้อ่านได้กลับไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจ เช่น เรื่องงานแต่งงาน 1 ประภาสปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ 15 ครั้ง ได้แก่ เรื่อง

ศิลปินवादไก๋ ชีวิตกับคณิตศาสตร์ ชุมชน รถไฟฟ้ากับโถส้วม อย่าละเลยความฝัน
 นุหรี กล้วยไข่ เอาให้ข้าหักเลย คู่ของคน แม่เฒ่าแพ้ว 1 แปลกแยก ผู้หญิงเก่ง
 วงกลมแห่งมิตร งานแต่งงาน 1 แต่โลกมนุษย์

ตัวอย่างที่ 1 คู่ของคน ประภาสปิดเรื่องการตอบจดหมายฉบับหนึ่งด้วยการให้ผู้อ่านได้กลับไปคิดทบทวน ดังนี้

ถึงตอนนี้ ถ้าอีกคนเขาไม่รู้สึกรักกับเราด้วยว่าเราเป็นคู่ของเขา เราอาจจะต้องกลับมาคิดกันใหม่ว่า เรา
 ดันทุรังเกินไปหรือเปล่า

(คุยกับประภาส : 227)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้หญิงเก่ง ประภาสปิดเรื่องโดยการให้ผู้อ่านได้กลับไปพิจารณาถึงคุณสมบัติของการเป็นผู้หญิงเก่งที่แท้จริง ตามที่ประภาสกล่าวไว้ ดังนี้

เมื่อเราข้ามกำแพงที่ “รูปทรีพฟ์” ซึ่งผู้ชายแต่ละคนเห็นไม่เหมือนกันไปแล้ว “ความอ่อนโยนและ
 ความฉลาด” จะเป็นแท่งแม่เหล็กอันใหญ่ที่ทำให้เข็มทิศของผู้ชายหมุนขึ้นมาหา
 แล้วพวกผู้ชายจะไม่มีทางหลงเลย

(กบเหลาดินสอ : 22 – 23)

ตัวอย่างที่ 3 งานแต่งงาน 1 ประภาสปิดเรื่องด้วยการทิ้งประเด็นไว้ให้ผู้อ่านพิจารณาเลือกตัดสินใจเรื่องการจัดงานแต่งงานต่อไป หลังจากที่ได้อธิบายและให้รายละเอียดเกี่ยวกับความหมายและที่มาของพิธีที่ใช้ในงานแต่งงานไปแล้ว ดังนี้

คิดอย่างผมใหม่ล่ะครับ ถ้าใครจะแต่งงาน แล้วญาติโกโหติกาขัดแย้งกัน จะเอาอย่างโน้นจะเอาอย่างนี้ ชีวิตคู่เป็นเรื่องของคนสองคน แต่งงานแต่งงานเป็นเรื่องของคนหลายคน เพราะมันเป็นเรื่องของพิธีการ เป็นเรื่องของความสมานฉันท์ในหมู่ญาติมิตร

เพราะไม่ว่าจะจัดพิธีแบบไหนก็ตาม มันก็ไม่เคยพิสูจน์ได้เลยว่ามันจะทำให้คู่ไหนอยู่กันยืดกว่าคู่ไหน

(มะเฟืองรอฟาน : 279)

1.2.3.8 การทบทวนคำถามของผู้อ่าน

การทบทวนคำถามของผู้อ่านในตอนปิดเรื่อง เป็นการย้อนกลับมาเพื่อตอบคำถามของผู้อ่าน หลังจากการดำเนินเรื่องไปแล้วระยะหนึ่ง จึงกลับมาตอบคำถามนั้นแก่ผู้อ่านในตอนท้ายเรื่อง พบวิธีปิดเรื่องดังกล่าว 8 ครั้ง ในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ได้แก่เรื่อง

ครูแสง ชีวิตกับคณิตศาสตร์ 2 เพื่อนกับแฟน ละครูปัด “อึ้งย้ง”

เอกภพอันมิสิ้นสุด ถ่ายรูปสตีกเกอร์ ผู้หญิงกับผู้ชาย 1

ตัวอย่างเรื่อง ละครูปัด “อึ้งย้ง” ผู้ถามถามประภาสถึงความรู้สึกและสิ่งที่ได้จากการไปดูละครประจำปีของคณะสถาปัตยกรรมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประภาสดำเนินเรื่อง การตอบด้วยการเล่าว่าได้พบเห็นอะไรบ้างตั้งแต่ต้นเรื่อง จนในที่สุดตอนท้ายเรื่องประภาสจึงโยงเรื่องกลับมาตอบคำถามที่ปรากฏในจดหมาย ดังนี้

แต่ถ้าให้พูดในฐานะรุ่นพี่ก็ขอบอกจากใจจริงว่าได้กลับไปชมละครที่จุฬาฯ ครั้งนี้ สัมผัสได้อย่างแรงเลยครับถึงความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของน้องๆ ที่มาทำกิจกรรม

และนั่นคือเป้าหมายที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดของละครนักศึกษา ตอนละครเลิกได้เห็นน้องๆ กระโดดตัวลอยกอดกันจับมือกัน ส่งเสียงดีใจกันจึงมีกับงานที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เป็นสิ่งที่สวยงามที่สุดในคืนนั้น คืนอันสวยงามที่ผมไม่ได้เห็นมานานแล้ว

(มะเฟืองรอฟาน : 112).

1.2.3.9 การชักชวน หรือขอความร่วมมือ

ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยการชักชวน และขอความร่วมมือ เมื่อตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องการทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ได้แก่ เรื่องเทียนยักษ์

ตัวอย่างเรื่อง เทียนยักษ์ ประภาสนำจดหมายที่เล่าถึงปัญหาความขัดแย้งของคณะทำงานสร้างเทียนยักษ์จังหวัดหนึ่งมานำเสนอในคอลัมน์ ประภาสเขียนตอบจดหมายดังกล่าวโดยไม่ได้เอ่ยถึงปัญหาที่ผู้เขียนถามมาเลย แต่ได้เล่าเรื่องวิธีปักเทียนที่มีประสิทธิภาพสูงของ

ประเทศญี่ปุ่น แล้ววิเคราะห์ว่าจากวิธีการสร้างที่สำหรับปักเทียนนั้น สะท้อนว่า ประเทศญี่ปุ่นสามารถคิดและแก้ปัญหาอย่างลงรายละเอียด แม้ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาเล็กๆ ในชีวิตประจำวันก็ตาม เมื่อเล่าจบแล้ว ประภาสได้กล่าวปิดเรื่องว่า บ้านเราควรลืมนึกเรื่องการสร้างสิ่งมหัศจรรย์ใหญ่ๆ ต่างๆ กันได้แล้ว แล้วหันมาคิดหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นๆ ที่สำคัญกว่า โดยกล่าวถึงเรื่องวิธีปักเทียน ที่อาจหมายถึงให้หันมาคิดหาวิธีปักเทียนจริงๆ หรือ ใช้เรื่องเทียนเพื่อเปรียบว่า ควรหันมาให้ความสำคัญกับปัญหาต่างๆ ในชาติที่รอการแก้ไขอยู่ก็ได้ ดังที่กล่าวไว้ในตอนปิดเรื่องเทียนยักษ์ ว่า

ดูเอาเถิด จูๆ ผมก็ลืมนึกเรื่องเทียนยักษ์ของคุณถิ่นไทไปเลย มัวแต่ไปคุยเรื่องวัดในญี่ปุ่นเสีย หรือถ้าจะให้ดีไม่เพียงแต่ผมหรอกที่ควรทำเป็นลืมนึก เราทุกคนควรจะลืมนึกอะไรที่มันยักษ์ๆ อย่างไขเจียวยักษ์ บั้งไฟยักษ์ ลากกะเบือยักษ์ ครกยักษ์กันได้แล้ว

หันมาคิดหาวิธีปักเทียนในชาติเราให้ดีกว่านี้กันดีกว่าไหม

(คุยกับประภาส : 209)

1.2.3.10 การใช้คำและความหมายขบขัน

บางครั้งประภาสก็ใช้คำและความหมายขบขันในการปิดเรื่อง หากพิจารณาอย่างผิวเผินอาจคิดว่า เป็นความขบขันที่ไร้สาระ แต่แท้จริงแล้วการใช้ความขบขันดังกล่าวนั้น แฝงไปด้วยความหมายที่เกี่ยวข้องกับใจความสำคัญของเรื่อง จากการศึกษพบว่าประภาสใช้วิธีดังกล่าวใน 3 เรื่อง ได้แก่ ผู้หญิงกับผู้ชาย 2 เซนและเต๋า และหนุ่มสาววันนี้

ตัวอย่างเรื่อง เซนและเต๋า ประภาสปิดเรื่องด้วยการยกประโยคที่ว่า “กระป๋องอยู่ที่ใจ” มาวิเคราะห์ด้วยหลักการของเต๋าและเซน จนท้ายสุดกลายเป็นข้อความที่ให้ความหมายขบขัน ความขบขันนี้เกิดขึ้นจากการที่ประภาสพยายามใช้หลักการวิเคราะห์ประโยคและความหมายอย่างเอาจริงเอาจัง แต่เมื่อถึงประโยคสุดท้ายกลับกลายเป็นความหมายที่สื่อทำนองว่า ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย เป็นการเชื่อมโยงและให้ความหมายของคำที่สร้างอารมณ์ขัน แม้ว่าสิ่งที่เขียนนั้นจะเป็นหลักการคิดแบบไม่ยึดติดของเซนก็ตาม ประภาสใช้ความเฉลียวฉลาดเชื่อมโยงคำและความหมายเหล่านั้น ดังต่อไปนี้

ส่วนคำตอบที่ถามว่า ประโยค กระป๋องอยู่ที่ใจ นั้นเป็นคำสอนของเต๋าหรือเซน

ถ้าให้ตอบแบบถูกต้องโดยอ้างที่มาด้วยผมคงไม่สามารถตอบได้ ...คาดเอาไว้...น่าจะมาจากหนังสือจีนกำลังภายใน ...เวลาที่เขาจะปลอบใจเรื่องอุปกรณ์กีฬาของตัวเองที่ดีสู้คู่แข่งเขาไม่ได้ก็มักจะบอกว่ากระป๋องอยู่ที่ใจ คือ เก่งไม่เก่งอยู่ที่ฝีมือมากกว่าอุปกรณ์

วิเคราะห์เอาเองคงต้องบอกว่าประโยคนี้ไม่ใช่เซน

ก่อนมีเต้าและมีเซ่น กระป๋องอยู่ที่เนื้อเหล็ก
 เมื่อมีเต้า กระป๋องที่ใจ
 และเมื่อมีเซ่น ไม่มีทั้งกระป๋องไม่มีทั้งใจ

(มะเฟืองรอราน : 77 - 78)

1.2.3.11 การตั้งข้อสังเกต

ประภาสปิดเรื่องด้วยการตั้งข้อสังเกตเมื่อได้พบความแปลกใหม่หรือการเชื่อมโยงสอดคล้องที่น่าสนใจ ดังที่ปรากฏในเรื่อง ความเงิบและดนตรี โดยก่อนจะกล่าวถึงข้อสังเกตดังกล่าว ประภาสได้กล่าวว่า ความเงิบมีความสำคัญ และเป็นเสียงสำคัญเสียงหนึ่งของดนตรี คนจำนวนมากไม่มีโอกาสได้ฟัง "ความเงิบ" เหมือนที่ประภาสกล่าวว่า คนในเมืองใหญ่อย่างเช่น คนในนครนิวยอร์กไม่มีโอกาสได้ฟัง "ความเงิบ" อย่างแท้จริง จากนั้นประภาสจึงปิดเรื่องโดยกล่าวถึงข้อสังเกต ดังนี้

พูดถึง SILENT (ความเงิบ) ผมก็เพิ่งสังเกตเห็นว่าคำคำนี้มันประกอบด้วยอักษรตัวเดียวกันครบ
 ทุกตัวกับ LISTEN (ฟัง) เพียงแต่เรียงตัวอักษรต่างกัน

ต้องมีใครเล่นตลกกับเราแน่ๆ

(คุยกับประภาส : 43)

1.2.3.12 การอ้างคำกล่าวของบุคคลสำคัญ

การปิดเรื่องด้วยการใช้คำกล่าวของบุคคลสำคัญเป็นการนำมาใช้เพื่อสนับสนุนเรื่องที่ผู้เขียนเขียน ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ 2 เรื่อง คือ เรื่องหมอนวด ที่นำคำกล่าวของนโปเลียนมาอ้างอิง และเรื่องศาสนาเดียวกัน ได้นำคำกล่าวของท่านพุทธทาสภิกขุมาอ้างอิง

ตัวอย่างเรื่อง หมอนวด ประภาสปิดเรื่องด้วยการยกคำพูดของนโปเลียนที่กล่าวสนับสนุนแนวคิดการบีบเร่งลงมือแก้ไขปัญหา แม้ว่าจะปัญหานั้นจะยากลำบากและดูห่างไกลจากความเป็นจริงมากก็ตาม ดังนี้

ครั้งหนึ่งนโปเลียนเคยสั่งให้ทหารเอกสร้างถนนจากเมืองหลวงไปยังชายแดนที่ติดกับทุกประเทศ
 ทหารเอกบอกว่าอย่าเพิ่มสร้างตอนนี้เลย เพราะถ้าจะสร้างให้ครบถ้วนอย่างนั้นได้ ต้องใช้เวลาเป็นร้อยปี
 นโปเลียนจึงบอกว่าถ้าเป็นเช่นนั้นจริงให้รีบไปสร้างตั้งแต่วันนี้เลย

(กบเหลาดินสอ : 177)

1.2.3.13 การอ้างอิงสุภาสิต และคำคม

การอ้างอิงสุภาสิต และคำคม เป็นที่นิยมใช้ในการเขียนบทความ เพื่อให้เรื่องน่าสนใจ และได้รับความเชื่อถือ เนื่องจากสุภาสิตและคำคมสามารถแสดงสัจธรรมและให้ความหมายที่ลึกซึ้ง ดังปรากฏใน 3 เรื่อง ได้แก่ งานแต่งงาน 2 เพศที่สาม และผู้รักษาไม้บรรทัด

ตัวอย่างที่ 1 ผู้รักษาไม้บรรทัด ประภาสปิดเรื่องด้วยการยกสุภาสิต เพื่อสื่อให้ผู้อ่านตอบสนองต่อสังคมที่เลวร้ายด้วยการคิดเชิงบวก ดังนี้

เมื่อคืนไปรื้อหนังสือเก่า เปิดไปเห็นสุภาสิตจีนบทหนึ่งถูกใจเหลือเกิน เป็นประโยคสั้นๆ เองครับ
“จุดตะเกียงดีกว่าสาปแช่งความมืด”

(มะเฟืองรอฟาน : 105)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้รักษาไม้บรรทัด ประภาสปิดเรื่องด้วยการยกสุภาสิต เพื่อสนับสนุนแนวคิดและประสบการณ์การจัดเตรียมงานแต่งงานของตัวประภาสเอง ว่า ได้รับประโยชน์จากการจัดเตรียมงาน คือ ความสร้างความสามัคคีและการร่วมมือกันในหมู่ของญาติมิตรในขณะที่ช่วยกันจัดเตรียมงาน จนอาจกล่าวได้ดังสุภาสิตจีน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่แล้วผมก็นึกถึงภาพกลุ่มน้องๆ ที่อาสามาช่วยกันเตรียมสถานที่ในตอนกลางวัน นั่งร้อยดอกกรักลงในเชือกที่ยาวไม่รู้กี่เมตรกันอย่างสนุกสนาน และก็นึกถึงเลยไปถึงขวดน้ำปรงของผม นึกไปถึงเพื่อนที่มาช่วยกันพับบัตรเชิญ นึกไปถึงญาติฝ่ายหญิงที่มาช่วยผมนุ่งโจงกระเบน

“การเตรียมเทศกาลสนุกกว่าเทศกาล” ใครหนอเป็นคนคิด มันเป็นเรื่องที่เดียว

(มะเฟืองรอฟาน : 290)

1.2.3.14 การพรรณนาลักษณะ

การปิดเรื่องด้วยการพรรณนา เป็นการเขียนให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนของลักษณะสถานที่ ลักษณะอาการ อารมณ์ ความรู้สึก ที่ผู้เขียนต้องการสื่อในตอนปิดเรื่อง ดังที่ปรากฏใน 3 เรื่อง ดังนี้ ได้แก่ เรื่องกำลังใจป่วย ตามหาความสุข และรับน้อง

ตัวอย่าง ตามหาความสุข ประภาสปิดเรื่องด้วยการพรรณนาว่า บรรยากาศที่ทำให้เขารู้สึกมีความสุขเป็นเช่นไร และเราจะได้รับความรู้ด้วยวิธีใด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมชอบดูผีเสื้อบินเพ้อๆ กับชอบดูแมงมุมดักเหยื่อ และเช่นเดียวกัน ในวัยเด็กทุกครั้งที่ผมวิ่งไล่จับผีเสื้อ มันจะยิ่งบินหนีจากเราไป ยิ่งพยายามวิ่งไล่มากเท่าไรเราก็ยิ่งผิดหวังไปเรื่อยๆ แต่เมื่อใดก็ตามที่เรานั่งลงเงียบๆ นั่งทั้งกิริยาและนั่งทั้งหัวใจ ผีเสื้อแสนสวยจะโบยบินมาอยู่รอบๆ ตัวเราเสมอ
ความสุขก็เป็นอย่างนั้น

(ตัวหนังสือคุยกัน : 19)

1.2.3.15 การอ้างอิงผลงานที่ได้รับความเชื่อถือ

การอ้างอิงผลงานที่ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มีผลให้ผู้อ่านเกิดการยอมรับและอาจมีผลโน้มน้าวใจผู้อ่านได้ เช่น เรื่องคำถามของจิตแพทย์ ประภาส ปิดเรื่องด้วยการยกตัวอย่างพระมหาชนก จากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นกำลังใจในการเผชิญปัญหา ดังนี้

ผมจะขออนุญาตแนะนำอะไรคุณหมอย่างหนึ่ง บางที่คุณหมออาจจะยังไม่ได้อ่าน หรือบางทีมีว แต่ทำงานจนลืมไป สิ่งนี้ผมวางไว้กลางกระหม่อมเลยครับ สิ่งมงคลสูงสุดที่ในหลวงของเราพระราชทานให้ กับคนไทย

พระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

พระมหาชนกเดินทางจากนครจำปาศักดิ์ไปยังนครสุวรรณภูมิโดยเรือสำเภา ระหว่างทางเรืออัปปาง กลางมหาสมุทร พระมหาชนกว่ายอยู่ในน้ำเจ็ดวันเจ็ดคืน นางมณีเมขลาเทพธิดาผู้ตรวจตรามหาสมุทรไม่ เข้าใจว่า ทั้งๆ ที่ฝั่งมหาสมุทรนั้นไกลสุดประมาณ พระมหาชนกจะว่ายน้ำทำไม ว่ายไปก็เปล่าประโยชน์ ว่ายไปก็ตายเปล่า พระมหาชนกจึงว่า ความเพียรนั้นต้องถามด้วยหรือว่าความสำเร็จอยู่ที่ใด

ผมมีความรู้สึก ว่า พระเจ้าอยู่หัวของเรา กำลังทรงมีพระบรมราโชวาทกับประชาชนของพระองค์ผ่าน พระราชนิพนธ์นี้ว่า ประเทศของเรากำลังฝ่าวิกฤตการณ์มากมายหลายเรื่อง เราเหมือนคนที่ตกลงมาในน้ำ แล้ว ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำให้สุดแรงสุดความสามารถ ทำด้วยความตั้งใจ ทำด้วยธรรมแห่งความเพียรกัน เกิด อย่าได้ถามเลยว่า ฝั่งอยู่ไหน จะว่ายต่อดีไหม

ผมรู้สึกว่าในหลวงกำลังทรงมีพระราชดำรัสกับพวกเราอย่างนี้ ทูนไว้เหนือหัวเลยนะครับคุณหมอ

(คุยกันประภาส : 17)

1.2.3.16 การกล่าวต่อเนื่องถึงครั้งต่อไป

การปิดเรื่องด้วยการกล่าวต่อเนื่องถึงครั้งต่อไป เป็นการปิดเรื่องที่คุณเขียน บอกผู้อ่านว่า จะเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกอย่างต่อเนื่องในคอลัมน์ครั้งต่อไป พบการปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ใน เรื่อง เรื่องรูปทรงธรรมชาติ 1 ประภาสได้กล่าวปิดเรื่อง ดังนี้

ทำอย่างไรดี หน้ากระดาดจะหมดเสียแล้ว ยังไปไม่ถึงไหนเลย

ผมขึ้นต้นเรื่องไว้ว่าผมมีรูปภาพที่เก็บไว้ในความคิดนามแล้ว ยังไม่ได้คุยถึงเลย

ดูรูปสี่รูปนี้ไปพลางๆ ก่อนนะครับ อาทิตย์หน้าผมจะบ้าต่อ

(คุยกันประภาส : 98)

1.2.3.17 การเฉลยคำตอบของเรื่อง

การเฉลยคำตอบของเรื่องเป็นการปิดเรื่องที่ดำเนินเรื่องมาอย่างมีปริศนา จนผู้เขียนได้เฉลยคำตอบในตอนท้ายเรื่อง ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" เรื่องเครื่องมือของมนุษย์ ที่เล่าว่านักอวกาศพยายามทดลองสร้างปากกาเพื่อไปใช้จัดบันทึกในยานอวกาศที่อยู่ในสภาพสุญญากาศ แต่พยายามเท่าไรก็ไม่ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ในรูปแบบใดขึ้นมาก็ตาม จนท้ายสุดประภาสได้เฉลยให้ผู้อ่านทราบว่า นักวิทยาศาสตร์ได้รับคำตอบเมื่อมีแม่บ้านคนหนึ่งโทรศัพท์มาบอกวิธีการง่ายๆ ที่ไม่มีใครคาดถึง ดังนี้

...แก๊กอยู่หลายเดือน วันดีคืนดีก็มีโทรศัพท์จากแม่บ้านคนหนึ่งโทรฯ เข้ามาที่นาซ่า

เชื้อใหม่ครับ ปัญหาทั้งหมดคลี่คลายลงด้วยคำแนะนำง่ายๆ ล้วนๆ จากแม่บ้านท่านนั้น เธอโทรศัพท์

มาบอกว่า

"ทำไมไม่ลองดินสอดูบ้างล่ะคะ"

แล้วเสียงหัวเราะก็ดังลั่นไปทั่วจักรวาล ช่างง่ายและงดงามเสียจริง..

(คุยกับประภาส : 167)

นอกเหนือจากเรื่องที่น่ามาศึกษาวิธีปิดเรื่องในรูปแบบแสดงการโต้ตอบของประภาสและผู้อ่านแล้ว ยังมีเรื่องอื่นๆ ในคอลัมน์อีกที่ประภาสรวบรวมจดหมายหลายๆ ฉบับ มาตอบเรียงต่อกันในคราวเดียว โดยไม่มีการปิดเรื่องหรือการสรุปปิดท้ายคอลัมน์ ส่วนการปิดเรื่องที่ผู้ศึกษากล่าวถึงในข้างต้นอาจสามารถแยกประเภทได้ละเอียดกว่าที่ผู้ศึกษาได้จัดจำแนกไว้ และแต่ละวิธีอาจมีความคาบเกี่ยวกันได้

ผลการศึกษาการปิดเรื่องในรูปแบบแสดงการโต้ตอบนี้พบว่า ประภาสใช้วิธีการปิดเรื่องได้อย่างไม่จำกัดวิธี และเป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของการนำเสนอเรื่อง ประภาสใช้การทิ้งท้ายให้ผู้เขียนกลับไปคิดต่อมากที่สุด รองลงมาคือการปิดเรื่องด้วยการเปรียบเทียบ การสรุปเรื่อง การเล่าเรื่อง และการประชดประชัน ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นจุดประสงค์ของประภาสว่า ประภาสต้องการให้ผู้อ่านได้ใคร่ครวญหรือทบทวนข้อคิดที่เขานำเสนอมากที่สุด และยังมีจุดประสงค์แสดงความคิดเห็นของเขาให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างชัดเจน รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าประภาสมีจุดยืนกล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาทั่วไป และมีความห่วงใยสังคม

นอกจากนี้กลวิธีอื่นๆ ประภาสก็สามารถใช้ได้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อเรื่องที่นำเสนออย่างสัมพันธ์กัน กล่าวคือ เมื่อต้องให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่ผู้อ่าน ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยการให้คำแนะนำและเตือนสติ ประภาสยังมีเรื่องน่าสนใจและเรื่องเล่าที่แปลกใหม่ ให้ความสนุกสนาน สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านมาใช้ในการปิดเรื่อง เช่น การหมั่นกลับมาทบทวนเยาะเย้ย การใช้

สุภาชิต คำคม การพรรณนา การสร้างความซับซ้อน และการเฉลยคำตอบ นอกจากนี้ประภาสยังใช้การปิดเรื่องด้วยการอ้างอิงต่างๆ เพื่อสนับสนุนเรื่องของเขาให้ดูน่าเชื่อถือ การปิดเรื่องอย่างหลากหลายและไม่จำกัดวิธีมาจากจุดประสงค์ที่ต้องการสื่อแก่ผู้อ่านเฉพาะกรณีไป นั่นเอง

1.3 รูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลัก

คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ยังมีวิธีการนำเสนอเรื่องอีกรูปแบบหนึ่ง คือการนำจดหมายของผู้อ่านมานำเสนอในคอลัมน์แทนข้อเขียนของตัวประภาสเอง มีทั้งนำข้อเขียนของผู้อ่านหลายๆ คนมาเสนอในคราวเดียว บางครั้งนำข้อเขียนหรือจดหมายของผู้อ่าน 1 – 2 คนมาลงเป็นเนื้อหาหลักจากการศึกษาพบว่าประภาสนำจดหมายของผู้อ่านมาลงเป็นเนื้อหาหลักของคอลัมน์ทั้งหมด 15 ครั้ง

รูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักนี้ มีองค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.3.1 ส่วนชื่อเรื่อง
- 1.3.2 ส่วนเปิดเรื่อง
- 1.3.3 ส่วนจดหมายผู้อ่าน
- 1.3.4 ส่วนปิดเรื่อง

1.3.1 ส่วนชื่อเรื่อง

ในรูปแบบนี้มีการตั้งชื่อที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์เพียง 2 ชื่อเรื่อง คือ ความมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า ที่นำเสนอหลายครั้งต่อกัน เป็นการตั้งชื่อเรื่องตามเนื้อเรื่องที่นำเสนอ ส่วนเรื่องจดหมายจากคนล่าฝัน เป็นการตั้งชื่อเรื่องตามการรวบรวมจดหมายที่มีเนื้อหาเรื่องเดียวกันมานำเสนอในคอลัมน์ เป็นจดหมายของผู้อ่านหลายคนที่ยื่นมาเล่าประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความสมดุลระหว่างการทำตามความฝันและการพิจารณาความเหมาะสมต่างๆ

1.3.2 ส่วนเปิดเรื่อง

ส่วนเปิดเรื่องของรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลักนี้มีการเปิดเรื่องเพียงวิธีเดียว คือ การเขียนเกริ่นนำโดยประภาส เพื่อแนะนำจดหมายของผู้เขียนที่เขารวบรวมมานำเสนอ หากไม่มีการเปิดเรื่อง ประภาสก็จะนำจดหมายของผู้อ่านมานำเสนอเรียงต่อกันไป ตัวอย่างการเกริ่นเรื่องนำโดยประภาส

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายจากคอลัมน์วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2542 (ไม่มีชื่อเรื่อง) ประภาสเปิดเรื่องโดยการแนะนำจดหมายที่ผู้อ่านส่งเข้ามาเกี่ยวกับเรื่องการไม่ดูหมิ่นเด็กรุ่นใหม่ แต่มองอย่างเห็นคุณค่าและอย่างมีความเข้าใจ ประภาสเปิดเรื่องดังนี้

วันนี้ต้องขออนุญาตใช้เนื้อที่ทั้งคอลัมน์ลงจดหมายฉบับนี้เต็มๆ ทั้งฉบับโดยไม่ตัดทอนเลย ลองอ่านกันดูสิครับ

คนที่เป็นมแม่ คนที่เป็นลูก คนที่เป็นครู และคนที่เป็นลูกศิษย์ไม่อ่านไม่ได้เลยครับ

(ประภาส ชลศรานนท์. 2542 : 14)

ตัวอย่างที่ 2 วิธีดูรูป ประภาสเปิดเรื่องโดยการแนะนำจดหมายของผู้อ่านที่เขียนมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปภาพการ์ตูนที่ประภาสวาดขึ้นในสัปดาห์ก่อนหน้านี้ ในเรื่องวิธีดูดาว

...มีจดหมาย อีเมล เขียนมาพูดคุยตีความเรื่องนี้หลายฉบับอยู่ ขออนุญาตคัดบางฉบับมาลงให้อ่านกันครับ เพราะตัวผมเองอ่านแล้วเห็นว่าหลายท่านตีความเรื่องนี้ออกมาได้สนุกทีเดียว มีความคิดแปลกๆ ที่ตัวผมเองก็นึกไม่ถึง...

เสน่ห์ของภาพมันอยู่ตรงนี้นี่เอง

(มะเฟืองรอฟาน : 158)

ในกรณีที่ไม่มีกรเปิดเรื่อง ประภาสจะนำจดหมายของผู้อ่านขึ้นต้นคอลัมน์ โดยไม่มีการเกริ่นจากประภาส เช่น เรื่องมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า หลายต่อหลายตอนที่นำเสนอความรู้เพิ่มเติมที่ผู้อ่านส่งเข้ามา การนำจดหมายของผู้อ่านขึ้นต้นเรื่องโดยไม่มีการเกริ่นนำจากประภาส ส่วนใหญ่จะใช้ในกรณีที่เรื่องราวนั้นเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องมาจากคอลัมน์ครั้งก่อนๆ เช่น เรื่องพุ่มพฤษภลันแตกต่อ เพราะผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวต่อเนื่องนี้ได้ โดยไม่ต้องอาศัยการกล่าวนำจากประภาส

1.3.3 ส่วนจดหมายของผู้อ่าน

ประเภทของเนื้อหาที่ประภาสนำจดหมายของผู้อ่านมาลงตีพิมพ์เป็นเนื้อหาหลักมี 4 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.3.1 เรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป

1.3.3.2 เรื่องเกี่ยวกับข่าวที่กำลังได้รับความสนใจ

1.3.3.3 เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้เขียน

1.3.3.4 เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อที่ประภาสตั้งไว้ให้ผู้อ่านตีความ

ด้วยนั้น คุณประภาสเห็นและอ่านจากข่าวเท่านั้นครับ แต่ผมนั้นอยู่ร่วมในเหตุการณ์ด้วยเลยทีเดียว เพราะ
ปีนี้ลูกสาวของผมก็เป็นนักเรียนอีกคนหนึ่งที่ต้องไปจับสลากในวันนั้น

... ผมได้เห็นสีหน้าของเด็กๆ ผมทนไม่ได้ครับ

ก่อนเข้ารายงานตัว... ผู้ปกครองบางท่านก็จะพาลูกไปกราบไหว้พุทธรูป..

ผมเห็นคุณแม่คนหนึ่งกล่าวนำให้ลูกชายกล่าวคำบนบาน ผมยังจำสีหน้าของเด็กชายคนนั้นได้ครับ

ที่ทำให้ผมรู้สึกแย่มากก็คือ ครูผู้ประกาศชื่อเบอร์และชื่อเด็กที่ถูกจับขึ้นมานั้น แกจะพูดอ่านออก
เสียงให้ฟังตื่นเต้นสำหรับสลากอันแรก และสลากที่เหลือ 10 อันสุดท้ายครับ มันช่วยตอกย้ำสิ่งที่คุณพูดว่า
ชีวิตของพวกเขา "ขึ้นอยู่กับดวง" เท่านั้น

เราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษาของชาติมานานจนอายุของผมล่วงเข้าวัยกลางคนแล้ว นี่เป็นหนึ่งใน
การปฏิรูปการศึกษาของชาติหรือ

ประสาธ พาศิริ

สวัสดีครับพี่ประภาส

...ที่อยากจะคุยมีหลายเรื่องครับ เอาทีละเรื่องนะครับ...

...เรื่องที่สองก็เป็นข้อเขียนฉบับวันที่ 11 เมษายน ก็จากรูปที่พี่ส่งประกอบในคอลัมน์นั้นแหละครับ
ผมเลย mail มาคุยด้วยวันนี้

ภาพข่าวนี้แรกๆ ดูก็รู้สึกอย่างที่ว่าพี่เขียนแต่จากนั้นก็มาคิดว่าทำไมถึงมีภาพอย่างนี้ขึ้น เหตุผลแรก
เลยก็เพราะผู้ปกครองยังไม่เชื่อมั่นในมาตรฐานของโรงเรียนแต่ละโรงว่าอยู่ในระดับเดียวกัน ซึ่งอันนี้ก็ดูว่า
ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเขาจะเข้าใจปัญหานี้และก็พยายามแก้อยู่ แต่มันแก้ไม่ได้ง่ายๆ ใดๆ อย่างที่ใจเราอยากให้
เป็น และถึงแก้ได้ กว่าจะเปลี่ยนความเชื่อฝังใจของผู้ปกครองก็ต้องใช้เวลา ฉะนั้นเราก็คงจะเห็นภาพ
เหตุการณ์เรื่องนี้อย่างเดียวครับ ยังมีเอ็นทรานซ์ สมัครงาน อะไรต่ออะไรอีกเยอะครับ ...

.... ผมว่าสำคัญที่ผู้ปกครอง ที่ครู ที่คนที่มาแสดงตัวเป็นตัวอย่างนะครับ สร้างความเข้มแข็งในการ
ผจญภัยกับอุปสรรคในชีวิตให้กับบุตรหลานเยาวชนของชาติครับ

บอกกับเขาว่า การพลาดหวังแค่นี้ไม่ได้ทำลายความสำเร็จของเขาเลย เขายังมีโอกาสประสบความสำเร็จ
สำเร็จเหมือนกับคนอื่น ต้องพยายามต่อไปอย่าย่อท้อ และบอกกับคนที่สำเร็จว่าอย่าประมาท ความ
สำเร็จขณะนี้ไม่ได้เป็นสิ่งยั่งยืนเลย ถ้าคุณประมาท ขาดความพยายามต่อไปไม่ช้าความผิดหวังจากการไม่
ประสบความสำเร็จในเรื่องต่อๆ มา ก็จะเกิดขึ้นได้

DENTTONG

(คุยกับประภาส : 181 – 187)

1.3.3.3 เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้เขียน

ประภาสจะนำจดหมายต่างๆ ที่เขียนมาถามปัญหาตีพิมพ์ลงในคอลัมน์
"คุยกับประภาส" ร่วมกับคำตอบของประภาสเสมอโดยมีคำตอบของประภาสเป็นเนื้อหาหลักในรูป
แบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน แต่ในรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลัก

นี้ ประภาสนำเสนอจดหมายของผู้อ่านด้วยอีกวัตถุประสงค์หนึ่งที่แตกต่างกันจากการลงจดหมายของผู้อ่านทั่วไปในรูปแบบแสดงการโต้ตอบ กล่าวคือ ในรูปแบบนี้นั้นประภาสจะใช้จดหมายของผู้อ่านมานำเสนอเป็นเนื้อหลักแทนข้อเขียนของประภาสในคอลัมน์ครั้งนั้น เนื่องจากสาระและประสบการณ์สร้างสรรค์ของเนื้อหาในจดหมายของผู้อ่านฉบับนั้นๆ เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั่วไป ดังที่ปรากฏในเรื่องความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ จดหมายจากคนล่าฝัน จดหมายจากคุณประสาร มฤคพิทักษ์ และจดหมายของผู้อ่านในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2542

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายของผู้อ่านในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2542 ผู้อ่านแสดงถึงทัศนคติที่มีต่อเยาวชนรุ่นใหม่ และวิธีการอบรมดูแลพวกเขาด้วยความเข้าใจจากประสบการณ์ที่ผ่านการเป็นวัยรุ่น ผ่านการเป็นครู มาก่อน เป็นการแสดงความคิดเห็นต่อเนื่องจากเรื่องความสิ้นหวังในเด็กยุคใหม่ ที่เคยนำเสนอในคอลัมน์ไปก่อนหน้านี้

...จดหมายคุณวาทิตพิพย์ที่แสดงความรู้สึกว่าเด็กสมัยนี้มีแก่นสารน้อย รวมทั้งอาจจะรู้สึกสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ทีเดียว คุณประภาสได้นำจดหมายคนอื่นที่แสดงความคิดของวัยรุ่นมาลงและจบท้ายว่า "ผมไม่เคยสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่เลยครับ" ดิฉันเองก็เช่นเดียวกันค่ะ

ดิฉันอยากจะเล่าประสบการณ์ตัวเองในฐานะเป็นครูมา 30 ปี ในฐานะเป็นแม่ที่ใกล้ชิดลูกจนลูกๆ พ้นวัยรุ่นมาแล้ว และในฐานะเคยเป็นวัยรุ่นที่ดูจะไร้แก่นสารอยู่เหมือนกัน

ดิฉันจบจากคณะครุศาสตร์ จุฬาฯ สมัยเรียนไม่ชอบแต่งตัวถูกระเบียบ เคยใส่กระโปรงยีนส์ รองเท้าสีม่วงไปเรียน ไม่ชอบเรียนถ้าไม่ชอบครู แอบไปเล่นหมากรูก ... ทั้งหมดไม่ใช่สิ่งดีเลย เมื่ออายุมากขึ้นย้อนกลับมาวิเคราะห์ตัวเองได้เหตุผลว่า ดิฉันมีความคิดได้แย้งกับสิ่งรอบๆ ตัวมาก โดยเฉพาะมีความเก็บกดจากทางบ้าน จึงอยากทำอะไรแปลกๆ ให้สนใจเล่นก็เท่านั้นเอง

...ปัจจุบันดิฉันมักใช้เวลาส่วนหนึ่งของชีวิตคุยกับลูก ลูกศิษย์ และลูกของเพื่อน ...นั่นเป็นทางหนึ่งที่เราจะได้รับความรู้ความคิดของเขา มากกว่าการดูการแต่งตัวหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่เขาแสดง เพราะสิ่งที่เราเห็นกับสิ่งที่เขาเป็นอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกัน หรือถ้าเป็นสิ่งเดียวกันเขาก็มีเหตุผลที่เรานึกไม่ถึงทีเดียว

ดิฉันเคยมีลูกศิษย์ที่อาจารย์หลายคนกล่าวหาว่าเป็นนักเลง พูดจาไม่เพราะแต่งตัวเหมือนก๊วย ฯลฯ คุณรู้ไหม ภายได้สิ่งเหล่านี้เขาอ่อนโยน มีน้ำใจ และมีเหตุผลดีเยี่ยมทุกเรื่อง...

...ผู้ใหญ่ต้องอดทนที่จะรับฟัง ไตร่ตรอง และหาวิธีนำเสนอสิ่งที่ดีและถูกต้องในเวลาและโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งเรื่องอะไรที่เป็นเรื่องเล็กน้อยต้องปล่อยๆ บ้าง อย่าหยิบเรื่องทุกเรื่องมาสั่งสอนเด็กจนน่าเบื่อหน่าย เลือกบางเรื่องที่เราเห็นว่าอันตรายหรือมุมมองที่อยากให้เขาคิดเท่านั้น....

(ประภาส ชลศรานนท์. 2542 : 14)

ตัวอย่างที่ 2 ความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ ผู้อ่านเขียนจดหมายมาแสดงความเห็นว่าเยาวชนรุ่นใหม่มักใช้ชีวิตอย่างไม่มีแก่นสารสาระ ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้โดยการนำจดหมาย 3 ฉบับ ของผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่นมาตีพิมพ์เป็นคำตอบของคอลัมน์ครั้งนี้ เพื่อแสดงทัศนคติว่าเขาไม่ได้สิ้น

หวังในเด็กยุคใหม่ และไม่ได้ตัดสินว่าเด็กในยุคนี้ไร้สาระหรือไม่มีคุณภาพ ในทางตรงกันข้ามประสบการณ์สร้างสรรค์ของวัยรุ่นที่ปรากฏในจดหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ สนับสนุนทัศนะดังกล่าวของประภาสว่า ยังมีกลุ่มวัยรุ่นที่ดำเนินชีวิตอย่างมีแก่นสารสาระในยุคปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

จดหมายของคุณวาทิพย์ ผมขอไม่ตอบเองนะครับ แต่จะให้จดหมายอีกสามฉบับจากเด็กรุ่นใหม่ที่ยื่นเข้ามาคุยเป็นผู้ตอบแทน ลองอ่านดูสิครับ...

คุณประภาส

เสาร์ที่ผ่านมาได้ไปชมคอนเสิร์ต 9 ปี สืบ นาคะเสถียร ที่ ม. จุฬา โดยนำหมูปงษ์เทพ แล้วนึกถึงเพลงไม่ขีดไฟกับดอกทานตะวันของพี่ เลยนึกถึงช่วงไม่ตาลาเมื่อสัปดาห์ก่อนโน้น

ที่มีการรับบริจาคเงินเพื่อทำการผ่าตัดเจ้าไม่ตาลาจากมูลนิธิคนรักช้าง เลยอยากช่วยให้เค้าได้ตั้งคเยอะๆ ด้วยการช่วยกระจายข่าวสารให้เพื่อนๆ กระแสการตอบรับส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่ที่ไม่เห็นด้วยก็มีนะคะ แล้วเค้าก็ไม่พอใจด้วยเหตุผลของเขา คือการนำเงินมากมายมาช่วยช้างตัวเดียวที่มีโอกาสรอดน้อยเป็นเรื่องเปล่าประโยชน์

...และ (ถ้า) เพื่อตั้งคเหื่อจากการเยียวยาเจ้า ไม่ตาลาครั้งนี้ มูลนิธิจะได้มีรายได้ไปทำประโยชน์เพื่อช้างตัวอื่นๆ (อีกมากมาย) นึกเสียใจเล็กน้อย...

แต่เมื่อไปร่วมงานเมื่อวันเสาร์ที่ผ่านมา เห็นกลุ่มคนที่ร่วมทำอะไรเพื่อสิ่งมีชีวิตอีกหลายชีวิตที่กำลังสูญพันธุ์อย่างนกเงือกตามเจตนารมณ์อนุรักษ์ผืนป่าของคุณสืบแล้วก็ปลื้มใจ

Pornsuk

พี่ประภาสครับ

ผมรู้สึกอัดอัดจึงเลยเวลาได้ยินได้ฟังคนเราเรียกร่องอะไรต่อมิอะไรอยู่เรื่อยๆ ตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ เช่น ถนนเข้าบ้านพักเป็นหลุมลึก 20 ซม. กว้าง 2 เมตร เรียกร่องให้เจ้าหน้าที่มาทำแล้วยังไม่มา เป็นต้น จะเป็นอย่างไรถ้า

1. แต่ละคนช่วยเหลือตัวเองได้ก่อนในส่วนของปัจจัยสี่ ถ้าเรียนรู้ในการดูแลรักษา สิ่งทีบอกเหนือจากปัจจัยสี่ก็จะเป็นสิ่งพิเศษที่เพิ่มขึ้น

2. ความสามารถที่เหลือจากข้อหนึ่งช่วยชุมชน
3. ความสามารถที่เหลือจากข้อสองช่วยประเทศ
4. ความสามารถที่เหลือจากข้อสามช่วยต่างประเทศ

เราทำให้คนคิดว่าตัวเองเป็นกลไกเล็กของเครื่องจักรหรือเปล่า เมื่อเครื่องจักรเสีย กลไกก็พังตัวเองไม่ได้ ถ้าเราพังตัวเองในเรื่องพื้นฐานได้แล้ว แม้ระบบเสียเราก็ยังอยู่ได้

มีเจริญ

สวัสดีครับพี่ประภาส

รถมอเตอร์ไซด์ของครูศิลปะตี๊กผมหายไปอย่างไร้ร่องรอย พวกเราสงสารครูมาก แอดูจ้องๆ ไปเลย แกเคยบอกกับเพื่อนผมว่าเก็บหอมรอมริบตั้งหลายปีกว่าจะได้คันนี้มา พวกผมเลยคิดจะเรียไรเงินจากนักเรียนชั้น ม.5 ทั้ง 6 ห้อง เพื่อช่วยซื้อมอเตอร์ไซด์ใหม่ให้ครู แต่มีบางคนค้านว่าครูแกอาจจะไม่รับ พวกเราเลยเปลี่ยนวิธีไปเป็นช่วยเพิ่มรายได้ให้ครูแทน (ครูเขาทำของแต่งบ้านพวกนาฬิกา ที่ใส่ของจากหินสีๆ และเปลือกหอยส่งร้านค้าอยู่แล้ว) พวกเราก็เลยช่วยกันสั่งของจากครูโดยตรงไม่ได้คิดอะไรอย่างอื่นเลย อยากให้ครูมีมอเตอร์ไซด์ใหม่เท่านั้น

ตอนนี้พวกเราได้ข่าวว่า รอง ผอ.ไม่อยากจะให้ครูรับจ้างทำของจากนักเรียน พวกเรารู้สึกผิดมากที่ทำให้ครูโดนตำหนิ พี่คิดอย่างไรกับเรื่องนี้

แวนวอย

หลังจากที่ประภาสนำจดหมายทั้ง 3 ฉบับของผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่น มาลงเป็นคำตอบแล้ว ประภาสก็ปิดเรื่องเพื่อยืนยันถึงคุณภาพของเด็กรุ่นใหม่ ดังนี้

คุณ (ชื่อผู้ถาม) เห็นอย่างเดียวกับผมหรือเปล่า ผมไม่เคยสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่เลยครับ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 115 - 119)

1.3.3.4 เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อที่ประภาสตั้งไว้ให้ผู้อ่านตีความ

บางครั้งคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้รวบรวมความคิดเห็นของผู้อ่านที่มีต่อประเด็นที่ประภาสเคยตั้งไว้ให้ผู้อ่านตีความมานำเสนอ ดังที่ ปรากฏในเรื่องแม่เภาแพะ 2 การ์ตูน-ออกดอก วิธีดูรูป คอลัมน์ "คุยกับประภาส" วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2543 นำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านอย่างหลากหลาย ในหัวข้อว่า "ความสุขของคุณคืออะไร" ประภาสนำเสนอเรื่องประเภทนี้ด้วยวัตถุประสงค์ต้องการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายของผู้อ่าน

ตัวอย่างเรื่อง วิธีดูรูป เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของผู้อ่านหลายคนมานำเสนอในคอลัมน์ จากการตีความรูปภาพการ์ตูนวิธีดูดาว 2 วิธี วิธีแรกเป็นภาพคนๆ หนึ่งเงยหน้าขึ้นมองดูดาวซึ่งเป็นวิธีธรรมดาทั่วไป อีกวิธีหนึ่งเป็นภาพที่มีคนจำนวนมากปีนขึ้นไปบนหลังคนๆ หนึ่งเพื่อส่งให้คนที่อยู่บนสุดได้มองเห็นหน้าขึ้นมองดูดาว จากภาพดังกล่าว ผู้อ่านได้ส่งความคิดเห็นเข้ามาที่คอลัมน์เป็นจำนวนมาก ประภาสได้นำบางความคิดเห็นนั้นมานำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องราวหรือมุมมองที่เล่าด้วยภาพของคุณประภาส มักจะใช้มนุษย์ยุคหินเป็นตัวเล่าเรื่อง มีอะไรอยู่หลังความน่ารักของตัวการ์ตูนหรือเปล่าคะ หรืออยากจะบอกวามุมมองและความคิดที่แตกต่าง (รวมถึงการเดินทางตามกระแสของคนหมู่มาก) มีมาแต่โบราณนานนมคู่กับการเกิดของเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นเลยเชียวนะ

เพราะดูเหมือนว่า มันคงเป็นเช่นนั้นมานาน และคงจะเป็นต่อไปอีกนานแสนนาน เพียงแต่ว่าตัวเราเองจะเลือกที่จะมองเห็นอะไรจากมุมของตัวเองหรือเปล่า เอ...ดูรูปแล้วจะคิดมากไปหรือเปล่าละคะนี่

timaj

มีสองจุด.. จากจุดที่ได้มองดาว..มีสองมุมที่ได้เห็นถึงความแตกต่างที่คล้ายคลึง มุมหนึ่งนั้นมีสองด้าน...ด้านหนึ่งเห็นการขยับเขยื้อนเคลื่อนย้ายอย่างเหยียบ پایบินไม่เกรงอินทร์พรหมรอบข้างเคียง อีกด้านเห็นการหยุดเหยียดยืนยังอยู่ด้วยลำแข้งลำขาพละกำลังกายของตน อยู่ในมุมมองที่เห็นดาวได้ด้วย ความพอใจพอใจของตน (ส่วน) อีกด้านหนึ่งเป็นความมุ่งมั่น มั่นมานะแข็งขันอย่างแรงกล้า อีกด้านเป็นความเรื่อยเปื่อยเฉื่อยระโหยโรยกำลังแรง ไร้การดิ้นรนคว้าไขว่สิ่งใด สองมุมนี้นี้คล้ายกันที่ต้องเงยหน้า เลือบทาตั้งเป้าที่จะมอง...จุดที่มองจากดาว...ไม่มีสักมุมให้มอง ไม่มีสักด้านให้เห็น ไร้ความทะเยอทะยานใดๆ ไร้ความอ่อนล้าเหนื่อยแรง ทุกสิ่งมันเท่ากันไปหมด

Teumyos

มองจากตรงไหนก็เป็นดาว ถ้าเข้าใจว่ามันคือดวงดาว

สี่ปอ

ด้วยความรู้เท่าทางอิง ขออนุญาตตีความว่าเราสามารถประสบความสำเร็จด้วยตนเองหรือให้คนอื่นช่วย กับคนฉลาดจะทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย เพียงแค่เงยหน้าก็เห็นดวงดาวแล้ว แต่อีกคนกลับไม่เฉลียวใจในเรื่องง่ายๆ แค่นี้

doreme

การตื่นเมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมาเกี่ยวข้องกับอะไรกับนายกฯ ทักษิณหรือเปล่าครับ เพราะคุณทักษิณเขาหาเสียงด้วยประโยคตาดูดาวเท่าติดดินอยู่ ตัวการตื่นที่ยืนอยู่ข้างล่างคือคุณทักษิณ หรือว่าตัวการตื่นที่ขึ้นอยู่บนสุด ความหมายของภาพนี้ก็คือ คุณทักษิณกำลังพยายามทำทุกวิถีทางที่ให้ประเทศไทยไปถึงดวงดาว การขึ้นคือความสามัคคี

โนริบุค

ภาพที่เขียนเมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมา ผมคุยกับเพื่อนๆ แล้ว ผมก็แสดงความคิดว่าพี่น่าจะกำลังอธิบายถึงเรื่องการล่ำรายชื่อเพื่อสนับสนุนให้คุณทักษิณเป็นนายกฯ ต่อไป ว่าจะล่าหรือไม่ล่า (ยืนอยู่บนพื้นดินธรรมดา) ก็ไม่เกี่ยวกับการทำให้เป็นนายกฯ นานขึ้น เพื่อนๆ ผมมันบอกว่าผมคิดอะไรไปไกลขนาดนั้น ผมจึงเขียนมาถามพี่เพื่อให้พี่ยืนยันว่าความคิดผมถูกต้องแล้ว จะได้ไปบอกพวกมัน

ทวีชัย

...ผมคิดว่าจี้ รู้กันอยู่ว่าระยะทางระหว่างผิวโลกถึงดวงดาวมันแสนไกลเหลือเกิน ไม่ว่าคุณจะทำตัวหรือขึ้นเพื่อนสักกี่ร้อยก็พันคน ... ระยะที่คุณต่อตัวขึ้นไปนั้น ก็ไม่มีความหมายอันเป็นนัยสำคัญเลย

คุณก็มองเห็นดาว (และอยู่ห่างจากดาว) เท่ากับอีกคนที่ไม่ได้ขึ้นใครขึ้นไปนั่นแหละ แล้วจะทำให้คนอื่นเดือดร้อนไปทำไม ในเมื่อไม่มีประโยชน์อันใดเกิดขึ้นกับเราและกับใคร นอกเสียจากว่าคุณเป็นคนขา

ด่วนและเพื่อนๆ หลายคนอยากให้คุณได้ขึ้นไปเห็นโลกในมุมมองของนกบ้าง หรือว่าดาวเหล่านั้นมันอยู่บนหลังตู้เสื้อผ้า ซึ่คอเพื่อขึ้นไปก๊นยิบถึง ที่สำคัญ เพื่อนๆ ที่ให้ซึ่คออยากให้นยิบดาวเอามาแบ่งกัน
ได้เดือนดิน

หนูมีวิธีมองดูดาวแบบง่าย ๆ มาเสนอพี่น้องคะ ก็ฟ้ลองกลับภาพของฟ้จากแนวตั้งเป็นแนวนอนดูสิคะ ... ก็ไม่ต้องไปเสียเวลาต่อตัวคนอื่นให้ลำบาก ทุกคนก็มีสิทธิมองเห็นดวงดาวได้เท่าๆ กันจริงไหม มันเหมือนเป็นการมองปัญหาที่ว่ายากให้เป็นเรื่องง่าย ๆ โดยใช้วิธีที่เรามองข้ามมันไป... แล้วก็ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนด้วย จริงไหมคะ

ทิพย์

(มะเฟืองรอฟาน : 158 - 164)

ภาพการ์ตูนที่ประภาสวาดได้จุดชนวนให้อ่านตีความเป็นเรื่องราวที่ไม่อาจชี้แน่ชัดได้ว่า ประภาสต้องการสื่อแนวคิดอะไรจากภาพ เพราะหลังจากการนำเสนอความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้อ่านแล้ว ประภาสก็ไม่เคยกลับมากล่าวถึงเรื่องนี้อีก ความคิดเห็นต่างๆ ที่ผู้อ่านส่งมานั้น บางความคิดก็อาจจะตีความตรงกับเจตนาของประภาส บางความคิดก็แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ที่ประภาสเองก็คาดไม่ถึง และบางความคิดเห็นก็สามารถให้ทั้งข้อคิดและความบันเทิงแก่ผู้อ่านของคอลัมน์

1.3.4 ส่วนปิดเรื่อง

ในรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักนี้ เรื่องจำนวนหนึ่งจบลงด้วยจดหมายที่ผู้อ่านเขียนมา แต่ก็มีบางเรื่องที่ประภาสเป็นผู้กล่าวปิดท้ายเรื่องต่อจากจดหมายของผู้อ่านที่ดีพิมพ์ลงไป การปิดเรื่องในลักษณะนี้มักเป็นการปิดแบบสั้นๆ เพื่อสื่อความหมายบางด้านแก่ผู้อ่าน มีความแตกต่างไปจากการปิดเรื่องในสองรูปแบบที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่า ประภาสใช้การปิดเรื่องในรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การย้อนถามผู้อ่าน
2. การสรุปอย่างมีความหมาย
3. การเลี้ยงตอบ
4. การแสดงการขอบคุณและเห็นคุณค่าความคิดเห็นของผู้อ่าน
5. การกล่าวถึงเรื่องในครั้งต่อไป

1.3.3.1 การย้อนถามผู้อ่าน

การย้อนถามผู้อ่านที่ปรากฏในส่วนของการปิดเรื่องในรูปแบบนี้มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นเร้าให้ผู้อ่านได้พิจารณาเนื้อความในจดหมายของผู้อ่านที่ประภาสนำเสนอในคอลัมน์ครั้งนั้น ดังจะพบได้ในเรื่อง ความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่

ตัวอย่างเรื่อง ความสิ้นหวังในเด็กยุคใหม่ ประภาสปิดเรื่องหลังจากที่ได้ นำจดหมายทั้ง 3 ฉบับ อันแสดงถึงประสบการณ์ที่สร้างสรรค์และแนวคิดที่จะสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมของเด็กวัยรุ่นในยุคนี้ จากนั้นประภาสจึงย้อนกลับไปถามเจ้าของจดหมายที่เขียนมาแสดงความคิดในเชิงลบกับเด็กยุคใหม่ เพื่อให้ได้คิดทบทวนทัศนะดังกล่าวที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ประภาสนำเสนอ ดังที่ประภาสได้กล่าวปิดเรื่องว่า

คุณ...เห็นอย่างเดียวกับผมหรือเปล่า ผมไม่เคยสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่เลยครับ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 119)

1.3.3.2 การสรุปอย่างมีความหมาย

การสรุปปิดท้ายคอลัมน์หลังจากที่นำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านไปแล้ว มักเป็นการสรุปด้วยการใช้คำคมหรือการใช้ประโยคสั้นๆ ดังที่ปรากฏในเรื่อง วิธีดูรูป ว่า

มีสองวิธีที่จะทำให้มองเห็นดาวชัดเท่ากัน แต่มีหลายวิธีเหลือเกินที่จะดูภาพหนึ่งให้เป็นเรื่องเป็นราว

(มะเฟืองรอฟาน : 164)

1.3.3.3 การเลียงตอบ

ประภาสใช้การปิดเรื่องด้วยการเลียงตอบ เมื่อต้องการหลีกเลี่ยงที่จะแสดงความคิดเห็นบางเรื่อง เช่น ความคิดเห็นด้านการเมือง ประภาสจะไม่กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับการเมืองตรงๆ แต่จะใช้การเลียงตอบ ดังที่พบในเรื่องการ์ตูนออกดอก

ตัวอย่างเรื่อง การ์ตูนออกดอก เป็นคอลัมน์ที่นำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านที่ดีความภาพวาดเรื่อง "การ์ตูน" (ประภาส ชลศรานนท์. 2544 : 87 – 91) ความคิดเห็นของผู้อ่านหลายคนเกี่ยวภาพนั้น เห็นอย่างสอดคล้องกันว่า ประภาสใช้ภาพวาดเรื่อง "การ์ตูน" เพื่อสื่อถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับกับนักการเมืองอาวุโสท่านหนึ่งที่เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ แต่กลับถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวคิดแบบสังคมนิยม จนต้องลี้ภัยการเมืองไปจากประเทศไทยและเสียชีวิตในต่างแดน ปัจจุบันแนวทางการแก้ไขเศรษฐกิจดังกล่าวของท่านกลับได้รับการยอมรับมาปรับใช้ในประเทศไทย การที่ประภาสนำภาพดังกล่าวมาลงในคอลัมน์ครั้งแรกเพื่อให้ผู้อ่านตีความ และ

ตามด้วยคอลัมน์ที่นำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านในสัปดาห์ถัดมา โดยคัดเลือกนำเสนอเฉพาะจดหมายที่ระบุเหตุการณ์และระบุชื่อผู้วิจารณ์เมืองอาวูโลเท่านั้น

วิธีการนำเสนอคอลัมน์ทั้ง 2 ครั้งติดต่อกันเช่นนี้ อาจเป็นวิธีการสื่อโดยอ้อมของประภาสว่า เขาคิดเห็นต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองดังที่ผู้อ่านแสดงความเห็นและระบุชี้ชัดมาจริงๆ โดยการใช้คอลัมน์ทั้ง 2 ครั้ง โดยเฉพาะประเด็นที่ผู้อ่านเขียนมา เพื่อสื่อความคิดเห็นของประภาสโดยอ้อม ถึงเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้วิจารณ์เมืองอาวูโลท่านนั้นต้องจากบ้านเกิดไปอยู่ต่างประเทศ ในการกล่าวปิดเรื่องดังกล่าว ประภาสได้ใช้วิธีเลี่ยงตอบ ซึ่งไม่ได้เป็นทั้งการตอบปฏิเสธโดยสิ้นเชิงว่าไม่ใช่ และก็ไม่ได้เป็นการกล่าวตอบยอมรับว่าใช่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์นั้น ถ้าเราเพียงแต่สลับสถานการณ์บางสถานการณ์ก่อนหรือหลังเสียใหม่ ประวัติศาสตร์ก็เปลี่ยนแล้วครับ...

ส่วนที่ถามว่า การ์ตูนผมไปฟ้องอะไรกับเหตุการณ์บ้านเมืองหรือเปล่า ก็ขอตอบว่าเพียงเพราะผมได้ปากกาด้ามใหม่มาด้ามหนึ่งเท่านั้น จึงเขียนการ์ตูนออกมา

...ปากกาด้ามใหม่ของผมเป็นปากกาหมึกซึม ไม่ใช่แบบหัวตัดครับ เป็นแบบหัวมน ขนาดของหัวเป็น SIZE M ตัวด้ามนั้นเป็นแปดเหลี่ยมทำด้วยโลหะ เวลาจับแล้วรู้สึกทั้งน้ำหนักและสัมผัส

(ตัวหนังสือคุยกัน : 93, 95)

1.3.3.4 การแสดงการขอบคุณและเห็นคุณค่าความคิดเห็นของผู้อ่าน

การแสดงการขอบคุณและเห็นคุณค่าความคิดเห็นต่างๆ ที่ส่งมายังคอลัมน์ปรากฏให้เห็นในหลายเรื่อง ได้แก่ พุ่มพฤษ์พลันแตกต่อ แม่เภาแพ้ว 2 และมหัศจรรย์แห่งเลขเก้า

ตัวอย่างเรื่อง พุ่มพฤษ์พลันแตกต่อ ประภาสได้เขียนร้อยกรองในการปิดเรื่องเพื่อแสดงการเห็นคุณค่าความรู้ที่ผู้อ่านส่งเข้าเพิ่มเติม ดังนี้

ความรู้กองกอดไว้	เพียงตัว
ล้ำศิษย์ยังคิดกลัว	หอนให้
วิชาดับกับตัว	กาลหนึ่ง
ตายซากตากตอไม้	ผูกแห่ง พังไป
รู้ดีมีบอกแจ้ง	แย่งกัน พังไป
ทอดักความรู้ทัน	ท่วมทัน
พุ่มพฤษ์ตัดกิ่งพลัน	แตกต่อ
เถียงถกเจกยกดัน	ผลิก้าน ทุบ

(กบเหลาดินสอ : 101)

1.3.3.4 การกล่าวถึงเรื่องในครั้งต่อไป

การปิดเรื่องด้วยการกล่าวให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าว่าผู้เขียนจะเขียนเกี่ยวกับเรื่องอะไรในคอลัมน์ครั้งต่อไป ปรากฏในเรื่องแม่เภาแพ้ 2 สืบเนื่องจากที่ประภาสเคยนำเสนอเรื่องของแม่เภาไปสัปดาห์ก่อนหน้านี้ โดยสร้างเรื่องให้แม่เภาผู้เข้มงวดในเรื่องความมีวินัย ความยุติธรรมต้องเผชิญกับเหตุการณ์การขอแข่งคิดเพื่อซื้อตัวคุณภาพยนตร์ของลุงและหลานคู่หนึ่งที่จำเป็นต้องเข้าไปดูภาพยนตร์เพื่อนำไปเขียนรายงานส่งครู แต่แม่เภาไม่ได้ทำตามคำร้องขอนั้น โดยรักษาจุดยืนการมีวินัยและการเคารพสิทธิของผู้อื่น แต่แม่เภาก็ต้องกลับบ้านไปด้วยความกังวลว่า ตนได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องที่สุดหรือไม่ เมื่อมีคนเขียนมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก ประภาสจึงตั้งใจว่าจะเขียนบทสรุปของเหตุการณ์และตัวละครดังกล่าวอีกครั้งในคอลัมน์ครั้งต่อไป ดังที่ประภาสกล่าวไว้ในการปิดเรื่องดังนี้

เรื่องของแม่เภาทำจะไม่จบง่ายๆ เสียแล้วครับ

(กบเหลาดินสอ : 233)

รูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักนี้ เป็นรูปแบบที่ประภาส ชลศรานนท์ ใช้นำเสนอจดหมายของผู้อ่านที่มีประโยชน์มาตีพิมพ์ เพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปได้ข้อคิดอย่างหลากหลายจากจดหมายเหล่านั้น นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางส่งเสริมการแสดงความคิดสร้างสรรค์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้อ่าน และที่สำคัญรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลักนี้ยังเป็นช่องทางหนึ่งของการแสดงความคิดเห็นของประภาสที่มีต่อสถานการณ์บ้านเมืองโดยอ้อม ผ่านภาพวาดและการนำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านที่ดีความภาพวาดการ์ตูนของเขา

นอกจากรูปแบบหลักๆ ทั้ง 3 รูปแบบ บางครั้งคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ยังนำเสนอแนวคิดด้วยรูปแบบพิเศษที่เป็นภาพวาดการ์ตูน ได้แก่ ภาพการ์ตูนในเรื่องวิธีดูดาว เรื่องการ์ตูน ที่ประภาสให้ผู้อ่านได้ตีความรูปร่างดังกล่าวดังด้วยตัวเอง

ผลการศึกษารูปแบบการนำเสนอของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ทั้ง 3 รูปแบบ พบว่าประเภทของเนื้อหาจะมีความหลากหลายมากที่สุดในรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสกับผู้อ่าน รวมทั้งมีการเปิด-ปิดเรื่องอย่างหลากหลายด้วย เพราะเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีผู้อ่านจำนวนมากเป็นผู้เปิดประเด็นถามและเป็นการเขียนตอบเพื่อผู้อ่านเฉพาะกรณีไป ส่วนประเภทของเนื้อหาในรูปแบบบทความทั่วไป และรูปแบบที่แสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักนั้น เป็นเนื้อหาที่ให้ความรู้และเป็นเรื่องราวที่สร้างสรรค์สังคม ประภาสใช้รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่านมากที่สุดในคอลัมน์ เพื่อเสนอทัศนะหรือความคิดเห็นต่างๆ ในการตอบคำถามแก่ผู้อ่าน ส่วนรูปแบบ

เหมือนบทความทั่วไปเป็นรูปแบบที่ประภาสใช้นำเสนอเรื่องลงมาเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่ประภาสมีความสนใจ ส่วนรูปแบบสุดท้ายที่ประภาสนำเสนอเนื้อหาความจดหมายของผู้อ่านเป็นหลักเป็นรูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่ แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ การตอบสนองของผู้อ่าน และความสัมพันธ์ในฐานะผู้อ่านประจำที่มีต่อคอลัมน์ "คุยกับประภาส"

2 รูปแบบเฉพาะของคอลัมน์

รูปแบบพิเศษของคอลัมน์ต่างๆ ในหนังสือพิมพ์มีความแตกต่างกันไปหลายประการ เนื่องจากนักเขียน (Columnist) แต่ละคนมักสร้างลีลา (Style) เฉพาะตนให้แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์จะมีรูปแบบพิเศษโดยการใช้อยู่แบบศิลปะการย่อหน้า ศิลปะการใช้คำให้เห็นภาพ การสร้างเอกภาพของเรื่อง การแทรกอารมณ์ขัน และการเขียนเสียดสีล้อเลียน เป็นต้น (คณาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 692)

การศึกษารูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" เป็นการศึกษารูปแบบหรือเอกลักษณ์เฉพาะของคอลัมน์ที่สื่อให้ผู้อ่านทั่วไปยอมรับตรงกันในลักษณะเฉพาะดังกล่าว กล่าวคือ เมื่อกล่าวถึงคอลัมน์ "คุยกับประภาส" จะทำให้อ่านสามารถนึกถึงรูปแบบที่เป็นลักษณะเด่นที่สื่อออกมาจากคอลัมน์ได้อย่างชัดเจน จากการศึกษาพบว่าคอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีรูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม
2. การเป็นคอลัมน์ที่สอดแทรกอารมณ์ขัน
3. การเป็นคอลัมน์ที่ยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย
4. การเป็นคอลัมน์ที่สื่อความเป็นกันเองกับผู้อ่าน
5. การใช้ศิลปะการย่อหน้า

2.1 การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม

จากการศึกษารูปแบบทั่วไปของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของการนำเสนอคอลัมน์ เป็นรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านที่มีผู้อ่านจำนวนมากเขียนจดหมายมาถึงประภาส ชลสรานนท์ ด้วยจุดประสงค์ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องการถามปัญหาและข้อสงสัยต่างๆ

บางเรื่องที่คอลัมน์เคยนำเสนอไปได้รับการตอบรับจากผู้อ่านจำนวนมาก โดยมีผู้อ่านเขียนจดหมายกลับมายังคอลัมน์เพื่อแสดงความเห็นเพิ่มเติม มีผลให้ประภาสนำเสนอเรื่องนั้นๆ ติด

ต่อกันอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง การตีพิมพ์จดหมายของผู้อ่านเป็นประจำสม่ำเสมอ ทำให้คอลัมน์นี้มีรูปแบบเฉพาะในด้านการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม

จากข้อมูลในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นตัวอย่างเรื่องจำนวนมากในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ที่มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อเนื่องกัน ดังที่ปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 ตัวอย่างเรื่องที่มีการเปิดประเด็นไว้และมีการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้นต่อเนื่องไปอีกในคอลัมน์ครั้งต่อไป

เรื่องเปิดประเด็น	เรื่องต่อเนื่อง
สอบเข้า ม.1	คำตอบในสายลม (สอบเข้าม.1)
มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า	มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า (อีกมากมาย) มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า (อีก) มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า (อีกครั้ง) มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า (อีกแล้ว)
การ์ตูน	เป็นภาพการ์ตูน (26 มี.ค.43) การ์ตูน ออกผล และการ์ตูน ออกดอก
ต้นไม้ประจำชาติ (22 ต.ค.43)	จม.มาคุยเพิ่มเติมเกี่ยวกับดอกชัยพฤกษ์ (5 พ.ย.43)
รายการญี่ปุ่น	เซนและเต๋า และ เซนยังมิซา
สมการในดวงใจ	สมการในดวงใจ 2
รูปทรงธรรมชาติ	รูปทรงธรรมชาติ 2
แม่เภา	แม่เภา 2 แม่เภา 3 แม่เภาแพ้ว 2 และแม่เภาแพ้ว 3 (คดีแม่เภา)
เรื่องของภาษา	เรื่องของภาษา 2 เรื่องของภาษา 3 เรื่องของภาษา 4
ชีวิตกับคณิตศาสตร์	ชีวิตกับคณิตศาสตร์ 2
งานแต่งงาน	งานแต่งงาน 2
ผู้หญิงกับผู้ชาย	ผู้หญิงกับผู้ชาย 2 และผู้หญิงกับผู้ชาย 4

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบเฉพาะในลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจากอีกสาเหตุหนึ่ง คือ กระบวนการสื่อสารของประภาสและผู้อ่านในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ไม่ได้เป็นเพียงช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Channels) ที่สื่อสารจากผู้เขียนด้านเดียว แต่คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ยังมีช่องทางการสื่อสารผ่านจดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ และผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทาง [http : //](http://)

www.thaimung.Com และ prapaschol@hotmail.com อันเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในหนังสือพิมพ์มติชน

สมศักดิ์ ชัยภาณุเกียรติ (สมศักดิ์ ชัยภาณุเกียรติ. 2541 : 15) ได้กล่าวถึง ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channels) ว่าเป็นการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคลเพื่อที่จะถ่ายทอดข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อกัน จึงกล่าวได้ว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นทั้งเบื้องหน้าคือในหน้าหนังสือพิมพ์ของคอลัมน์ และเกิดขึ้นทั้งเบื้องหลังโดยผ่านจดหมายต่างๆ

2.2 การเป็นคอลัมน์ที่สอดแทรกอารมณ์ขัน

แม้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จะเน้นรูปแบบการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่คอลัมน์ก็สื่อถึงรูปแบบการสอดแทรกอารมณ์ขันด้วย อารมณ์ขันที่สอดแทรกไว้ช่วยสร้างความบันเทิงใจและผ่อนคลายความตึงเครียดแก่ผู้อ่านได้ ดังที่สมจิต พันธุ์เหล็ก (สมจิต พันธุ์เหล็ก. 2524 : 210) ได้กล่าวไว้ว่าอารมณ์ขันมิใช่เรื่องเหลวไหลไร้สาระ แต่เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้งานศิลปะต่างๆ มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น การที่ผู้เขียนแทรกอารมณ์ขันไว้ในวรรณกรรมของตนนั้น นอกจากจะทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงแล้วบางครั้งยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของสังคมและเสนอแนวคิดในการแก้ไขจุดบกพร่องนั้นๆ อีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการสอดแทรกอารมณ์ขันเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้รับความสนใจ และสื่อถึงการสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่าน อารมณ์ขันที่แทรกอยู่ในคอลัมน์มีดังต่อไปนี้

2.2.1 การล้อเลียน

การเขียนล้อเลียนเป็นการเขียนเพื่อเลียนแบบ โดยการดัดแปลงเนื้อหา ภาษา และความหมายให้สื่อต่างไปจากแบบเดิม การล้อเลียนสามารถสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านได้ ดังจะพบได้จากเรื่องจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น ตำรวจจ๋วน มหัศจรรย์เลขเก้า สุนัขกันกัน และคำตอบสั้นๆ

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น ประภาสล้อเลียนผู้อ่านที่ลงท้ายจดหมายว่าเป็นมนุษย์ต่างดาว ก่อนจะนำเข้าสู่เนื้อเรื่องต่อไป

มีจดหมายฉบับหนึ่งน่าสนใจดี ที่ว่าน่าสนใจดี เพราะเขาลงชื่อท้ายจดหมายว่า "มนุษย์ดาวคอรอยองนุส"

แม้ตัวอย่างที่ประทับไว้แถบๆ แสดมปีจะเขียนไว้ว่า “ลาดพร้าว” ก็ตาม ผมก็ขอเชื่อไปก่อนว่าเป็นจดหมายจากมนุษย์ต่างดาวจริงๆ ก็แล้วกัน

(คุยกับประภาส 2543 : 3)

ตัวอย่างที่ 2 มหัศจรรย์เลขเก้า ประภาสล้อเลียนรูปแบบการนำเสนอเรื่องของคอลัมน์เก้านรกไอทส์ยกล้อ และล้อเลียนรูปแบบการนำเสนอโดยใช้วิธีการถ่ายเสียงแบบผิดๆ ของคอลัมน์นิทานบัวไร ทั้ง 2 คอลัมน์นี้อยู่ในหน้าที่ 14 เช่นเดียวกับคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ประภาสเขียนล้อเลียนรูปแบบการนำเสนอของ 2 คอลัมน์นี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...วันนี้ขอทำตัวเป็นเก้านรกประภาสยกล้อสักวันนะครับ จะลองทำตัวค้นหาเหตุผลนับสนุนว่าทำไมเราจึงให้เลขเก้าเป็นเลขมงคล

ลองดูนะครับ เก้านรกไอทส์ยกล้อ อย่าเพิ่งปรายตามาทาทางนี้ก็แล้วกัน

1. เพราะเลขเก้าเป็นเลขที่มีค่าที่สุดของเลขฐานสิบ...
2. เพราะเสียงของคำว่า “เก้า” ไปพ้องเสียงกับคำว่า “เก๋า” ซึ่งมีความหมายในทางบวกคือก้าวไปข้างหน้า หรือก้าวหน้านั่นเอง
3. เพราะตัวอักษรตัวที่ 9 ของภาษาอังกฤษคือ I แปลว่า ฉัน และอักษรภาษาไทยตัวที่ 9 คือ จ ซึ่งบังเอิญมาตรงกับ “ฉัน” ภาษาอังกฤษพอดี
4. เวลาจะบอกว่าของสิ่งใดมีมากมายหลายแบบ เราก็จะใช้สำนวนว่า มีร้อยแปดพันเก้า
5. สุดยอดของแมวไทยนอกจากวิเชียรมาศ แล้วก็มี “แมวเก้าแต้ม”...
6. ในสนามกอล์ฟนั้นเขามักจะแบ่งเป็น 2 รอบ คือรอบละ 9 หลุม พอดีเหมือนกัน
7. เมื่อเล่นกอล์ฟเสร็จแล้วเกิดอาการเมื่อยก็ต้องนั่งเก้าอี้ จะไปนั่งแปดอี้ หรือเจ็ดอี้ไม่ได้ เพราะมันไม่มี
8. คำว่าเก้าในภาษาสันสกฤตคือ นพ ซึ่งตรงกับภาษาละตินคือนานา ในแรกๆ ก็เรียกว่านาโน นาโน นานไปก็เพี้ยนเป็นนาโพ นาโพ และก็เพี้ยนเป็นโนโพ และก็เพี้ยนเป็นนพโนที่สุด...
9. เวลาเขาพูดถึงสิ่งมหัศจรรย์ของโลกเขาจะพูดว่า สิ่งมหัศจรรย์ทั้งเก้าสิบสอง ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดก็เป็นสิ่งมหัศจรรย์ทั้งเก้าสิบสองทุกครั้งจริงไหมครับ

อย่าถือสาวันนี้นะครับที่วันนี้ผมอารมณ์ดีเที่ยวไปเขียนล้อเลียนคุณไอทส์กับคุณบัวไรเขาเล่น... เหตุผลทั้งเก้าข้อข้างบนที่ผมเขียนนั้นล้วนเป็นเหตุผลประเภท “พยายามให้สอดคล้อง” ให้ได้มากกว่าเป็นเหตุผลจริงๆ แต่เหตุผลจริงๆ ผมก็มีนะครับ...

(ตัวหนังสือคุยกัน : 29 - 30)

จากตัวอย่างข้างต้น ประภาสใช้รูปแบบการยกเหตุผล 9 ข้อ เพื่อล้อเลียนคอลัมน์เก้านรกไอทส์ยกล้อ ส่วนรูปแบบการถ่ายเสียงแบบผิดๆ ในข้อที่ 8 นั้น ประภาสเขียนล้อเลียนรูปแบบ

การนำเสนอของคอลัมน์นิทานบัวไร เป็นการสร้างความขบขันให้กับผู้อ่านหนังสือพิมพ์มติชนฉบับอาทิตย์สุขสรรค์ หน้า 14 จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการเปิดเรื่อง ที่นำเข้าเนื้อหาสาระเรื่องมหัศจรรย์เลขเก้าต่อไป

2.2.2 การประชดประชัน

สมจิต พันธุ์เหล็ก (สมจิต พันธุ์เหล็ก. 2524 : 222) กล่าวว่า วิธีการประชด (Verbal Irony) เป็นวิธีที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่เจตนาแฝงความหมายบางอย่างไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง การที่ผู้เขียนมีความคิดอย่างหนึ่ง แต่กล่าวออกมาอีกอย่างหนึ่งให้มีความหมายในทางตรงข้าม ก็ก่อให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้มาก จากการศึกษาพบว่าคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ใช้การประชดประชันไม่มากนัก ดังจะพบในเรื่องหนึ่งบทหนึ่งไม่เท่ากับสอง ผ่าขาว/จดหมายลูกโซ่ และเรื่องไม้บรรทัด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 หนึ่งบทหนึ่งไม่เท่ากับสอง ประภาสเขียนในเชิงประชดประชันว่า แม้รัฐบาลจะประกอบไปด้วยการรวมสมาชิกหลายๆ พรรคเข้าด้วยกัน แต่ผลลัพธ์ของการรวมกันอาจมีค่าเปรียบเป็นศูนย์ หากรัฐบาลนั้นไม่มีคุณภาพ โดยใช้ประโยคทางคณิตศาสตร์แสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากการบวกเลขที่แสดงจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองต่างๆ ที่เข้าร่วมรัฐบาล ดังนี้

ลองเอาความคิดนี้ไปใช้กับการจัดตั้งรัฐบาลผสมผลงานหลายๆ พรรคบางรัฐบาลที่ผ่านมาสิครับ เราอาจจะรวมจำนวน ส.ส. ไม่ครบเสียงรัฐบาลเสียอีก เพราะผลบวกมันจะเป็นอย่างนี้

$$68+35+23+12+4+1 = 0$$

(คุยกับประภาส : 37)

ตัวอย่างที่ 2 ไม้บรรทัด ประภาสปิดเรื่องนี้ด้วยการกล่าวประชดประชันว่า หากมีใครไม่ยอมรับมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ของโลก ก็ต้องย้ายจากดาวโลกไปอยู่ดาวดวงอื่น

วันหนึ่งข้างหน้าถ้าความสามารถของเทคโนโลยีมันถึง อาจจะมีใครย้ายไปอยู่ดาวดวงอื่นก็ได้ ถ้าเขาไม่ยอมรับบรรทัดฐานของโลกนี้

(คุยกับประภาส : 25)

2.2.3 การสร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมเหนือจริง

การสร้างคอลัมน์ให้มีรูปแบบของการสอดแทรกอารมณ์ขันทำได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการสร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมเหนือจริงจนผู้อ่านเกิดความขบขัน ทั้งยังทำให้ผู้อ่านถูกคิดได้ถึงสิ่งที่

ประภาสสะท้อนผ่านพฤติกรรมและความคิดของตัวละครนั้น จากการศึกษาพบว่าคอลัมน์ “คุยกับประภาส” นำเสนอเรื่องในรูปแบบดังกล่าวในกรณีที่มีตัวละครดำเนินเรื่อง ได้แก่ เรื่องผู้หญิงกับผู้ชาย 1 ผู้หญิงกับผู้ชาย 2 มีตัวละครสุธีเป็นตัวเอกในการดำเนินเรื่อง และเรื่องแม่เภา ที่นำเสนอหลายต่อหลายตอนในคอลัมน์โดยมีแม่เภาเป็นตัวเอก ตัวละครทั้ง 2 ตัวนี้ถูกสร้างให้มีบุคลิกและกริยาต่างๆ เกินจริง เพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างเรื่อง ผู้หญิงและผู้ชาย 2 ประภาสต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจบุคลิกภาพของผู้ชายที่มักไม่เข้าใจจิตใจของผู้หญิง โดยให้ตัวละครสุธีแสดงการกระทำในลักษณะที่เกินจริง เพื่ออธิบายบุคลิกภาพดังกล่าวและเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่าน ดังนี้

...ผมมีตอนต่อของสุธีคราวที่แล้วเขาเองช่วยในเรื่องความรักมาฝากกันอีก ถ้าภาพของคุณยังไม่ชัด ...ทั้งสองรู้ว่าเขาและเธอต้องปรับความเข้าใจกันให้กระจ่างกว่านี้

“สุธีคะ” อำภาพูดขึ้นตอนหนึ่งหลังจากที่ยกแก้วชามะนาวที่เด็กเสิร์ฟมาส่งให้วางบนโต๊ะ

“ขอมะนาวฝานเพิ่มขึ้นหนึ่งได้ไหมน้อง” สุธีพูดกับเด็กเสิร์ฟ

“ไม่ได้ครับ” เด็กเสิร์ฟพูดยิ้มๆ “เดี๋ยวพ่อครัวว่าเอาครับ”

... “สุธีคะ เอาของภาไปก็ได้คะ” อำภาบอกเขา

“ไม่เป็นไรหรอกภา เดี่ยวก่อนน้อง ทำไมของเพิ่มอีกชิ้นไม่ได้เหรอ แค่มะนาวฝานขึ้นเดียว” สุธีไม่ยอม

“พ่อครัวเขาบอกว่าให้ไม่ได้อีกแล้วครับ” เด็กเสิร์ฟหน้าเสีย

“อ้าว ทำไมเล่า” สุธีลุกขึ้น

“พ่อครัวบอกว่า อาทิตย์ไหนที่พีมาโยนโบว์ล มะนาวหมดครัวทุกทีเลย ก็พี่ขอแต่มะนาวฝานๆ เมื่อวานพี่ก็ขอเพิ่มอย่างนี้เกือบ 40 ลูก ผมไปก่อนนะครับ...”

“อะไรวะ” สุธีหัวเสีย

“สุธีคะ” น้ำเสียงปนละอ่อนของอำภาดังขึ้น สุธีหันมามอง “อำภาเกิดอะไรขึ้น”

“อื... ไม่เคยสนใจความรู้สึกของภาเลย”

“เอาอีกแล้ว คุณพูดอย่างนี้อีกแล้ว” สุธีนั่งลง

“หรือไม่จริงคะ ภา กำลังพูดคุยกับคุณ คุณก็ไปเถียงอะไรกับเด็กเสิร์ฟก็ไม่รู้”

“ภา” เสียงเขาอ่อนลง “ภาเอาที่ไหนมาพูดว่าผมไม่สนใจคุณ ถ้าอย่างนั้นเดี๋ยวผมสั่งมะนาวฝานเผื่อให้คุณก็ได้”

...เขียนถึงบรรทัดนี้แล้วผมเองก็ไม่ได้ตัวเหมือนกันครับว่าผมเคยทำตัวอย่างนายสุธีหรือเปล่า... ..

ใครสอแว่วว่าจะมีอาการอย่างนี้ ผมว่าเราปรับปรุงตัวเสียหน่อย ... ผู้หญิงของเราจะได้ไม่ต้องเสียน้ำตาส่งท้ายเรื่องของคนคู่ไหนน้อยดีไหมครับ

ผ่านไปเกือบปี สุธีกับอำภายังคบกันอยู่ สองคนเลิกโยนโบว์ลิ่งแล้ว เห็นได้ชัดว่านิ้วเท้าของทั้งคู่เต็มไปด้วยแผลเป็น

ตอนนี้สุธีบ้าบอล บ้าเหมือนชายหนุ่มทุกคนในประเทศ เขารู้จักนักบอลทุกคน... เขาจดจำทำยิงประตูได้ทุกลูก นักบอลคนไหนชอบสีอะไรรู้หมด...

"สุธีคะ เสาร์นี้ว่างไหมคะ" ... "ครบรอบ 3 ปีที่เราเจอกัน" ผู้หญิงนั้นละเอียดย่อนเหลือเกิน

"หรือ" สุธีไม่รู้จะพูดอะไรดีกว่านี้ ...

"เย็นวันเสาร์เราไปกินข้าวที่ร้านริมน้ำที่โนนสักระยะดีไหม หาที่ที่โรแมนติกหน่อย" อัมภาชวน

"เสาร์นี้แมนยูแข่งกับลิเวอร์พูลเสียด้วย" สุธีเขย่าถุงข้าวโพด...

... "ไปนะคะ...ภาจะได้จองโต๊ะ" อัมผาดึงข้าวโพดจากมือสุธีทิ้งถังขยะไป

"เอาอย่างนี้ดีกว่า เสาร์วันครบรอบ 3 ปีที่เราเจอกัน ผมไปที่บ้านคุณ แล้วผมก็จับมือคุณตอนดูฟุตบอล...ดีไหม

(คุยกับประภาส : 139 - 143)

2.2.4 การใช้ภาษาและคำที่ให้ความหมายขบขัน

สมจิต พันธุ์เหล็ก (สมจิต พันธุ์เหล็ก. 2524 : 219) กล่าวว่า ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่นักเขียนสามารถสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้ จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอเรื่องที่ทำให้อารมณ์ขันด้วยการใช้ภาษาและคำที่ให้ความหมายขบขันแก่ผู้อ่านมากกว่าวิธีการสร้างอารมณ์ขันวิธีอื่นๆ ได้แก่ เรื่องจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น สมการในดวงใจ¹ ตำรวจจ๋วน ลูก ความคิดถึงและคลื่นกระแทก และเรื่องเซนสร้างญี่ปุ่น

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น ประภาสยกตัวอย่างจำแนกให้เห็นความแตกต่างของของสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ด้วยการใช้อำนาจและใช้ภาษาที่สร้างอารมณ์ขันแทนคำและภาษาธรรมดาทั่วไป ดังนี้

ในบรรดาความแตกต่างทั้งหมด ความแตกต่างอันดับหนึ่งของโลกเห็นจะเป็นความแตกต่างของสิ่งที่มีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต ในทางวิทยาศาสตร์แบ่งสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ออกเป็นว่ามีชีวิตและไม่มีชีวิตอย่างง่ายที่สุดโดยดูที่การหายใจ

วัว แรด ตะไคร่น้ำ ปลาหมึก วิชิต สมชาย จิม แบคทีเรีย หรือเจ้าฟ้าชายโทมัส เหล่านี้ล้วนหายใจจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันคือมีชีวิต

หิน มะม่วงดอง น้ำส้ม ขวด เพชร ผุ่น ศพของตั้งโต๊ะ ปลาร้า หรือพริกป่น เหล่านี้ไม่มีลมหายใจเข้า ไม่มีลมหายใจออก ในทางวิทยาศาสตร์เรียกว่าไม่มีชีวิต

ความรู้อันนี้เป็นความรู้ที่ทุกคนอาจรู้จากที่เคยเรียนในหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ...ถึงจะไม่ได้เรียนหนังสืออย่างผู้เฒ่าอ๋วมหรือป้าแจ่ม ถ้าให้ชี้ระหว่างขวดกับเจ้าชายโทมัสว่าอะไรมีชีวิต ผู้เฒ่าอ๋วมกับป้าแจ่มก็ต้องชี้ท่านโทมัสแน่ๆ

(คุยกับประภาส : 4 - 5)

ตัวอย่างที่ 2 เซนสร้างญี่ปุ่น ประภาสได้อธิบายและยกตัวอย่างคำสอนของเซน ด้วยการใช้ภาษาและคำที่สร้างอารมณ์ขึ้นกับผู้อ่าน ดังนี้

...บางสิ่งเซนก็พูดสิ่งที่ขัดกันในตัว พูดเพื่อให้ทุกสิ่งไร้ตัวตน ไม่เชื่อลองฟังอันนี้ดูก็ได้
 เมื่อเราข้ามสะพาน น้ำได้สะพานไม่ไหล สะพานต่างหากที่ไหล
 ภาษาอย่างนี้ถ้ามาพูดแถวชอยในกรุงเทพฯ ก็อาจถูกต๋อยได้ ...ว่ากันว่าคำพูดแค่นี้ มีหลายคราที่
 เดียวที่ทำให้พระในวัดเซนสำเร็จซาโตริได้ ลองฟังอันนี้อีกอันดู
 หินมีสีเขียวด้วยตะไคร่
 ตะไคร่มีสีเขียวด้วยมีหินให้เกาะ
 ตะไคร่มิได้มีสีเขียว
 หินก็มิได้มีสีเขียว
 รู้สึกอย่างไรบ้างครับ คุณไปคุยมาสีเขียวยหายไปเสียแล้ว ถ้าคุยไปอีกสักพักทั้งหินทั้งตะไคร่ก็คงหายไปด้วย และทำเล่นไปถ้าคุยเรื่อยๆ อีกสักหน่อย ผมว่าตัวคุณคุยก็อาจจะหายไปได้เช่นกัน
 (มะเฟื่องรอฟาน : 64 - 65)

รูปแบบเฉพาะที่สอดแทรกการสร้างอารมณ์ขึ้นนี้ สื่อให้เห็นถึงความฉลาดหลักแหลม และการมีอารมณ์ขันของประภาส ชลศรานนท์ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ และการใช้ทักษะด้านภาษาเพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจนแก่ผู้อ่าน

รูปแบบการสอดแทรกอารมณ์ขันของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" สอดคล้องกับสัญลักษณ์หรือโลโก้ (Logo) ภาพหนูจุกที่เอามือทาบ ข.ข้าง ซึ่งถูกเปลี่ยนเป็น ข.ไซ้ (ใช้ตัว "ซ" แทนตัว "ซ") บนตัวหนังสือ "มติชน" เพื่อสื่อถึงลีลาการเขียนล้อเลียนของนักเขียนในหน้าที่ 14 และสร้างความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ดังเช่นคอลัมน์อื่นๆ ในหน้าที่ 14 อันได้แก่ คอลัมน์ "แกว่งเท้าหาเสี้ยน" โดยพิง ลำพระเพลิง คอลัมน์ "ลูกอีข้างคิด" โดยวัชร ปานเอี่ยม และคอลัมน์ "คันคิด กับคันถืต" โดยคันถืต เป็นต้น

2.3 การเป็นคอลัมน์ที่ยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย

ในกรณีที่ประภาสนำเสนอเรื่องเป็นบทความ และข้อเขียนตอบขนาดยาว ประภาสมักเล่าเรื่องต่างๆ อย่างหลากหลายประกอบการเขียนแต่ละครั้ง โดยนำเรื่องราวเหล่านั้นมาเชื่อมโยงอย่างสัมพันธ์กัน ในเรื่องๆ หนึ่งจะประกอบไปด้วยเรื่องเล่า ตัวอย่าง หรือความรู้ด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่ประภาสมักจะขยายประเด็นของผู้อ่านไปเชื่อมโยงกับเรื่องราวต่างๆ รูปแบบเฉพาะนี้พบมากที่สุดข้อเขียนขนาดยาวของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" จนสามารถสื่อให้เห็นรูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ที่มักยกเรื่องหลากหลายมาประกอบการเล่าเรื่อง ดังที่ปรากฏในเรื่องหมอนวด แผนกของพระเจ้า ศิลปินวาดไก่ 47 โรนิน คนฉลาดทั้งเจ็ด ดัดสันดาน จุดล้ายันมันออกไป และกำลังใจป่วย

ตัวอย่างที่ 1 หมอนวด ผู้ถามถามมาเพียงสั้นๆ ว่า ทำไมประเทศไทยจึงต้องเป็นนี้ต่างชาติด้วย ประภาสตอบคำถามโดยเริ่มจากเรื่องที่เขาสนทนากับป้าคนหนึ่งที่ใช้บริการนวดแผนไทย และรับรู้ว่ารายได้ของหมอนวดในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ก็ได้รับการกระทบกระเทือนไปด้วยจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จากนั้นประภาสเล่าถึงประสบการณ์ที่พบเห็นคนต่างชาตินำชื่อการนวดแผนไทย (Thai Tradition Massage) ไปใช้แอบอ้างเพื่อสร้างรายได้ในประเทศต่างๆ และเล่าว่าชาวต่างชาติมักชอบบริการนวดแผนไทยเป็นพิเศษ ประภาสยังให้ความรู้ว่าการนวดแผนไทยเป็นที่ยอมรับของวงการแพทย์และถูกกล่าวถึงมากขึ้น เมื่อเล่าเรื่องเหล่านี้จบประภาสจึงเริ่มกลับเข้ามาถึงคำถามที่ผู้อ่านถามมา ดังนี้

คุยเรื่องป้าติ่มกับเรื่องนวดแผนโบราณของไทยมามากแล้ว ถึงเวลาตอบคำถามของคุณเกียรติเสียที่ที่คุณเกียรติถามว่า ทำไมไปประเทศเราถึงเป็นนี้

ตอบง่ายๆ ครับ ประเทศเราจนกว่าเขา

คนจะจนได้นั้นมีสองสาเหตุครับ คือหาเงินได้น้อยไปหรือใช้เงินเยอะไป ...

แล้วประเทศไทยเป็นแบบไหน ทั้งสองอย่างครับ คือรายจ่ายมากกว่ารายรับ นั่นคือเหตุผลที่ทำให้เราเป็นหนี้ตัวเอง ยิ่งจ่ายมากกว่ารับเท่าใด ก็เป็นหนี้มากขึ้นเท่านั้น...

(กบเหลาดินสอ : 174)

จากนั้น ประภาสได้อธิบายต่อไปว่าประเทศที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา แม้มีรายจ่ายมาก แต่ก็มีรายรับจำนวนมหาศาลจากการส่งสินค้าทางเทคโนโลยีไปขายยังประเทศอื่นๆ ส่วนประเทศไทยนั้นมีรายได้การส่งออกต่ำกว่ามากเพราะเป็นประเทศเกษตรกรรมจึงส่งสินค้าเกษตรและแรงงาน ซึ่งเป็นสินค้าราคาต่ำเป็นสินค้าออก แต่รายจ่ายที่สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศนั้นกลับมีราคาสูงมากมหาศาลต่างจากรายรับของประเทศ สินค้าที่ประเทศไทยสั่งซื้อ ได้แก่ น้ำมัน คอมพิวเตอร์ รถยนต์ และลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ นั้นมีราคาสูงมาก และเรายังไม่สามารถผลิตได้เองเพราะเรายังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ประภาสจึงแสดงความเห็นว่าประเทศไทยต้องรีบพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลให้มีความสามารถ แปลงทรัพยากรและวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศไทยให้สร้างรายได้ที่สูงกว่าปัจจุบัน เหมือนประเทศญี่ปุ่นที่สามารถนำวัฒนธรรมและทรัพยากรมาเสนอเป็นสินค้าที่สร้างกำไรให้แก่ประเทศของเขา ดังที่กล่าวไว้ว่า

ผมเคยไปญี่ปุ่นและก็เที่ยวหาทางไปแช่น้ำร้อนของญี่ปุ่นหรือที่เขาเรียกกันว่าออนเซน ด้วยความที่เคยได้ยินมานานั่นเองจึงอยากจะลองดูสักครั้งให้ได้

แช่น้ำร้อนที่ญี่ปุ่นคราวนั้น ราคามันไม่ใช่สามร้อยห้าสิบบาทครับ แพงกว่าหลายสิบเท่านัก

ความจริงแช่น้ำร้อนประเดี๋ยวประด๋าวก็ไม่น่าจะมีราคาแพงแต่ประการใด แต่เนื่องจากต้องใส่ชุดญี่ปุ่น สถานที่ตกแต่งแบบญี่ปุ่นโบราณ รวมไปถึงกลิ่นอบอวลที่อยู่ในนั้น และขั้นตอนแต่ละขั้นมากกว่าที่เพิ่มค่าขึ้นมา

ผมกำลังจะพูดว่า เราต้องพัฒนาของดีของเราให้มีค่ากว่านี้ครับ นวดแผนโบราณที่โด่งดังของเราจะนวดกันแค่สามร้อยสี่ร้อยบาทมันถูกไปครับ เพิ่มเติมบรรยากาศเข้าไปสิครับ สถานที่ การแต่งตัวของหมอนวดและแขก ขั้นตอนต่างๆ กลิ่นสมุนไพร แล้วทำให้เป็นจุดขายเลยครับ ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เมืองไทยเป็นดินแดนแห่งสมุนไพรและการนวดเพื่อสุขภาพ

อย่าให้มันง่าย ๆ ถูกๆ เหมือนเพียงแค่เอารำไทยไปรำหน้าโต๊ะกินข้าวของฝรั่งเลยครับ

(กบเหลาดินสอ : 176 - 177)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นรูปแบบการยกเรื่องประกอบต่างๆ อย่างหลากหลายแก่ผู้อ่าน โดยที่ประภาสขยายประเด็นสั้นๆ ของผู้ถาม เชื่อมโยงกับเรื่องราวต่างๆ อย่างน่าสนใจ

ตัวอย่างที่ 2 แผนที่ของพระเจ้า ผู้ถามถามมาเพียงสั้นๆ ว่า ประภาสเชื่อในเรื่องหมอดูหรือไม่ ประภาสเริ่มต้นเล่าเรื่องข่าวการค้นพบการถอดรหัสพันธุกรรมของมนุษย์ ซึ่งหากทำสำเร็จจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อวงการแพทย์ แล้วจึงกลับมาที่คำถามที่ผู้อ่านถามมาว่า

แล้วอย่างไรงั้นครับนี้ คุณป๋ายถามผมเรื่องหมอดู แต่ผมผ่าไปคุยเรื่องดีเอ็นเอเฉยเลย
ลองปล่อยผมไปเรื่อย ๆ แล้วกัน

(กบเหลาดินสอ : 58)

จากนั้น ประภาสกล่าวถึงความพยายามของมนุษย์ในการรู้จักตัวเอง ด้วยการศึกษาวិชาโหราศาสตร์แขนงต่างๆ มาทุกยุคสมัย และตอบผู้ถามว่า เขาไม่เชื่อเรื่องหมอดูแต่ก็ไม่ได้ดูถูกเรื่องดังกล่าว และแสดงความคิดเห็นว่าความพยายามศึกษาดวงดาว คีกลายนิ้วมือ ลายนิ้วเท้า ลักษณะใบหู ที่ถูกบันทึกต่อกันมาในเชิงสถิตินั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจตามหลักการของวิทยาศาสตร์ ประภาสเปรียบเทียบว่าความพยายามดังกล่าวเป็นความพยายามที่มนุษย์กำลังค้นหาแผนที่ของ พระเจ้าในรูปแบบต่างๆ จนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้พยายามศึกษาแผนที่ดังกล่าวลึกลงไปในเซลล์ร่างกายของมนุษย์ คือการศึกษากการถอดรหัสพันธุกรรม ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่า โครงการศึกษาดังกล่าวจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่ประภาสได้แสดงความคิดเห็นว่า นักวิทยาศาสตร์อาจลืมนึกถึงอีกด้านของการค้นพบนี้ที่อาจสร้างผลเสียร้ายแรงขึ้นโดยกล่าวเชื่อมโยงถึงเรื่องอื่นๆ ต่อไปดังนี้ว่า

ปัญหาอันหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอ เมื่อเราค้นพบวิทยาการที่สำคัญขนาดนี้ก็คือ ด้านมืดของมัน

พลังมหาศาลของสมการ $E = MC^2$ ถูกใช้ไปในทางไหนเมื่อสงครามโลกที่ผ่านมา คงจำกันได้ใช่ไหมครับ มนุษย์มีความโลภ ความโกรธ และความหลง... แล้วโลกมนุษย์มันจะไปดีขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่คุณคนน่าจะกลัวก็คือ “สิ่งมีชีวิตเหนือมนุษย์” ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคต นี่ยังไม่รวมไปถึงสงครามล้างเผ่าพันธุ์ที่จะใช้ความรู้เรื่องความลับของยีนส์และโครโมโซมนี้เป็นอาวุธ ...

...แต่โลกนี้ยังมีความหวังครับ เพราะยังมีมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังตามหาแผนที่ของพระเจ้าอยู่เช่นกัน แผนที่ที่เรียกว่าเรียกได้ว่าเป็นแผนที่แห่งจิตวิญญาณ เป็นแผนที่ที่จะนำไปพาพวกเขาเข้าไปในจิตใจของตัวเอง พวกเขาเหล่านั้นถือกำเนิดกันมานานแล้ว และก็ยังคงใช้ชีวิตปะปนอยู่บนโลก เพื่อศึกษา เพื่อถ่ายทอดต่อไปเรื่อยๆ แผนที่นี้จะทำให้พวกเขาเข้าไปใกล้พระเจ้า หรือพระธรรม หรือพระธรรมชาติดมากขึ้น

ผู้คนบนโลกต่างเรียกแผนที่ที่วางนี้ในนามที่ต่างกัน บ้างเรียกพระไตรปิฎก บ้างเรียกคัมภีร์ไบเบิล รวมถึงคัมภีร์กุรอ่าน

ไม่ว่ามนุษย์จะค้นพบแผนที่อันใหม่ของพระเจ้าอีกกี่แผนที่ก็ตาม แต่แผนที่แห่งจิตวิญญาณนี้โลกมนุษย์มีอาจจะขาดได้เลย

(กบเหลาดินสอ : 61 - 62)

จากข้อความข้างต้น ประภาสแสดงความเห็นว่า ทางออกที่ดีที่จะช่วยให้คนใช้แผนที่รหัสพันธุกรรมในทางที่ถูกต้องได้ คือการนำแผนที่ของพระเจ้าอีกอย่างหนึ่ง คือ คำสอนของศาสนาต่างๆ มาใช้กล่อมเกลาคิดใจของมนุษย์ เพื่อป้องกันมิให้มนุษย์นำความสำเร็จดังกล่าวไปใช้ในทางที่ผิด ประภาสขยายประเด็นจากคำถามสั้นๆ ที่ถามเขาว่า “เชื่อเรื่องหมอดูหรือไม่” ไปสู่การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ อีกหลายเรื่อง การยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้หลายด้านจากการอ่านคอลัมน์แต่ละครั้ง

2.4 การเป็นคอลัมน์ที่แสดงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน

คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีรูปแบบเฉพาะที่สื่อถึงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกคุ้นเคยและติดตามอ่านอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่ารูปแบบดังกล่าวเกิดจากลีลา (Style) การนำเสนอของประภาส ดังต่อไปนี้

2.4.1 การแสดงตัวร่วมกับปัญหาของผู้อ่าน

การแสดงตัวร่วมกับปัญหาของผู้อ่านมีส่วนสำคัญที่ทำให้คอลัมน์มีรูปแบบเฉพาะที่ต่างจากแนวหรือรูปแบบคอลัมน์ถาม-ตอบโดยทั่วไป ซึ่งมีผลทำให้ผู้อ่านเปิดใจรับทัศนคติของผู้เขียนคือการแสดงตัวร่วมกับปัญหาที่ผู้อ่านเผชิญ

จากการศึกษาพบว่า ประภาสมักแสดงความรู้สึกร่วมกับปัญหาที่ผู้อ่านเผชิญก่อนที่จะเสนอทัศนะใหม่แก่ผู้อ่านต่อไป ดังที่พบในเรื่องลูกแก้ว สมการในดวงใจ 1 ดัดสันดาน จุดล้ำย่น-

มันออกไป โชคไม่ดี แผลแตก คำถามของจิตแพทย์ คนละเรื่องกัน ล้มเหลวหรือล้มเลิก และชอบนักร้อง

ตัวอย่างที่ 1 ดัดสันดาน กรณีนี้ผู้ถามต้องการคำแนะนำจากประภาส เพื่อแก้ไขนิสัยเกียจคร้านของตัวเอง ประภาสแสดงตัวร่วมกับปัญหาของผู้ถามโดยกล่าวว่า เขาก็จัดอยู่ในประเภทคนเกียจคร้านคนหนึ่งเช่นกัน ก่อนจะให้คำแนะนำในภาคปฏิบัติเพื่อเอาชนะนิสัยดังกล่าว ดังนี้

“อันที่จริงแล้วผมก็ไม่ใช่ว่าคนที่มีนิสัยขยันขันแข็งอะไรเลย แต่ถ้าจะบอกว่าผมเป็นสมาชิกคนหนึ่งของ “สมาคมผู้ผลิตวันประกันพรุ่ง” เหมือนคุณก็คงไม่ผิดนัก”

(กบเหลาดินสอ : 51)

ตัวอย่างที่ 2 ลูกแก้ว ประภาสแสดงตัวร่วมกับผู้อ่านว่าเป็นลูกครึ่งเชื้อชาติจีนที่เคยถูกล้อเลียน และเคยรู้สึกว่าเป็นปมด้อยเช่นเดียวกับผู้ถามที่ถูกล้อเรื่องเชื้อชาติ

“คุยกันเรื่องนี้ก็ไม่เลว เพราะผมก็เป็น “ลูกเจ๊ก” คนหนึ่ง

...ตอนเรียนชั้นประถมอยู่บ้านนอก ผมก็เคยถูกรัก “ไอ้ลูกเจ๊ก” เพราะในชั้นเรียนมีลูกคนจีนเรียนอยู่ไม่กี่คน ถามว่าผมรู้สึกเป็นปมด้อยไหมเวลาถูกรักอย่างนั้น ก็ต้องยอมรับว่าตอนนั้นรู้สึกอยากมีผิวคล้ำขึ้นมาสักสีเทา

...ทุกวันนี้เมื่อผมได้ยินใครสักคนเรียกคนอื่นว่าไอ้ลูกแก้ว ไอ้ลูกแขก หรือไอ้ลูกเจ๊ก ผมก็เพียงรู้สึกเหมือนกับได้ยินเด็กๆ ล้อชื่อพอกัน

การเหยียดอีกฝ่ายหนึ่งให้จมโดยใช้ชาติพันธุ์มาแบ่งแยก ผมยอมรับได้แค่เป็นความคิดของเด็กๆ เท่านั้น”

(คุยกับประภาส : 14)

ตัวอย่างที่ 3 ชอบนักร้อง ประภาสแสดงตัวร่วมกับปัญหาของผู้ถามคนหนึ่งซึ่งแสดงความผิดหวังจากนักร้องที่เขาชื่นชม โดยยกตัวอย่างประสบการณ์จริงที่คล้ายเหตุการณ์ที่ผู้ถามเผชิญเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ถามปฏิบัติตาม ดังนี้

ผมจะเล่าอะไรให้ฟัง ผมนิยมนักเขียนอยู่ท่านหนึ่ง ว่าเขียนหนังสือได้สวย และอ่อนโยนจับใจผมนัก วันหนึ่งผมเจอนักเขียนท่านนั้นที่หอศิลป์ ผมจึงเดินเฉียดไปเพื่อจะหาโอกาสไหว้สักที ก็ได้ยินท่านดำใครคนหนึ่งว่า ไอ้ควาย ไอ้เปรต ผมจึงเฉยอยู่ไม่กล้าไหว้ท่าน

ทุกวันนี้ผมก็ยังเห็นว่าหนังสือของท่านสวยและอ่อนโยนอยู่และผมก็ยังนิยมน่านไม่เสื่อมคลาย

(คุยกับประภาส : 51)

การแสดงตัวร่วมกับปัญหาของผู้อ่านเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คอลัมน์สื่อถึงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน และช่วยให้ประสาทเข้าถึงจิตใจของผู้อ่าน นำไปสู่การโน้มน้าวใจเพื่อชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหาต่อไป ผู้เขียนจึงต้องมีความเข้าใจผู้อ่านซึ่งเป็นเป้าหมายพอสมควร (คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 710) ประสาทพยายามทำความเข้าใจผู้อ่านโดยอาศัยสิ่งที่ผู้อ่านถ่ายทอดมาในจดหมายแต่ละฉบับเพื่อจะชี้ปัญหาและคลี่คลายปัญหาของผู้อ่านได้

2.4.2 การแสดงความปรารถนาดีและให้คำแนะนำอย่างตรงไปตรงมา

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คอลัมน์ "คุยกับประสาท" มีเอกลักษณ์พิเศษที่สื่อถึงความเป็นกันเอง และสื่อถึงความสัมพันธ์ที่ประสาทมีต่อผู้อ่าน คือ การแสดงความปรารถนาดีที่มักปรากฏในการเขียนตอบในเชิงการให้คำปรึกษา ประสาทจะให้ความสำคัญกับปัญหาที่ผู้อ่านเผชิญอยู่ และแสดงถึงความเอาใจจริงเอาใจในการให้คำปรึกษานั้น ดังจะพบได้มากจากการปิดเรื่องของข้อเขียนตอบต่อไปนี้

สถาปत्यการบินเทิง	คำถามของคนรุ่นกระเทง	เดินไปข้างหน้า	ผู้หญิงสวย
เรื่องส่วนตัว	งาน งาน งาน	โชคไม่ดี	ชีวิตเป็นของเรา

ตัวอย่างที่ 1 เรื่องส่วนตัว ประสาทให้กำลังใจแก่ผู้อ่าน โดยแนะนำว่าให้ทำในสิ่งที่คิดว่าดีและเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป ดังนี้

พูดและทำในสิ่งที่คิดว่าดีต่อคนอื่นต่อไปเถิดครับ เอาความจริงใจและศรัทธาในสิ่งที่ตัวเองพูดเป็นที่ตั้ง ส่วนผู้รับเขาจะรู้สึกอย่างไร จะตัดสินใจอย่างไร ถึงตรงนั้นค่อยยกให้เป็น "เรื่องส่วนตัว" ของเขา

(ตัวหนังสือคุยกัน : 51)

การแสดงความปรารถนาดีและการให้ความสำคัญต่อปัญหาที่ผู้อ่านเผชิญนั้นยังแสดงออกเป็นการให้คำแนะนำอย่างตรงไปตรงมาแก่ผู้อ่านเหมือนพี่เตือนน้องหรือเพื่อนตักเตือนเพื่อน ซึ่งส่วนช่วยให้ผู้อ่านและผู้เขียนเกิดความเป็นกันเองมากขึ้น เพราะผู้อ่านบางคนสามารถรับรู้ถึงความปรารถนาดีของผู้เขียนที่ต้องการให้เขาได้รับคำตอบที่ดีที่สุด จากการศึกษาพบว่าประสาทให้คำแนะนำอย่างตรงไปตรงมาในกรณีที่ต้องชี้ให้ผู้อ่านเห็นความบกพร่องที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขทัศนคติหรือพฤติกรรมบางอย่างซึ่งจะส่งผลเสียต่อชีวิตของผู้อ่าน การเตือนอย่างตรงไปตรงมานี้อาจมีผลต่อการโน้มน้าวใจให้เปลี่ยนทัศนคติ และมีผลในทางปฏิบัติของผู้อ่านได้ หรือในทางตรงข้ามอาจมีผลสร้างความไม่ประทับใจกับผู้อ่านได้เช่นกัน เรื่องที่ประสาทใช้วิธีแนะนำอย่างตรงไปตรงมา ได้แก่

อย่าละเลยความฝัน พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน คำถามของเด็กมัธยม (การสอบซ่อม)
 ตกหลุมรัก คู่ของคน ผู้หญิงเก่ง ดัดสันดาน จุดล้ายันมันกลับไป

ตัวอย่างที่ 2 คู่ของคน ประภาสตอบผู้อ่านด้วยการชี้ให้ผู้อ่านยอมรับความจริงว่าความรักอาจไม่สมหวัง แต่อย่างไรก็ตามประภาสก็ได้แนะนำวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับคนที่ผู้ถามชอบ ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิด ความใฝ่ฝันกัน และด้วยการเปิดเผยตัวเองในอีกฝ่ายหนึ่งรู้จัก ซึ่งเป็นเรื่องต้องใช้เวลา ประภาสได้แสดงความคิดเห็นทั้ง 2 ด้านอย่างสมดุล ด้วยการย้าให้ผู้อ่านยอมรับความจริงว่า เมื่อเวลาผ่านไปหากอีกฝ่ายยังไม่รู้สึกชอบเขาเป็นพิเศษ ก็ต้องกลับมาทบทวนและพิจารณาว่า ที่ผ่านมามีเราคิดไปเองฝ่ายเดียวหรือไม่

ถ้าคนหนึ่งเชื่อว่า อีกคนคือคู่ของเขา แล้วอีกคนไม่เชื่อด้วย เราก็จะได้ยินยั่วเสร้าน มาอ่านกันเรื่องหนึ่ง

สมมุติว่าคุณ.. เชื่อว่าผู้หญิงคนที่คุณ.. ชอบอยู่เป็นคนที่เกิดมาเพื่อเป็นคู่ของคุณจริงๆ ทำไมคุณไม่ทำให้เธอเชื่อเหมือนคุณล่ะครับ

คบกันแลกเปลี่ยนความคิดความฝันกัน แสดงตัวตนของคุณออกมา และก็ให้เวลาตัวมันเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติ

ถึงตอนนี้ ถ้าอีกคนเขาไม่รู้สึกกับเราด้วยว่าเราเป็นคู่ของเขา เราอาจจะต้องกลับมาคิดกันใหม่ว่า เราดันทุรังเกินไปหรือเปล่า

(คุยกับประภาส : 227)

ตัวอย่างที่ 3 ตกหลุมรัก เป็นอีกตัวอย่างที่ประภาสให้คำตอบ 2 ด้านอย่างสมดุลระหว่างการคิดถึงตัวเองในเชิงบวกกับเน้นให้ไม่หลอกตัวเอง ประภาสแนะนำให้ผู้อ่านไตร่ตรอง ร่วมกับคำแนะนำในภาคปฏิบัติ ดังนี้

ส่วนของคำถามจากผู้อ่าน

อยากทราบทรรคนะในเรื่องความรักและการแต่งงาน เนื่องจากดิฉันกำลังตกหลุมรักชายหนุ่มที่มีอายุน้อยกว่า(มาก) และคิดว่าเขาก็มีหัวใจให้บ้าง แต่เกรงว่าจะฝาด้านสังคมและคนอื่น ๆ ไปไม่ได้ ถ้าอย่างไรรจะได้ถอนตัวก่อนสายเกินไป ความจริงก็มีประสบการณ์ด้านความรักมาพอสมควร แต่ยังไม่เคยแต่งงาน และก็มีความรู้สึกว่าคนนี้แหละ “ใช่เลย” ขอขอบคุณล่วงหน้า และขอบคุณย้อนหลังสำหรับคำตอบดีๆ ที่ผ่านมา

ส่วนของคำตอบของประภาส

ลืมเรื่องอายุและการฝาด้านสังคมไปเลยครับ

ถ้าคุณจะวิตกเรื่องอะไรสักเรื่องน่าจะวิตกเรื่องนี้มากกว่า “ความเข้าใจกันและกัน” ขออย่างเดียวอย่าโกหกตัวเองก็แล้วกัน

คุณลองมาคิดว่า ความต้องการในเรื่องต่างๆ ของเขาสำคัญเท่ากับความต้องการในเรื่องต่างๆ ของคุณหรือเปล่า ถ้าใช่ก็แสดงว่าคุณรักเขา และเช่นเดียวกันถ้าเขามองว่าความต้องการของคุณสำคัญเท่ากับความต้องการของเขา ก็แปลว่าเขารักคุณ

และถ้าอีกทีปีที่ชาติมันก็ยังเป็นอย่างนี้อยู่ นั่นแสดงว่าคุณรักกันจริงๆ

อ่านดีๆ นะครับ ผมไม่ได้หมายความว่าคนรักกันจะต้องเห็นพ้องกันไปทุกเรื่องนะครับ ถ้าเห็นพ้องกันไปทุกเรื่องก็ไม่จำเป็นต้องมีอีกคน

ยิ่งเรายอมรับความจริงของชีวิตข้อนี้ได้เร็วเท่าไร เราก็ปรับตัวเข้าหากันได้เร็วเท่านั้น

(คุยกับประภาส. 2543 : 123 - 125)

2.4.3 การให้เกียรติและยอมรับคำตำหนิจากผู้อ่าน

ประภาสมักให้เกียรติผู้อ่านเมื่อผู้อ่านเขียนจดหมายมาแสดงความคิดเห็น หรือให้ความรู้เพิ่มเติมแก่เขา หรือเล่าเรื่องราวบางเรื่องที่เหมาะสมได้รับการชมเชย อีกทั้งยอมรับการตำหนิจากผู้อ่านเพื่อแก้ไขความผิดพลาดที่พบในงานเขียนของตนเองและแสดงการขอบคุณต่อคำแนะนำนั้นด้วย ดังจะพบได้จากเรื่องมหัศจรรย์เลขเก้าที่นำเสนอความคิดเห็นของผู้อ่านติดต่อกันหลายตอน เรื่องครูแสง คำตอบในสายลม เทียนยักษ์ เรื่องส่วนตัว เรื่องของภาษา 3 หนึ่งบทกวีหนึ่งไม่เท่ากับสอง และเรื่องเซนยังมีชา

ตัวอย่างที่ 1 ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ มีจดหมายฉบับหนึ่งเขียนมาเล่าเรื่องที่ เคยทำผิดลอกข้อสอบเพื่อน และยอมรับบทเรียนสำคัญนี้ด้วยใจที่รู้สึกขอบคุณครูที่ได้ทำโทษเธอ และได้สารภาพการกระทำดังกล่าวพร้อมลงชื่อ-นามสกุล จริงปรากฏในท้ายจดหมาย ประภาสได้แสดงถึงการให้เกียรติเจ้าของจดหมายผ่านการตอบ ดังนี้

...เรื่องของคุณ...ที่เล่าให้ฟังนั้น น่าปลื้มใจจริงๆ ครับที่ทำผิดแล้วยอมรับผิด การที่คุณออกมาเล่าเรื่องของคุณให้คนอื่นฟังอีกทั้งลงชื่อจริง ผมว่ามันยิ่งกว่าการสารภาพครับ อยากจะเรียกว่าวีรกรรมเลยด้วยซ้ำ และจากนี้ไปผมมั่นใจว่าความผิดครั้งนั้นของคุณ...จะไม่มีทางกลับมาหลอกหลอนคุณได้อีกเลย เพราะคุณ...ได้พูดไปหมดแล้ว

(ตัวหนังสือคุยกัน : 194 - 195)

ตัวอย่างที่ 2 จากคอลัมน์ “คุยกับประภาส” วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2543 (ไม่มีชื่อเรื่อง) ผู้อ่านได้เขียนจดหมายมาขอแก้ไขข้อมูลที่ประภาสนำเสนอไปว่า เมกกะอยู่ที่ประเทศอินเดียแก้ไขเป็นอยู่ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประภาสได้นำจดหมายของผู้อ่านฉบับนี้มาลงในคอลัมน์พร้อมกับได้เขียนตอบดังนี้

ต้องขอโทษท่านผู้อ่านทุกท่านอย่างมากที่ผมได้ปล่อยให้ความผิดพลาดนี้ออกไปสู่สายตาสาธารณะโดยไม่ตรวจทานให้เพียงพอ ... ขอขอบคุณคุณน้องเบอรี่เจ็ดอย่างสูงด้วยครับ

(ประภาส ชลศรานนท์. 2543 : 14)

ตัวอย่างที่ 3 เซนยังมิชา ประภาสนำเสนอจดหมายของผู้อ่านที่ใช้นามปากกาว่า “แฟนหน้าสิบลี” ที่ได้ท้วงติงข้อมูลในเรื่องเซนและเต๋า และให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเกิดของเซนและพุทธนิกายต่างๆ (ประภาส ชลศรานนท์. 2545 : 79 – 81) ประภาสได้ตอบข้อเขียนของเขาอย่างเห็นคุณค่าและขอบคุณ ดังนี้

ตั้งแต่มานั่งเขียนคุยกับสารพัดเรื่องอยู่ตรงนี้ กำลังใจอย่างหนึ่งที่ทำให้มีแรงอยากเขียนอยากค้นอยู่ตลอดก็คือความเอ็นดูจากท่านผู้อ่านและวิทยอาทรที่ส่งมาแย้งเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น

ต้องขอบคุณคุณแฟนหน้าสิบลีอย่างมากครับสำหรับข้อแย้งต่างๆ ผมนำมาลงให้อ่านกันเพราะเห็นว่าเป็นความรู้ที่น่าสนใจ บางข้อนั้นถือเป็นความรู้ใหม่สำหรับผมเลยทีเดียว ...

(มะเฟื่องรอฟาน : 81)

2.4.4 การสนทนากับผู้อ่านตลอดการดำเนินเรื่อง

คอลัมน์ “คุยกับประภาส” ดำเนินเรื่องโดยการใช้ภาษาถึงแบบแผนร่วมกับการใช้ภาษาปากเหมือนกับบทความทั่วไป และยังใช้การสนทนากับผู้อ่านตลอดการดำเนินเรื่อง ซึ่งรวมถึงการตั้งคำถามถามผู้อ่านในระหว่างดำเนินเรื่อง เพื่อสื่อถึงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 งาน งาน งาน เป็นการตอบจดหมายหลายฉบับที่เขียนมาขอคำแนะนำเรื่องเกี่ยวกับการทำงาน มีจดหมายฉบับหนึ่งเล่าว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่ออกจากโรงงานที่ตัวเองรับผิดชอบเป็นนักเคมีด้านบำบัดน้ำเสีย ทั้งๆ ที่ได้พยายามแล้วหลายครั้ง แต่ทางโรงงานก็มิได้เอาใจใส่ต่อปัญหาที่นำเสนอไป ทำให้คิดจะลาออกจากงาน ประภาสตอบจดหมายดังกล่าวเป็นเชิงสนทนากับผู้อ่านร่วมกับการใช้ภาษาปาก สื่อให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้เขียนผ่านรูปแบบการเขียนดังกล่าว ด้วยการเรียกชื่อ (ฉายานาม) ผู้ถามว่า “คุณไอโซน” ตลอดการตอบ ใช้สรรพนามแทนตัวประภาสเองว่า “ผม” และใช้คำวิเศษานรับว่า “ครับ” ในการเขียนประกอบเรื่องเพื่อวิงวอนให้

ผู้อ่านอดทนทำงานต่อไป และแสดงความชื่นชมความคิดดีงามของผู้ถาม การเขียนเป็นเชิงสนทนา ดังกล่าวย่อมทั้งการแสดงถึงการเห็นคุณค่าผู้อ่าน ทำให้คอลัมน์สื่อความเป็นกันเองต่อผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อ่านจดหมายของคุณโอโซนแล้ว ความรู้สึกที่ผมเคยบอกว่า “ผมไม่เคยสิ้นหวังในคนรุ่นใหม่เลย” ยิ่งแข็งแรงขึ้น ผมเชื่อในพลังทางบวกของคุณครับและจะรอจดหมายฉบับที่สองจากคุณ บางทีคราวหน้าคุณอาจจะเขียนมาเล่าให้พวกเราฟังว่าคุณได้ทำอะไรไปบ้างแล้ว

อย่าลาออกเลยครับคุณโอโซน หรือถ้าจะให้พวกเราชาวหน้า 14 ทั้งคนอ่านคนเขียนช่วยกันเขียนจดหมายอ้อนวอนไปถึงโรงงานที่คุณว่าสักสัปดาห์ละร้อยสองร้อยฉบับเพื่อให้เขาปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียใหม่กับออกมาเถอะครับ

ผมว่าพวกเราทุกคนยินดีครับ

(ประกาศ ชลศรานนท์. 2543 : 14)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้หญิงสวย ประกาศตอบจดหมายของผู้ถามคนหนึ่ง โดยการให้กำลังใจ และให้คำแนะนำผ่านการเขียนเชิงสนทนากับผู้อ่าน ดังนี้

มีผู้ชายใจร้ายคนไหนเคยบอกคุณ “คนบ้านสวน” หรือครับว่าคุณมีหน้าตาธรรมดา รูปร่างธรรมดา และความสามารถธรรมดา

....อย่ามัวแต่คิดว่าตัวเองหน้าธรรมดา...อยู่เลย ถ้ามัวแต่คิดอยู่อย่างนี้ อีกกี่ปีจะมีใครเขามาชมมาชอบล่ะครับ ก็ตัวเองยังไม่ชอบตัวเองเลย

ลุกขึ้นมามองตัวเองใหม่ ลุกขึ้นมาทำอะไรกับตัวเองใหม่ดีไหมครับ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 46 - 47)

รูปแบบการสนทนากับผู้อ่านตลอดการดำเนินเรื่อง จะปรากฏชัดเจนในเรื่องที่อยู่ในรูปแบบการแสดงการโต้ตอบระหว่างประกาศและผู้อ่าน

2.5 การใช้ศิลปะการย่อหน้า

หนังสือภาษาเพื่อการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่ารูปแบบพิเศษรูปแบบหนึ่งในการเขียนบทความ คือ การใช้ศิลปะย่อหน้า ดังที่ได้อธิบายไว้ว่า (คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 692) การย่อหน้าตามรูปแบบพิเศษที่ใช้ในบทความนั้น โดยทั่วไปแล้วประโยคแรกของย่อหน้า คือ การเปิดเรื่องของเนื้อความในย่อหน้านั้น ประโยคที่ 2 และประโยคที่ตามมาทำหน้าที่ขยายความ ส่วนประโยคสุดท้ายจะทำหน้าที่สรุปเรื่องและเตรียมให้ผู้อ่านอ่านย่อหน้าต่อ

ไป ประโยคสุดท้ายมักเป็นประโยคที่สำคัญสุดเพราะมาทีหลังและผู้อ่านยังไม่ลืม บางย่อหน้าอาจมีเพียง 1 ประโยค เพื่อพักสายตา หรืออาจมีเพียงคำเดียวหรือวลีเดียว นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมระหว่างย่อหน้า (Transition) เป็นสะพานเชื่อมความคิดระหว่างย่อหน้าหนึ่งไปสู่อีกย่อหน้าหนึ่ง ตัวเชื่อมนี้อาจเป็นคำ วลี หรือประโยคก็ได้ จากการศึกษาพบว่าเรื่องในคอลัมน์ "คุยกับประสาท" นำเสนอเรื่องโดยใช้ย่อหน้าตามรูปแบบพิเศษดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างเรื่อง ผู้หญิงเก่ง แสดงรูปแบบเฉพาะของการใช้ศิลปะย่อหน้า ดังนี้

(1) “ผู้หญิงเก่งหรือผู้หญิงฉลาด” ของผมนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนสูงอะไรหรอกครับ เพราะไม่ว่าจะมีปริญญาเป็นถึงศาสตราจารย์ หรือมีแค่ประกาศนียบัตรประถมหก ผู้หญิงทุกคนก็เป็นผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงฉลาดได้ทั้งนั้น และถึงไม่ได้ใส่สูทออกคำสั่งในสำนักงานก็ไม่ได้หมายความว่า คุณจะเป็นผู้หญิงไม่เก่ง

(2) ไม่ว่าจะยกมือในสภาหรือยกกระทะในครัว ทุกนางและนางสาวย่อมเป็นผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงฉลาดได้เท่ากัน

(3) “แม่” ผมคนหนึ่งละที่ผมนับเป็นผู้หญิงเก่ง

(4) ท่านไม่ได้เรียนหนังสือชั้นไหนเลย ทั้งชีวิตเขียนชื่อตัวเองว่า “พร” เป็นตัวเดียว แต่งงานกับพ่อของผมนั่นให้กำเนิดบุตรชายสิบคนรวมไม่มีผู้หญิงเลย เป็นผู้หญิงตัวคนเดียวในบ้านที่ต้องทำอาหารเลี้ยงผู้ชายที่มีจำนวนเท่ากับนักฟุตบอลหนึ่งทีมทุกมือทุกวัน

(5) ไม่ต้องพูดถึงความรักหรอกครับ ท่านมีให้ลูกทุกคนอย่างเสมอหน้าเสมอตามาตลอดความรักของท่านยิ่งใหญ่และอ่อนโยนอย่างมากในสายตาของผม แม้ว่าผมจะไม่เคยได้ยินคำว่าจ๋าจ๊ะจากปากท่านเลย

(6) ถามว่าท่านเป็นผู้หญิงที่ฉลาดไหม ไม่รู้สิครับ ก็ไม่เคยเห็นสิบแปดมงกุฎที่ไหนมา หลอกหลวงท่านสำเร็จเท่าที่จำความได้ และแม้ว่าท่านจะอ่านหนังสือไม่ออกสักตัว แต่ท่านก็ขอเงินทุกเบี้ยทุกบาทที่มีอยู่ในไหในลิ้นชักส่งลูกเรียนจนถึงที่สุด ผมว่านี่แหละครับความฉลาดของคนเป็นแม่

(7) กลับมาที่จดหมายของคุณ Thapawee ที่ว่าผู้หญิงเก่งๆ ไม่ชอบผู้ชายที่ไม่ฉลาด...

(8) ...กลับมาที่ประโยคสุดท้ายอันเป็นสาระของจดหมายของคุณ Thapawee ก็คือ “ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงเก่ง” นั่นเอง

(9) ประโยคนี้ผมไม่เห็นด้วยครับ

(10) ผมขอลองเสนอประโยคใหม่เป็นว่า “ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงอวดเก่ง”

(11) เก่งกับอวดเก่งไม่เหมือนกันนะครับ

(12) ผมว่ามนุษย์ทุกคนชอบคนเก่ง ชอบคนฉลาด เด็กน้อยที่ฉายแววฉลาดหรือเก่งเกินวัย จะดูน่ารักน่าชังในสายตาผู้ใหญ่ ความฉลาดเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของมนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิง หลายครั้ง ผมมองเห็นผู้หญิงหลายคนสวยขึ้นเพราะคำพูดฉลาดๆ ของเธอ และแน่นอนมันไม่เกี่ยวกับการศึกษาของเธอเลย

(13) แต่ขณะเดียวกันมนุษย์ทุกคนไม่ชอบคนอวดเก่ง ยิ่งในสังคมบ้านเราด้วยแล้ว ค่อนข้างเอียงไปทางเกลียดคนชั่ววด ชี้อวดด้วยซ้ำ

(14) ...ความฉลาดของคนที่ดีที่สุดของคนเราอยู่ตรงไหน

(15) ...การที่รู้ว่าควรจะแสดงความฉลาดออกมาตอนไหน น่าจะคือความฉลาดที่ฉลาดที่สุด

(16) ...อย่างนี้ไม่เรียกว่า "แกล้งโง่" นะครับ เราไม่จำเป็นต้องพูดทุกเรื่องที่เรารู้ หรือต้องแสดงออกทุกอย่างที่เราารู้สึกนี้ครับ

(17) นักปราชญ์บางคนเรียกอาการตรงนี้ว่า ศิลปะของความเป็นผู้รู้ ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงอวดเก่ง แล้วชอบผู้หญิงแบบไหน

(18) ความอ่อนโยนน่าจะเป็นคุณสมบัติข้อแรกของธาตุที่มีชื่อว่า "ผู้หญิง" นะครับ และคำว่า "อ่อนโยน" นี้แหละครับ ใกล้เคียงกับคำว่า "ไม่อวดเก่ง ไม่อวดฉลาด" มากที่สุดในความคิดของผม...

(กบเหลาดินสอ : 23 - 25)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงรูปแบบการใช้ศิลปะย่อหน้า ดังนี้

ย่อหน้า (1) ใช้ประโยคแรกเพื่อเปิดเรื่อง ดังที่ว่า "ผู้หญิงเก่ง..ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง" ประโยคถัดมาเป็นประโยคที่ใช้ขยายความประโยคแรก และประโยคสุดท้ายที่ว่า "และถึงไม่ได้ไล่สูง....ก็ไม่ได้หมายความว่า คุณจะเป็นผู้หญิงไม่เก่ง" เป็นประโยคที่เตรียมผู้อ่านให้เชื่อมโยงความคิดในย่อหน้าถัดไป และเป็นการสรุปเรื่องในย่อหน้านี้ด้วย

ย่อหน้า (2) ใช้ขยายความเพิ่มจากย่อหน้าที่ (1)

ย่อหน้า (3) เป็นย่อหน้าที่มีประโยคเดียวเพื่อเน้นตัวอย่างแม่ของประภาส ที่ยกมาเพื่อเชื่อมโยงถึงลักษณะของผู้หญิงเก่งที่ปรากฏในย่อหน้าต่อๆ ไป ก่อนจะขยายความต่อในย่อหน้า (4)

ย่อหน้า (4) (5) และ (6) ใช้ขยายความให้กับย่อหน้า (3) โดยขยายความแสดงถึงการเป็นผู้หญิงเก่งของแม่ 3 ด้าน ย่อหน้า (4) แสดงความเก่งของแม่ด้านการเลี้ยงลูก ย่อหน้า (5) แสดงความเก่งของแม่ในด้านการเป็นผู้หญิงที่มีความรักและอ่อนโยน และย่อหน้า (6) แสดงความเก่งของแม่ในด้านการจัดการ ด้านเศรษฐกิจ และการรู้เท่าทันคน

ย่อหน้า (7) ใช้เพื่อคั่นแบ่งเรื่อง โดยพักเรื่องเกี่ยวกับแม่ของประภาสไว้ก่อน เพื่อจะนำมาใช้อ้างอิงต่อภายหลัง และเพื่อคั่นแบ่งเรื่องที่จะใช้อธิบายหรือกล่าวถึงอีกเรื่องหนึ่งต่อไป จากนั้นประภาสได้ยกตัวอย่างเรื่องอื่นต่อไปจนกระทั่งมาถึง ย่อหน้า (8)

ย่อหน้า (8) ใช้เพื่อค้นแบ่งเรื่องอีกครั้งหนึ่ง เพื่อก้าวถึงเรื่องใหม่ต่อไป ซึ่งจะเป็นการอธิบายประโยคว่า "ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงเก่ง" โดยการแสดงความคิดเห็นของประภาสต่อไปในย่อหน้า (10) ถึงย่อหน้า (18) โดยที่ทุกย่อหน้ามีคำเชื่อมโยงสื่อความหมายถึงกัน

ย่อหน้า (11) (14) ใช้เพื่อเน้นแนวคิดของประภาส และเพื่อทำให้ผู้อ่านสังเกตเห็นแนวคิดดังกล่าวได้ชัดเจนตามที่ผู้เขียนต้องการสื่อ

ย่อหน้า (3) (7) (9) (10) และ (11) ยังถูกใช้เพื่อให้อ่านพักสายตา และใช้เป็นสะพานเชื่อมความคิดระหว่างย่อหน้าก่อนหน้านี้ ไปสู่ย่อหน้าถัดไป

ตัวอย่างการอธิบายรูปแบบศิลปะการย่อหน้าในเรื่องผู้หญิงเก่งนี้สามารถอธิบายรูปแบบการใช้ย่อหน้าในเรื่องอื่นๆ ของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้ด้วยเช่นกัน วิธีการขึ้นย่อหน้าใหม่เสมอถูกใช้เมื่อต้องการสื่อความคิดแต่ละครั้งเพื่อให้ผู้อ่านจับใจความสำคัญได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น และยังใช้เพื่อสื่อถึงบางวลี และบางประโยคที่ประภาสต้องการเน้นความหมายหากย่อหน้านั้นมีเพียงวลีเดียว หรือมีเพียงประโยคสั้นๆ นอกจากนี้การแบ่งย่อหน้ายังมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แบ่งเนื้อหาในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ที่มียกหลายเรื่องมาเชื่อมโยงหรืออ้างอิงถึงกัน

ผลการศึกษารูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ทั้ง 5 ประการ คือ การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม การสอดแทรกอารมณ์ขันในเนื้อหา การยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย การแสดงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน และการใช้ศิลปะการย่อหน้า นั้นประภาสใช้รูปแบบศิลปะย่อหน้าในทุกคอลัมน์ (ยกเว้นคอลัมน์ที่นำเสนอภาพวาดการ์ตูน) และใช้รูปแบบแสดงความเป็นกันเองกับผู้อ่านในทุกคอลัมน์เช่นกัน แต่จะเน้นใช้ในการโต้ตอบจดหมาย และเมื่อประภาสเล่าเรื่องส่วนตัวของเขาแก่ผู้อ่าน ส่วนการยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลายนั้น ประภาสใช้กับข้อเขียนขนาดยาวทุกเรื่องที่ปรากฏในคอลัมน์ทั้งบทความทั่วไป และการถาม-ตอบ รูปแบบการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยผู้อ่านมีส่วนร่วมนั้นปรากฏในการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน รวมทั้งเมื่อประภาสนำจดหมายของผู้อ่านมาเสนอเป็นเนื้อหาหลักของคอลัมน์ ส่วนการสอดแทรกอารมณ์ขันในเนื้อหานั้น ประภาสใช้นำเสนอเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะในเรื่องที่มีตัวละครสมมุติเป็นภาคต่อของตัวละครสุธี และแม่ภา แม้จะปรากฏน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับรูปแบบเฉพาะอื่นๆ แต่การสอดแทรกในเนื้อหาบ้างเป็นบางครั้งนั้นทำให้อ่านมองเห็นภาพลักษณะการเป็นคนอารมณ์ดีของประภาส ชลครานนท์ ได้

รูปแบบดังกล่าวมีส่วนสร้างให้เนื้อหาที่น่าสนใจ สร้างความเพลิดเพลิน และช่วยให้เนื้อเรื่องมีความชัดเจนยิ่งขึ้นแก่ผู้อ่าน รวมทั้งทำให้อ่านได้รับความรู้ แรงคิด และความคิดเห็นที่หลากหลายจากคอลัมน์

ผลการศึกษารูปแบบของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” พบว่า ประภาสนำเสนอรูปแบบของคอลัมน์อย่างหลากหลาย คือ รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป รูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน และรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลัก รูปแบบต่างๆ นี้มีส่วนทำให้เนื้อเรื่องที่นำเสนอมีความหลากหลายเช่นกัน อีกทั้งยังเป็นรูปแบบที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของผู้อ่านที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ และความสัมพันธ์ที่ผู้อ่านมีต่อผู้เขียน นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบแต่ละรูปแบบมีความเหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไป ส่วนรูปแบบเฉพาะมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้เนื้อหาในคอลัมน์มีสีสัน น่าสนใจ และน่าติดตามอ่านคอลัมน์เป็นประจำต่อไป

บทที่ 3

กลวิธีการเสนอแนวคิดในคอลัมน์ “คุยกับประภาส”

บทความเป็นความเรียงที่มีแนวโน้มว่าผู้เขียนจะเขียน “นอกแบบ” หรือ “เขียนอย่างอิสระ” ไม่สามารถบอกลงไปได้แน่ชัดว่าจะใช้วิธีใดนำเสนอเรื่อง ธรรมชาติของบทความนั้นจะมีข้อแตกต่างจากสารคดีตรงที่ “บทความมีความคิดเห็นเป็นแก่น มีความรู้เป็นส่วนประกอบ ส่วนสารคดีนั้นมีความรู้เป็นแก่น มีความคิดเห็นเป็นเครื่องปรุงแต่ง” (คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2537 : 17) การแสดงทัศนะหรือความคิดเห็น เพื่อให้ผู้อ่านได้รับแง่คิดและข้อวินิจฉัยของผู้เขียนจึงเป็นหัวใจหลักของการเขียนบทความ เช่นเดียวกับคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ที่จัดเป็นบทความไม่จำกัดรูปแบบและนำเสนอแนวคิดรวมทั้งทัศนะของผู้เขียนเป็นหลัก

ประภาส ชลศรานนท์ นำเสนอแนวคิดเพื่อตอบข้อสงสัยหลายประการแก่ผู้อ่าน โดยการใช้ข้อมูล ความรู้ มุมมองและประสบการณ์ต่างๆ เชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุผลและอย่างสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์คำถามของผู้อ่านเพื่อให้คำตอบในเชิงบวก รวมทั้งยอมรับและให้เกียรติความคิดเห็นของผู้อื่น จึงทำให้ผู้อ่านได้แนวทางและหลักการคิดที่ดีจากคอลัมน์ “คุยกับประภาส”

จากแนวคิดและกลวิธีในการถ่ายทอดที่น่าสนใจดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้วิเคราะห์การนำเสนอแนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ จากคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ใน 2 หัวข้อ คือ

1. แนวคิดของประภาสที่ปรากฏในคอลัมน์
2. กลวิธีการนำเสนอแนวคิด

1 แนวคิดของประภาสที่ปรากฏในคอลัมน์

กุหลาบ มัลลิกะมาส กล่าวว่า ความนึกคิดที่ผู้แต่งต้องการเสนอต่อผู้อ่านเรียกว่าแนวความคิดหรือปรัชญาของเรื่อง ผู้แต่งเชื่อและมีความคิดในเรื่องใดก็จะนำเอาความคิดนั้นมาแต่งเป็นเรื่องและสื่อความคิดมายังผู้อ่าน (กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2517 : 12)

การวิเคราะห์แนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ ที่ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” เป็นการศึกษานำเสนอข้อๆ กันเป็นประจำ จนกล่าวได้ว่าประภาสตั้งใจนำเสนอแนวคิดดังกล่าวแก่นักอ่าน จากการศึกษ พบว่ามี 9 กลุ่มแนวคิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1 การมองสถานการณ์เชิงบวก
- 1.2 การมองสถานการณ์และสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์
- 1.3 การมองแบบแยกส่วน

- 1.4 การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย
- 1.5 การพิจารณาอย่างสมดุล
- 1.6 การมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์
- 1.7 การเชื่อมั่นในความดีงาม
- 1.8 การให้ความสำคัญของการศึกษา
- 1.9 การมองแบบเชื่อมโยง

1.1 การมองสถานการณ์เชิงบวก

การมองสถานการณ์เชิงบวก คือ การมองเห็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างมีความหวัง อย่างคิดว่าเป็นโอกาสดี และสามารถมองเห็นสิ่งดีที่อยู่ในปัญหาหรือสถานการณ์นั้น แต่ไม่มองข้ามความเป็นจริงในด้านความจำกัด อุปสรรค และด้านลบหรือผลเสียที่อาจเกิดขึ้น โดยมีความหวังว่าจะเอาชนะปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ได้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545 : 3) ได้ให้ความหมายของความคิดแง่บวก (Positive Thinking) ไว้ว่า เป็นการพูดหรือแสดงความคิดแง่บวกอันเกี่ยวเนื่องมาจากลักษณะนิสัย โดยจะคิดตรงกันข้ามกับความคิดแง่ลบ (Negative Thinking) ซึ่งคิดในสิ่งที่ไม่ดีงาม คิดไม่ดีต่อผู้อื่น รวมทั้งอาจคิดไม่ดีต่อตนเองด้วย อันทำให้เกิดการบั่นทอนกำลังใจ

จากการศึกษาพบว่า ประภาสนำเสนอแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวกเพื่อเป็นคำตอบสนับสนุนให้ผู้อ่านคิดและปฏิบัติตัวในสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีความหวังและมีกำลังใจ คำตอบที่ให้แนวคิดดังกล่าวเป็นลักษณะเด่นและถูกนำมาเสนอมากที่สุดในคอลัมน์นี้ ดังจะพบได้จากเรื่อง

ผู้รักษาไม้บรรทัด	โชคไม่ดี	ลูกแก้ว	พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน
คำถามของจิตแพทย์	กำลังใจป่วย	น้ำครึ่งแก้ว	เอาให้ข้าหักเลย
เพศที่สาม	คนละเรื่องกัน	เสื้อคอลึก	คนเงียบๆ แรงขับ
พระเจ้ากับความรัก	เบื่อ	สุริโยไท	Space เรื่องส่วนตัว
เอกภพอันมีสิ้นสุด	น้ำครึ่งแก้ว	พลังของหนัง	เดินไปข้างหน้าตามหาความสุข
รับน้อง	วันแห่งความรัก	ผู้หญิงกับผู้ชาย 3	ผู้หญิงกับผู้ชาย 4
ล้มเหลวหรือล้มเลิก	เรื่องครูๆ	หนุ่มสาววันนี้	

ตัวอย่างที่ 1 ผู้รักษาไม้บรรทัด ผู้อ่านเขียนจดหมายระบายถึงความรู้สึกผิดหวังที่เห็นสังคมไทยไม่มีวินัย และมีการฉ้อโกงกัน ถึงกับกล่าวว่า “เขาถึงว่าเมืองไทยนั้นอะไรดีหมดยกเว้นคนไทย” ประภาสได้ตอบจดหมายฉบับนี้ด้วยการให้แนวคิดเชิงบวกว่า การบ่นของเขาแท้จริงมาจากความรักที่

เขามีต่อเมืองไทย เพื่อชี้ให้อ่านเปลี่ยนมุมมองความรู้สึกของตัวเองในด้านบวก และเสนอแนะให้อ่านตอบสนองต่อสังคมด้วยการคิดในเชิงบวก ดังที่ประภาสได้ยกสุภาษิตจีนเพื่อสื่อความหมายว่าท่ามกลางความเลวร้ายของสังคมที่เปรียบเหมือนความมืดนั้น ขอให้เรากระทำดีซึ่งเปรียบเสมือนตะเกียงที่ส่องสว่างอยู่ในสังคมที่มีมืดมนนั้น แทนการบ่นต่อว่าหรือสาปแช่งสังคมดังกล่าว

ส่วนจุดหมายของคุณโป่งที่เหนื่อยหน่ายกับความไม่มีระเบียบในบ้านเรา แล้วขอให้ผมเขียนตอบเพื่อตักเตือนให้อยู่เมืองไทยต่อหลังจากอ่านจดหมายจบ ผมก็นึกอยู่ตั้งนานว่าจะเขียนอะไรดี แต่พอกลับมาอ่านจดหมายของคุณอีกรอบผมก็พบว่าผมไม่จำเป็นต้องเขียนอะไรเลย คุณรู้ตัวไหมครับว่าอันที่จริงคุณยังรักเมืองไทยอยู่มาก ไม่อย่างนั้นคุณคงไม่บ่นมา

เมื่อคืนไปรื้อหนังสือเก่า เปิดไปเห็นสุภาษิตจีนบทหนึ่งถูกใจเหลือเกิน เป็นประโยคสั้นๆ เองครับ "จุดตะเกียงดีกว่าสาปแช่งความมืด"

(มะเฟื่องรอฟาน : 104 - 105)

ตัวอย่างที่ 2 โชคไม่ดี ประภาสแนะนำให้ผู้อ่านมองสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความโชคไม่ดีของตัวเองในเชิงบวก โดยเปรียบเทียบว่าชีวิตของคนเราเป็นเสมือนฤดูกาลที่หมุนเวียนเปลี่ยนไป และไม่สามารถบังคับความเป็นไปตามใจเราได้ ประภาสจึงแนะนำให้ผู้อ่านมองว่า ความโชคไม่ดีจะไม่เกิดขึ้นกับเราตลอดไป เพื่อผู้อ่านจะมีความหวังและรอคอยชีวิตในด้านดีที่กำลังเวียนจะมาถึงเช่นกัน แต่ขณะเดียวกันก็แนะนำให้ผู้อ่านเตรียมพร้อมกับการเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ การมองสถานการณ์ดังกล่าวในเชิงบวกช่วยให้ผู้อ่านยอมรับความจริงและเตรียมพร้อมจะเผชิญกับความทุกข์ยากอย่างมีความหวังและมีกำลังใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...หัวใจคนเรามีฤดูกาลครับ

...ผมเคยคิดเลยไปถึงว่า ชีวิตมนุษย์ก็มีฤดูกาล เราไม่สามารถบังคับให้เกิดฤดูกาลได้ตามใจเรา สำหรับคนที่ทุกข์ตรมอย่างแสนสาหัส ถ้าคิดได้อย่างนี้ว่า ชีวิตมนุษย์ไม่ได้มีด้านเดียว ไม่ได้มีฤดูเดียว บางทีเราอาจจะทำใจและเตรียมใจสู้กับฤดูกาลของชีวิตแต่ละฤดูได้ เพราะในธรรมชาติจริงๆ เราใช้ชีวิตในแต่ละฤดูก็ไม่เหมือนกัน

ส่วนเรื่องของคุณนุติ ไหนๆ คุณก็โชคไม่ดีในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มาทั้งปีแล้ว ก็ขออวยพรให้คุณโชคดีในปีใหม่นี้ เข้าแถวที่ไหนก็ขอให้แถวของคุณไม่มีอันต้องสะดุดล่าช้ากว่าแถวอื่น

...สวัสดีปีใหม่ครับ อย่าลืมเก็บอาหารหัวใจไว้กินในฤดูหนาวนะครับ

(คุยกับประภาส : 56 - 59)

ตัวอย่างที่ 3 เอกภพอันมีสิ้นสุด ประภาสได้เปลี่ยนข้อความที่ผู้อ่านส่งมา ด้วยข้อความใหม่ ที่แสดงความหมายในเชิงบวกแทน ดังต่อไปนี้

สวัสดี คุณประภาส

เรามีพ่อแม่	เราไม่มีพ่อแม่
เรามีพี่น้อง	เราไม่มีพี่น้อง
เรามีเพื่อน	เราไม่มีเพื่อน
เรามีคนที่เรารัก	เราไม่มีคนที่เรารัก
โลกมีเรา	โลกไม่มีเรา

แต่โลกยังหมุนต่อไป คุณเห็นด้วยไหมคะว่าในที่สุดเราไม่มีอะไร และจะไม่มีเราด้วย ใช่หรือไม่
สุนันท์ ...

จะคิดกับชีวิตอย่างที่คุณสุนันท์เขียนมา หรือจะคิดอีกแบบหนึ่งอย่างนี้ก็ได้ ผมจะลองเขียนให้อ่าน
ดูครับ

เรามีพ่อแม่	และจะเป็นพ่อแม่ของเราตลอดไป
เรามีพี่น้อง	และเราจะเป็นพี่น้องกันตลอดไป
เรามีคนที่เรารัก	ความรักของเราจะเป็นนิรันดร์
โลกมีเรา	และโลกจะจดจำเราไว้ชั่วกาลไม่ว่าโลกจะหมุนหรือหยุด

ผมอยากให้อ่านพินิจดูดีๆ ในแบบที่สองนี้ก็ได้แสดงความคิดในทางยึดติดแต่อย่างใดเหมือนกัน

(มะเฟื่องรอฟาน : 131)

จากข้อความข้างต้น ประภาสไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดดังกล่าวของผู้อ่าน แต่ได้แสดงความคิดอีก ด้านหนึ่งด้วยการเปลี่ยนข้อความของผู้อ่านเป็นข้อความที่สื่อความหมายในเชิงบวก โดยกล่าวว่าการ เขียนแบบที่สองนี้ก็ได้แสดงความหมายในทางยึดติดเหมือนกัน แต่เป็นการมองชีวิตด้วยวิธีคิดคนละ แบบกันดังที่ประภาสกล่าวว่า “จะคิดกับชีวิตอย่างที่คุณสุนันท์เขียนมา หรือจะคิดอีกแบบหนึ่งอย่างนี้ก็ได้..” ข้อความที่เขียนด้วยวิธีแบบใหม่ของประภาส ได้เปลี่ยนความหมายจากข้อความแรกที่สื่อถึง ปรัชญาการดำเนินชีวิตอย่างโดดเดี่ยว และไม่คิดหวังหรือยึดติดกับความผูกพันใดๆ กลายมาเป็นข้อความใหม่ที่สื่อให้เห็นคุณค่าของสัมพันธภาพในความรักของพ่อแม่ พี่น้องและคนอื่นๆ ในสังคม ประภาสกล่าวว่า การมีแนวคิดในเชิงบวกต่อสัมพันธภาพดังกล่าว ก็มีใช่เป็นการสอนให้เรายึดติดกับ สิ่งใดๆ เหมือนกัน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ประภาสต้องการสื่อว่า เราสามารถดำเนินชีวิตอย่างไม่ ยึดติดได้ โดยที่ยังมองเห็นคุณค่าในความสัมพันธ์ต่างๆ ของครอบครัว ของคนที่เรารัก และของสังคม ในโลกนี้

จากการศึกษาพบว่า ประภาสใช้แนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวกด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการปรับเปลี่ยนทัศนคติการมองของผู้อ่าน จากเดิมที่มองชีวิตและสถานการณ์ต่างๆ อย่างหมดหวัง หรือมองว่าปล่อยให้เป็นไปตามวิถีโลกหรือตามโชคชะตากรรม ให้เป็นการมองอย่างมีความหวัง อย่างเห็นคุณค่าและมีกำลังใจ นอกจากนี้ประภาสยังใช้แนวคิดเชิงบวกในการมองและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ สู่อ่านเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นคุณค่า และสิ่งดีๆ ดังที่เขาเห็นเช่นกัน ดังเช่นที่ประภาสถ่ายทอดการวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่องสุริโยไท การเขียนไว้อาลัยจรัส มโนเพชร การวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่องไหมโรง และการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เขาพบเห็นในชีวิตประจำวัน

1.2 การมองสถานการณ์และสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545 : 3) ได้ให้ความหมายของการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ว่าเป็นการคิดเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมลงตัวกับปัญหาที่ต้องการการแก้ไข (Appropriate)

จากการศึกษาพบว่าประภาสได้ใช้แนวคิดและการมองประเด็นต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับวิธีการฝึกคิดอย่างสร้างสรรค์ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545 :153,163) ได้อธิบายไว้ว่า เราสามารถเริ่มต้นคิดอย่างสร้างสรรค์ได้โดยเริ่มคิดจากบางสิ่งๆ ที่จุดชนวนให้เกิดความคิด แล้วเชื่อมโยงไปถึงสิ่งอื่นหรือเรื่องอื่น หรือเริ่มจากใช้วิธีการเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นมุมมองใหม่ๆ ประภาส ชลศรานนท์ แสดงแนวคิดสร้างสรรค์เป็นการให้คำแนะนำแบบเชื่อมโยงเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นมุมมองใหม่ๆ เกิดเป็นวิธีคิดหรือแนวทางที่นำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมลงตัวกับปัญหาที่ต้องการการแก้ไข ดังที่ปรากฏในเรื่องต่อไปนี้

ผู้หญิงเก่ง	สื่อ	หมอนวด	รายการญี่ปุ่น
สมการในดวงใจ 1	เกาะกวยเตี๋ย	งานแต่งงาน 2	แต่โลกมนุษย์
คิดเบ๊ยาวๆ	วิทย์และศิลป์	อย่างน้อยก็คิดดี	เทียนยักษ์
ศิลปินวาดไก่	ยกมือไหว้พระเจ้า	เครื่องมือของมนุษย์	
ของใหม่กับของเก่า	ความรักออกแบบได้	หนึ่งบวกหนึ่งไม่เป็นสอง	

ตัวอย่างที่ 1 ผู้หญิงเก่ง มีจดหมายเขียนมาถามประภาสเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า ผู้ชายมักบอกว่าไม่ชอบผู้หญิงเก่ง แต่ตัวเธอและเพื่อนๆ มีภาพลักษณ์เป็นผู้หญิงเก่ง ดังนั้นหากเธอคิดจะมีคนรัก ผู้หญิงเก่งอย่างเธอมีต้องแกลังโง่หรือ เธอจึงคิดว่าถ้าเป็นเช่นนั้นไม่ขอแต่งงานดีกว่าเพราะจะไม่ยอมแกลังโง่ทำตัวเป็นผู้หญิงโง่ ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเชื่อมโยงความหมายของคำต่างๆ เพื่อให้คำตอบแก่ผู้อ่าน โดยเสนอมุมมองคำว่า “เก่ง” เชื่อมโยงกับคำว่า

"อวดเก่ง" และอธิบายว่าแท้จริงแล้ว ผู้หญิงเก่งกับผู้หญิงอวดเก่งต่างกันอย่างไร แล้วเชื่อมโยงคำว่า "อวดเก่ง" กับคำตรงกันข้ามคือคำว่า "ไม่อวดเก่ง" ว่ามีลักษณะต่างกันอย่างไร แล้วนำคำว่า "ไม่อวดเก่ง" ไปเชื่อมโยงกับคำที่ให้ความหมายใกล้เคียงกัน คือคำว่า "อ่อนโยน ไม่อวดฉลาด" ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่แท้จริงของผู้หญิง และในตอนต้นเรื่องได้เชื่อมโยงคุณสมบัติของ "ผู้หญิงเก่ง" กับคุณลักษณะแม่ของเขาเองที่ไม่ได้จบการศึกษาอะไร แต่เป็นบุคคลที่มีความรัก มีความเก่งในการดำเนินชีวิต สามารถส่งเสียลูกทุกคนจนถึงที่สุดได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ผู้หญิงเก่งหรือผู้หญิงฉลาด" ของผมนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนสูงอะไรหรอกครับ เพราะไม่ว่าจะมีปริญญาเป็นถึงศาสตราจารย์ หรือมีแค่ประกาศนียบัตรประถมหก ผู้หญิงทุกคนก็เป็นผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงฉลาดได้ทั้งนั้น และถึงไม่ได้ใส่สูทออกคำสั่งในสำนักงานก็ไม่ได้หมายความว่า คุณจะเป็นผู้หญิงไม่เก่ง

ไม่ว่าจะยกมือในสภาหรือยกกระทะในครัว ทุกนางและนางสาวย่อมเป็นผู้หญิงเก่งผู้หญิงฉลาดได้เท่ากัน

"แม่" ผมคนหนึ่งละที่ผมนับเป็นผู้หญิงเก่ง

ท่านไม่ได้เรียนหนังสือชั้นไหนเลย ทั้งชีวิตเขียนชื่อตัวเองว่า "พร" เป็นตัวเดียว แต่งงานกับพ่อของผมแล้วให้กำเนิดบุตรชายสิบคนรวมไม่มีผู้หญิงเลย เป็นผู้หญิงตัวคนเดียวในบ้านที่ต้องทำอาหารเลี้ยงผู้ชายที่มีจำนวนเท่ากับนักฟุตบอลหนึ่งทีมทุกมือทุกวัน

ไม่ต้องพูดถึงความรักหรอกครับ ท่านมีให้ลูกทุกคนอย่างเสมอหน้าเสมอตามาตลอด ความรักของท่านยิ่งใหญ่และอ่อนโยนอย่างมากในสายตาของผม แม้ว่าผมจะไม่เคยได้ยินคำว่าจ๋าจ๊ะจากปากท่านเลย

ถามว่าท่านเป็นผู้หญิงที่ฉลาดไหม ไม่รู้สิครับ ก็ไม่เคยเห็นสิบแปดมงกุฎที่ไหนมาลอกหลวง ท่านสำเร็จเท่าที่จำความได้ และแม้ว่าท่านจะอ่านหนังสือไม่ออกสักตัว แต่ท่านก็ขอดเงินทุกเบี้ยทุกบาทที่มีอยู่ในไหในลิ้นชักส่งลูกเรียนจนถึงที่สุด ผมว่านี่แหละครับความฉลาดของคนเป็นแม่

กลับมาที่จดหมายของคุณ Thapawee ที่ว่าผู้หญิงเก่งๆ ไม่ชอบผู้ชายที่ไม่ฉลาด...

....กลับมาที่ประโยคสุดท้ายอันเป็นสาระของจดหมายของคุณ Thapawee ก็คือ "ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงเก่ง" นั่นเอง

ประโยคนี้ผมไม่เห็นด้วยครับ

ผมขอลองเสนอประโยคใหม่เป็นว่า "ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงอวดเก่ง"

เก่งกับอวดเก่งไม่เหมือนกันนะครับ

ผมว่ามนุษย์ทุกคนชอบคนเก่ง ชอบคนฉลาด เด็กน้อยที่ฉายแวดฉลาดหรือเก่งเกินวัยจะดูน่ารักน่าชังในสายตาผู้ใหญ่ ความฉลาดเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของมนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิง หลายครั้งผมมองเห็นผู้หญิงหลายคนสวยขึ้นเพราะคำพูดฉลาดๆ ของเธอ และแน่นอนมันไม่เกี่ยวกับการศึกษาของเธอเลย

แต่ขณะเดียวกันมนุษย์ทุกคนไม่ชอบคนอวดเก่ง ยิ่งในสังคมบ้านเราด้วยแล้ว ค่อนข้างเอียงไปทางเกลียดคนชั่วอวด ชี้อวดด้วยซ้ำ

ความฉลาดของคนที่ดีที่สุดของคนเราอยู่ตรงไหน

การที่รู้ว่าควรจะแสดงความสามารถออกมาตรงไหน น่าจะเป็นความฉลาดที่ฉลาดที่สุด

อย่างนี้ไม่เรียกว่า “แก่งัด” นะครับ เราไม่จำเป็นต้องพูดทุกเรื่องที่เรารู้ หรือต้องแสดงออกทุกอย่างที่เราารู้สึกนี้ครับ

นักปราชญ์บางคนเรียกอาการตรงนี้ว่า ศิลปะของความเป็นผู้ใหญ่ ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงอวดเก่ง แล้วชอบผู้หญิงแบบไหน

ความอ่อนโยนน่าจะเป็นคุณสมบัติข้อแรกของธาตุที่มีชื่อว่า “ผู้หญิง” นะครับ และคำว่า “อ่อนโยน” นี้แหละครับ ใกล้เคียงกับคำว่า “ไม่อวดเก่ง ไม่อวดฉลาด” มากที่สุดในความคิดของผม...

(กบเหลาดินสอ : 25)

การเชื่อมโยงความหมายของคำต่างๆ ดังตัวอย่างข้างต้น เพื่อแก้ไขทัศนคติของผู้อ่านและชี้ให้ผู้อ่านมองเห็นปัญหาที่แท้จริงว่าอยู่ตรงที่ “ความอวดเก่ง” และชี้ให้เห็นคำตอบที่เหมาะสมคือความอ่อนโยนและการไม่อวดฉลาด รวมทั้งการเชื่อมโยงโดยใช้ตัวอย่างต่างๆ เพื่อแสดงคุณสมบัติที่แท้จริงของผู้หญิงเก่งนั้น เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อคลี่คลายปมปัญหาในจิตใจในส่วนลึกของผู้ถาม จนผู้อ่านทุกคนสามารถเห็นปัญหาที่แท้จริงของการเป็นผู้หญิงอวดเก่ง ตามที่ประภาสอธิบายด้วยการเชื่อมโยงคำและตัวอย่างมาตั้งแต่ต้นเรื่องจนถึงจบเรื่อง เพื่อแสดงคำตอบของปัญหาดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 2 หมอนวด ในเรื่องหมอนวด ประภาสนำเสนอแนวคิดก้าวหน้าของเขาในการยกระดับธุรกิจการนวดแผนไทย โดยเชื่อมโยงจากบรรยากาศที่เขาเคยเห็นการให้บริการอาบน้ำแร่ที่ทำรายได้สูงให้แก่ประเทศญี่ปุ่น มาปรับประยุกต์เป็นข้อเสนอแนะให้คนไทยทำธุรกิจนวดแผนโบราณให้เป็นที่ประทับใจและสร้างจุดขายสู่ตลาดสากลในระดับราคาค่าบริการที่สูงขึ้น โดยการยกระดับการตกแต่งสถานที่ การปรับเปลี่ยนการแต่งกายทั้งของผู้ให้บริการและผู้รับบริการเป็นชุดไทยที่สวยงามเพื่อเป็นที่ดึงดูดและนำใช้บริการ และยังแนะนำให้ช่วยโอกาสนำเสนอไพรไทยต่างๆ มาใช้ร่วมกับการนวดแผนโบราณเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของประเทศ ในขณะที่กระแสของโลกกำลังต่อต้านการใช้สารเคมี ประภาสเสนอแนะแนวคิดดังกล่าวในช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ.2543 ต่อมาแนวคิดก้าวหน้างกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดทำธุรกิจสปา (SPA) ที่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายหลังจากปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ความคิดก้าวหน้างกล่าวแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของประภาสที่เริ่มต้นคิดอย่างเชื่อมโยง และนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์เป็นวิธีการที่เหมาะสมลงตัวกับปัญหาสภาพเศรษฐกิจที่ต้องการการแก้ไข และเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมรวมทั้งทรัพยากรที่มีในประเทศไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ผมกำลังจะพูดว่า เราต้องพัฒนาของดีของเราให้มีความดีกว่านี้ครับ นวดแผนโบราณที่โด่งดังของเรา จะนวดกันแค่สามร้อยสี่ร้อยบาทมันถูกไปครับ เพิ่มเติมบรรยากาศเข้าไปสิครับ สถานที่ การแต่งตัวของ หมอนวดและแขก ชั้นนวดต่างๆ กลิ่นสมุนไพร แล้วทำให้เป็นจุดขายเลยครับ ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ เมืองไทยเป็นดินแดนแห่งสมุนไพรและการนวดเพื่อสุขภาพ

อย่าให้มันง่าย ๆ ถูกๆ เหมือนเพียงแค่เอารำไทยไปรำน้าใต้กินข้าวของฝรั่งเลยครับ

สมุนไพรของไทยเรานี้ก็ตัวสำคัญนะครับ ยิ่งกระแสต่อต้านสารเคมีกำลังคึกคักอยู่ และผู้คนทั้งโลกก็ กำลังหันมาหาธรรมชาติ หันมาหาสมุนไพร เรายังต้องพัฒนาของดีของเราให้คนอื่นเขาตามเราไม่ทัน นี่ผม ได้ข่าวว่าญี่ปุ่นกับฝรั่งเศสส่งคนมาศึกษาเรื่องสมุนไพรในเมืองไทย เพื่อจะนำไปผลิตที่ประเทศตัวเองอีก แล้ว

อีกไม่นานก็คงส่งมาขายบ้านเรา ไม่ว่าจะเป็น “โลชั่นกะทกรก” หรือ “ครีมมะขี้” ...

(กบเหลาดินสอ : 176 - 177)

ตัวอย่างที่ 3 สื่อ ประภาสนำเสนอแนวคิด (Idea) การสร้างหีบห่อเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าไทยผ่านเรื่อง “สื่อ” โดยเริ่มจากการมองเห็นปัญหาของสื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพบนป้ายโฆษณาข้างทาง ด่วน และนึกเชื่อมโยงไปถึงสื่อต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพดึงดูดใจผู้บริโภคดังที่เขาเคยเห็นจากบริการ ร้านค้าต่างๆ ทั้งในต่างประเทศ บนเครื่องบินโดยสาร และร้านอาหารญี่ปุ่นในประเทศไทย การมองเห็น ดังกล่าวจุดประกายให้เขาเสนอแนวคิดการสร้างสื่อในรูปแบบหีบห่อแก่คนไทยว่า รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการสร้างหีบห่อ (Packet) ที่มีความสวยงามและใช้งานได้จริงเพื่อยกระดับสินค้าไทยให้มีใน ราคาสูงขึ้น มีภาพลักษณ์ดึงดูดใจผู้บริโภคโดยเฉพาะผู้บริโภคที่เป็นชาวต่างชาติ ประภาสนำเสนอแนวคิด การทำหีบห่อในช่วงกลางปี พ.ศ.2544 แนวคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวได้กลายเป็นความคิดที่สอดคล้อง เกิดขึ้นจริงและแพร่หลายนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา การทำหีบห่อบรรจุผลิตภัณฑ์สินค้าไทยถูก นำมาใช้เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของคนไทยในภูมิภาคต่างๆ ให้สามารถขายและส่งออกได้ใน ราคาและปริมาณที่สูงขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยให้มีการประกวดการผลิตหีบห่อ (Packet) ที่สร้างสรรค์เพื่อนำไปบรรจุสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP หรือ One Tambol One Product) รวมทั้งมีการเปิดหลักสูตรให้เรียนจัดทำหีบห่อมากขึ้น แนวคิดเชิงสร้างสรรค์ของประภาส ได้ปรากฏในตอนหนึ่งของเรื่องสื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...เมืองไทยเรามีของดีเยอะครับ เราขาดการโฆษณาและขาดสื่อที่ดี หรือพูดอีกทีก็คือ เราขาดหีบห่อ ที่จะห่อของของเราให้มีความเก๋ขึ้นนั่นเอง

เรามีนักศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์จบมาปีหนึ่งเป็นพันๆ คน เห็นที่รัฐบาลจะต้องใช้พวกเขาให้เป็น ประโยชน์บ้าง ห่อของดีของไทยให้คนทั้งโลกเห็นเสียที่.....

(มะเฟืองรอฟาน : 145)

ตัวอย่างที่ 4 ยกมือไหว้พระเจ้า ผู้ถามเป็นนักพัฒนาซอฟต์แวร์ (Software) ที่มีจุดยืนในการสร้างซอฟต์แวร์โดยเห็นแก่ผู้ใช้เป็นสำคัญ ผู้ถามเล่าว่าได้รับโครงการพัฒนาซอฟต์แวร์โครงการหนึ่งซึ่งเป็นโครงการใหญ่ที่มีผู้ร่วมงานหลายคน เมื่อพวกเขาเริ่มดำเนินงานพัฒนาไปได้ระยะหนึ่ง ผู้ถามก็พบว่า หากเขาเพิ่มคุณสมบัติบางอย่างลงไปในซอฟต์แวร์นี้จะทำให้ผู้ใช้หรือลูกค้าได้รับประโยชน์และสามารถใช้ซอฟต์แวร์ดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ผู้ถามจึงปรึกษากับผู้ร่วมงานเพื่อจะพัฒนาซอฟต์แวร์ดังกล่าว แต่ไม่มีผู้ร่วมงานคนใดเห็นด้วยเพราะเห็นว่าเป็นเทคนิคที่ยาก ต้องเสียเวลาทดสอบเพิ่มขึ้น และไม่เห็นว่าจะมีความจำเป็นใดๆ เพราะการเพิ่มคุณสมบัติดังกล่าวไม่ได้อยู่ในรายการตามใบสั่งของของลูกค้า แต่ผู้ถามก็ดิ้นรนทำงานนั้นจนเสร็จท่ามกลางเสียงคัดค้านของผู้ร่วมงานคนอื่นๆ และเมื่อเขาส่งมอบซอฟต์แวร์นั้นให้กับลูกค้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ลูกค้ารู้สึกประทับใจในซอฟต์แวร์นั้นมากและไม่ได้ปรับบริษัทที่ส่งมอบงานช้ากว่าเวลาที่กำหนดไว้ แต่ผลที่เกิดขึ้นคือผู้ร่วมงานถือว่าผู้ถามไม่ให้เกิดความเสี่ยงส่วนใหญ่ที่คัดค้านและเริ่มมีปัญหาต่อการร่วมงานกัน เขาจึงถามประภาสว่าเขาควรจะคิดและจะทำอย่างไรต่อไป ประภาสได้ให้คำตอบแก่ผู้อ่านด้วยการชี้ให้เห็นทัศนคติเรื่องงานที่แตกต่างกันระหว่างผู้ถามกับผู้ร่วมงาน และชี้ว่าปัญหาของผู้ถามน่าจะเกิดจากการสื่อสารน้อยเกินไป และแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหานี้ในภาคปฏิบัติแก่ผู้ถาม ก่อนหน้าที่ประภาสจะให้คำแนะนำดังกล่าว ประภาสได้ยกประโยคภาษาอังกฤษประโยคหนึ่งที่สื่อถึงการนมัสการพระเจ้าของฮินดู มาอธิบายความหมายที่สอดคล้องกับการทำงานอย่างเต็มที่ และเปรียบเทียบว่าการทำงานอย่างเต็มที่ของผู้ถามนั้นเป็นเสมือนการได้นมัสการพระเจ้าของเขาอย่างสุดกำลังแล้ว การดำเนินเรื่องดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นแนวคิดสร้างสรรค์ของประภาสที่นำข้อความภาษาอังกฤษนั้นมาใช้เชื่อมโยงอธิบายความหมายในภาคปฏิบัติได้อย่างดี และการให้คำแนะนำผู้ถามให้มองเห็นปัญหาและเข้าใจวิธีการแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสมและอย่างละเอียดรอบคอบนั้น ก็แสดงให้เห็นแนวคิดการมองสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์ของประภาส ดังตัวอย่างบางตอนที่ประภาสได้เขียนตอบผู้ถาม ที่ใช้ชื่อว่า นิรนาม ดังนี้

ประเทศอินเดียที่ผมไปเยือนมา... มีป้ายขนาดใหญ่.. ผมจำได้ติดตาเลยครับเพราะตอนที่เห็นตอนแรกก็รู้สึกชอบในทันที ...ประชาชนส่วนใหญ่เป็นฮินดูนะครับ ที่นั่นเป็นดินแดนที่ผู้คนเขากวบไหว้พระเจ้ากัน ป้ายนั้นเขียนเกี่ยวกับพระเจ้าไว้ดังนี้

DUTY IS GOD , WORK IS WORSHIP

ความหมายดีจริงๆ ไม่ต้องไปมองหาพระเจ้าที่ไหนไกลเลย หน้าทีการงานของเรานั้นแหละคือพระเจ้า และการบูชาพระองค์ไม่จำเป็นต้องมีพิธีต้องอะไร เพียงแต่มุ่งมั่นทำงานของตัวเองแค่นั้น

...กลับมาที่เรื่องของคุณนิรนามครับ ปัญหาของคุณ... เป็นปัญหาของทัศนคติที่คุณนิรนามมีไม่ตรงกับเพื่อนร่วมงาน เพราะจะไปว่ากล่าวเพื่อนร่วมงานของคุณนิรนามว่าไม่ได้บูชาพระเจ้าของตัวเองก็ไม่ถูกนัก เพราะเขาก็ยกมือไหว้อยู่เหินๆ (แม้จะเป็นกระดกมือแผลๆ ไปสักหน่อย)

ความแตกต่างมันอยู่ตรงนี้ ทัศนคติเรื่องงานของคุณนิรนาม คือ "ทำให้ดีที่สุดในหน้าที่ของตัวเอง" แต่ของเพื่อนร่วมงานคือ "ทำให้ถูกต้องที่สุดในหน้าที่ของตัวเอง"

...กรณีนี้อย่างไรเสียผมก็เชียร์คุณนิรนาม เพราะสิ่งที่คุณนิรนามทำน่าจะเป็น worship อันสูงส่งต่อ God องค์กรนี้แล้ว ...

...ปัญหาของคุณนิรนามน่าจะอยู่ตรงที่ คุณมัวแต่ทำงานอย่างเดียว การก้มหน้าทุ่มเหงทำงานโดยผกหัวขึ้นมาสื่อสารน้อยเกินไปก็ทำให้เกิดความขัดแย้งได้นะครับ

ถามว่าถ้าเป็นผมผมจะทำอย่างไร หาทางสื่อสารครับ ผมคงบอกลูกค้ายกก่อนว่า สิ่งที่เราจะทำนั้นอาจจะไม่เหมือนกับที่ลูกค้าออกไปสั่งมาเสียทีเดียว นั่นคือลูกค้าจะใช้งานได้ง่ายขึ้น ซึ่งแน่นอนอาจจะต้องใช้เวลามากขึ้น ถ้าลูกค้าเห็นดีด้วยและไม่สนใจเรื่องมิติสัญญาจนทำให้ฟ้องร้องปรับกันได้ อาจจะทำสัญญาใหม่หรือแนบหน้าเพิ่ม จากนั้นผมก็บอกเพื่อนร่วมงานว่า ผมเลือกที่จะทำให้ดีที่สุด แม้ว่ามันจะยากและเสียเวลาไปสักหน่อย ซึ่งสิ่งนี้น่าจะสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และนั่นย่อมคือชื่อเสียงของทีมที่จะตามมา

ที่สำคัญผมจะขอความร่วมมือจากพวกเขาให้เห็นด้วยกับทัศนคติในเรื่องงานของผม

สุดท้ายถ้าผมทำอย่างที่ว่าข้างต้นหมดแล้ว เพื่อนร่วมงานของผมยังยืนยันที่จะทำงานเพียงแต่ให้ครบถ้วนตามใบสั่งอยู่เรื่อย ๆ ผมก็คงต้องค่อยๆ หาโอกาสทำงานกับคนที่ทัศนคติใกล้เคียงกัน...

(มะเฟื่องรอฟาน : 167 – 172)

แนวคิดของประกาศในเรื่องการมองสถานการณ์และสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์นั้น มิได้ปรากฏชัดเพียงในเรื่องที่ประกาศนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับสังคม ดังเรื่องสื่อ หมอนวด และเกาะก๊วยเตี๋ย เท่านั้น แต่ประกาศยังใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แก่ผู้อ่านอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสาเหตุและวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ดังเช่น เรื่องผู้หญิงเก่ง ยกมือไหว้พระเจ้า อย่างน้อยก็คิดดี และศิลปินवादไก่ หลังจากการชี้ถึงสาเหตุหลักๆ ของปัญหาแต่ละเรื่องแล้ว ประกาศจะให้คำแนะนำแก่ผู้อ่านอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว บางเรื่องประกาศแนะนำวิธีปฏิบัติอย่างชัดเจน เช่น เรื่องยกมือไหว้พระเจ้า และเรื่องอย่างน้อยก็คิดดี บางเรื่องเป็นการสื่ออ้อมๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นทัศนคติที่ไม่ถูกต้องของตนเองและเสนอแนะให้ผู้อ่านมีทัศนคติใหม่ในการแก้ไขปัญหที่ผู้อ่านถามมา เช่น เรื่องผู้หญิงเก่ง และเรื่องศิลปินवादไก่ หรือบางครั้งประกาศก็ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่สนับสนุนวิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ เช่น เรื่องงานแต่งงาน 2 และเรื่องเครื่องมือของมนุษย์

1.3 การมองแบบแยกส่วน

การมองแบบแยกส่วน หมายถึงการวิเคราะห์แก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาและสถานการณ์ โดยไม่ใช้การคิดแบบเหมารวมหรือด่วนสรุปอย่างขาดการพินิจพิจารณาจนอาจเกิดเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาด

จากการศึกษาพบว่า ประภาสจะแนะนำให้ผู้อ่านใช้วิธีคิดแบบแยกส่วนในการพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อผู้อ่านจะเกิดมุมมองใหม่อย่างเป็นเหตุเป็นผลและได้รับประโยชน์จากการมองอย่างถูกต้อง และไม่ต้องรับผลเสียหยาที่ที่เกิดจากการคิดแบบเหมารวม ดังที่ปรากฏในเรื่องคนละเรื่องกัน เรื่องของภาษา 3 เรื่องแผนที่ของพระเจ้า และเรื่องเพื่อนกับแฟน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 คนละเรื่องกัน ประภาสให้คำแนะนำแก่ผู้อ่านคนหนึ่งที่เคยมีปัญหาในชีวิตจนเกิดเป็นความท้อแท้และไม่ต้องการปฏิบัติตนเป็นคนดีอีกต่อไป โดยให้ผู้อ่านได้พิจารณาว่า การที่ชีวิตตกต่ำลงกับการเป็นคนดีของสังคมเป็นคนละเรื่องกัน ควรแยกความโกรธที่เกิดจากการกระทำอย่างไม่ยุติธรรมและความน้อยใจในโชคชะตาออกไปจากความคิดดีๆ ที่จะยังทำดีเพื่อส่วนรวมต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...การถูกตำรวจจับบ่อยๆ หรือถูกคนเห็นแก่ตัวบนท้องถนนเอาเปรียบบ่อยๆ มันเป็นคนละเรื่องกันกับการที่คุณจะทำดีเพื่อส่วนรวม

หรือถ้าคุณเมฆหมอกจะพูดอีกทีว่า “การที่ชีวิตตกต่ำลงกับการเป็นคนดีของสังคมเป็นคนละเรื่องกัน” ผมก็ยังยินดี...

เราคงต้องแยกความโกรธและความน้อยใจในโชคชะตาออกไปจากความคิดดีๆ ในตัวตนจริงๆ ของเรา นำเสียดายออกจากรับรู้ต่อสิ่งที่มีความคิดดีๆ อย่างนี้ อย่าให้มันหลุดหายไปกับความหดหู่เล็กๆ น้อยๆ เลยครับ

... ชีวิตคนเราก็อย่างนี้แหละครับคุณเมฆหมอก บางวันสังคมก็ตบมือให้เรา บางวันสังคมก็ตีกันเรา แต่ไม่ว่าเราจะเจ็บกันเท่าไรก็ตาม ความคิดที่จะทำอะไรดีๆ เพื่อสังคมไม่ควรจะเหวี่ยงไปจากใจเรา เพราะมันคนละเรื่องกัน

(กบเหลาดินสอ : 128 - 130)

ในเรื่องคนละเรื่องกัน ประภาสยังได้สรุปแนวคิดแบบแยกส่วนที่เขาเคยนำเสนอในคอลัมน์ครั้งก่อนๆ ดังนี้

..ผมพบว่าคนเรามักเอาเรื่องสองเรื่องที่ไม่เกี่ยวกัน มักเอาเหตุผลสองเหตุผลที่ไม่เกี่ยวกันมาตัดสินอะไรบางอย่าง และผลการตัดสินมักออกมาไม่ได้ความเสมอ

“...ความเคารพกับการวิเคราะห์วิจารณ์เป็นคนละเรื่องกัน”...

“เชื่อไม่เชื่อเป็นเรื่องหนึ่ง การศึกษาค้นคว้าเป็นอีกเรื่องหนึ่ง” ...เมื่อเราคุยกันเรื่องหมอดูและผี
 “ความผิดคือเรื่องหนึ่ง การให้อภัยคือเรื่องหนึ่ง” เราคุยกันในเรื่องของครูคนหนึ่งที่ยึดความฝัน
 ของเด็ก การให้อภัยเป็นสิ่งควรทำในหมู่คนที่เจริญแล้ว แต่ความผิดไม่จำเป็นต้องหายไป มันควรยังอยู่
 เพื่อเตือนใจ

“จะเลือกเพื่อนหรือแฟน” ...ทำไมต้องเลือก มันคนละเรื่องกัน เราชอบเอามารวมกัน

(กบเหลาดินสอ : 128)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องของภาษา 3 ประภาสแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าความเคารพกับการวิเคราะห์
 วิจารณ์เป็นคนละเรื่องกัน เราสามารถวิจารณ์ผลงานผู้หนึ่งที่เรายังคงแสดงความเคารพผู้นั้นได้ เพราะ
 การวิจารณ์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์นั้นเป็นการให้สิ่งที่ดีแก่ผู้นั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

และผมชอบความอ่อนน้อมถ่อมตนแบบนี้ของคนไทยอย่างมาก ..แต่ถึงอย่างไรผมก็ยังเห็นว่ามนุษย์
 ทุกคนควรมีสติและอำนาจเท่าเทียมกันเหมือนเดิม

ความเท่าเทียมกันกับการให้ความเคารพ การให้เกียรติมันคนละเรื่องกันนะครับ

...การวิเคราะห์กับการให้ความเคารพนับถือก็เป็นคนละเรื่องกัน

(กบเหลาดินสอ : 116 – 120)

ตัวอย่างที่ 3 เรื่องครูๆ ประภาสแสดงแนวคิดที่ว่า ความผิดของครูคือเรื่องหนึ่ง ส่วนการให้อภัย
 ที่เด็กควรให้อภัยครูก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เด็กควรกระทำ และพยายามทำความเข้าใจในความจำกัดของ
 ครู ในขณะที่ผู้ปกครองก็ควรคุยเปิดใจกับครูเพื่อปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนการสอนเด็ก ดังนี้

ต้องใช้โอกาสนี้สอนเด็กให้แยกให้ออกระหว่างความผิดกับการให้อภัยสิครับ สอนไปเลยครับว่า
 ผู้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องถูกเสมอไป การสอนหนังสือโดยมีโทษขนาดนั้นเป็นเรื่องไม่ดีแน่นอน เห็นชัดๆ ว่าคุณ
 ครูคิดปะคนนั้นผิดเต็มประตู และเมื่อครูผิดแล้ว เราลองมามองมุมอื่นดูบ้างไหมว่า เหตุที่ครูแสดงอาการ
 เช่นนั้น

ในวันนั้น อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง

ครูอาจเข้าใจคำพูดอธิบายของเราผิด

ครูอาจเหนื่อย เพราะสอนนักเรียนมากเกินไป

ครูอาจจะมีปัญหาทางบ้าน จนพาความหงุดหงิดมาด้วย

สอนเด็กให้อภัยครู ความผิดไม่ได้หายไปนะครับ ผิดแต่ให้อภัย แล้วถ้าคุณจะไปคุยกับคุณครูดู
 ใหม่ ปรับความคิดกันดูใหม่ก็ยิ่งดีกับตัวเด็ก

(กบเหลาดินสอ : 116 – 120)

การคิดแบบแยกส่วนนี้ เป็นวิธีการที่ประภาสแสดงวิธีคิดแบบแยกแยะให้อ่านเห็นว่า แม้เรื่อง 2 เรื่อง อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ก็สามารถนำมาคิดไตร่ตรองหาทางแก้ไขอย่างแยกส่วนได้ ช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้การแยกแยะปัญหาและจัดวางระบบความคิดไม่ให้สับสน ทั้งยังช่วยให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ อย่างแยกส่วนได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่างจากการคิดแบบเหมารวมซึ่งส่งผลเสียมากกว่าผลดี ดังที่ประภาสกล่าวว่า คนเรามักเอาเรื่องสองเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกัน และมักเอาเหตุผลสองเหตุผลที่ไม่เกี่ยวข้องกันมาตัดสินอย่างด่วนสรุป

1.4 การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย

การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมายเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อวิธีการและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานมากกว่าการมุ่งแต่จะประสบความสำเร็จจากผลปลายทาง ซึ่งสวนทางกับแนวคิดของคนจำนวนมากที่ให้ความสำคัญต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเท่านั้น โดยลืมนึกถึงคุณค่าการเรียนรู้และสัมพันธภาพกับผู้อื่นที่เกิดขึ้นระหว่างทาง

จากการศึกษาพบว่า ประภาสนำเสนอแนวคิดในลักษณะนี้เพื่อให้อ่านหันกลับมาเอาใจใส่คนรอบข้างและสังเกตเรียนรู้จากสิ่งรอบข้างที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า เป้าหมายของการทำกิจกรรม คือ จุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ร่วมทำกิจกรรมได้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด มิใช่เพียงแต่มีจุดหมายให้ผลงานออกมาดูดีที่สุดในตอนจบเท่านั้น แต่เป็นคุณค่าของการเรียนรู้และผลอันเกิดจากการทำงานร่วมกัน ดังที่ปรากฏในเรื่องงานแต่งงาน 2 ละคราปิดอึ้งยี่ เทียวละไม่รับน้อง งานแต่งงาน 2 และเรื่องโชคไม่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 เทียวละไม่ ประภาสแสดงแนวคิดการให้ความสำคัญสิ่งที่ได้เรียนรู้และบุคคลที่ได้พบเจอระหว่างทางว่า มีคุณค่าไม่น้อยไปกว่าการไปถึงจุดหมายปลายทาง โดยยกคำว่า “มรรค” ซึ่งแปลว่าวิธีไปสู่ผลสำเร็จ ซึ่งประภาสกล่าวว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า “ผล” ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์ปลายทาง และนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับชีวิตครอบครัวโดยเปรียบเทียบว่า ชีวิตครอบครัวเป็นเหมือนการเดินทางร่วมไปกับคนที่เรารัก ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าเป้าหมายส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อเราพูดถึงการเดินทาง สิ่งแรกที่คุณนึกถึงคืออะไร “จุดหมาย” ใช่ไหมครับ

“การเดินทางอย่างแท้จริง” ในความหมายของผม “จุดหมาย” ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด จุดหมายไม่ใช่หัวข้อแรกที่จะอยู่ในสมุดบันทึก แก่นแท้ของการเดินทางอย่างนี้อยู่ที่ “ระหว่างทาง” มากกว่า

เรียกว่า มรรค สำคัญไม่น้อยกว่า ผล ว่าอย่างนั้นเถอะ

...การเดินทางครั้งนี้ผมใช้เวลาอยู่ที่ “จุดหมาย” เพียงแค่แป๊บเดียว ถ้าเทียบกับเวลาของการเดินทาง ผมใช้เวลา “ระหว่างทาง” มากมาย และผมก็ได้อะไรมากมายจากตรงนั้นด้วย

...ชีวิตครอบครัวก็คือการเดินทางร่วมกันกับคนที่เรารัก จุดหมายของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป แม้ว่าผมจะตั้งเป้าหมายอะไรไว้อยู่บ้าง แต่ผมก็จะไม่ลืมที่จะให้ "มรรค" เป็นสิ่งสำคัญสูงสุด บางทีผมก็คิดว่าตัว "มรรค"

...นั่นแหละคือ "ผล" นั่นเอง

(กบเหลาดินสอ : 28)

ตัวอย่างที่ 2 มองตรงไปข้างหน้า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ในมติชนอาทิตย์สุขสรรค์ ฉบับวันอาทิตย์ที่ 11 เมษายน 2547 เป็นการตอบจดหมายของผู้อ่าน 2 ฉบับ ที่เล่าถึงปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือ คนรักหรือคนที่ใกล้ชิดเอาแต่มุ่งมั่นเพื่อจะไปถึงเป้าหมายเพียงอย่างเดียว โดยละทิ้งคนรอบข้าง คนในครอบครัว และโอกาสดีๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเขา ส่วนสิ่งที่เขามุ่งมั่นทำอยู่ก็ดูเหมือนจะไม่ได้มีความก้าวหน้าไปเท่าใดนัก ประภาสตอบคำถามนี้โดยการอุปมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวของบ่าวคนหนึ่งที่เคยพยายามฝ่าฟันให้ท่านขุนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่แม้เขาจะพยายามมากขึ้นเพียงใด ผลที่ได้ในแต่ละวันกลับเป็นจำนวนฟันที่ลดลงเรื่อยๆ จนเขารู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจว่าทำไมแรงและผลงานของเขาจึงได้ถดถอยลง ประภาสได้เฉลยสาเหตุของความมุ่งมั่นแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ โดยให้ท่านขุนถามบ่าวด้วยประโยคสั้นๆ ว่า "เจ้าลับขวานครั้งสุดท้ายเมื่อไร" เพื่อสื่อว่าความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายอย่างเดียว โดยละเลยการเรียนรู้จากสิ่งรอบข้าง และละเลยการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ไม่ได้นำมาซึ่งความสำเร็จและไม่ใช่ว่าความสมดุลที่แท้จริงของชีวิต เหมือนกับบ่าวในเรื่องที่มุ่งแต่จะได้ผลลัพธ์จนละเลยที่จะเอาใจใส่และสังเกตเห็นความท้อของขวาน จึงไม่ได้กลับมาลับขวานให้มีความคมมากยิ่งขึ้น เป็นการสื่อว่า การเอาใจใส่ การสังเกต และการเรียนรู้ วิธีการที่เรา กำลังทำและสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ก็เป็นการทำให้การเดินทางไปสู่เป้าหมายมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย ประภาสเล่าเรื่องดังกล่าวเพื่อสนับสนุนแนวคิดการมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย ดังที่เขียนไว้ต้นเรื่องดังนี้

สองปีก่อนผมแต่งเพลงให้มะเหมี่ยวสำเร็จรูปมาแล้ว เพื่อฉลองครบรอบสามสิบปี ชื่อเพลงว่า แง่งาม

เดินขึ้นภูเขาใช้มองแค่จุดหมาย

เมฆหมอกดอกไม้มันก็ใกล้กัน

สิ่งที่สวยงามเกิดขึ้นทุกวัน

สำคัญที่เราได้หันไปมองดู

เมื่อยนะครับ เดินไปไหนสักแห่งแล้วมองแต่จุดหมายอย่างเดียวโดยไม่เหลียวชมชื่นสรรพชีวิตข้างๆ ทางเสียบ้าง

...คนเป็นผัวเมียกันจะทำการสิ่งใด การได้ปรึกษาหารือได้ปรับทุกข์กันมันก็เหมือนเติมไฟเติมเชื้อ ตั้งคำถามหาคำตอบกันไปมา มันก็เหมือนทบทวนบทเรียนไปในตัว แม้แต่แค่ได้นั่งพักมองอะไรเรื่อยเปื่อยระหว่างถ่ายทำละคร ผมก็เคยนึกอะไรดีๆ ออกในช่วงนั้น แล้วเอามาใช้ในการเขียนแก้ไขงานได้

ดอกหญ้าข้างทางนี้พาอัศวินไปรบชนะมาไม่รู้ทำอะไรแล้ว

(คุยกันประภาส : 17)

ตัวอย่างที่ 3 โชคไม่ดี ประภาสยกตัวอย่างการให้ความสำคัญของการเรียนรู้บทเรียนระหว่างทางก่อนถึงเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนแนวคิดการมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย จากชีวิตจริงของ ศุ บุญเลี้ยง นักร้องที่ประชาชนทั่วไปรู้จักดี ดังนี้ว่า

บางทีเราก็มองเป้าหมายของชีวิตเป็นรูปธรรมมาก จนละเลยความสุขและความฝันที่อยู่ระหว่างทาง เท่าที่ผมเจอผู้คนมา จ๊วยเป็นภาพที่ชัดที่สุด

สมมติถ้าจะเดินทางไปโคราช จ๊วยจะใช้เวลาเดินทางมากกว่าคนอื่น ดอกไม้และป้ายชื่อร้านแปลกๆ อาจดึงดูดให้เขาแวะหา ผู้คนในระหว่างทางอาจทำให้เขาล่าช้า ตอนที่ทำเฉลี่ยด้วย จ๊วยเป็นคนเดียวที่ไม่ยอมมองข้ามลักษณะของตัวคอนเสิร์ต โปสเตอร์ คำพูดโฆษณา หรือแม้แต่เสื้อผ้าของคนเดินตัวด้วยซ้ำ

เป้าหมายในชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ มันทำให้เรามูมานะบางวัน น้ำใสๆ แก้วหนึ่งที่เราดื่มก็เหมือนกันเรา ยอมรับว่ามันสำคัญต่อร่างกาย แต่เสียงรอกที่อยู่เหนือบ่อน้ำเวลาถูกชักตักน้ำขึ้นมาก่อนจะเป็นน้ำแก้วนั่น ก็เสนาะหูไม่ใช่หรือ

ผมรัก ศุ บุญเลี้ยงตรงนี้

(คุยกันประภาส : 56 - 57)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประภาสมองว่าวิธีการ การเรียนรู้และสิ่งมีค่าที่เกิดขึ้นระหว่างทางนั้น คือผลลัพธ์ของความสำเร็จที่แท้จริง ดังที่ประภาสกล่าวว่า "บางทีผมก็คิดว่าตัว มรรคนั้นแหละ คือ ผล นั้นเอง"

1.5 การพิจารณาอย่างสมดุล

การพิจารณาอย่างสมดุลเป็นแนวคิดการพิจารณามองปัญหา สถานการณ์ และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างครบถ้วนทุกด้านทุกองค์ประกอบ เพื่อจะไม่เกิดผลที่ผิดพลาดอันเนื่องมาจากการให้น้ำหนักด้านใดด้านหนึ่งหรือองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมากเกินไปจนส่งผลเสีย และเป็นการมององค์ประกอบต่างๆ อย่างเชื่อมโยงและอย่างมีเหตุมีผลจนสามารถตัดสินใจได้อย่างสมดุลที่สุดในสภาวะต่างๆ

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดพิจารณาอย่างสมดุลที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" สามารถแบ่งออกได้ 4 ด้าน คือ สมดุลระหว่างความเป็นจริงกับความฝัน สมดุลระหว่างความเป็นสมัยใหม่กับการอนุรักษ์นิยม สมดุลระหว่างคุณค่าภายในกับรูปแบบภายนอก สมดุลระหว่างคุณค่าภายในจิตวิญญาณ ศิลปะ กับเทคโนโลยี ตามรายละเอียดดังนี้

1.5.1 สมดุลระหว่างความเป็นจริงกับความฝัน

ความสมดุลระหว่างความเป็นจริงกับความฝัน เป็นแนวคิดที่ประภาสนำเสนอให้ผู้อ่านมีความสมดุลในการเพียรพยายามสร้างความฝัน กล่าวคือ ในขณะที่ประภาสสนับสนุนให้คนมีความเพียรพยายามสร้างฝัน ขณะเดียวกันก็เสนอแนวคิดให้ยอมรับความจริงและข้อจำกัดต่างๆ ในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในทุกเรื่องที่กำลังกล่าวถึงการทำตามความฝันได้แก่เรื่อง อย่าละเลยความฝัน จดหมายจากคนล่าฝัน และความฝัน

ตัวอย่างที่ 1 อย่าละเลยความฝัน ประภาสสะท้อนแนวคิดเรื่องความสมดุลระหว่างความเป็นจริงกับความฝัน โดยกล่าวว่า เราจำเป็นต้องมีการเตรียมตัว การประเมิน และการยอมรับความจริงในการก้าวไปสู่ฝัน และแสดงทัศนะความสมดุลในตอนปิดเรื่อง เพื่อเป็นคำแนะนำในเรื่องความสมดุลระหว่างการมีความฝันกับการพิจารณาเงื่อนไขของความเป็นจริง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มีปัจจัยต่างๆ มากมายที่ทำให้คนเราไม่ได้เติบโตขึ้นเป็นได้ดังฝัน ผมรักวิทยาศาสตร์ ผมชอบอ่านและชอบดูหนังสือวิทยาศาสตร์เอามากๆ แต่ผมไม่เก่งพอที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์ได้ แล้วร่างกายของผมอีกเล่า อย่าว่าแต่นักบินอวกาศเลย แค่วัสดุเครื่องบินเล็กๆ ก็คงลอบไม่ผ่านด้วยซ้ำหรือถึงแม้ผมมีคุณสมบัติพร้อม ทุกอย่างที่จะเป็นมนุษย์อวกาศได้จริงๆ แต่คนเอเชียอย่างเราจะผ่านด้านการแข่งขันกับฝรั่งเข้าไปได้หรือ ทั้งที่ต้องแข่งกันจริงๆ และต้องแข่งในเรื่องชาตินิยม

...มันมีเงื่อนไขที่ผมต้องเข้าใจและยอมรับ

...และสำหรับคนที่ตัดสินใจออกมาลุยล่าฝันแล้ว ต้องยอมรับนะครับว่าชีวิตเผชิญโชคย่อมเจ็บปวดบ้างเป็นสามัญ ความบากบั่นและอดทนต้องตั้งเพดานไว้สูงกว่าปกติ จำเรื่องเอ็ดสันที่ผมเคยเล่าให้ฟังได้ใช่ไหมครับ ที่มีคนถามเขาว่าเขาทดลองล้มเหลวมาตั้งสองพันครั้งไม่รู้สึกอย่างไรบ้างหรือ แล้วเขาก็บอกว่าเขาไม่ได้ล้มเหลวสองพันครั้ง ขั้นตอนการประดิษฐ์หลอดไฟของเขามันมีสองพันขั้นตอนต่างหาก

คงต้องถามคุณเคนจะครับว่างานของคุณเคนทำไปถึงขั้นตอนแล้ว ส่วนที่ถามว่าคุณไม่ได้ละเลยความฝัน ใช่ครับคุณไม่ได้ละเลย แต่มองๆ ดูแล้วผมสงสัยว่าคุณปฏิบัติต่อเขารุนแรงไปหน่อยไหม

(มะเฟืองรอฟาน : 19 – 24)

ตัวอย่างที่ 2 จดหมายจากคนล่าฝัน ประภาสได้ยกเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่ออธิบายให้เห็นภาพความสมดุลระหว่าง 2 ประเด็น ประเด็นแรกให้กำลังใจสำหรับคนที่กำลังจะไปถึงเป้าหมาย และประเด็นที่สองให้ลองประเมินตัวเอง พิจารณาเป้าหมายและปัจจัยอื่นๆ อย่างรอบคอบก่อนจะตัดสินใจทำตามความฝัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มีเรื่องตลกเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง ผมฟังมาตั้งแต่สมัยเด็กๆ แล้ว

ชายคนหนึ่งประกาศจะว่ายนํ้าฟรีสไต้ข้ามช่องแคบไพร่ตีอันเดร็ดซึ่งมีความกว้างสี่ร้อยหลาตั้งชื่อ มีผู้คนมาเฝ้าดูเขามากมายรวมทั้งสื่อมวลชนที่มาทำข่าว เขาเริ่มออกว่ายนํ้าท่ามกลางเสียงเชียร์ของคนดูทั้งสองฝั่ง ว่ายนํ้าไปสามร้อยกว่าหลาเหลืออีกเพียงไม่ถึงร้อยหลาก็จะถึงฝั่ง จู่ๆ เขาก็เอื้อมตัวว่ายนํ้ากลับมาที่ฝั่งเดิม ทันทีที่ถึงฝั่งนักข่าวรีบเข้าไปสัมภาษณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น เขาบอกหลังจากหายเหนื่อยหอบว่า ความจริงตลอดเดือนมานี้เขาซ้อมมาอย่างหนักและก็ว่ายนํ้าในสระได้ไม่รู้จักรอบ แต่วันนี้คนดูเยอะไปหน่อยทำให้เขาตื่นเต้นมากเกินไป ว่ายนํ้าไปจนเกือบถึงแล้วเกิดเหนื่อยขึ้นมากะทันหันเลยตัดสินใจว่ายนํ้ากลับ เดือนหน้าเขาจะลองใหม่

ฟังแล้วจะหัวเราะขันหรือจะฉุดคิดก็ตามสะดวกครับ

ใครที่ว่ายนํ้าไม่ถึงร้อยหลา ว่ายนํ้าต่อไปเถิดครับ ผมจะช่วยร้องเชียร์ แต่ใครที่ยังไม่กระโดดลงมาลองเอามือป้องหน้ามาก แล้วมองฝั่งโน้นให้ดีๆ ก่อน

และก็อย่าลืมถามใจกับถามมือตัวเองดู ว่าใจเราเติบโตไหม มือเรานิ่มไปหรือเปล่า

(มะเฟื่องรอฟาน : 26 – 32)

1.5.2 สมดุลระหว่างความเป็นสมัยใหม่กับการอนุรักษ์นิยม

ประภาสมีแนวคิดที่ว่าเทคโนโลยี และวัฒนธรรมสมัยใหม่ สามารถดำเนินควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งดั้งเดิมได้ กล่าวคือในขณะที่ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้าสมัยใหม่ แต่ประภาสก็เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่องของใหม่กับของเก่า ร่ายทางญี่ปุ่น และเซนสร้างญี่ปุ่น ที่ประภาสแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมยังคงได้รับการดำรงรักษาไว้ในวิถีชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับความเจริญทางเทคโนโลยี

ตัวอย่างเรื่องที่ 1 ของใหม่กับของเก่า ประภาสสะท้อนแนวคิดการยอมรับและการให้ความสำคัญระหว่างความเจริญทันสมัยควบคู่ไปกับการอนุรักษ์นิยม โดยเริ่มจากการตั้งข้อสังเกตที่เห็นในประเทศอินเดีย นำมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่พบเห็นในประเทศไทย และสะท้อนทัศนคติที่ไม่ดูหมิ่นความเชื่อหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้หญิงอินเดียฉันนั้นไม่ว่าจะทำงานในทุกๆนา จะซักผ้าริมลำธารหรือมาทำงานก่อสร้างอาคาร ผมก็เห็นเธอใส่สำหรับตลอด ทั้งสาวรุ่นและสาวแก่ อาจจะเป็นเพราะความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอินเดียที่ยังแข็งแรงอยู่มาก

...ชุดสำหรับหมวกก่อสร้าง (Safety Cap) ดูอย่างไรก็ไม่น่าเข้ากันได้เลยว่าไหมครับ

...เทคโนโลยีกับขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ บางทีก็อยู่ด้วยกันได้

...ทำให้นึกไปถึงบ้านเรือนไทยที่มีตุ้มและชุดเครื่องเสียงโฮมเธียเตอร์ชุดใหญ่

ทำให้นึกไปถึงหลวงพ่อบางรูปที่เจิมบ้านที่ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ด้วยปากกาเมจิกแบบหมึกกันน้ำแทนที่จะใช้แปรงเจิม และก็ทำให้นึกไปถึงการนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสวดมนต์คลุมนุ้ยและเจิมคอมพิวเตอร์ระบบเน็ตเวิร์กมูลค่าเป็นร้อยล้านบาทของบางบริษัท ...

...ตอนที่ผมเพิ่งมีลูกคนแรก ลุงป้าน้าอาปู่ย่าตายายที่มาเยี่ยมเยียน ต่างชอบคำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กแบบโบราณมาพูดให้ฟังอยู่ตลอด และคำแนะนำเหล่านั้นมันก็ช่างขัดกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ผมเรียนมาเสียด้วย รวมทั้งขัดกับคำแนะนำของแพทย์เอามากๆ

แต่ผมก็รู้ว่าคำแนะนำจากผู้ใหญ่เหล่านั้นแฝงมาด้วยความรู้สึกที่ดีๆ มากมาย สิ่งที่ผมกังวลตอนนั้นก็คือ เราจะปล่อยให้ความรู้สึกดีๆ อย่างนั้นในคืนวันที่ดี ๆ อย่างนั้นสูญหายไปหรือ

แล้วในที่สุดผมก็ตัดสินใจไม่แสดงท่าทีปฏิเสธคำแนะนำของคนเฒ่าคนแก่

คำแนะนำในการเลี้ยงดูของกุมารแพทย์นั้น ผมก็ทำตามทุกกระเบียดนิ้ว เพราะเชื่อถือในวิทยาการและประสบการณ์ ส่วนคำแนะนำของผู้ใหญ่ ถ้าอันไหนไม่เลือบากว่าแรงนัก ผมก็ปฏิบัติตามเพราะทำแล้วรู้สึกดีเหมือนกัน อย่างมหาหงส์ที่ใช้ทาท้องเด็กกันท้องอืดรู้จักใช้ไหมครับ ผมก็ให้คุณยายของลูกมาทาให้ทุกวัน

มันกันท้องอืดได้จริงหรือเปล่าผมไม่รู้หรอก แต่กลิ่นของมหาหงส์ที่เข้าจมูกคนในครอบครัวผม มันก็คือกลิ่นของความรักจากคุณยายดีๆ นี่เอง...

(กบเหลาดินสอ : 166 – 168)

ตัวอย่างที่ 2 หนุ่มสาววันนี้ ประภาสยังใช้แนวคิดดังกล่าวในการตอบจดหมายว่า แม้จะเห็นคุณค่าสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยเดิม แต่ก็มิได้ยึดมั่นในยุคสมัยเดิมหรือตัดสินว่า ยุคสมัยใหม่มีมาตรฐานการดำเนินชีวิตที่ต่ำกว่ายุคสมัยเดิม และไม่ใช่อคติตัดสินว่าคนในยุคสมัยเดิมดีกว่าคนในยุคสมัยใหม่ มีจดหมายและมีคนจำนวนมากมักถามประภาสว่าเหตุใดวัยรุ่นในยุคปัจจุบันจึงไม่มีคุณภาพเท่ากับวัยรุ่นในยุคสมัยก่อน ประภาสจะกล้าแสดงความเห็นขัดแย้งและไม่เข้าข้างผู้ถาม แม้อายุของประภาสจะอยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกับผู้ถามก็ตาม นับว่าเป็นการมองอย่างสมดุลโดยไม่นำความเป็นอนุรักษนิยมมาตัดสินความเป็นสมัยใหม่อย่างขาดการพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ อย่างถ่องแท้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถึงคุณประภาส

คุณประภาสรู้สึกเหมือนดิฉันไหมคะว่า เด็กหนุ่มสาวสมัยนี้ไม่เหมือนคนหนุ่มสาวสมัยเรา (ดิฉันเป็นรุ่นน้องคุณประภาสประมาณ 2 – 3 ปี) ไม่รู้เป็นเพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเปล่า... รู้สึกว่าเด็กสมัยนี้ค่อนข้างหิบบ่อย...

เวลาสอบถามเด็กจบใหม่จะมีอะไรขัดหูขัดตาอยู่เรื่อย อยากให้คุณประภาสคุยเรื่องนี้บ้างค่ะ

ส่วนของคำตอบ

ตอนที่ผมเริ่มโตเป็นหนุ่ม ผมก็เคยได้ยินประโยคยอดนิยมนี้อยู่เนืองๆ ประโยคที่ว่า “เด็กสมัยนี้มันไม่เหมือนสมัยก่อน...” นั่นแหละครับ

อันที่จริงเรื่องที่คนในยุคสมัยหนึ่งรู้สึกขัดหูขัดตาคนในยุคสมัยหนึ่งอย่างมีคุณ...(ชื่อผู้ถาม)
กำลังรู้สึกอยู่นี้ ผมได้เคยคุยกันไปทีหนึ่งแล้ว จำได้ว่ายังนำเรื่องสุนทราภรณ์มาเล่าให้ฟังเลย

ก็ขนาดครูเอื้อ ผู้ให้กำเนิดวงสุนทราภรณ์ยังเคยถูกผู้ใหญ่สมัยนั้นบอกว่าทำไปไปเล่นเพลงข้างถนน
อย่างนั้น ตอนที่รู้ว่าครูเอื้อแอบไปเล่นเพลงแจ๊สเพลงเต้นรำ ซึ่งพอมมาถึงสมัยนี้ ขณะที่ผู้ใหญ่บางท่านที่
กำลังลีลาศเพลงของสุนทราภรณ์อยู่ ก็คงกำลังคิดว่าทำไปเพลงวัยรุ่นสมัยนี้ จังหวะมันถึงได้กระฉิกกระฉัก
นัก

ไม่ว่ามนุษย์ที่ไหนก็หลงใหลได้ปลื้มในยุคสมัยของตัวเองทั้งนั้นแหละครับ

และผมก็ยังมองไม่เห็นที่เราจะไปแบ่งเนื้อแท้ของคนเราที่ยุคสมัยทำไป ให้อะไรทั้งทาง
รสนิยม หรือคำพูดคำจานี้เป็นแค่เปลือกครับ เนื้อแท้ก็คือเนื้อแท้ มนุษย์เรามันจะไปมีนิสัยเหมือนกันทั้งยุค
คงเป็นไปได้

...

มีจดหมายเขียนมาคุยกถามทำนองนี้ค่อนข้างมาก มากจนผมต้องนำมาคุยกันอีกครั้ง

ฉบับหนึ่งพูดว่า เด็กวัยรุ่นสมัยต่างจากสมัย 14 ตุลาคม มากเหลือเกิน เด็กสมัยนั้นสนใจ
บ้านเมืองมากกว่าสมัยนี้

ผมไม่คิดอย่างนั้น ผมเชื่อว่าทุกวันนี้มีนักศึกษาอีกมากมายที่สนใจเรื่องทางการเมือง
สถานการณ์มันคนละอย่างกันครับ ผมว่าถ้าลองบ้านเมืองเข้าตาจนอย่างวันนั้น คนหนุ่มสาววันนี้ก็ต้อง
ลุกขึ้นมาทำอะไรสักอย่างบ้างเช่นกัน ไม่ใช่ผมไม่นับถือความกล้าหาญของคนหนุ่มสาวยุคสิบสี่ตุลาที่ออก
มาต่อสู้เผด็จการนะครับ วิกรรมนั้นจำต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ให้ได้เรียบร้อยแล้วเลย แต่ผมไม่คิดว่า
เราควรนำมาเป็นข้อเปรียบเทียบดูแคลนคนหนุ่มสาวยุคนี้จริงไหมครับ

อีกฉบับหนึ่งบอกว่า เพลงสมัยนี้ไร้สาระ ต่างกับเพลงยุคสุเทพ-ชรินทร์มาก

ผมก็ไม่เห็นด้วยครับเรื่องนี้ เพลงสมัยนี้พูดเรื่องฉันรักเธอ เพลงยุคคุณพ่อก็ฉันรักเธอ เพียงแต่ภาษา
คนละภาษาเท่านั้น สาระเดียวกัน ถ้าจะมีสาระก็มีสาระด้วยกัน ถ้าจะไร้สาระก็คงไร้สาระร่วมกัน แม้แต่
เพลงลาวเจริญศรีของคุณยายนี้ก็เป็นเพลงชมสาว เพลงรักๆ ใครๆ ไม่ผิดกัน

คำถามเช่นนี้ยังมีอีกมากมาย บ้างก็พูดถึงทำไหว้ของเด็กสมัยนี้ พูดถึงหางเสียง...

ส่วนเรื่องท่าทางหยิบโย่ง ไม่มีน้ำอดน้ำทนอย่างที่คุณ (ชื่อผู้ถาม) เล่า นั้น หากวิเคราะห์ไปที่
เทคโนโลยีก็คงพอได้ แต่จะให้เหมารวมให้คนทั้งยุคเป็นเช่นนั้นคงไม่ได้ คนที่ขยันเอาจริงเอาจังก็ยังมึนนะ
ครับ ผมก็เจอออกบ่อยไป พวกบ้าเทคโนโลยีนี้แหละตัวดี ผมเห็นทำงานหามรุ่งหามค่ำเลยครับ

...แต่อ่านก็รอบๆ ก็ไม่เจออะไรแตกต่างในเนื้อแท้เลยครับ วัยรุ่นทุกยุคเหมือนกันหมด รักสวยรักงาม
สนใจเพศตรงข้าม แรงเยอะ สดใส รักชาติ ชี้อ่อน อยากเป็นคนดี ไม่รู้จักกาลเทศะ ถูกชักจูงง่าย นอบน้อม
ชอบแสดงออก ชอบลอง รักพวกพ้อง กตัญญู ซื่อสัตย์ ขยัน ฯลฯ ...

(มะเฟื่องรอรุณ : 232 - 237)

จากเรื่องข้างต้น ประภาสเสนอแนวความคิดการมองอย่างสมดุล ในแง่ของการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ด่วนใช้แนวความคิดอนุรักษนิยมด้านเดียวมาตัดสินคนรุ่นใหม่ ซึ่งยังเป็นการเสนอแนวความคิดการไม่ด่วนตัดสินผู้อื่นอีกด้วย

ประภาสมองวัยรุ่นยุคปัจจุบันด้วยความเข้าใจและไม่ได้ตัดสินพิพากษา ดังเช่นในเรื่องยุคไครยุคมัน เรื่องถ่ายรูปลดิกเกอร์ และยังนำเสนอมุมมองใหม่ในเรื่องความต่างกันของยุคสมัยด้วยแนวคิดแง่บวก (Positive thinking) ซึ่งตรงข้ามกับการตัดสินจากภาพลักษณ์ที่มองเห็นเพียงภายนอกด้วยการคิดแง่ลบ (Negative thinking)

1.5.3 สมดุลระหว่างคุณค่าภายในกับรูปแบบภายนอก

ประภาสมักนำเสนอแนวคิดให้ผู้อ่านได้พิจารณาคูณค่าภายในซึ่งคือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งๆ หนึ่งอันเกิดจากการพิจารณาให้ท้องแท้ ละเอียดลึกซึ้ง มากกว่ารูปแบบภายนอกที่ปรากฏแก่สายตาเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าวปรากฏในเรื่อง งานแต่งงาน 1 ผู้หญิงเก่ง ไม่อยากจัดงานแต่งงาน และนักโฆษณา ดังรายละเอียดจากเรื่องต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 งานแต่งงาน 1 ประภาสนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าและความหมายแท้ที่อยู่เบื้องหลังพิธีแต่งงานอย่างสมดุล คือไม่ปฏิเสธรูปแบบพิธีรดองอย่างสิ้นเชิง แต่สามารถรักษาพิธีที่สำคัญๆ ไว้ โดยต้องเข้าใจความหมายที่อยู่เบื้องหลังแต่ละพิธีการ เพื่อจะตัดสินใจเลือกได้ว่าจะจัดพิธีแต่งงานโดยรักษาพิธีการใด และงดพิธีการใด ประภาสได้แสดงแนวคิดในตอนปิดเรื่องว่า พิธีการรูปแบบภายนอกไม่สำคัญเท่าแก่นแท้และวัตถุประสงค์สำคัญของงานแต่งงานที่ต้องการสื่อความหมายถึงการรักษาชีวิตคู่ให้ดำเนินไปอย่างยืนยาว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ท่านผู้อ่านก็น่าจะเห็นไม่แตกต่างกันนะครับ สำหรับงานเลี้ยงแต่งงานของคนไทยที่ทำเป็นสูตรไปแล้ว

และที่สำคัญ สูตรที่ว่าซักจะเริ่มกลายเป็นวัฒนธรรมของคนไทยไปแล้ว

..อันที่จริงเวลาที่เราไปร่วมงานแต่งงานที่มักจะจัดตามโรงแรม ซึ่งเวลามาตรฐานของงานก็มักจะเริ่มขึ้นราวหกโมงเย็นหรือหนึ่งทุ่มนั้น ทั้งหมดที่เราไปร่วมนี้เป็นส่วนที่ไม่ใช่พิธีเลยนะครับ การตัดเค้กหรือพิธีเชิญใครขึ้นมากล่าวอวยพรนี้เป็นแค่ขั้นตอนของการจัดเลี้ยงแค่นั้น

พิธีกรรมการแต่งของคนไทยมันอยู่ตรงพิธีหลังน้ำสังข์ไม่ใช่หรือครับ

ผู้ใหญ่คนหนึ่งเคยเล่าให้ผมฟังว่า คนโบราณเขาถือว่าวินาทีที่พ่อแม่และแขกทั้งหลายหลังน้ำสังข์ให้บ่าวสาวนั้น มีความหมายว่าได้ยอมรับให้ทั้งสองเป็นคนคนเดียวกัน ยอมรับให้เป็นสามีภรรยาที่จะดูแลกันและกันตลอดไป ก็คงเหมือนการประกาศยอมรับความเป็นสามีภรรยาต่อหน้าบาทหลวงในพิธีแต่งงานของคาทอลิกนั่นแหละครับ เขาถือเป็นวินาทีสำคัญ

ตรงนี้แหละครับที่ผมถือเป็นพิธีแต่งงานจริงๆ ทั้งการประกาศยอมรับต่อหน้าพระ และการหลั่งน้ำสังข์โดยมีสายมงคลสวมหัวเชื่อมต่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่...

(มะเฟืองรอฟาน : 272 – 273)

ตัวอย่างที่ 2 นักโฆษณา ประกาศแสดงให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความหมายเบื้องหลังการเป็นนักโฆษณาที่แท้จริงมากกว่าการมองรูปลักษณะภายนอกของนักโฆษณาเท่านั้น กล่าวคือหากผู้อ่านต้องการทำงานโฆษณา ผู้อ่านจำเป็นต้องรู้ว่าขณะนี้กลุ่มคนเป้าหมายนั้นเป็นอยู่อย่างไร และพวกเขาอยากจะเป็นหรืออยากจะได้อะไร การคิดอยากเป็นนักโฆษณาจึงไม่ใช่เป็นเพียงที่ได้แต่งตัวเท่และมีบุคลิกภายนอกที่น่าสนใจเท่านั้น แต่ต้องเป็นการเข้าถึงจิตใจผู้คนเหมือนนักจิตวิทยาที่รู้จักจิตใจของผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การโฆษณาคือการล่วงรู้สิ่งที่มนุษย์เป็นอยู่คืออะไรและสิ่งที่มนุษย์อยากจะเป็นคืออะไร

ฟังดูแล้วน้องๆ ที่อยากทำโฆษณาอาจจะถามกลับว่างานมันยากเย็นอย่างนั้นจริงๆ หรือ ไม่รู้สึกครับ ในความคิดของผมผมว่ามันยากอย่างนั้นจริงๆ ผมไม่คิดว่านักโฆษณาจะเป็นแค่คนที่เขียนคำโฆษณาเพราะๆ หรือเป็นแต่คนที่แต่งตัวเท่ๆ พูดภาษาไทยปนฝรั่งอยู่ตามตึกสูงแค่นั้น หรือถึงเขาจะเก๋ไก๋ในบุคลิกอย่างที่ว่าจริง ผมก็อยากให้คุณแม่วางามองทะลุเปลือกของเขาไปให้ถึงความสามารถของเขา

นักโฆษณาที่เก่งๆ นั้นไม่ผิดอะไรกับนักจิตวิทยาดีๆ นี่เอง งานของพวกเขาคือ พวกเขาต้องรู้ให้ได้ว่าสิ่งที่มนุษย์ผู้เป็นเป้าหมายของเขาเป็นอยู่ในขณะนั้นคืออะไร มีรายรับรายจ่ายเท่าใด กินนอนตื่นและเดินอย่างไร จากนั้นเขาต้องลึกไปให้ได้ว่า แล้วสิ่งที่มนุษย์ผู้เป็นเป้าหมายของเขาอยากเป็นคืออะไร ...

บางครั้งแทบไม่น่าเชื่อว่า แม้แต่ตัวเป้าหมายเองยังไม่ได้ด้วยซ้ำตัวเองเป็นอะไรและอยากเป็นอะไร แต่พวกนักโฆษณากลับรู้ และเมื่อเขารู้ และสิ่งที่เขารู้นั้นผู้คนยอมรับ นั่นก็หมายความว่างานของเขาถูกล่วงไปเกินครึ่งแล้ว

(มะเฟืองรอฟาน : 152 - 153)

1.5.4 สมดุลระหว่างความเจริญด้านจิตวิญญาณ ด้านศิลปะ กับด้านเทคโนโลยี

ประกาศมีความเห็นว่า มนุษย์นั้นมีความต้องการ 3 ด้าน ด้านแรกคือด้านกายภาพ มนุษย์มีความจำเป็นต้องการปัจจัยสี่และต้องการความเจริญด้านเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ด้านที่สองคือด้านจิตใจและอารมณ์ มนุษย์ต้องการศิลปะเพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ และหล่อหลอมให้มนุษย์มีจิตใจที่ละเอียดอ่อนยิ่งขึ้น และด้านที่สามคือด้านจิตวิญญาณ มนุษย์มีความต้องการหลักคำสอนทางศาสนา หรือหลักปรัชญาความเชื่อต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณ เพื่อกล่อมเกลาให้มนุษย์ทำสิ่งดีงาม และยับยั้งใจในการกระทำที่เลวร้ายดังเช่นการทำลายมนุษย์ด้วยกันเอง ประกาศจึงมองว่าสังคมมนุษย์จำเป็นต้องได้รับ

การพัฒนาทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไป ทั้งความเจริญด้านเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์ การสร้างสรรค์ ศิลปะ และการยึดมั่นศรัทธาในหลักคำสอนทางศาสนา หรือหลักปรัชญาต่างๆ

ประภาสยังมองว่าจิตวิญญาณ และศิลปะ เป็นรากฐานภายในที่รองรับความสำเร็จและความเจริญของเทคโนโลยีที่มองเห็นได้จากภายนอก แนวคิดดังกล่าวปรากฏในเรื่องจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น แผนที่ของพระเจ้า แต่โลกมนุษย์ เซนสร้างญี่ปุ่น ถ้าเราเจอมนุษย์ต่างดาว และวิทย์กับศิลป์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 แผนที่ของพระเจ้า ประภาสเชื่อมั่นว่า สิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์ไม่นำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในทางที่ผิดเพื่อทำลายล้างกันและกัน คือ มนุษย์จำเป็นต้องรับและซึมซับเอาหลักคำสอนของศาสนาต่างๆ มาใช้ในชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปัญหาอันหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอ เมื่อเราค้นพบวิทยาการที่สำคัญขนาดนี้ก็คือ ด้านมืดของมัน

พลังมหาศาลของสมการ $E = MC^2$ ถูกใช้ไปในทางไหนเมื่อสงครามโลกที่ผ่านมา คงจำกันได้ใช่ไหมครับ มนุษย์มีความโลภ ความโกรธ และความหลง... แล้วโลกมนุษย์มันจะไปดีขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่คุณน่าจะกลัวก็คือ "สิ่งมีชีวิตเหนือมนุษย์" ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคต นี่ยังไม่รวมไปถึงสงครามล้างเผ่าพันธุ์ที่จะใช้ความรู้เรื่องความลับของยีนส์และโครโมโซมนี้เป็นอาวุธ ...

แต่โลกนี้ยังมีความหวังครับ เพราะยังมีมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังตามหาแผนที่ของพระเจ้าอยู่เช่นกัน แผนที่ที่เรียกว่าเรียกได้ว่าเป็นแผนที่แห่งจิตวิญญาณ เป็นแผนที่ที่จะนำให้พวกเขาเข้าไปในจิตใจของตัวเอง พวกเขาเหล่านั้นถือกำเนิดกันมานานแล้ว และก็ยังคงใช้ชีวิตปะปนอยู่บนโลก เพื่อศึกษา เพื่อถ่ายทอดต่อไปเรื่อยๆ แผนที่นี้จะทำให้พวกเขาเข้าไปใกล้พระเจ้า หรือพระธรรม หรือพระธรรมชาติมากขึ้น

ผู้คนบนโลกต่างเรียกแผนที่ที่ว่านี้ในนามที่ต่างกัน บ้างเรียกพระไตรปิฎก บ้างเรียกคัมภีร์ไบเบิล รวมถึงคัมภีร์กุรอาน ไม่ว่ามนุษย์จะค้นพบแผนที่อันใหม่ของพระเจ้าอีกกี่แผนที่ก็ตาม แต่แผนที่แห่งจิตวิญญาณนี้โลกมนุษย์มีอาจจะขาดได้เลย

(กบเหลาดินสอ : 61 -62)

ตัวอย่างที่ 2 วิทย์และศิลป์ ประภาสได้แสดงทัศนะว่า วิชทั้ง 2 ด้าน คือ วิทยาศาสตร์ และศิลปะมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ควบคู่กันไป เพื่อจะดำเนินชีวิตในความสุขได้ ทั้งยังให้เห็นว่าศิลปะมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยี ในขณะที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ตอบสนองความจำเป็นและความต้องการด้านกายภาพดังที่ประภาสเปรียบว่า "เรา仍需กินข้าว ..ค้นหาวิธีการกินที่ดีขึ้น" อีกด้านหนึ่ง การได้ชื่นชมและสัมผัสศิลปะก็มีส่วนทำให้สังคมมนุษย์มีความรื่นรมย์สงบสุข ดังที่ประภาสเปรียบว่า "เพราะมนุษย์ยังต้องดมดอกไม้ และค้นหาวิธี...ดมที่ดีขึ้น" ทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิต

สำหรับมนุษย์แล้วเราไม่อาจบอกได้ว่าวิชาไหนสำคัญกว่าวิชาไหน เพราะมนุษย์ยังต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะยังต้องกินข้าว และเพราะมนุษย์ยังต้องดมดอกไม้ เราจึงยังต้องค้นหาวิถีกินและดมที่ดีขึ้นไปเรื่อยๆ ผลงานอันยิ่งใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ล้วนเกิดจากจินตนาการทางศิลปะ และผลงานจากแรงส่งทางวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น

(คุยกับประภาส : 65)

ตัวอย่างที่ 3 เซนสร้างญี่ปุ่น ประภาสมองเห็นว่า เซน เป็นปรัชญาความเชื่อที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังความเป็นญี่ปุ่น และเป็นฐานสร้างลักษณะนิสัย ลักษณะการดำเนินชีวิต วิธีคิดจนทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในหลายด้าน เช่น ความจำเริญด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงเดิม และยังแสดงความมั่นใจว่า แท้จริงเบื้องหลังความเป็นญี่ปุ่นทุกวันนี้รวมทั้งความสำเร็จทางด้านเทคโนโลยี มาจากความเชื่อที่คนญี่ปุ่นรับสืบทอดมาจากเซน ดังที่ประภาสกล่าวว่มาจาก "วิญญาณความรับผิดชอบ" หรือ "Spirit" นั้นเอง ซึ่งกลายเป็นความเชื่อที่แทรกซึมอยู่ในสายเลือดของคนญี่ปุ่นไปแล้ว แม้จะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นเป็นสัญลักษณ์ภายนอกดังดาบเล็กที่เคยปรากฏคู่กับซามูไรก็ตาม เป็นการแสดงแนวคิดที่ว่า จิตวิญญาณ ศิลปะ และวิทยาศาสตร์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

น่าสนใจจะครับถ้าจะบอกว่า มีประเทศประเทศหนึ่งที่มีเทคโนโลยีไปไกลกว่าประเทศเราเป็นสิบๆ ปี และประเทศเดียวกันนี้ยังมีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณที่เก่าเป็นร้อยๆ ปีได้ดีกว่าเรา เกินไปไหนครับถ้าจะบอกว่า ทรัพยากรสำคัญที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นโตเร็วและถึงล้มก็ลุกเร็วคือ ทรัพยากรมนุษย์

...ความคิดอันเป็นเสาหลักของวัฒนธรรมญี่ปุ่นเลยก็คือ Spirit แปลว่าอะไรดีละครับ วิญญาณหรือน้ำใจดี

...พอได้คำตอบมาจึงเห็นได้ชัดว่าคนญี่ปุ่นนั้นเขามีวิญญาณของการรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริง

...ตามบันทึกในประวัติศาสตร์ เซนเข้ามาในญี่ปุ่นเมื่อราวเก้าร้อยปีก่อน ในยุคแรกเป็นธรรมะของชนชั้นสูงและซามูไร ด้วยเหตุนี้เองเซนจึงมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมญี่ปุ่นอยู่มาก ไม่ว่าประเทศไหนก็เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น วัฒนธรรมมักจะเริ่มจากชนชั้นปกครองก่อน ญี่ปุ่นก็เช่นกัน เมื่อซามูไรนับถือเซน ชาวบ้านก็ต้องนับถือตาม ...และด้วยจุดประสงค์ที่จะให้เกิดความวิเวก นี่เอง ศิลปะต่างๆ ของญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นการจัดดอกไม้ ภาพวาด โคลงไฮกุ การชงน้ำชา หรือแม้แต่การจัดบ้านเรือน ทุกอย่างจะสร้างขึ้นเพื่อให้ดูแล้วจะรู้สึกถึงอารมณ์สงบ ...

...ทุกวันนี้ซามูไรญี่ปุ่นเล็กละเอียดและหันมาหัวกระเป๋าสองกับคนทั้งโลกแทน แต่ดาบเล่มเล็กเหน็บเอวที่ผมขานว่ามันคือดาบแห่งการรับผิดชอบต่อมัน ดูเหมือนคนญี่ปุ่นได้ถูกนิยามเซนปลูกฝังให้เหน็บไว้ที่ใจไปเสียแล้ว

(มะเฟื่องรอฟาน : 53, 66 - 69)

ตัวอย่างที่ 4 จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น ประภาสแสดงแนวคิดที่ศิลปะมีความสำคัญช่วยให้มนุษย์ไม่ใช้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีไปใช้ในทางทำลาย และทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังที่ประภาสได้กล่าวไว้ในตอนปิดเรื่องของจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น โดยใช้วิธีสมมุติว่าได้คุยกับมนุษย์ต่างดาว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติผมยังเชื่ออยู่ว่าจดหมายของคุณเป็นจดหมายจากสิ่งมีชีวิตดาวคอรอยของนุสนะ ผมขออนุญาตถามอะไรเล็กน้อย ผมสงสัยจริงๆ แต่ถ้าจดหมายคุณเป็นจดหมายมนุษย์ต่างดาวปลอม ก็ขอส่งสารนี้ไปยังดาวดวงอื่นที่มีสิ่งมีชีวิตด้วยเลยก็แล้วกัน

...แต่ผมอยากรู้...

“พวกคุณมีศิลปะไหม” นี่แหละคำถามของผม ส่วนตัวแล้ว ผมคิดว่าศิลปะนี้มันสำคัญไม่แพ้เทคโนโลยีเลย อย่างน้อยมันก็ทำให้ดาวของผมอยู่มาจนถึงทุกวันนี้

(คุยกับประภาส : 4 – 7)

ตัวอย่างที่ 5 แต่โลกมนุษย์ ประภาสแสดงแนวคิดที่มนุษย์ต้องมีความสมดุลในการดำเนินชีวิต คือ นอกจากจะต้องคิดอย่างมีเหตุมีผลแบบวิทยาศาสตร์แล้ว มนุษย์ยังจำเป็นต้องมีศาสนาและศิลปะ มิฉะนั้นมนุษย์จะนำเอาอำนาจหรือการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการทำลายล้างกัน

มีหนังสือหลายเล่มเคยทำนายอนาคตของโลกใบนี้ว่า หากมนุษย์ยังไม่หยุดทำลายกันเอง....

ผมไม่อยากให้โลกใบนี้ขาดสามสิ่งที่ผมว่ามาเลย แต่ก็น่าเป็นห่วงนะครับ เพราะทุกวันนี้มีมนุษย์มากมายที่ไม่คิดเป็นวิทยาศาสตร์ ไร้ศาสนา และขาดศิลปะ บางคนในนั้นมีอำนาจอยู่ในมือเสียด้วย

(ตัวหนังสือคุยกัน : 212 – 213)

การแสดงแนวคิดการพิจารณาอย่างสมดุลนี้ ประภาส ชลศรานนท์ ไม่ได้บอกกับผู้อ่านตรงๆ โดยใช้คำว่า “สมดุล” แต่การนำเสนอของประภาสที่เชื่อมโยงให้ผู้อ่านพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ อย่างสัมพันธ์กัน ด้วยความรอบคอบ ถึงขั้นนั้น ทำให้ผู้อ่านได้รับแนวคิดที่ประภาสพยายามสื่อให้มองเห็นภาพของความสมดุลในด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

1.6 การมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์

คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มักสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่อยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคน ทำให้งานเขียนของประภาสมีผลในด้านการให้กำลังใจแก่ผู้อ่าน จากการศึกษาพบว่า สามารถแบ่งแนวคิดการมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในคอลัมน์ ได้ 5 ประการ ได้แก่ แนวคิดสนับสนุนให้คนนับถือตัวเอง แนวคิดเห็นคุณค่าคนจากคุณสมบัติภายในไม่ใช่จากคุณสมบัติภายนอก แนวคิดไม่ด่วนตัดสิน

ผู้อื่นแต่ยอมรับส่วนดีของเขา แนวคิดเปิดใจยอมรับการเรียนรู้จากผู้อื่น และแนวคิดเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.6.1 สนับสนุนให้คนนับถือตัวเอง

จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประสาท" มักมีจดหมายจากผู้อ่านเขียนมาขอคำปรึกษาจากประสาทไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่มั่นใจในตัวเอง ปัญหาความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน และปัญหาการเรียนของคนในครอบครัว เป็นต้น ประสาทตอบคำถามเหล่านี้ด้วยการเสนอแนวคิดสนับสนุนให้คนนับถือและเห็นคุณค่าตัวเอง (Self-esteem) โดยประสาทมีความเชื่อมั่นว่าคุณลักษณะของการนับถือตัวเองเป็นลักษณะที่ควรส่งเสริมและฝึกฝน เพื่อคนจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และจะสามารถเห็นคุณค่ารวมทั้งให้เกียรติคนอื่นในสังคมเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในเรื่องคนฉลาดทั้งเจ็ด พันธุ์มนุษย์ ผู้หญิงสวย และกล้วยไข่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 คนฉลาดทั้งเจ็ด ประสาทนำเสนอแนวคิดที่แต่ละคนมีความสามารถและมีสิ่งดีอยู่ภายในตัวเองซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล ที่ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ว่าใครดีกว่าใคร และแนะนำผู้อ่านว่าควรปลูกฝังให้ลูกหลานเห็นคุณค่าของตัวเอง ปฏิบัติต่อตัวเองด้วยการมองและพูดถึงตัวเองในแง่บวก และควรใช้วิธีอบรมสั่งสอนเด็กด้วยการกระทำและคำพูดแง่บวก

...รู้สึกตกย้ำความไม่ฉลาดของตัวเองไปเรื่อยๆ ตอกบ่อยๆ ไม่ตื่นระแวงความคิดโจมตีตัวเองแบบนี้ เสริมที่ถูกปั้นจั่นตอกไปเรื่อยๆ ทีละนิ้วทีละคืบจนมันจมมิดลงนี้ ตอนจะดึงขึ้นยากกว่าตอนตอกไม่ก็ร้อยเท่า นักจิตวิทยาหลายสำนักพูดตรงกันเลยว่า การพูดย้ำว่าตัวเองว่าเป็นอย่างไรซ้ำๆ บ่อยๆ มันจะทำให้เรามีแนวโน้มเป็นอย่างนั้นได้จริงๆ ดังนั้นหากจะตอกเสริมละก็ ผมว่าเราเลือกเสริมที่มันจะทำให้ชีวิตเราดีขึ้นดีไหมครับ ใครที่ชอบดูว่าลูกหรือลูกศิษย์ตัวเองโง่โง่เปลี่ยนใหม่เกิดครับ ถ้ายังเขินปากไม่กล้าชมใครว่าฉลาดมาก ลองใช้คำพูดในตอนแรกๆ ว่า "ฉลาดไม่เบาเน้อ" ก็ยังได้

... ฮาวเวิร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเสนอความคิดหนึ่งที่ถูกใจผมเหลือเกิน เขาบอกว่าความฉลาดของมนุษย์นั้นมียู่อ้อย่าง

คุณการ์ดเนอร์แก็เชื่อว่ามนุษย์มีความฉลาดที่มีมาแต่กำเนิดไม่เท่ากัน บางคนมีความฉลาดอย่างหนึ่งมากกว่าอีกอย่างหนึ่ง บางคนอาจมีความฉลาดหลายอย่างอยู่ในตัว และถ้ายิ่งได้ฝึกฝนมากขึ้น ความฉลาดอันนั้นก็ยิ่งสูงขึ้นไปอีก

....มนุษย์ทุกคนมีความฉลาดในเจ็ดด้านนี้มาแต่ก้อนเนื้อแต่อด แต่อาจจะมียากน้อยไม่เท่ากัน บางคนอาจมีทั้งเจ็ดด้านเฉลี่ยไป แต่บางคนอาจมีด้านเดียวโด่งไปเลย การฝึกฝนจะเป็นหินแห่งสำคัญที่จะลับมีดทั้งเจ็ดเล่มนี้ให้คมยิ่งขึ้น

หาให้พบนะครับ คนเจ็ดคนที่ผมแนะนำให้รู้จัก ถูกคอกับคนไหนก็อย่าลืมติดสนิทกับเขาให้มาก ๆ เขา
อยู่ในตัวพวกเราทุกคนนั่นแหละ

(มะเฟื่องรอฟาน : 44 - 48)

จากเรื่องความฉลาดทั้งเจ็ดนั้น ประภาสยังกล่าวถึง ความฉลาดด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ซึ่งทำให้คนนั้นเป็นคนที่นับถือตัวเองอย่างมาก ในขณะที่ก็รู้ถึงจุดอ่อน
ของตัวเองด้วย และยังเข้าใจความปรารถนาและรู้จักอารมณ์ของตัวเอง ซึ่งเป็นลักษณะของความ
ฉลาดทางอารมณ์ นั่นเอง

ตัวอย่างที่ 2 พันธุ์มนุษย์ ประภาสนำเสนอคำตอบแก่ผู้อ่าน โดยเปรียบเทียบมนุษย์มี
ลักษณะแตกต่างกันออกเป็นมนุษย์สี่พันธุ์ โดยเปรียบว่ามนุษย์ 3 พันธุ์แรก เป็นมนุษย์ที่คิดว่าตัวเอง
แย่แต่คนอื่นดี เป็นมนุษย์ที่คิดว่าตัวเองดีแต่คนอื่นแย่ และเป็นมนุษย์ที่คิดว่าทั้งตัวเองและคนอื่นแย่
เหมือนกัน แต่ได้เปรียบให้พันธุ์ที่สี่เป็นมนุษย์ที่มีลักษณะของการนับถือตัวเองและนับถือผู้อื่น ซึ่งเป็น
ลักษณะพึงประสงค์ที่เราควรรับไปพิจารณาและพัฒนาให้เกิดขึ้นในชีวิตของเรา ประภาสยังเสนอแนะ
ให้ผู้อ่านมองตัวเองอย่างมีคุณค่า ไม่เพียงเท่านั้นประภาสยังได้แสดงความเห็นว่าเราควรให้ความสำคัญ
และให้เกียรติความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย การมีแนวคิดเช่นนี้จะช่วยให้ตัวเองอยู่ในสังคมได้อย่าง
มีความสุข และยังสามารถสร้างสรรค์สังคมรอบตัวให้น่าอยู่อีกด้วย

พันธุ์ที่สี่ ฉันทอดและเธอก็ยออด มนุษย์พันธุ์นี้มักสร้างสังคมให้น่าอยู่ เขามั่นใจในตัวเองและฟังคน
อื่นเสมอ เขามองเห็นความคิดเห็นของคนอื่นเป็นต้นไม้ใหญ่เหมือนกัน ให้เกียรติว่าทุกคนต่างคนต่างเป็นต้น
ไม้ใหญ่ สร้างความร่มรื่นให้กับป่าเหมือนกัน

ผมรักคนพันธุ์นี้ครับ และปรารถนาจะให้มีคนพันธุ์นี้ (คนพรรคนี้) อยู่เยอะๆ ในสังคมไทย

คุณ... ลองมองดูตัวเองแล้วก็เทียบดูว่าคุณเป็นมนุษย์พันธุ์ไหน หรืออยากเป็นมนุษย์พันธุ์ไหน แล้วก็
อย่าลืมทำหัวใจให้เข้มแข็งและอ่อนโยนไปพร้อมๆ กันนะครับ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 177 - 179)

1.6.2 เห็นคุณค่าคนจากคุณสมบัติภายในไม่ใช่จากคุณสมบัติภายนอก

ปัญหาของผู้อ่านหลายคนที่ยื่นมาถามประภาส มีสาเหตุมาจากการมีปมด้อย
และการไม่มีความมั่นใจในตัวเอง หรือบางกรณีมองตัวเองดีกว่าผู้อื่น ประภาสจะตอบผู้อ่านเหล่านี้โดย
ชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นคุณค่าของคนจากคุณสมบัติภายใน ดังปรากฏในเรื่อง ผู้หญิงสวย ผู้หญิงเก่ง และ
เรื่องลูกแก้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผู้หญิงเก่ง ประกาศชี้ให้อ่านพิจารณาคุณค่าคนจากคุณสมบัติภายใน ในเรื่องนี้ประกาศยกตัวอย่างแม่ของประกาศเอง และไม่ายที่จะบอกความจริงว่าแม่ของตนไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ยังแสดงภาคภูมิใจในแม่ซึ่งมีคุณสมบัติภายในของผู้หญิงเก่ง คือ มีความรัก ความอ่อนโยนและความฉลาดในการใช้ชีวิต เพื่อแสดงให้อ่านเห็นว่าคุณค่าของคนมิได้วัดจากองค์ประกอบภายนอก รวมทั้งตอบคำถามเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ถามที่มีแนวคิดที่ว่า ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงเก่ง และคิดว่าตัวเองคงไม่สามารถแกลังโง่เพื่อจะมีคู่รักได้ เพราะตัวเองจัดว่าอยู่ในประเภทผู้หญิงเก่งคนหนึ่ง ประกาศจึงชี้ให้อ่านคนนี้เห็นว่า คำว่า “ผู้หญิงเก่ง” ที่แท้จริงพิจารณาจากคุณสมบัติภายในมิใช่ภายนอก และในความเป็นจริงนั้น ผู้ชายส่วนใหญ่ก็ชอบผู้หญิงที่เก่งจากคุณสมบัติภายในคือ มีความอ่อนโยน ฉลาดในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายใน

“ผู้หญิงเก่งหรือผู้หญิงฉลาด” ของผมนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนสูงอะไรหรอกครับ เพราะไม่ว่าจะมีปริญญาเป็นถึงศาสตราจารย์ หรือมีแค่ประกาศนียบัตรประถมหก ผู้หญิงทุกคนก็เป็นผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงฉลาดได้ทั้งนั้น และถึงไม่ได้ใส่สูทออกคำสั่งในสำนักงานก็ไม่ได้หมายความว่า คุณจะเป็นผู้หญิงไม่เก่ง

ไม่ว่าจะยกมือในสภาหรือยกกระทะในครัว ทุกนางและนางสาวย่อมเป็นผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงฉลาดได้เท่ากัน “แม่” ผมคนหนึ่งละที่ผมนับเป็นผู้หญิงเก่ง

ท่านไม่ได้เรียนหนังสือชั้นไหนเลย ทั้งชีวิตเขียนชื่อตัวเองว่า “พร” เป็นตัวเดียว แต่งงานกับพ่อของผมแล้วให้กำเนิดบุตรชายสิบคนรวมไม่มีผู้หญิงเลย เป็นผู้หญิงตัวคนเดียวในบ้านที่ต้องทำอาหารเลี้ยงผู้ชายที่มีจำนวนเท่ากับนักฟุตบอลหนึ่งทีมทุกมือทุกวัน

ไม่ต้องพูดถึงความรักหรอกครับ ท่านมิให้ลูกทุกคนอย่างเสมอหน้าเสมอตามาตลอด ความรักของท่านยิ่งใหญ่และอ่อนโยนอย่างมากในสายตาของผม แม้ว่าผมจะไม่เคยได้ยินคำว่าจำใจจากปากท่านเลย

ถามว่าท่านเป็นผู้หญิงที่ฉลาดไหม ไม่รู้สิครับ ก็ไม่เคยเห็นสิบแปดมงกุฎที่ไหนมาหลอกลวงท่านสำเร็จเท่าที่จำความได้ และแม้ว่าท่านจะอ่านหนังสือไม่ออกสักตัว แต่ท่านก็ขอเงินทุกเบี้ยทุกบาทที่มีอยู่ในไหนในลิ้นชักส่งลูกเรียนจนถึงที่สุด ผมว่านี่แหละครับความฉลาดของคนเป็นแม่...

...เมื่อเราข้ามการมองที่ “รูปทรีพีย์” ซึ่งผู้ชายแต่ละคนเห็นไม่เหมือนกันไปแล้ว “ความอ่อนโยนและความฉลาด” จะเป็นแท่งแม่เหล็กอันใหญ่ที่ทำให้เข็มทิศของผู้ชายหมุนขึ้นมาหา

แล้วพวกผู้ชายจะไม่มีหลงทางเลย

(กบเหลาดินสอ : 22 – 23)

ตัวอย่างที่ 2 ผู้หญิงสวย ประกาศแสดงความคิดเห็นต่อผู้ถามที่มองตัวเองเป็นผู้หญิงไม่สวยว่า ควรมีความมั่นใจในตัวเองโดยยึดคุณสมบัติความดีภายในจิตใจ เมื่อมองตัวเองใหม่และมีทัศนคติใหม่นับถือตัวเองแล้ว ก็จะสามารถมีกำลังใจลุกขึ้นมาดูแลและตกแต่งองค์ประกอบภายนอกให้ดูดีต่อไปได้

ความสวยของผู้หญิงมันจำกัดอยู่แค่จมูกโด่งตาโต... อย่างเดียวเสียเมื่อไร ผู้หญิงหลายคนที่ผมรู้จัก เชื่อไหมครับตอนยังไม่ได้คุยกันผมก็มองเห็นว่าเธอมีรูปทรีพีย์เป็นที่ต้องตาผู้ชายดีอยู่ แต่ครั้นพอได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบ้าง ได้มองเห็นว่าในหัวใจของเธอประกอบด้วยอะไรบ้าง ความสวยของเธอก็เปลี่ยนไปแล้ว ที่นี้ให้มองอย่างไรก็เห็นแต่ลิปสติกกับยาย้อมผมมาขวางตาอยู่รำไป มองอย่างไรก็ไม่เห็นดอกไม้หรือสายน้ำเสียวี่ แต่ผู้หญิงบางคนยิ่งคุยด้วยก็ยิ่งเห็นว่าเธอยิ่งสวยขึ้นเรื่อยๆ

อย่ามัวแต่คิดว่าตัวเองหน้าธรรมดา...อยู่เลย ถ้ามัวแต่คิดอยู่อย่างนี้ อีกกี่ปีจะมีใครเขามาชมมาชอบล่ะครับ ก็ตัวเองยังไม่ชอบตัวเองเลย

ลุกขึ้นมามองตัวเองใหม่ ลุกขึ้นมาทำอะไรกับตัวเองใหม่ดีไหมครับ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 45 - 46)

ตัวอย่างที่ 3 ลูกแก้ว สะท้อนแนวความคิดการเห็นคุณค่าของคนจากคุณสมบัติภายในจิตใจ ไม่ใช่องค์ประกอบภายนอก ความแตกต่างของเชื้อชาติหรือการเป็นคนกลุ่มน้อยไม่ได้ทำให้คุณค่าความเป็นคนน้อยลง ประภาสไม่เห็นด้วยกับการดูหมิ่นคนจากปัจจัยภายนอก ดังที่ประภาสได้กล่าวไว้ว่า

“มนุษย์น่าจะยอมรับนับถือมนุษย์ด้วยกันที่ข้างในหัวใจมากกว่านับถือกันที่ชาติพันธุ์”

(คุยกับประภาส : 12)

1.6.3 ไม่ด่วนตัดสินผู้อื่นแต่ยอมรับส่วนดีของเขา

ประภาสมักจะแสดงความคิดเห็นในเรื่องการไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น แต่เสนอแนวคิดให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อยอมรับในส่วนดีของเขา ดังปรากฏในเรื่องชอบนักร้อง ยุคไครยุคมัน ความสิ้นหวังในเดินรุ่นใหม่ แปลกแยก ถ่ายรูปสติ๊กเกอร์ หนุ่มสาววันนี้ และเรื่องไม้บรรทัด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ชอบนักร้อง มีผู้อ่านเขียนจดหมายมาระบายความรู้สึกกับประภาสในเรื่องที่เข้าไปทักนักร้องคนหนึ่งที่ตนชื่นชอบ แต่นักร้องคนนั้นกลับไม่เป็นไปตามที่ตนเองคาดหวัง ประภาสจึงตอบโดยแนะนำไม่ให้ผู้อ่านด่วนตัดสิน แต่ให้พิจารณาด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และยอมรับในสิ่งดีของเขาต่อไป เป็นการให้คำตอบในเชิงเตือนสติให้ยอมรับโลกแห่งความเป็นจริง โดยยกตัวอย่างประสบการณ์ตัวเองที่ไม่ด่วนตัดสิน และยอมรับในส่วนดีของบุคคลที่ตนชื่นชอบอีกด้วย

ผมอยากชวนให้คุณสงสารนักร้องคนนั้น ...เป็นดาราเนี่ยเหมือนคนมีกรรมนะผมว่า จะทำอะไรใครก็คอยจับตาดู มนุษย์เราทุกคนก็อยากมีโลกส่วนตัวบ้าง ...และผมว่าเขาก็ต้องมีคนพิเศษของเขาบ้าง จะให้มาคอยรับแขก ตลอด 24 ชั่วโมงคงไม่ไหว ถึงไหวก็ไม่ครบถ้วน

ผมก็ตอบแก้ตัวแทนนักร้องคนนั้นไปอย่างนั้นเอง ตอบปัญหาที่คุณถามให้ตรงจุดดีกว่า ว่าถ้าผมเป็นคุณผมจะทำอย่างไร ผมก็คงซื้อเทปต่อไป... ..แต่คงไม่เขียนจดหมายไปหาเขาอีก เพราะคงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะไปพยายามติดต่อกับเจ้าของในเทปนี่ยาย เว้นเสียแต่ว่าคุณยังเยาว์อยู่มาก

...ผมจะเล่าอะไรให้ฟัง ผมนิยมนักเขียนอยู่ท่านหนึ่ง ว่าเขียนหนังสือได้สวย และอ่อนโยนจับใจผม นัก วันหนึ่งผมเจอนักเขียนท่านนั้นที่หอศิลป์ ผมจึงเดินเจียดไปเพื่อจะหาโอกาสไหว้สักที ก็ได้ยินท่านดำใครคนหนึ่งว่า ไ้ควาย ได้เปรต ผมจึงเฉยอยู่ไม่กล้าไหว้ท่าน

ทุกวันนี้ผมก็ยังเห็นว่าหนังสือของท่านสวยและอ่อนโยนอยู่และผมก็ยังนิยมท่านไม่เสื่อมคลาย

(คุยกับประภาส : 49-51)

ตัวอย่างที่ 2 ไม้บรรทัด ประภาสแนะนำให้ผู้อ่านให้พิจารณาอย่างรอบคอบก่อนด่วนตัดสินสิ่งใด โดยนำเสนอแนวคิดให้ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม มิใช่ใช้การตัดสินของตัวเองที่มีแนวโน้มเข้าข้างตัวเอง เปรียบเสมือนไม้บรรทัดหรือมาตรวัดแต่ละชนิด ที่ใช้วัดวัตถุที่ต่างๆ กัน ดังนั้นการตัดสินสิ่งใดๆ ในสังคม จำเป็นต้องใช้ไม้บรรทัดหรือเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สวัสดีครับคุณอาประภาส

...ผมมีเพื่อนอยู่สองคนครับ คนหนึ่งเรียนได้ดีในระดับเดียวกับผม อีกคนเรียนไม่ค่อยเก่ง แต่พอถึงตอนที่ต้องสอบเรียนต่อ คุณอาเชื่อไหมครับ ! ไอ้เพื่อนผมที่เรียนไม่ค่อยเก่งกลับสอบติดทั้งๆ ที่เขาก็ไม่ได้อ่านหนังสือ แต่เพื่อผมอีกคนกลับสอบไม่ติด

อันนี้ละครับปัญหาที่ผมถามในใจตัวเองว่าทำไมมันเป็นแบบนี้ คุณอาคิดว่าการสอบนี้เป็นการวัดผลที่ดีที่สุดแล้วหรือครับที่จะให้คนคนหนึ่งได้เข้าไปศึกษาต่อ

ตามความคิดผมไม่เห็นด้วย บางคนที่สอบติด ผมถามว่าเขาเตรียมตัวอย่างไรในการสอบ บางคนก็บอกว่าไม่ได้เตรียมตัวอะไรมากมาย บางคนไม่อ่านหนังสือก็ยังสอบติด ผมคุยหัวข้อนี้กับเพื่อนผมบางคน เขาก็เห็นด้วยกับผมครับ ผมคิดว่าการสอบเนี่ยวัดคนไม่ได้หรอกครับ

ประภาสได้ให้คำตอบดังนี้

ถ้าคุณ..คิดว่าการสอบวัดคนไม่ได้ ผมจะต่อให้อีกสักสามสี่ประโยคตามน้ำไปด้วย

การได้เข้าเรียนสถาบันที่ไปสมัครสอบก็วัดคนไม่ได้ การจบจากสถาบัน ก็วัดคนไม่ได้ การได้เข้าทำงาน ก็วัดคนไม่ได้ ทำงานแล้วประสบความสำเร็จ มีเงินมีทองก็วัดอะไรไม่ได้

จะวัดได้หรือวัดไม่ได้ ปัญหามันอยู่ที่ว่า ไม้บรรทัดที่เราใช้วัดเป็นมาตราอะไรต่างหาก

ถ้ามาตราของคุณเป็นหน้าตาเป็นชื่อเสียงก็วัดอย่างหนึ่ง มาตราเป็นเงินทอง เป็นความสะดวกสบาย ในชีวิตก็วัดอย่างหนึ่ง หรือมาตราเป็นความดี ความสงบสุขก็วัดอีกอย่างหนึ่ง วัดได้ทั้งนั้น

ถ้ามีการคัดเลือก อย่างไรเสียก็ต้องวัด แล้วถ้าคุณสมัครไปให้เขาคัดเลือก คุณก็ต้องยอมรับไม้บรรทัดของเขา

....คุณอาจจะเถียงว่า ก็นี่แหละเข้าประเด็นพอดี คนอ่านหนังสือน่าจะเข้าเรียน คนไม่อ่านหนังสือไม่น่าจะได้เข้าเรียน

ตอนที่เปิดจดหมายคุณอ่าน ผมนึกคำตอบที่จะตอบคุณไว้สองข้อ

...ข้อสอง ผมจะถามคุณกลับว่า คุณแน่ใจจะรับว่าเพื่อคนที่สอบได้เขาไม่ได้อ่านหนังสือเลย

สมัยที่ผมกำลังจะสอบเข้ามหาวิทยาลัย ใครๆ ที่มาเห็นผมเขาก็พูดกันทั้งนั้นว่า ผมจะไปสอบเข้าได้อย่างไร วันๆ เอาแต่เล่นกีตาร์ ผมก็ยอมรับละครับว่า วันๆ เอาแต่เล่นกีตาร์จริงๆ แต่วันๆ ผมก็เอาแต่อ่านหนังสือไปด้วยเหมือนกัน ใครจะไปเห็นผมตอนอ่านหนังสือเล่า อย่าเพิ่งปักใจสิ่งที่จัดได้เพียงตา หรือสมมติว่าเพื่อนคุณไม่ได้อ่านหนังสือจริงๆ แล้วบังเอิญคำตอบมั่วๆ ไปถูก อันนี้ก็ช่วยไม่ได้ ถ้าแมนฯยูเตะลูกให้เพื่อนแล้วบังเอิญไปโดนลิเวอร์พูลเข้าประตูไป ด้วยชนะเลิศก็ต้องยกให้แมนฯยู

(คุยกับประภาส : 21 – 25)

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่ประภาสตอบจดหมายของผู้อ่านโดยใช้แนวคิดไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น แต่ยอมรับส่วนดีของเขา ดังเช่น เรื่องถ่ายรูปลสตีกเกอร์ หนุ่มสาววันนี้อยู่ยุคใครยุคมัน และความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ ที่คนจำนวนมากมักตัดสินว่าวัยรุ่นสมัยปัจจุบันไม่มีคุณภาพเท่ากับวัยรุ่นในสมัยก่อน ประภาสจึงเสนอแนวคิดตอบว่าไม่ควรด่วนตัดสิน หรือสิ้นหวังในวัยรุ่นยุคนี้ แต่โดยการมองเห็นในส่วนดีของพวกเขา

1.6.4 เปิดใจยอมรับการเรียนรู้จากผู้อื่น

ประภาสแสดงการเห็นคุณค่าความคิดของผู้อื่นโดยการเปิดใจยอมรับฟัง เรียนรู้จากความคิดเห็นของผู้อื่น คุณลักษณะเช่นนี้เอื้อประโยชน์ให้ประภาสได้ซึมซับอิทธิพลหรือปรัชญาแนวคิดต่างๆ ได้ดี และส่งผลให้ประภาสมักมีตัวอย่างแนวคิดพร้อมกับตัวอย่างบุคคล นำมาใช้เป็นข้อมูลช่วยให้เขานำเสนอเนื้อหาในคอลัมน์ได้อย่างคมชัด และทำให้การเสนอความคิดเห็นมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือ และมีผลจูงใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังปรากฏในเรื่อง

กำลังใจป่วย	จุดล้ายันมันออกไป	คำถามของจิตแพทย์
สมการในดวงใจ 1	สมการในดวงใจ 2	พระสงฆ์โทรศัพท์
เรื่องราวบนแผ่นไม้	อุดมการณ์	หอดูดาวเกิดแล้ว
ครูแสง	น้ำครึ่งแก้ว	

ประภาสเป็นบุคคลที่รักการเรียนรู้ ทำให้เขาได้รับอิทธิพลและปรัชญาความคิดจากบุคคลสำคัญที่เขาประทับใจ ซึ่งได้แก่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระพุทธเจ้า

ครูแสง ไลน์สไตร์ และท่านพุทธทาส เป็นต้น ประภาสก็นำตัวอย่างของบุคคลเหล่านี้ หรือนำเสนอแนวคิดจากปรัชญาทางความคิดของบุคคลดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ครูแสง ประภาสแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าครูแสง ซึ่งเป็นอาจารย์ทางสถาปัตยกรรมท่านหนึ่ง ที่มีอิทธิพลฝึกให้ประภาสมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้ประภาสเรียนรู้จักการประเมินทุกสิ่งที่ทำด้วยหลักการแห่งความสมดุล และฝึกให้เขาเห็นคุณค่าการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงมากกว่าการเรียนรู้จากทฤษฎี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ในความคิดเห็นของผม สถาปนิกและบัณฑิตสถาปัตย์หลายต่อหลายรุ่นต้องได้รับอิทธิพลในวิธีคิดและปรัชญาทางศิลปะจากครูแสงมาบ้างไม่มากก็น้อย

ครูแสงท่านเป็นครูสอนศิลปะที่ค่อนข้างแตกต่างจากครูศิลปะอื่นที่ผมเคยเรียนมา ท่านสอน “ให้อิมเมจกับศิลปะ” และสอน “วิธีคิดแห่งศิลปิน” มากกว่าให้นั่งท่องว่า วิหารเซนตีปีเตอร์สร้างขึ้นใน ค.ศ. ไต แวนโก๊ะเกิดที่เมืองอะไร ...

...คำพูดของครูแสงมันฟาดเบรียงเข้าที่ท้ายทอยของผมอย่างจัง และเสียงนั้นก็ยังคงก้องอยู่ในหัวของผมตลอดมา “ความพอดี” ครูแสงกำลังจะบอกว่าศิลปะก็ต้องมีความพอดีเหมือนกัน

...แต่หลังจากเวลาผ่านไปยี่สิบปีได้ ในวันนั้นผมกลับมาทบทวนคำพูดของครู จึงได้รู้ว่าครูแสงไม่ได้พูดเพื่อติดตลกเพียงอย่างเดียว แต่ท่านกำลังสอนทฤษฎีบทที่หนึ่งของการเป็น Creative ที่ดี นั่นก็คือเปิดใจให้กว้างที่สุดกับทุกความคิด

...เธอกำลังเปิดหัวใจให้กว้างที่สุดใหม่ กว้างถึง Infinity ที่ครูให้โจทย์ใหม่...

(คุยกับประภาส : 155 – 158)

ตัวอย่างที่ 2 หลอดยาสีฟัน ประภาสมักกล่าวในคอลัมน์ของเขาอยู่เสมอว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเป็นบุคคลหนึ่ง ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อเขามาก จากเรื่องหลอดยาสีฟันประภาสได้นำพระจริยวัตรของพระองค์ มานำเสนอเป็นแบบอย่างที่มีพลังกระทบใจผู้อ่านในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งทันตแพทย์ประจำพระองค์กราบบังคมทูลเรื่องศิษย์ทันตแพทย์...บางคนมีค่านิยมในการใช้ของต่างประเทศและมีราคาแพง รายที่ไม่มีทรัพย์พอซื้อหาก็ยังชวนชวายเป็นใช้

...เมื่อกราบบังคมทูลเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า เมื่อไม่นานมานี้เองมหาดเล็กห้องสรงเห็นว่ายาสีพระทนต์ของพระองค์ทรงใช้หมดแล้ว จึงได้นำหลอดใหม่มาเปลี่ยนให้แทน

เมื่อพระองค์ทรงทราบก็ได้ขอเขานำยาสีพระทนต์หลอดเก่ามาคืน และพระองค์ท่านยังทรงสามารถใช้ต่อไปได้อีกถึง 5 วัน

จะเห็นได้ว่าในสวนพระองค์ท่านเองนั้นทรงประหยัดอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ที่ทรงพระราชทานเพื่อราษฎรผู้ยากไร้อยู่เป็นนิจ พระจริยวัตรของพระองค์ท่านนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดถึงพระวิริยะ อุตสาหะ ตลอดจนความประหยัดในการใช้ของอย่างคุ้มค่า

หลังจากนั้นทันตแพทย์ประจำพระองค์ได้กราบพระบาททูลขอพระราชทานหลอดยาสีพระทนต์หลอดนั้นเพื่อนำไปให้ศิษย์ได้เห็น และรับใส่เกล้าเป็นตัวอย่างเพื่อประพฤติปฏิบัติในโอกาสต่อ ๆ ไป

...ทันตแพทย์ประจำพระองค์รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าฯ ยิ่งเมื่อได้พิจารณาถึงลักษณะของหลอดยาสีพระทนต์เปล่าหลอดนั้นแล้วทำให้เกิดความสงสัย เหตุใดหลอดยาสีพระทนต์หลอดนี้จึงแบนราบเรียบโดยตลอดคล้ายแผ่นกระดาษ โดยเฉพาะบริเวณคอหลอดยังปรากฏรอยบุ๋มลึกลงไปเกือบถึงเกลียวคอหลอด เมื่อได้มีโอกาสเข้าเฝ้าอีกครั้งในเวลาต่อมา จึงได้รับคำอธิบายจากพระองค์ว่า หลอดยาสีพระทนต์ที่เห็นแบนเรียบนั้น เป็นผลจากการใช้ด้ามแปรงสีพระทนต์ช่วยรีดและกดจนเป็นรอยบุ๋มที่เห็นนั่นเอง

...และยิ่งดูก็ยิ่งได้รับรู้ถึงปรัชญาที่พระองค์พระราชทานผ่านมาทางหลอดยานี้แล้ว ผมก็พบว่าแก่นแท้ของการประหยัดนั้นอยู่ตรงนี้เอง ไม่ใช่ไม่ยอมใช้เลย แต่ต้องรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ใช่แบบเหลือทิ้งเหลือขว้าง

(กบเหลาดินสอ : 205 – 210)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่องราวบนแผ่นไม้ ประภาสกล่าวถึงพระรูปหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อเขา ในด้านแนวคิดและคำสอน คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ ประภาสกล่าวถึงท่านพุทธทาส ไว้ดังนี้

ผมอ่านหนังสือของท่านพุทธทาสอยู่หลายเล่ม ทั้งงานเขียนของท่าน ทั้งการตีความปริศนาธรรมของท่าน ทั้งบทสนทนาธรรมของท่าน

ผมจะรู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่าอยู่ใกล้ชิดท่าน ใกล้ชิดเหมือนตัวเองเป็นเด็กวันที่วิ่งเล่นอยู่ใต้กุฏิท่าน ได้ยินเสียงท่านสั่งสอนอยู่เนือง

(กบเหลาดินสอ. : 201 – 203)

นอกจาก ประภาสจะได้เรียนรู้ปรัชญาความคิดจากบุคคลที่ประทับใจ ประภาสยังเรียนรู้จากบุคคลรอบๆ ตัว หรือได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านหนังสือ เช่น จากเรื่องชีวิตคืออะไร ประภาสแสดงความประทับใจจากการได้เรียนรู้ความหมายของการมีชีวิตอยู่เพื่อการให้ แม้ตัวเราเองจะมีความจำกัดก็ตาม อันเป็นความประทับใจที่ประภาสได้จากการอ่านหนังสือประจำลูกโอ๊ตของนักเขียนท่านหนึ่ง จากเรื่องกำลังใจป่วย และเรื่องจุดล้ายันมันออกไป ประภาสแสดงถึงการยอมรับแบบอย่างการต่อสู้ชีวิตของบุคคลต่างๆ ด้วยความประทับใจ และนำแบบอย่างนั้นมาสร้างกำลังใจให้กับตัวเองในยามที่มีความท้อแท้ และยังใช้ตัวอย่างบุคคลเหล่านี้สร้างกำลังใจให้กับผู้อ่านหลายคนที่มีความท้อแท้ในการดำเนินชีวิต

1.6.5 เรียนรู้จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

ประกาศไม่ได้มองว่าความผิดพลาดเป็นเรื่องล้มเหลว แต่เห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่สามารถเรียนรู้และจะได้รับประโยชน์จากความผิดพลาดนั้นได้ และเล็งเห็นว่าการเรียนรู้จากความผิดพลาดในปัจจุบันจะส่งผลดีในระยะยาวต่อไป และยังให้ความสำคัญกับความพยายามที่ได้ทำลงไป แม้ผลที่ได้ออกมาจะยังไม่ถึงความสำเร็จก็ตาม ดังปรากฏในเรื่อง ล้มเหลวหรือล้มเลิก คำถามจากเด็กมัธยม ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ และกลัวใช่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ล้มเหลวหรือล้มเลิก ประกาศได้ตอบจดหมายของผู้อ่านที่คิดว่าตัวเองล้มเหลวและพลาดโอกาสทำสิ่งที่ตนรัก โดยยกตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียงที่เคยผ่านประสบการณ์การล้มเหลวมาก่อน แต่เขาไม่ล้มเลิกและเพียรพยายามจนประสบความสำเร็จ คนเหล่านี้ใช้ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียน เป็นโอกาส และฝึกฝนจนกระทั่งประสบความสำเร็จ เช่น พนมเทียน ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งไม่ได้ และได้หันไปเขียนนวนิยายเรื่อง "เลิบลูท" และก้าวสู่การเป็นนักเขียนที่ประสบความสำเร็จในที่สุด หรือตัวอย่างความล้มเหลวของไมเคิล จอร์แดน ที่เคยถูกคัดออกจากการเป็นตัวแทนแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลของโรงเรียน แต่ก็ได้มาเป็นนักบาสเกตบอลที่เก่งที่สุดคนหนึ่งของโลก หรืออัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ครูที่เคยสอนเขาบอกกับแม่เขาว่า สติปัญญาของเขาจัดอยู่ในคนโง่เขลา เคยถูกล้อออกจากโรงเรียนและอ่านหนังสือได้ช้า แต่เขากลับเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของโลก และตัวอย่างของโทมัส เอดิสัน นักประดิษฐ์เอกของโลกที่กล่าวถึงการทดลองที่ล้มเหลวถึง 2,000 ครั้ง กว่าที่จะประดิษฐ์หลอดไฟฟ้าสำเร็จ โดยกล่าวว่า "ผมไม่เคยล้มเหลวเลยสักครั้ง ผมกำลังประดิษฐ์หลอดไฟฟ้า แต่บังเอิญต้องใช้กระบวนการทั้งหมด 2,000 ขั้นตอนเท่านั้นเอง" (ประกาศ ชลศรานนท์. 2543 : 14)

ตัวอย่างที่ 2 กลัวใช่ ประกาศเล่าถึงประวัติของนายแปร์โรลท์ นักเล่นนิทานที่โด่งดังทั่วโลก ซึ่งชีวิตด้านหนึ่งของเขาเคยอยู่ในสภาพล้มเหลวและดูเป็นคนไม่เอาไหน แต่เมื่อเขาได้ค้นพบสิ่งที่ตัวเองรัก เขาก็สามารถทำสิ่งนั้นได้เป็นอย่างดี คือการดัดแปลงและเล่นนิทานซึ่งกลายเป็นนิทานอมตะที่มีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน เช่น นิทานเรื่องเจ้าหญิงนิทรา และเรื่องหนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น

ตามประวัติแล้วนายแปร์โรลท์เป็นข้าราชการที่ลาออกเสียเฉยๆ นับว่าไม่ชอบระบบราชการที่ต้องอาศัยระบบอุปถัมภ์ ตลอดเวลาวัยเด็กของเขาถูกบันทึกไว้ว่าเป็นเด็กที่เรียนช้าชั้นอยู่เนืองๆ และเมื่อเข้าทำงานก็เปลี่ยนงานอยู่ตลอดเวลา

หลังจากที่ออกจากงานมาแต่งนิทานเล่าให้ลูกฟังอยู่สักพัก เขาก็พบว่าสิ่งที่เขานัดคืออะไร เขาตัดสินใจมีอาชีพเป็นนักเล่นนิทาน

... เขาตัดความรุนแรงออกไปจากนิทานเก่าๆ และก็เปลี่ยนตอนจบของนิทานให้ "ความสุขนิรันดร์" เป็นรางวัลของคนดี

ในปี ค.ศ.1697 ...หนังสือของเขาได้ถูกยกย่องให้เป็นดินแดนที่เด็กทุกคนในโลกฝันถึงชื่อหนังสือของเขา
เขาคือ “นิทานเมื่อวานนี้” ... และทุกเรื่องได้กลายเป็นนิทานอมตะของเด็กทั้งโลกไปแล้ว

(มะเฟื่องรอฟาน : 262)

ตัวอย่างที่ 3 คำถามจากเด็กมัธยม มีผู้อ่านเป็นเด็กนักเรียนมัธยมเขียนมาถาม
ประมาณว่า เขาเป็นนักเรียนคนเดียวในชั้นที่ไม่ยอมลอกข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ของเพื่อน แล้วเขาก็
สอบตกรวมทั้งต้องเสียเวลามาสอบซ่อมวิชาดังกล่าว แต่เพื่อนอีกหลายที่คนทำผิดด้วยการลอกข้อสอบ
กลับได้หยุดปิดเทอมไม่ต้องมาเสียเวลาสอบซ่อมเหมือนเขา เด็กคนนี้จึงถามประมาณว่าเขาโง่หรือไม่ที่
ไม่ยอมลอกข้อสอบของเพื่อน ประภาสได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า การสอบซ่อมเป็นผลดีต่อตัวเขาเอง
เพราะเป็นโอกาสดีที่จะได้ทบทวนและทำความเข้าใจในวิชาดังกล่าว การสอบซ่อมจึงไม่ใช่ความ
ล้มเหลว แต่เป็นสิ่งที่ช่วยเขาได้รับความรู้ที่แท้จริงในระยะยาว แต่การลอกข้อสอบและไม่ต้องไปสอบ
ซ่อมต่างหากที่เป็นการทำร้ายตัวเองและเป็นความผิดพลาดซึ่งจะมีผลเสียระยะยาวต่อชีวิตของผู้นั้น
ดังที่ประภาสได้กล่าวไว้ ดังนี้

เวลาที่เครื่องไฟฟ้าในบ้านเกิดขัดข้อง ถ้าเป็นที่เขาใส่ใจในข้าวของเครื่องใช้ของตัวเองสักหน่อย เขา
จะไม่รีบที่จะรีบนำไปซ่อมในทันที เพราะหากเราขึ้นต้นทุ้งใช้ไปเรื่อยๆ ใ้ที่ที่เคยเสียอยู่นิดๆ หน่อยๆ ก็อาจ
จะพาลเสียมากขึ้น หลายครั้งเลยครับที่ผมผัดวันประกันพรุ่งไม่ยอมเอาไปซ่อม แล้วก็หลงใช้มันต่อไปเรื่อยๆ
สุดท้ายก็เลยลามเสียไปถึงอุปกรณ์ตัวอื่นอีก เครื่องยนต์ของรถยนต์ก็เหมือนกันครับ อะไหล่ตัวไหนซักเริ่ม
แยก็ควรจะส่งให้ช่างซ่อมจัดการเสีย

การทำงานของเครื่องยนต์นั้นมีต่อโยงใยต่อกันเป็นลูกโซ่ หากตัวใดตัวหนึ่งบกพร่อง ก็จะมีผลทำให้
ตัวอื่นๆ บกพร่องตามไปด้วย

นำส่งสารคนที่ไม่มีความรู้แล้วไม่ยอมซ่อมนะครับ เพราะเมื่อเขาคิดว่าเครื่องของตัวเองไม่เสีย แล้วก็
เติบโตต่อไปโดยที่ยังหลงว่าอะไหล่ความรู้ของตัวเองใช้ได้ดียู่ เครื่องเขาก็จะรวนเสียไปเรื่อยๆ ถึงตอนนี้
ส่งให้ช่างที่ไหนก็ซ่อมไม่ไหวแล้ว

ตั้งใจ “ซ่อม” ให้มากๆ นะครับ ยอมทนเสียเวลากับทนกล้ำกลืนไม่นานนัก แต่ได้ความรู้แน่นๆ
ประดับตัวไปจนตาย

คิดเสียว่าที่ผ่านมาเราพยายามน้อยไปหน่อยดีกว่า อย่าไปคิดว่าตัวเองโง่ที่ไม่ยอมโกงเลยครับ

(มะเฟื่องรอฟาน : 248 - 249)

แนวคิดการมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏสอดแทรกอยู่ในเรื่องต่างๆ มีผลโดยตรง
ให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาทัศนะของตัวเองที่มีต่อตัวเองและมีต่อผู้อื่น แนวคิดดังกล่าวจึงมักถูกใช้เพื่อ
ให้คำแนะนำในเรื่องความคับข้องใจที่ผู้อ่านมีต่อคนรอบข้าง และความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ผู้อ่านมีต่อ

ตัวเอง การเสนอแนวคิดดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้อ่านปรับเปลี่ยนทัศนะให้มองตัวเองและผู้อื่นได้อย่าง
ถูกต้อง

1.7 การเชื่อมั่นในความดีงาม

ส่วนใหญ่การนำเสนอของประภาสมีทัศนะในเชิงบวก ประภาสจึงมักจะเสนอแนวคิดที่
เชื่อมั่นในความดีงามของมนุษย์แก่ผู้อ่าน ดังที่ปรากฏชัดในเรื่อง เช่น

ทำดีได้ดี	หอดูดาวเกิดแล้ว	แบ่งพรรคแบ่งพวก	หลอกลวงเสียฟัน
เรื่องส่วนตัว	สามก๊ก แม่เภา 1	ผี แม่เภา 2	ชีวิตคืออะไร
ไม้บรรทัด (ภาคสอง)	คนละเรื่องกัน	แม่เภาแพ้ว 1	แม่เภาแพ้ว 2
ไม้บรรทัด	คนละเรื่องกัน	แม่เภาแพ้ว 3	
ผู้รักษาไม้บรรทัด	แผนที่ของพระเจ้า	วงกระเพื่อมของน้ำ	ยกมือไหว้พระเจ้า
ธรรมชาติมนุษย์ดั้งเดิม	แต่คุณครูด้วยดวงใจ	ผ้าขาว / จดหมายลูกโซ่	

ตัวอย่างที่ 1 ทำดีได้ดี ประภาสแสดงความเชื่อมั่นว่า คนที่ทำดีจะได้รับผลดีอย่างแน่นอน
ประภาสยกตัวอย่างในเรื่องทำดีได้ดีว่า คนที่เป็นคนดี หรือเป็นผู้ให้ มักจะมีร่างกายแข็งแรงเนื่องจาก
ฮอร์โมนที่หลั่งออกมาเมื่อมนุษย์มีความสุขจากการทำดี และได้ยกตัวอย่างปิดเรื่องจากเรื่องจริงของ
เลส บราวน์ นักจัดรายการวิทยุของอเมริกาที่รอดพ้นจากการลอบทำร้ายเพราะผลสืบเนื่องมาจาก
ความดีที่เขาทำอย่างต่อเนื่องในชีวิตของเขา ซึ่งสนับสนุนสิ่งที่ประภาสได้ไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... คนเรานั้นถ้าทำความดีแล้ว โยต้องคิดถึงสิ่งตอบแทนด้วย...

เวลาเราเป็น "ผู้ให้" นั้น สิ่งยิ่งใหญ่ที่เราได้รับคือ "คุณค่าทางใจ" ต่างหาก คนที่เคยเป็น "ผู้ให้" จะ
รู้ซึ่งถึงความรู้สึกตรงนี้

...แต่ถึงผมจะพูดถึง "คุณค่าทางใจ" อย่างไร แต่ในส่วนลึกแล้วผมก็ยังเชื่อในประโยค "ทำดีได้ดี"

และคำว่า "ได้" ของผมก็ไม่ได้หมายความว่าถึงของขวัญหรือเช็คเงินสดแต่อย่างไร และผมก็เชื่อว่า
ชีวิตของ "คนทำดี" จะต้องดีขึ้นเรื่อยๆ

(ตัวหนังสือคุยกัน : 98 - 99)

ตัวอย่างที่ 2 ผ้าขาว/จดหมายลูกโซ่ ในเรื่องนี้ ประภาสได้กล่าวถึงความเชื่อมั่นต่อความดีงาม
2 ประการ ประการแรกเขาเชื่อว่าความรักที่มีต่อกันและกันคือคำตอบของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่
ประภาสได้เขียนไว้ในเรื่องชีวิตคืออะไร ประการที่สองประภาสแสดงความเชื่อว่า เด็กทุกคนเกิดมา

ย่อมเกิดมาพร้อมกับการอยากเป็นคนดี และคนทุกคนล้วนอยากเป็นคนดี เพียงแต่บริบทชีวิต และการได้รับการเลี้ยงดูที่ต่างกัน อาจทำให้แต่ละคนพัฒนาความดีได้ไม่เท่ากัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กทุกคนเป็นเหมือนผ้าขาว แต่เป็นผ้าขาวคนละเนื้อ

...เด็กแต่ละคนซึมซับสีสันที่เราแต่งแต้มลงไปได้ไม่เหมือนกัน เรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน เกาได้ไม่เท่ากัน ...

แต่เป็นคนดีได้เท่ากัน

คนทุกคนเกิดเป็นผ้าขาว ทุกคนเป็นคนดีมาก่อนและอยากเป็นคนดีตลอดไป แต่สีย้อมผ้าบางชนิด ก็ย้อมติดสนิทเหลือเกิน ที่ผมว่าคนทุกคนอยากเป็นคนดีนั้น เพราะผมเห็นว่าเวลาดูหนังผมไม่เคยเห็นใคร คนไหนชอบตัวโกงเลย ทุกคนชอบและเชียร์พระเอกนางเอกทั้งนั้น

(ตัวหนังสือคุยกัน : 151 – 152)

ตัวอย่างที่ 3 ผู้รักษาไม้บรรทัด ประภาสแสดงทัศนะว่าความดีงามต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล และเชื่อมั่นว่าความดีงามจะมีผลต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความ پاکเพียร และได้สะท้อนออกมาเป็นความหวังใยสังคม ผ่านการให้ข้อเสนอแนะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต้องช่วยกันแก้ไขครับแก้วันนี้ไม่ได้ก็อย่าเพิ่งสิ้นหวัง ใครมีหน้าที่เรื่องปัจจุบันทันด่วนก็แก้ไข ใครปลูกฝังลูกหลานได้ก็ช่วยกันปลูกฝัง เอาตั้งแต่เรื่องง่ายๆ เช่นเวลาจะเข้าลิฟต์หรือขึ้นรถไฟสอนลูกสอนหลานให้รอคนเขาออกจากประตูมาก่อน อย่าไปยืนออ ยืนจ้องกันอย่างนั้น ผมเห็นบ่อยเหลือเกินในบ้านเรา ยิ่งเวลาลูกหลานทำผิด

ก็อย่าไปเินดูว่าเขายังเป็นเด็กอยู่

สอนเขาไปเลยครับตั้งแต่เรื่องไม้บรรทัดอันเล็กๆ ง่ายๆ วันหนึ่งข้างหน้าหากเขาได้เป็นผู้รักษาไม้บรรทัด ไม้บรรทัดมันจะได้ไม่ขรุขระบิดงอมากนัก

(มะเฟืองรอฟาน : 104 - 105)

ตัวอย่างที่ 4 รถไฟฟ้ากับโถส้วม ประภาสยังแสดงถึงความหวังใยที่มีต่อสังคม โดยเสนอแนะวิธีการรักษาตัวอย่างง่ายๆ ด้วยการใช้วินัย รวมทั้งเห็นความจำเป็นว่าเรื่องของวินัยต้องได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เด็ก และเชื่อมั่นว่าเด็กจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้เติบโตขึ้นอย่างมีวินัย ควบคู่ไปกับความเจริญทางเทคโนโลยีที่กำลังเจริญก้าวหน้าด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตอนที่ผมยังเป็นนักแต่งเพลงรุ่นกระเตาะ เพิ่งเริ่มมีเพลงออกมาให้เป็นที่รู้จักของผู้คนบ้างแล้วเคยมีหนังสือมาสัมภาษณ์แล้วถามคำถามในเชิงทักทายว่า ตอนนี้แต่งเพลงอะไรอยู่ ผมก็ตอบไปว่า กำลังแต่งเพลง “รักชาติต้องข้ามทางม้าลาย”

...ความคิดในเพลงนี้ก็คือ “ถ้าคุณรักชาติและจะแสดงความรักชาติออกมา คุณจะรอเวลาไหน รอให้บ้านเมืองมีศึกสงครามหรือรอวันที่มีแข่งกีฬาระดับชาติ แล้วก็ไปเชียร์ข้างสนาม หรือส่งกำลังไปเชียร์ทางทีวีหรือ” ฟังดูค่อนข้างก้าวร้าวนะครับความคิดนี้

ท่อนหลังๆ ของเพลง ผมก็จะบอกว่า คุณเริ่มต้นง่าย ๆ ของความรักชาติด้วยการข้ามถนนตรงทางม้าลายก่อนอย่าทิ้งชะบนถนนก่อน ตั้งใจเรียนก่อน รับผิดชอบในงานที่คุณทำก่อน แค่นี้คุณก็เริ่มรักชาติแล้ว ผมร่างไว้แค่นั้น แล้วก็ไม่ได้แต่งต่อ

...คงต้องช่วยกันปลูกฝังครับเรื่อง “จิตสำนึกต่อสังคม” ที่ว่านี้ใครมีลูกหลาน มีน้องนุ่ก็เผยแพร่ฝึกฝนกัน ต่อไปบ้านเมือง จะเจริญทางวัตถุอย่างเดียวไม่ได้ หรือจะรอให้กฎหมายฉบับต่างๆ มาบังคับผู้คนไม่ได้หรอกครับ

วินัยทางสังคมต้องเริ่มจากน้ำใจของผู้คนก่อน

(กบเหลาดินสอ : 36 – 37)

ตัวอย่างที่ 5 วงกระเพี๊ยมของน้ำ ประภาสตอบจดหมายให้ผู้อ่านคนหนึ่งที่ถูกเข้าใจผิดและถูกรังเกียจจากครูท่านหนึ่ง ในตอนหนึ่งของคำแนะนำ ประภาสได้แสดงแนวคิดเชื่อมั่นในความดี และขอให้ผู้อ่านเชื่อมั่นในการแสดงสิ่งดีตอบแทนคนที่คิดร้ายกับตนด้วย ดังนี้

แต่ไม่รู้สิครับ· ความดีนี้เวลาที่เรากับใครไปเรื่อยๆ ทุกคนเลยครับเท่าที่ผมเห็นมา ถ้าไม่ได้มาจากนรกขุมไหน เดียวเขาก็ต้องดีกับเราตอบจนได้ ผมเชื่อว่าลึกๆ แล้วมนุษย์ทุกคนเกิดมาเพื่อไขว่คว้าทำความดี

(มะเฟืองรอรอ : 305 – 306)

ประภาสนำเสนอแนวคิดเชื่อมั่นในความดีงาม เพื่อให้ผู้อ่านมีความมั่นใจในการเป็นคนดี ทำดีแม้ยังไม่เห็นผลตอบแทน และมีกำลังใจ มีความเพียรพยายามที่จะสร้างลักษณะนิสัยที่ดีต่อไป

1.8 การให้ความสำคัญของการศึกษา

ประภาสมักกล่าวถึงระบบการศึกษาด้วยความห่วงใย และมองว่าระบบการศึกษาที่เด็กจะได้รับการพัฒนาได้นั้น ผู้สอนควรให้เด็กได้ฝึกคิดและใช้จินตนาการ ซึ่งมีครูเป็นผู้นำทาง ดังจะเห็นได้จากเรื่องคุณครูด้วยดวงใจ วงกระเพี๊ยมของน้ำ คนละเรื่องกัน สมการในดวงใจ 1 เรื่องครูๆ ครูแสง สถาปัตย์การบ้านเท็ง วิทย์และศิลป์ เป็นต้น และยังแสดงความห่วงใยต่อการปฏิรูปการศึกษาที่

คัดเลือกนักเรียนสอบเข้าด้วยการระบบการวัดดวง ได้แก่ เรื่องคำตอบในสายลม และเรื่องคำถามจากเด็กมัธยม

ตัวอย่างที่ 1 คำถามจากเด็กมัธยม ประภาสตอบจดหมายของเด็กมัธยมปลายคนหนึ่ง ที่เขียนมาเล่าถึงการจัดประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง โครงงานที่เข้ารอบส่วนใหญ่ ล้วนเป็นโครงงานเก่าที่คัดลอกมาทั้งนั้น เด็กมัธยมปลายคนนี้จึงแสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการดังกล่าวมิใช่แนวทางการพัฒนาโครงงานอย่างแท้จริง ทำให้ตนรู้สึกว้า ไม่รู้จะเรียนวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์วิชานี้ไปเพื่อเหตุผลใด ประภาสได้ตอบโดยกล่าวถึงความสำคัญของระบบการจัดการเรียนรู้ และคุณค่าของเด็กในวัยที่กำลังฝึกใช้จินตนาการ และแนะนำว่าควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยครูมีบทบาทเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ เพื่อเด็กจะได้คิดด้วยตัวเอง เพราะการคิดเป็นนำไปสู่การยืนหยัดด้วยตัวเองได้ในที่สุด ดังที่ประภาสใช้อุปมาเปรียบเทียบว่า "มนุษย์ที่สมบูรณ์จำเป็นต้องมีรากแก้วแห่งความคิดของตัวเอง" ดังตัวอย่างต่อไปนี้

.....เป็นไปได้ไหมครับที่การเรียนการสอนในลักษณะปิดกั้นจินตนาการของนักเรียนอย่างนี้ ทำให้ นักเรียนไม่ได้ถูกฝึกให้คิดเอง สุดท้ายนักเรียนที่เรียนด้วยระบบนี้จะเติบโตขึ้นเป็นคน "รู้เยอะ แต่คิดน้อย"

...วิชาวิทยาศาสตร์ก็เช่นกัน หลังจากยุคของกาลิเลโอมาแล้ว วิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ของการ ทดลองและการพิสูจน์ ...จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ย่อมต้องเกิดจากความสงสัยเป็นทุนก่อน

ถามว่าความสงสัยมาจากไหน มาจากจินตนาการครับ

คัดลอกโครงงานซ้ำๆ กันปีก่อนๆ แล้วมันส่งเสริมจินตนาการตรงไหน หลาน Candle-Selfless พุด ถูกทีเดียว

ผู้ใหญ่บ้านเราต้องใจกว้างกว่านี้ครับ ถ้าอยากส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ... ...ว่าเราอาจจะต้อง หนักใจรับมือกับความช่างสงสัย (จินตนาการ) มากมายของเด็กๆ

...เด็กทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งจินตนาการติดตัวมา ผู้ใหญ่อย่างเราควรทำตัวเป็นเพียงน้ำและดินอัน อุดมเท่านั้น เขาจะงอกออกมาเป็นอะไร จะคิดอะไรใหม่ๆ สร้างอะไรใหม่ๆ เราต้องส่งเสริมครับ และถ้ามัน มีอะไรเกินเลยไปไม่ชอบมาพากลไปบ้าง เราก็ทำหน้าที่ตัดแต่งกิ่งบ้างก็พอ

อย่าเลี้ยงเด็กหรือสอนนักเรียนแบบติดตาตอถึงเลยครับ มันงอกออกมาได้แต่รากแขนงแค่นั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์จำเป็นต้องมีรากแก้วแห่งความคิดของตัวเอง

(มะเฟืองรอฟาน : 250 - 251)

ตัวอย่างที่ 2 สมการในดวงใจ 1 ประภาสได้แสดงแนวคิดต่อระบบการจัดการศึกษาไว้ว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาที่แท้จริง มิใช่เพียงเพื่อให้ผู้เรียนได้วิชาความรู้ และได้แนวทางประกอบอาชีพ แต่ต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างชีวิตผู้เรียนให้เป็นคนดีด้วย ดังเป้าหมายการศึกษาที่ปรารถนาสร้างให้เด็กเป็นทั้งคนเก่ง และคนดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมไม่รู้หรอกว่าวิชาเรียนที่เราต้องเรียนในโรงเรียนนั้นถูกจัดวางโดยใคร เราใช้ทฤษฎีการศึกษาของประเทศไหนอยู่ ถูกหรือผิดอย่างไร แต่ในความคิดของผม คนเราไม่ได้เรียนเพื่อเอาวิชาไปประกอบอาชีพ เพียงอย่างเดียว

การเรียนรู้ไม่ว่าจะในโรงเรียนหรือที่ไหน นอกจากเอาไปประกอบอาชีพแล้ว เราเรียนเพื่อจะเป็น “มนุษย์ที่ดี” ด้วย

(คุยกับประภาส : 17)

ตัวอย่างที่ 3 สอบเข้า ม.1 ประภาสแสดงความห่วงใยเด็กนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจับสลาก โดยนำเสนอว่าวิธีดังกล่าวเป็นการปลูกฝังให้เด็กเชื่อในเรื่องของดวงและโชคมากกว่าเชื่อในความดีและความสามารถ ซึ่งเป็นผลเสียแก่เด็กที่ขาดแบบอย่างในเรื่องของการใช้เกณฑ์ความดีและความสามารถตัดสิน

ตัวอย่างที่ 4 คำตอบในสายลม ประภาสสะท้อนแนวคิดห่วงใยและให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษาผ่านจดหมายที่ประภาสเลือกนำมาลง แม้มิใช่ข้อเขียนของประภาสโดยตรงก็ตาม แต่จากการเปิดเรื่องที่แสดงน้ำเสียงสนับสนุนแนวคิดของจดหมายนั้น ประภาสจึงลงเนื้อความในจดหมายของผู้อ่านเป็นตัวแทนประภาสในการแสดงความห่วงใยที่มีต่อการจัดการศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สวัสดีครับคุณประภาส

.....ก่อนเข้ารายงานตัว... ผู้ปกครองบางท่านก็จะพาลูกไปกราบไหว้พุทธรูป..

ผมเห็นคุณแม่คนหนึ่งกล่าวนำให้ลูกชายกล่าวคำบนบาน ผมยังจำสีหน้าของเด็กชาย คนนั้นได้ครับ ที่ทำให้ผมรู้สึกแย่มากก็คือ ครูผู้ประกาศชื่อเบอร์และชื่อเด็กที่ถูกจับขึ้นมานั้น แก่จะพูดอ่านออกเสียงให้ฟังตื่นเต้นสำหรับสลากอันแรก และสลากที่เหลือ 10 อันสุดท้ายครับ มันช่วยตอกย้ำสิ่งที่คุณพูดว่าชีวิตของพวกเขา “ขึ้นอยู่กับดวง” เท่านั้น

เราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษาของชาติมานานจนอายุของผมล่วงเข้าวัยกลางคนแล้ว นี่คือนี่ในการปฏิรูปการศึกษาของชาติหรือ

สวัสดีครับพี่ประภาส

...ภาพข่าวนี้แรกๆ ดูก็รู้สึกอย่างพิถีพิถันแต่จากนั้นก็มาคิดว่าทำไมถึงมีภาพอย่างนี้ขึ้น เหตุผลแรกเลยก็เพราะ ผู้ปกครองยังไม่เชื่อมั่นในมาตรฐานของโรงเรียนแต่ละโรงว่าอยู่ในระดับเดียวกัน ซึ่งอันนี้ก็ดู

ว่าฝ่ายที่เกี่ยวข้องเขาจะเข้าใจปัญหานี้และก็พยายามแก้ อยู่ แต่มันแก้ไม่ได้ง่ายๆ ไหวๆ อย่างที่ใจเราอยากให้เป็น และถึงแก้ได้ กว่าจะเปลี่ยนความเชื่อฝังใจของผู้ปกครองก็ต้องใช้เวลา ฉะนั้นเราก็ยังจะเห็นภาพเหตุการณ์เรื่องนี้ได้อย่างเดียวครับ ยังมีเอ็นทรานซ์ ลมครามงาน อะไรต่ออะไรอีกเยอะครับ

...ผมว่าสำคัญที่ผู้ปกครอง ที่ครู ที่คนที่มาแสดงตัวเป็นตัวอย่างนะครับ สร้างความเข้มแข็งในการผจญภัยกับอุปสรรคในชีวิตให้กับบุตรหลานเยาวชนของชาติครับ

บอกกับเขาว่า การพลาดหวังแค่นี้ไม่ได้ทำลายความสำเร็จของเขาเลย เขายังมีโอกาสประสบความสำเร็จเหมือนคนอื่น ต้องพยายามต่อไปอย่าย่อท้อ และบอกกับคนที่สำเร็จว่าอย่าประมาท ความสำเร็จขณะนี้ไม่ได้เป็นสิ่งยั่งยืนเลย ถ้าคุณประมาท ขาดความพยายามต่อไปไม่ช้าความผิดหวังจากการไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องต่อๆ มา ก็จะเกิดขึ้นได้

(คุยกับประภาส : 181 – 187)

เรื่องราวความเป็นไปของการปฏิรูปการศึกษา และความหวังโยที่มีต่อระบบการจัดการเรียนการสอน เป็นเรื่องหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ที่นำเสนอทั้งความคิดเห็นของประภาส และความคิดเห็นของผู้อ่านที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน โดยเฉพาะความคิดเห็นจากผู้อ่านที่ส่งเข้ามา แสดงให้เห็นว่า คนไทยจำนวนมากมีความหวังโยเล็กๆ ที่กำลังอยู่ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยนี้

1.9 การมองแบบเชื่อมโยง

จากการศึกษาประภาสมักนำเสนอแนวคิดเชื่อมโยงชีวิต ธรรมชาติ จักรวาล ศาสนา ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ ด้วยมุมมองสร้างสรรค์ ผ่านคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ดังที่พบในเรื่องต่อไปนี้

รูปทรงธรรมชาติ 1 รูปทรงธรรมชาติ 2 มหัศจรรย์แห่งเลขเก้า
เมื่อเราเจอมนุษย์ต่างดาว เซนและเต๋า เซนยังมีชา พระเจ้ากำหนด
จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น เอกภพอันมีสิ้นสุด ศาสนาเดียวกัน
สมการในดวงใจ 1 แผนที่ของพระเจ้า พระเจ้าแห่งความรัก

ตัวอย่างที่ 1 จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น ประภาสเสนอแนวคิดที่ปรากฏการณ์ของจักรวาลตามข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์สามารถสอนการดำเนินชีวิตมนุษย์ได้ ดังเช่นประภาสนำมาใช้เป็นข้อคิดเปรียบเทียบว่า 'มนุษย์ไม่ควรมีความเห็นแก่ตัว หรือเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เหมือนลักษณะของการโคจรของดาวเคราะห์ในสุริยจักรวาล ที่ต่างก็โคจรรอบดาวดวงอื่น ไม่มีดาวสักดวงที่อยู่นิ่งให้ดาวดวงอื่นโคจรรอบตัวมันเองอย่างเดียว ประภาสใช้สภาพดังกล่าวเพื่อเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นภาพว่า

เราควรดำเนินชีวิตด้วยการดูแลและเอาใจใส่ผู้อื่นด้วย ไม่ใช่ดำเนินชีวิตอย่างเห็นแก่ตัวรอคอยผลประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว ดังนี้

มีคำถามในจดหมายฉบับนี้ถามผมว่า

“ดาวเสาร์ ดาวพุธ ดาวอังคาร เกิดขึ้นมาทำไม ไร้ประโยชน์เหลือเกิน ไม่มีสิ่งมีชีวิตเลย”

...พอคุณใช้คำว่า “ประโยชน์” ผมว่ามันก็ผิดแล้วเพราะถ้ามีประโยชน์ นั้นต้องพูดต่อว่า “เพื่อใคร”

หลายๆ หลังบ้านอาจจะไร้ประโยชน์เหลือเกิน แต่สำหรับผมแล้ว หลายๆ กอนั้นสามารถผลิตออกซิเจนไว้ให้ผมเป็นพนักฯ ตัวไว้ใช้ดมได้

“มนุษย์โลกมักจะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของจักรวาล คิดเรื่องต่างๆ โดยเอาตัวเองเป็นที่ตั้งให้ใครต่อใครโคจรรอบตัวเรา ผมว่าปัญหาหลายแหล่งบนโลกก็เกิดจากตรงนี้ ถ้าเราคิดเสียหน่อยว่า ดวงจันทร์นะหมุนรอบโลก โลกก็โคจรรอบดวงอาทิตย์ สุริยจักรวาลของเราก็หมุนอยู่ ดาวทุกดวงในเอกภพ ไม่มีหรอกดวงไหนที่นิ่งอยู่ให้ดวงดาวอื่นหมุนรอบอยู่ฝ่ายเดียว จักรวาลไม่ยอมให้ใครเห็นแก่ตัวเลย คุณว่าไหม”

(คุยกับประภาส. 2542 : 4)

ตัวอย่างที่ 2 แผนที่ของพระเจ้า ประภาสได้เชื่อมโยงเรื่องการถอดรหัสดีเอ็นเอของมนุษย์ โครงการฮิวแมนจีโนมที่ศึกษาการถอดรหัสทำแผนที่รหัสพันธุกรรมมนุษย์เพื่อใช้ในการแพทย์ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการค้นหาแผนที่ของพระเจ้าที่อยู่ในร่างกายมนุษย์ เพิ่งเกิดขึ้นในสิบกว่าปีที่ผ่านมาและมีแนวโน้มสู่ความสำเร็จแน่นอน แต่ประภาสได้เปรียบเทียบว่าการตามหาแผนที่ของพระเจ้านั้นเกิดขึ้นมาช้านานแล้วทุกรูปแบบ เช่น โดยการพยายามศึกษาดวงดาว โหราศาสตร์ และการพยายามศึกษาเรื่องลายมือ เป็นต้น และแสดงความคิดเห็นว่า ต้องระมัดระวังผลร้ายที่อาจเกิดขึ้นจากการค้นพบแผนที่ทางวิทยาศาสตร์ด้วย ประภาสได้ปิดเรื่องด้วยการยกตัวอย่างแผนที่ของพระเจ้าอีกรูปแบบหนึ่งคือคำสอนและการแสวงหาความจริงของชีวิตในด้านของธรรมหรือศาสนา ที่ประภาสให้ข้อคิดว่าเป็นสิ่งที่ยังเป็นความหวังว่าจะช่วยให้มนุษย์ไม่นำการค้นพบรหัสพันธุกรรมไปใช้ในทางทำลายล้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การตามหาแผนที่ของพระเจ้าในทุกรูปแบบของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่ใช่ทางวิทยาศาสตร์มีมาช้านานแล้ว ปัญหาอันหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอ เมื่อเราค้นพบวิทยาการที่สำคัญขนาดนี้ก็คือ ด้านมืดของมัน

พลังมหาดาลของสมการ $E = MC^2$ ถูกใช้ไปในทางไหนเมื่อสงครามโลกที่ผ่านมา คงจำกันได้ใช่ไหมครับ

มนุษย์มีความโลภ ความโกรธ และความหลง ในที่สุดมนุษย์ก็จะใช้แผนที่ของพระเจ้านั้นด้วยกำลังแห่งโลก โกรธ หลง แล้วโลกมนุษย์มันจะไปดีขึ้นได้อย่างไร

กษัตริย์องค์ใดก็ตาม ต่อให้มีโอรสเก่งกาจมากมายที่สามารถผูกดวง ผูกฤกษ์ได้ตั้งรู้ใจเทพยดา แต่หากกษัตริย์องค์นั้นไร้ซึ่งทศพิศราชธรรม ประชาชนย่อมเดือดร้อนกันไปทั่ว แผนที่พันธุกรรมนี้ก็เช่นกัน ถ้าไปตกอยู่ในมือมนุษย์พร่องคุณธรรม สิ่ง que ทุกคนน่าจะกลัวก็คือ “สิ่งมีชีวิตเหนือมนุษย์” ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคต นี่ยังไม่รวมไปถึงสงครามล้างเผ่าพันธุ์ที่จะใช้ความรู้เรื่องความลับของยีนและโครโมโซมนี้เป็นอาวุธ ฟังดูเหมือนหนังแอ็กชันวิทยาศาสตร์เลยนะครับ

แต่โลกนี้ยังมีความหวังครับ เพราะยังมีมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังตามหาแผนที่ของพระเจ้าอยู่เช่นกัน แผนที่ที่เรียกว่าเรียกว่าเป็นแผนที่แห่งจิตวิญญาณ เป็นแผนที่ที่จะนำให้พวกเขาเข้าไปในจิตใจของตัวเอง พวกเขาเหล่านั้นถือกำเนิดกันมานานแล้ว และก็ยังคงใช้ชีวิตปะปนอยู่บนโลก เพื่อศึกษา เพื่อถ่ายทอดต่อไปเรื่อยๆ แผนที่นี้จะทำให้พวกเขาเข้าไปใกล้พระเจ้า หรือพระธรรม หรือพระธรรมชาติมากขึ้น

ผู้คนบนโลกต่างเรียกแผนที่ที่เวลานี้ในนามที่ต่างกัน บ้างเรียกพระไตรปิฎก บ้างเรียกคัมภีร์ไบเบิล รวมถึงคัมภีร์กุรอ่าน

ไม่ว่ามนุษย์จะค้นพบแผนที่อันใหม่ของพระเจ้าอีกกี่แผนที่ก็ตาม แต่แผนที่แห่งจิตวิญญาณนี้โลกมนุษย์มีอาจจะขาดได้เลย

(กบเหลาดินสอ. 2544 : 61 –62)

จากเรื่องแผนที่ของพระเจ้านี้ ยังสะท้อนถึงแนวคิดของประภาสที่เชื่อว่า ความเจริญด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณนั้นเป็นรากฐานรองรับที่ต้องรับการพัฒนาควบคู่ไปกับความเจริญด้านวัตถุหรือเทคโนโลยี ที่สอดคล้องกับแนวคิดการมองที่สมดุลของประภาสในหัวข้อ 1.5.4 ในบทนี้

นอกจากนี้ ประภาสยังได้เชื่อมโยงหลักคำสอนของศาสนาต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องสอดคล้องกันของศาสนาต่างๆ ดังเช่น ในเรื่องศาสนาเดียวกัน หรือเชื่อมโยงสัญลักษณ์ทางศาสนาต่างกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และกับลักษณะของจักรวาล เช่น เรื่องมหัศจรรย์เลขเก้า รูปทรงธรรมชาติ และแสดงความเชื่อมโยงระหว่างจักรวาล ธรรมชาติ และศาสนา ในเรื่อง เช่น เอกภพมีสิ้นสุด พระเจ้ากำหนด

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ ที่ปรากฏในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ทั้ง 9 ด้าน นั้น สะท้อนให้เห็นในข้อเขียนของประภาสดังนี้ บางเรื่องสะท้อนแนวคิดหนึ่งใน 9 ด้าน และบางเรื่องสะท้อนแนวคิดหลายด้านผสมผสานกันเป็นคำตอบและเป็นเรื่องราวแก่ผู้อ่าน ในการตอบจดหมายแต่ละครั้งมักจะปรากฏแนวความคิดหลายด้านประกอบกันเพื่อสื่อความหมายให้แก่ผู้อ่านตรงตามวัตถุประสงค์ของประภาส แนวคิดแต่ละด้านถูกนำเสนอเป็นแนวคิดหลักในเรื่องหนึ่ง และอาจไปปรากฏเป็นแนวคิดย่อยสอดแทรกในเรื่องอื่นๆ ในคอลัมน์ด้วย

แนวคิดเรื่องหนึ่งอาจปรากฏผ่านคอลัมน์หลายเรื่อง แต่ประภาสไม่เคยแสดงแนวคิดดังกล่าวอย่างขัดแย้งกันไม่ว่าจะนำเสนอแนวคิดนั้นอีกกี่ครั้งก็ตาม กล่าวคือ ยังคงเป็นแนวคิดที่มีจุดยืนเดียว

กัน แม้เนื้อหาและบริบทของเรื่องจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ซึ่งสามารถกล่าวได้ แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เกี่ยวเนื่องกับวิธีคิดและลักษณะนิสัยของผู้เขียน ไม่ว่าเรื่องที่เขียนจะเปลี่ยนบริบทไปหรือเปลี่ยนประเภทเรื่องไป แนวคิดที่สะท้อนออกมาก็ยังคงเป็นแนวคิดหรือทัศนคติที่ออกมาจากความเชื่อและทัศนะของผู้เขียนที่แสดงจุดยืนเดียวกันนั่นเอง

ผลการวิเคราะห์แนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ ที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่ามี 9 กลุ่มแนวคิด ได้แก่ การมองสถานการณ์เชิงบวก การมองสถานการณ์และสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ การมองแบบแยกส่วน การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย การพิจารณาอย่างสมดุล การมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การเชื่อมั่นในความดีงาม การให้ความสำคัญของการศึกษา และการมองแบบเชื่อมโยง แนวคิดดังกล่าวเป็นหัวใจหลักของคอลัมน์ที่ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่าน เพราะได้รับสาระประโยชน์และคุณค่าทางจิตใจจากการนำเสนอความรู้ร่วมกับแนวคิดดังกล่าว

แม้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จะมีลักษณะเหมือนบทความทั่วไป คือ แสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเป็นหลัก แต่แนวคิดที่ประภาส ชลศรานนท์ นำเสนอทั้ง 9 แนวคิดนั้น เป็นแนวคิดที่แปลกใหม่ บางแนวคิดเป็นทัศนคติที่คนทั่วไปยังไม่คุ้นเคย เช่น การมองแบบแยกส่วน การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย การพิจารณาอย่างสมดุล อีกทั้งยังเป็นแนวคิดที่สร้างกำลังใจและให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหา เช่น แนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก และแนวคิดการมองสถานการณ์ และสิ่งต่างๆ เชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้แนวคิดการเชื่อมั่นในความดีงาม และแนวคิดการมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ยังเป็นแนวคิดที่สร้างคุณค่าและช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้มองตัวเองและผู้อื่นด้วยความเข้าใจ รวมทั้งแนวคิดการให้ความสำคัญของการศึกษาที่แสดงความห่วงใยและเสนอแนะแนวทางการศึกษาในปัจจุบัน แนวคิดทั้งหมดเหล่านี้ ไม่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นหรือโลกทัศน์ที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้เท่านั้น แต่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงของผู้อ่าน และเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนะ การมองโลก รวมทั้งวิธีคิดของผู้อ่าน อันเนื่องมาจากวิธีคิดและทัศนคติที่ต้องเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการแก้ไขปัญหาต่างๆ

2 กลวิธีการนำเสนอแนวคิด

ภิญโญ กองทอง (ภิญโญ กองทอง. 2528 : 224) ได้ให้นิยามของกลวิธีการนำเสนอ (Presentation) ว่าหมายถึง วิธีการต่างๆ ที่นักเขียนใช้ในการเสนอเรื่องของตนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบลง นักเขียนแต่ละคนจะต้องคิดค้นกลวิธีการนำเสนอเรื่องของตนว่าจะใช้กลวิธีใดบ้าง บางคนอาจดำเนินรอยตามนักเขียนในอดีต บางคนอาจจะคิดค้นวิธีการใหม่ๆ เฉพาะตนขึ้นมา

งานเขียนในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ส่วนใหญ่เป็นบทความและข้อเขียนตอบขนาดยาวที่มีจุดประสงค์นำเสนอความคิดเห็นเป็นหลัก ประภาส ชลศรานนท์ จึงจำเป็นต้องใช้กลวิธีต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อแนวคิด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดต่างๆ ได้อย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะแนวคิดทั้ง 9 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้น ประภาสนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ตามหลักการสัมพันธ์เนื้อความเหมือนบทความทั่วไป กล่าวคือ มีการใช้หลักสารัตถภาพ สัมพันธภาพ และเอกภาพ การศึกษากลวิธีการนำเสนอแนวคิดของประภาสจึงเป็นการศึกษาตามหลักการสัมพันธ์เนื้อความ และตามกลวิธีอื่นๆ ที่ได้พบในคอลัมน์

จากการศึกษาพบว่า ประภาสมีกลวิธีการนำเสนอแนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะ บางกลวิธีนั้นสอดคล้องและอธิบายได้จากเกณฑ์กลวิธีการเขียนบทความทั่วไป และบางวิธีเป็นการใช้ทักษะการถ่ายทอดเฉพาะตัวของประภาสเอง ประภาสใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความเข้าใจ และมีผลต่อการโน้มน้าวใจผู้อ่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา
2. การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ
 1. การเรียงลำดับ
 2. การคลี่คลายปมปัญหา
 3. การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน
3. การใช้กลวิธีอื่นๆ ในการนำเสนอแนวคิด
 1. การใช้ความคุ้นเคย
 2. การยกตัวอย่าง
 3. การอุปมาเปรียบเทียบ
 4. การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ
 5. การสร้างเรื่องเชิงสมมุติ
 6. การนำเสนอข้อเขียนของผู้อ่าน
 7. การใช้บทร้อยกรอง
 8. การใช้ภาพเป็นสื่อ นำความคิด

2.1 การใช้การอธิบาย การบรรยายและการพรรณนาาร่วมกัน

จุดประสงค์หนึ่งที่สำคัญของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" คือ การสื่อสารแนวคิด ประภาสจึงจำเป็นต้องใช้โวหารต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อสื่อสารทั้งความคิดที่เรียบง่าย และความคิดที่ซับซ้อนให้ผู้อ่านเข้าใจและคล้อยตามได้ ดังคำกล่าวในหนังสือการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 693) ที่ว่า "นักเขียนต้องเป็นนายความคิดของตน" กล่าวคือ นักเขียนที่ดีจะสามารถควบคุมการใช้ภาษาเพื่ออธิบายแนวคิดของตนและสามารถมีอิทธิพลต่อผู้อ่านได้ จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ใช้วิธีการสื่อสารแนวคิดโดยใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนาในการนำเสนอเรื่องมากที่สุด ประภาสนำโวหารทั้ง 3 ชนิดนี้มาใช้อย่างเหมาะสมกับเนื้อความแต่ละตอน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดที่ประภาสตั้งใจถ่ายทอดได้อย่างชัดเจน

ลักษณะของการใช้โวหารทั้ง 3 ชนิดนี้ เอื้อให้งานเขียนของประภาสสามารถสื่อแนวคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

การอธิบาย เป็นการเขียนเพื่ออธิบายหรือให้ความกระจ่างในเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่ง มุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลมากกว่าจะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจหรือเกิดจินตนาการ การอธิบายอาจใช้ร่วมกับการพรรณนาเพื่อช่วยให้เรื่องแจ่มชัดขึ้น การอธิบายยังมีส่วนช่วยให้การโต้แย้งมีน้ำหนัก และช่วยให้การบรรยายหนักแน่นขึ้น ตัวอย่างของการใช้การอธิบาย ได้แก่ การบอกสรุปพรรณนา-ลักษณะ การนิยาม การจำแนกประเภท การแสดงอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2529 : 103)

การบรรยาย เป็นการเขียนที่ใช้ในการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น มักใช้ควบคู่ไปกับการพรรณนา และการอธิบายเพื่อเพิ่มความสนใจ ใช้ในการเล่าเรื่อง การกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันโดยแสดงผู้อ่านเข้าใจถึงสถานที่ เวลาที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น (จันทิมา ศรีทองอินทร์. 2542 : 169)

การพรรณนา เป็นการให้รายละเอียดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพอย่างแจ่มชัด เกิดจินตนาการตามที่คุณเขียนต้องการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 112) การพรรณนามักใช้สนับสนุนการเขียนแบบอื่น เช่น ใช้ร่วมกับการบรรยายเพื่อสื่อความหมายได้ชัดเจนและทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เพื่อจะสื่อรายละเอียดได้ตรงกับที่ผู้เขียนตั้งใจ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2529 : 80)

เนื่องจากคอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวต่างๆ อย่างชัดเจน ประภาสจึงนำการอธิบายมาใช้ร่วมกับการบรรยายและการพรรณนาเพื่อสื่อสารความคิด

ต่างๆ จากการศึกษพบว่า ประภาสใช้กลวิธีดังกล่าวเพื่อเล่าเรื่องพร้อมแสดงความคิดเห็นต่อผู้อ่าน ดังปรากฏในเรื่องต่อไปนี้

ชีวิตคืออะไร	หอดูดาวเกิดแล้ว	จดหมายถึงพีจาร์ล	ต้นไม้ประจำชาติ
เจ็บ	เกาะกัวยเตี๋ยว	หกวานร	รายการญี่ปุ่น
สื่อ	สุริโยทัย	วันแห่งความรัก	นักโฆษณา

งานแต่งงาน 1

นอกจาก ประภาสจะใช้โวหารทั้ง 3 ชนิด ในการเล่าเรื่องดังกล่าวแล้ว ประภาสยังใช้เพื่อเสนอทัศนะของตัวเองในเรื่องต่างๆ ได้แก่

ครูแสง	อุดมการณ์	เซนและเต๋า	ชนยังมีชา
นักโฆษณา	กล้วยไข่	พลังของหนัง	

ยังมีเรื่องต่างๆ ที่ประภาสเขียนขึ้นเพื่อเป็นคำตอบในเชิงการให้กำลังใจแก่ผู้อ่าน โดยใช้อธิบายเพื่อให้คำแนะนำต่างๆ แก่ผู้อ่าน รวมทั้งใช้เพื่ออธิบายนิยามและความหมายต่างๆ ที่ประภาสต้องใช้อ้างอิง ใช้การบรรยายเพื่อเล่าเรื่อง หรือเพื่อบรรยายลักษณะบุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ และใช้การพรรณนาเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและมีความรู้สึกร่วมในเรื่องต่อไปนี้

เรื่องกำลังใจป่วย	จุดล้ายันมันออกไป	เอาให้เขาหักเลย
แรงเฉื่อย	ดัดสันดาน	อย่างน้อยก็คิดดี

ตัวอย่างที่ 1 งานแต่งงาน 1 เป็นการตอบจดหมายผู้อ่านที่เขียนเข้ามาขอคำแนะนำว่า จะทำอย่างไรดีกับความขัดแย้งของว่าที่เจ้าบ่าวและคุณแม่ของตน ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการจัดงานแต่งงาน ว่าที่เจ้าบ่าวไม่ต้องการให้มีพิธีอะไรเลย ส่วนคุณแม่ของตนต้องการให้มีพิธีตามประเพณีและเชิฏฐาติมิตรเป็นแขกในงานแต่งงานด้วย ความเห็นขัดแย้งของทั้ง 2 ฝ่ายมีมากจนเกิดการทะเลาะมีปากมีเสียงกัน ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้ด้วยการบรรยายงานแต่งงานที่พบเห็นทั่วไปและชี้ให้เห็นแก่นแท้สำคัญของพิธีคืออะไรด้วยการอธิบายความหมายที่อยู่เบื้องหลังของพิธีต่างๆ รวมทั้งอธิบายให้เห็นที่มาของพิธีต่างๆ เพื่อสื่อความหมายที่ละเอียดอ่อนให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของรูปแบบพิธีการต่างๆ 'และเพื่อเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจเลือกเองได้ว่าจะจัดพิธีแต่งงานหรือไม่ และจะจัดอย่างไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ลองหลับตาแล้วนึกถึงงานแต่งงานของคนไทยทุกวันนี้ดูสิครับ เห็นภาพอะไรกันบ้าง

เห็นเค้าแต่งงานสูงท่วมหัว ผมเป็นชุดเจ้าสาวฟูฟ่องสวยงามดังเจ้าหญิง เห็นเจ้าบ่าวใส่สูทผูกหูกระต่ายขึ้นมากล่าวขอบคุณแขกสั้นๆ บนเวที และก็มองเห็นรูปถ่ายขนาดใหญ่ที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนำมาโชว์ที่หน้างานแต่งในโรงแรม

ท่านผู้อ่านก็น่าจะเห็นไม่แตกต่างกันนะครับ สำหรับงานเลี้ยงแต่งงานของคนไทยที่ทำเป็นสูตรไปแล้ว และที่สำคัญ สูตรที่ว่าซักจะเริ่มกลายเป็นวัฒนธรรมของคนไทยไปแล้ว

ดูง่าย ๆ จากคุณแม่ของคุณเอมอรก็ได้ครับ ว่าที่ลูกเขยอยากจะทำให้แปลกประหลาดออกไป คุณแม่ยังไม่ยอมเลย

อันที่จริงเวลาที่เราไปร่วมงานแต่งงานที่มักจะจัดตามโรงแรม ซึ่งเวลามาตรฐานของงานก็มักจะเริ่มขึ้นราวหกโมงเย็นหรือหนึ่งทุ่มนั้น ทั้งหมดที่เราไปร่วมนี้เป็นส่วนที่ไม่ใช่พิธีเลยนะครับ การตัดเค้กหรือพิธีเชิญใครขึ้นมากล่าวอวยพรนี้เป็นแค่ขั้นตอนของการจัดเลี้ยงแค่นั้น

พิธีกรรมการแต่งของคนไทยมันอยู่ตรงพิธีหลังน้ำสังข์ไม่ใช่หรือครับ

ผู้ใหญ่คนหนึ่งเคยเล่าให้ผมฟังว่า คนโบราณเขาถือว่าวินาทีที่พ่อแม่และแขกทั้งหลายหลังน้ำสังข์ให้บ่าวสาวนั้น มีความหมายว่าได้ยอมรับให้ทั้งสองเป็นคนคนเดียวกัน ยอมรับให้เป็นสามีภรรยาที่จะดูแลกันและกันตลอดไป ก็คงเหมือนการประกาศยอมรับความเป็นสามีภรรยาต่อหน้าบาทหลวงในพิธีแต่งงานของคาทอลิกนั่นแหละครับ เขาถือเป็นวินาทีสำคัญ

ตรงนี้แหละครับที่ผมถือเป็นพิธีแต่งงานจริงๆ ทั้งการประกาศยอมรับต่อหน้าพระ และการหลังน้ำสังข์ โดยมีสายมงคลสวมหัวเชื่อมต่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่

ผมชอบพิธีแต่งงานตรงนี้มากที่สุดครับ ผมรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์และความอบอุ่น ทุกวันนี้ก็ยังค่อนข้างแปลกใจที่เวลามีการัดเชิญให้ไปงานแต่งงาน กลับไม่ค่อยมีใครเชิญไปร่วมขั้นตอนสำคัญๆ อย่างรดน้ำสังข์ ส่วนใหญ่บอกให้ไปเจอกันหกโมงหรือหนึ่งทุ่มที่โรงแรม แล้วก็เริ่มพิธีกิน กิน และก็จบด้วยการกิน

ไม่มีพิธีที่ต้องอะไรมากมายกว่านั้นเลย นอกเสียจากจะยอมยกให้การตัดเค้ก หรือการใช้ใครสักคนมากล่าวนำไชโยเป็นพิธีการ ไม่ได้มองโลกแง่ร้ายอะไรหรอกครับที่พูดไปอย่างนั้น เพราะอันที่จริงพิธีแต่งงานทั้งหลายไม่ว่าไทยหรือฝรั่ง ก็ล้วนแผลงกันมาเรื่อยๆ เหมือนกัน

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสวมแหวน เรื่องตัดเค้ก หรือเรื่องคนที่จะมาปูที่นอนให้ทั้งนั้นแหละครับ ที่ค่อยๆ ดัดแปลงแต่งเติมกันมาเรื่อยๆ ลองฟังดูนะครับ... เล่าให้คุณแม่ฟังหรือคุณเจ้าบ่าวฟังด้วยก็ได้ บางทีอาจจะได้ความคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาอีก

เรื่องแรกเลยครับเรื่องแหวนหมั้น

ต้องยอมรับก่อนนะครับว่า พิธีสวมแหวนนี้เราเอามาจากฝรั่งเศส แต่ถึงกระนั้นวิถีไทยของเราได้ดัดแปลงจนกลายเป็นภาพไทยๆ ที่น่ารักน่าเอ็นดู นิภาพพ่อแม่ของบ่าวสาวนั่งอยู่บนเก้าอี้ และก็มีบ่าวสาวนั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น บรรจงสวมแหวนให้กันได้ใช้ไหมครับกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทยไปแล้ว

แหล่งอ้างอิงแรกที่ผมไปเปิดค้นดูแหล่งแรกอ้างว่าพิธีสวมแหวนมีต้นเค้ามาจากอียิปต์

แถวๆ ยุคสมัยราชวงศ์ที่สามของอียิปต์โบราณ ชาวอียิปต์มีพิธีแลกเปลี่ยนปลอกที่ทำมาจากโลหะกันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ปลอกโลหะที่เวลานี้ก็เป็นเครื่องใช้ชนิดหนึ่งที่เอาไว้ใช้สวมหรือรัดของต่างๆ นักโบราณคดีอธิบายว่า ชาวอียิปต์ให้ความหมายของวงกลมเป็นความหมายของนิรันดร์ คือ ไม่มีเริ่มต้น ไม่มีสิ้นสุด การแลกเปลี่ยนวงกลมก็เพื่อจะเป็นเคล็ดลี้ลับให้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันไปตลอดกาล

...ที่ค้นเก่าที่สุดเป็นของชาวโรมัน...

...แหล่งอ้างอิงอีกแหล่ง...ชาวบาบาเรียนครับ ...

...ที่นี้ก็มาถึงเรื่องเค้าแต่งงานบ้าง ถ้าสนใจอยากได้พิธีเดิมๆ แบบต้นฉบับเลยต้องลองฟังอันนี้ดู...

(มะเฟืองรอฟาน : 272 - 279)

จากตัวอย่างข้างต้นประภาสใช้ทั้งวิธีการอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบพิธีการต่างๆ

โดยเริ่มจากการบรรยายร่วมกับการพรรณนา บรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพของพิธีงานแต่งงานที่คนทั่วไปจัด ไม่ว่าจะเป็นภาพของเค็ก ภาพของชุดเจ้าสาว ชุดเจ้าบ่าว พิธีการบนเวที และรูปถ่ายขนาดใหญ่หน้างาน ประภาสใช้การบรรยายเพื่อสื่อว่าภาพงานพิธีเหล่านี้มันเริ่มกลายเป็นวัฒนธรรมของคนไทยไปแล้ว ดังต่อไปนี้

...ลองหลับตาแล้วนึกถึงงานแต่งงานของคนไทยทุกวันนี้ดูสิครับ เห็นภาพอะไรกันบ้าง

เห็นเค็กแต่งงานสูงท่วมหัว ผมเป็นชุดเจ้าสาวฟูฟ่องสวยงามดังเจ้าหญิง เห็นเจ้าบ่าวใส่สูทผูกหูกระต่ายขึ้นมากล่าวขอบคุณแขกสั้นๆ บนเวที และก็มองเห็นรูปถ่ายขนาดใหญ่ที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนำมาโชว์ที่หน้างานแต่งในโรงแรม

ท่านผู้อ่านก็น่าจะเห็นไม่แตกต่างกันนะครับ สำหรับงานเลี้ยงแต่งงานของคนไทยที่ทำเป็นสูตรไปแล้ว และที่สำคัญ สูตรที่ว่าซักจะเริ่มกลายเป็นวัฒนธรรมของคนไทยไปแล้ว

ดูง่าย ๆ จากคุณแม่ของคุณเอมอรก็ได้ครับ ว่าที่ลูกเขยอยากจะจัดให้แปลกประหลาดออกไป คุณแม่ยังไม่ยอมเลย

(มะเฟืองรอฟาน : 272 - 279)

จากนั้นประภาสเริ่มใช้การอธิบาย เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า พิธีการเหล่านั้นที่มักเริ่มขึ้นประมาณหกโมงเย็น ไปนั้น เป็นเพียงแต่ขั้นตอนของการจัดเลี้ยง แต่ช่วงเวลาของพิธีที่ประกาศยอมรับว่าให้ทั้งสองเป็นสามีภรรยาที่จะอยู่และดูแลกันตลอดไปต่างหาก ที่ถือว่าเป็นเวลาสำคัญที่สุดและถือเป็นพิธีแต่งงานจริงๆ นั้น อันได้แก่ พิธีหลั่งน้ำสังข์ให้บ่าวสาว หรือการประกาศยอมรับกันและกันต่อหน้าพระนั่นเอง

อันที่จริงเวลาที่เราไปร่วมงานแต่งงานที่มักจะจัดตามโรงแรม ซึ่งเวลามาตรฐานของงานก็มักจะเริ่มขึ้นราวหกโมงเย็นหรือหนึ่งทุ่มนั้น ทั้งหมดที่เราไปร่วมนี้เป็นส่วนที่ไม่ใช่พิธีเลยนะครับ การตัดเค็กหรือพิธีเชิญใครขึ้นมากล่าวววยพรนี้เป็นแค่ขั้นตอนของการจัดเลี้ยงแค่นั้น

พิธีกรรมการแต่งของคนไทยมันอยู่ตรงพิธีหลั่งน้ำสังข์ไม่ใช่หรือครับ

ผู้ใหญ่คนหนึ่งเคยเล่าให้ผมฟังว่า คนโบราณเขาถือว่าวินาทีที่พ่อแม่และแขกทั้งหลายหลั่งน้ำสังข์ให้ บ่าวสาวนั้น มีความหมายว่าได้ยอมรับให้ทั้งสองเป็นคนคนเดียวกัน ยอมรับให้เป็นสามีภรรยาที่จะดูแลกัน และกันตลอดไป ก็คงเหมือนการประกาศยอมรับความเป็นสามีภรรยาต่อหน้าบาทหลวงในพิธีแต่งงานของ คาทอลิกนั่นแหละครับ เขาถือเป็นวินาทีสำคัญ

ตรงนี้แหละครับที่ผมถือเป็นพิธีแต่งงานจริงๆ ทั้งการประกาศยอมรับต่อหน้าพระ และการหลั่งน้ำสังข์ โดยมีสายมงคลสวมหัวเชื่อมต่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่

(มะเฟืองรอฟาน : 272 - 279)

จากนั้นจึงเป็นการบรรยายเล่าเรื่องที่มาจากพิธีต่างๆ เช่น การสวมแหวน การตัดเค้ก ที่ถูกดัดแปลงมาจากชนชาติต่างๆ จนแทบไม่เหลือเค้าเดิม แล้วให้อ่านพิจารณาเองว่าควรตัดสินใจอย่างไร ด้วยการปิดเรื่องที่ใช้การบรรยายเพื่อให้ข้อคิดทิ้งท้าย ดังนี้

ผมชอบพิธีแต่งงานตรงนี้มากที่สุดครับ ผมรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์และความอบอุ่น ทุกวันนี้ก็ยังค่อนข้างแปลกใจที่เวลามีการดิ้นรนให้ไปงานแต่งงาน กลับไม่ค่อยมีใครเชิญไปร่วมชั้นตอนสำคัญๆ อย่างรดน้ำสังข์ ส่วนใหญ่บอกให้ไปเจอกันหกโมงหรือหนึ่งทุ่มที่โรงแรม แล้วก็เริ่มพิธีกิน กิน และก็จบด้วยการกิน

ไม่มีพิธีรีตองอะไรมากมายกว่านั้นเลย นอกเสียจากจะยอมยกให้การตัดเค้ก หรือการใช้ใครสักคนมา กล่าวนำไชโยเป็นพิธีการ ไม่ได้มองโลกแง่ร้ายอะไรหรอกครับที่พูดไปอย่างนั้นไป เพราะอันที่จริงพิธีแต่งงานทั้งหลายไม่ว่าไทยหรือฝรั่ง ก็ล้วนแผลงกันมาเรื่อยๆ เหมือนกัน

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสวมแหวน เรื่องตัดเค้ก หรือเรื่องคนที่จะมาปูที่นอนให้ทั้งนั้นแหละครับ ที่ค่อยๆ ดัดแปลงแต่งเติมกันมาเรื่อยๆ ลองฟังดูนะครับ... เล่าให้คุณแม่ฟังหรือคุณเจ้าบ่าวฟังด้วยก็ได้ บางทีอาจจะได้ ความคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาอีก

เรื่องแรกเลยครับเรื่องแหวนหมั้น

ต้องยอมรับก่อนนะครับว่า พิธีสวมแหวนนี้เราเอามาจากฝรั่งเศส แต่ถึงกระนั้นวิถีไทยของเราได้ดัดแปลงจนกลายเป็นภาพไทยๆ ที่น่ารักน่าเอ็นดู นึกภาพพ่อแม่ของบ่าวสาวนั่งอยู่บนเก้าอี้ และก็มีบ่าวสาวนั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น บรรจงสวมแหวนให้กันได้ใช้ไหมครับกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทยไปแล้ว

แหล่งอ้างอิงแรกที่ผมไปเปิดค้นดูแหล่งแรกอ้างว่าพิธีสวมแหวนมีต้นเค้ามาจากอียิปต์

แถวๆ ยุคสมัยราชวงศ์ที่สามของอียิปต์โบราณ ชาวอียิปต์มีพิธีแลกเปลี่ยนปลอกที่ทำมาจากโลหะ กันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ปลอกโลหะที่ว่านี้ก็ เป็นเครื่องใช้ชนิดหนึ่งที่เอาไว้ใช้สวมหรือรัดของต่างๆ นักโบราณคดีอธิบายว่า ชาวอียิปต์ให้ความหมายของวงกลมเป็นความหมายของนิรันดร์ คือ ไม่มีเริ่มต้น ไม่มีสิ้นสุด การแลกเปลี่ยนวงกลมก็เพื่อจะเป็นเคล็ดลี้ลับให้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันไปตลอดกาล

...ที่ค้นเก่าที่สุดเป็นของชาวโรมัน....

...แหล่งอ้างอิงอีกแหล่ง...ชาวบาบาเรียนครับ ...

...ที่นี้ก็มาถึงเรื่องเค้กแต่งงานบ้าง ถ้าสนใจอยากได้พิธีเดิมๆ แบบต้นฉบับเลยต้องลองฟังอันนี้ดู...

...หวังว่าคุณเอมอรคงไม่ผิดหวังนะครับที่ผมไม่ได้เข้าข้างใครเลยทั้งคุณแม่และคุณเจ้าบ่าว และที่เล่าให้ฟังก็เพื่อจะบอกว่า แม้แต่พิธีที่เราคิดว่ามันเป็นพิธีเท่านั้น แต่เดิมมันก็ได้เป็นอย่างที่เรารับรู้เลย

คิดอย่างผมไหมล่ะครับ ถ้าใครจะแต่งงาน แล้วญาติโกโหติกาขัดแย้งกัน จะเอาอย่างโน้นจะเอาอย่างนี้ ชีวิตคู่เป็นเรื่องของคนสองคน แต่งงานแต่งงานเป็นเรื่องของคนหลายคน เพราะมันเป็นเรื่องของพิธีการเป็นเรื่องของความสมานฉันท์ในหมู่ญาติมิตร

เพราะไม่ว่าจะจัดพิธีแบบไหนก็ตาม มันก็ไม่เคยพิสูจน์ได้เลยว่ามันจะทำให้คู่ไหนอยู่กันยืดยาวกว่าคู่ไหน

(มะเฟื่องรอฟาน : 279)

ตัวอย่างที่ 2 นักโฆษณา เป็นการตอบจดหมายของประภาส เพื่อตอบให้ผู้อ่านได้เข้าใจความหมายของการเป็นนักโฆษณาที่แท้จริงว่าต้องเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่เป็นเพียงคนที่พอเขียนคำโฆษณาได้หรือพอใช้ภาษาอังกฤษได้บ้างหรือได้ทำงานในอาคารสวยๆ และได้แต่งตัวทันสมัยเท่านั้น ดังที่ประภาสได้กล่าวไว้ ดังนี้

การโฆษณาคือการล่วงรู้สิ่งที่มนุษย์เป็นอยู่คืออะไรและสิ่งที่มนุษย์อยากจะเป็นคืออะไร

ฟังดูแล้วน้องๆ ที่อยากทำโฆษณาอาจจะถามกลับว่างานมันยากเย็นอย่างนั้นจริงๆ หรือ ไม่รู้สึกครับ ในความคิดของผมผมว่ามันยากอย่างนั้นจริงๆ ผมไม่คิดว่านักโฆษณาจะเป็นแค่คนที่เขียนคำโฆษณาเพราะๆ หรือเป็นแค่คนที่แต่งตัวเท่ๆ พูดภาษาไทยปนฝรั่งอยู่ตามตึกสูงแค่นั้น หรือถึงเขาจะเก๋ไก๋ในบุคลิกอย่างที่ว่าจริง ผมก็อยากให้คุณแม่วางามองทะลุเปลือกของเขาไปให้ถึงความสามารถของเขา

นักโฆษณาที่เก่งๆ นั้นไม่ผิดอะไรกับนักจิตวิทยาดีๆ นี่เอง งานของพวกเขาคือ พวกเขาต้องรู้ให้ได้ว่าสิ่งที่มนุษย์ผู้เป็นเป้าหมายของเขาเป็นอยู่ในขณะนั้นคืออะไร มีรายรับรายจ่ายเท่าใด กินนอนตื่นและเดินอย่างไร จากนั้นเขาต้องรู้ลึกไปให้ได้ว่า แล้วสิ่งที่มนุษย์ผู้เป็นเป้าหมายของเขาอยากเป็นคืออะไร ...

บางครั้งแทบไม่น่าเชื่อว่า แม้แต่ตัวเป้าหมายเองยังไม่รู้ด้วยซ้ำตัวเองเป็นอะไรและอยากเป็นอะไร แต่พวกนักโฆษณากลับรู้ และเมื่อเขารู้ และสิ่งที่เขารู้นั้นผู้คนยอมรับ นั่นก็หมายความว่างานของเขาถูกล่วงไปเกินครึ่งแล้ว

มีหนังโฆษณาเรื่องหนึ่ง ...เขาล่วงไปถึงความรู้สึกลึกๆ ของมนุษย์ได้ดีทีเดียว เป็นหนังโฆษณาต่อต้านการสวมอาภรณ์จากขนสัตว์ ได้ยินมาว่าหนังโฆษณาเรื่องนี้หลังจากออกไปแล้วได้ผลมากทีเดียว

หนังเขาเริ่มขึ้นด้วยภาพแคตวอล์ก มีนางแบบสวยๆ เดินสวนกันไปมา นางแบบทุกคนล้วนแต่งกายด้วยชุดขนสัตว์และแต่ละชุดออกแบบมาอย่างไร้ที่ติ เพลงก็บรรเลงไปตามบรรยากาศของการเดินแบบทั่วไป

ก่อนจบหนังเรื่องนี้ ก็ลองก็ค่อยๆ เริ่มก้มต่ำลงมา จากที่ไม่เห็นพื้นแคตวอล์กแต่แรก ก็ค่อยๆ เริ่มเห็นจนกระทั่งเห็นชัดเต็มจอ ภาพที่เห็น แม่เจ้าประคุณเอ๋ย แทบจะอาเจียนอยู่ตรงนั้นเลยครับ

เสื้อขนสัตว์ไม่ว่าจะเป็นขนมิงค์หรือขนหมีอะไรก็ตามมีเลือดไหลเป็นหย่อมๆ อยู่ตามแคตวอล์ก ยิ่งชุดที่ออกแบบมาให้ยาวเรียวกับพื้นนี้ ลากเลือดไหลเป็นทางเลย

แล้วเขาก็ขึ้นตัวหนังสือซ้อนขึ้นมาเจียบๆ ไม่มีเสียงใดประกอบเลยว่า "สวยด้วยชีวิตอื่นหรือ?"

(มะเฟื่องรอฟาน : 147 - 154)

ตัวอย่างข้างต้น ประภาสนำเสนอด้วยการใช้โวหารต่างๆ ดังนี้

ประภาสใช้การอธิบายเพื่ออธิบายความหมายของการโฆษณา ในย่อหน้าแรก และยังคงใช้การอธิบายเพื่อขยายความถึงคุณสมบัติของการเป็นนักโฆษณาในอีก 3 ย่อหน้าต่อมา จากนั้นจึงใช้การบรรยายเพื่อเล่าถึงหนึ่งโฆษณาเรื่องหนึ่ง และเมื่อเล่าให้ผู้อ่านเห็นภาพโฆษณาดังกล่าวตั้งแต่ต้นจนจบ ประภาสได้ใช้การบรรยายร่วมกับการพรรณนาเพื่อให้อ่านเห็นภาพและเกิดอารมณ์ร่วมกับเรื่องที่ประภาสนำเสนอ

ตัวอย่างที่ 3 อย่างน้อยก็คิดดี เป็นการตอบจดหมายของประภาส ที่มีผู้เขียนเล่าว่า เขาและเพื่อนสะสมหนังสือไว้อ่านร่วมกัน แต่ในที่สุดทุกคนก็เลิกล้มความตั้งใจ และเกิดความไม่เข้าใจกัน ทำให้เขารู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจ ประภาสตอบจดหมายฉบับนี้ ดังนี้

ความหวังดีที่เราให้ใครเขาไปแล้วเขาโยนกลับมาไม่น่าเพิ่งไปท้อใจกับมันเร็วนักนะครับ ผมเข้าใจว่าคุณชวลลิกำลังรวบรวมกลุ่มคนที่ชอบอ่านหนังสือหรือไม่ก็ในสังคมเล็กๆ ของคุณเองแล้วช่วยกันซื้อหนังสือมาแบ่งกันอ่าน ที่นี้พอเอาเข้าจริง คนอื่นๆ ก็เริ่มงอแงไม่ทำตามที่ดีตกลงกันไว้ใช้ไหมครับ คุณชวลลิกเลยรู้สึกท้อแท้

มันเหมือนกับว่าคุณชวลลิกเอาหัวใจออกมาพูด แล้วเอาหัวใจออกมาวางตรงหน้าแล้ว เขายังมาสะกดมาเหยียบให้เราเจ็บปวดอีก

อย่าเพิ่งท้อนะครับ เป็นคนดีไปเรื่อยๆ ขึ้นใจดีออกเอาหัวใจออกมาคบกับคนเหมือนเดิม เพียงแต่อาจจะต้องวางหัวใจให้เป็นที่เป็นทางหน่อย เดียวใครจะพลาดมาเหยียบโดยเข้า

คนเราชอบทำพลาดกับสัมพันธภาพได้ง่ายๆ

คิดดี ทำดี บางทีวิธีก็ต้องรอบคอบด้วยเป็นมนุษย์นี่ยุ่งน่าดู

ผมมีเพื่อนคนหนึ่งทำงานในบริษัทขนาดกลางแห่งหนึ่ง แล้วไปเห็นวิธีการ “แบ่งกันดูวิดีโอ” ของพวกเขาแล้วชอบครับเขาไม่สงวนลิขสิทธิ์แน่นอน

เขาเริ่มต้นโดยการรวบรวมวิดีโอที่แต่ละคนพอจะมีกันเอามาทำทะเบียน ตั้งรหัสเป็นเรื่องเป็นราว แล้วก็ให้เข้ากันภายในบริษัทของเขา ราคาเขานั้นถูกกว่าร้านวิดีโอหลายเท่า

ที่นี้เงินที่ได้... ..จนพวกเขาสามารถตั้งเป็น “ห้องสมุดวิดีโอ” ได้

ประหยัดทั้งเงิน ทั้งยังได้ดูหนังดีๆ อยู่ตลอดเวลา เพราะได้คนที่รู้เรื่องหนังมากกว่าเพื่อนเป็นคนจัดซื้ออีกด้วย

(คุยกับประภาส : 80 - 81)

ประภาสใช้การบรรยายลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ร่วมกับการพรรณนาความรู้สึกและสิ่งที่เกิดขึ้นกับเจ้าของจดหมายด้วยความเข้าใจ พร้อมกับแนะนำในเชิงพรรณนาว่าควรจะมีมาตรการวังความรู้สึก ในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น หลังจากนั้นจึงยกตัวอย่างวิธีการแบ่งกันดูเครื่องฉายวิดีโอ

ซึ่งคล้ายกับการรวมกลุ่มสะสมหนังสือของผู้่านที่เขียนมาถาม เป็นการอธิบายเพื่อเป็นกำลังใจให้แก่ผู้อ่าน

กลวิธีการอธิบาย การบรรยาย และการพรรณนาร่วมกันนั้น มีผลต่อผู้อ่าน 3 ประการคือ 1. ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่ผู้เขียนต้องการสื่อผ่านการอธิบาย 2. ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนผ่านการบรรยาย และ 3. ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและอารมณ์ร่วมกับผู้เขียนผ่านการพรรณนาอย่างละเอียด การใช้โวหารทั้ง 3 ชนิดร่วมกันจึงเป็นวิธีที่ประภาสใช้มากที่สุดในการสื่อสารแนวคิด

1.2 การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ

การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ คือ การดำเนินเรื่องอย่างสัมพันธ์กันตลอดเรื่องผ่านประโยคและย่อหน้าต่างๆ ในเนื้อความ ทำให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างมีเอกภาพ แสดงความคิดรวบยอดของผู้แต่งอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง ไม่สับสน รู้ว่าผู้เขียนต้องการสื่อแนวคิดเรื่องใด ซึ่งอาจมีผลต่อการโน้มน้าวใจผู้อ่านหลังจากอ่านเรื่องจบ

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่าประภาสใช้วิธีหลักการสัมพันธ์เนื้อความในการดำเนินเรื่องและแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดและเรื่องราวต่างๆ ในคอลัมน์ได้อย่างกระจ่างชัด ในลักษณะต่อไปนี้

2.2.1 การเรียงลำดับ

การเรียงลำดับ (Enumeration) หมายถึงการจัดลำดับตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือจัดลำดับตามความสำคัญ ซึ่งมีความสำคัญเท่าๆ กัน แล้วแต่ที่ผู้เขียนจะเลือกจัดลำดับวิธีใดให้เหมาะสมกับเรื่องที่นำเสนอ การเรียงลำดับนี้เป็นการจัดระเบียบความคิดให้ผู้อ่านได้เข้าใจเป็นขั้นตอน ไม่สับสน เป็นวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนบทความมักใช้เพื่อการโน้มน้าวใจ (คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 710 – 711)

การเรียงลำดับเรื่อง ทำได้ 2 วิธี คือ การเรียงลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการเรียงลำดับเรื่องตามความสำคัญ

2.2.1.1 การเรียงลำดับเรื่องตามเหตุการณ์

การเรียงลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ มักใช้กับการเล่าเรื่องที่จะสื่อความหมายได้ชัดเจนต่อเมื่อเล่าเรื่องตามลำดับตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษา คอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่า ประภาสนำเสนอเรื่องด้วยการเรียงลำดับตามเหตุการณ์ ในเรื่องต่อไปนี้

หอดูดาวเกิดแล้ว

รายการญี่ปุ่น

ส.ค.ศ.ปีใหม่

หกวานร	จดหมายถึงพี่จรัส	เกาะก๊วยเตี๋ยว
ศิลปินवादโก	ละครกาปัด "อั้งยี่"	งานแต่งงาน 2
47 โรนิน		

เรื่องเหล่านี้ล้วนต้องถ่ายทอดด้วยการเล่าเรื่องทั้งสิ้น ผู้อ่านต้องอ่านเรื่องจนจบจึงจะสามารถทราบแนวคิดที่ประภาสต้องการสื่อได้

ตัวอย่างเรื่อง หอดูดาวเกิดแล้ว ประภาสเขียนเล่าเรื่องบุคคลหนึ่งที่มีความตั้งใจและมีความเพียรพยายาม ทำสิ่งที่ตนฝันให้เกิดขึ้นเป็นจริงได้สำเร็จ ประภาสลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และสรุปเป็นความคิดรวบยอดตอนปิดเรื่องว่าไม่ควรดูหมิ่นความคิดริเริ่มที่จะทำบางสิ่ง และเด็กควรได้รับการสนับสนุนให้ทำในสิ่งที่มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ดังนี้

เมื่อราวสี่ห้าปีก่อนขณะที่ผมกำลังว่ายน้ำออกกำลังกายอยู่ในสระแถวๆ ละแวกบ้าน ... ตอนนั้นรับราชการเป็นทหารอากาศอยู่ แต่ไม่ได้บินมาตั้งนานแล้ว เขารู้จักผมจากเพลงและงานเขียนของผม

เขาไม่มีบุคลิกเหมือนนายทหารหลายคนที่ผมเคยรู้จักเลย ...

....ผมยังบอกกับตัวเองว่า ทำทางเขาดู "ฝันๆ" ผิดทหารไปหน่อย

เราคุยกันอีกหลายเรื่องรวมไปถึงเรื่องฟากฟ้าดาราราวที่เขาชอบ ...

แล้วเขาก็บอกผมว่า เขากำลังทำหอดูดาว

... ใ้หอดูดาวนี้มันทำได้ง่ายอย่างนั้นเชียวหรือ มันง่ายขนาดที่อยู่ๆ คนธรรมดาสามัญคนหนึ่งที่ไม่ได้เป็นสถาบันอะไร หรือมีหน่วยงานอะไรเกี่ยวกับดาราศาสตร์มาสนับสนุน จะทำมันมาเองอย่างนั้นหรือ

...เวลาผ่านไปอีกหลายเดือน รู้สึกปีนั้นสุริยุปราคาเต็มดวงมองเห็นได้ในประเทศไทย ..

...ไม่กี่เดือนหลังจากนั้น คุณเจดีย์ก็นำอัลบั้มรูปเล็กๆ มาส่งให้ แล้วก็บอกว่าชายหนุ่มที่ผมเจอที่สระฟากมาให้ เพราะได้ยินว่าผมชอบเรื่องดวงดาวและอวกาศ

...จากนั้นผมก็เริ่มได้ยินชื่อหอดูดาวของเขาบ่อยขึ้นตามหน้าข่าวสารของหนังสือวิทยาศาสตร์บ้าง ตามข่าวทีวีที่พูดถึงเรื่องดาราศาสตร์บ้าง และทุกครั้งที่เห็น ผมก็จะหันมายิ้มกับความฝันที่ผมได้ยินเขาเล่าที่สระครั้งนั้นทุกครั้ง แม้จะฟังข่าวเขาอยู่เป็นปีๆ แต่ผมก็ยังไม่ได้ไปเยี่ยมหอดูดาวของเขาสักที

แล้วเมื่อหนานี้เอง ผมจึงได้ไปเยี่ยมความฝันของผู้ชายที่รักการผจญภัยไปในฟากฟ้ายามราตรีมา

...ผู้คนในสังคมและการศึกษายังมองเห็นเรื่องดาราศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว คนไทยส่วนใหญ่สนใจเรื่องปาฏิหาริย์ โดยเฉพาะผู้ใหญ่ในบ้านเมือง เรื่องดวงดาวที่อยู่ไกลออกไปหลายล้านปีแสง ถูกมองเป็นเรื่องไร้สาระในสายตาของคนอีกหลายคน

ผมไม่อยากให้เด็กๆ คิดเหมือนอย่างผู้ใหญ่ของเรา

ในโบสถ์แห่งหนึ่งเมื่อสี่ร้อยกว่าปีก่อน เด็กชายคนหนึ่งมองโคมไฟที่ถูกคนตึงมาจุดไฟแล้วปล่อยให้ดับไป เด็กชายคนนั้นยืนมองแล้วก็จับชีพจรตัวเองไปด้วย เขานับได้ว่าไม่ว่าโคมไฟจะแกว่งช่วงสั้นหรือช่วงยาว

แค่ไหนก็ตาม ทุกครั้งที่แกว่งจะใช้เวลาเท่ากันเสมอ แล้วเด็กชายคนนั้นก็ถูกผู้ใหญ่ดู หาวว่าเล่นแต่เรื่องไร้สาระ

เด็กชายคนนั้นเติบโตขึ้นและมีชื่อว่ากาลิเลโอ ชื่อนี้วงการวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นชื่อของผู้ซึ่งมีคุณูปการอันเหลือคณาต่อโลกใบนี้ การค้นพบของเขา ต่อของเรื่อง "มีสาระ" มากมายที่รับใช้มนุษย์ ผู้ใหญ่ทุกวันนี้

(กบเหลาดินสอ. 2544 : 213 - 219)

2.2.1.1 การเรียงลำดับเรื่องตามความสำคัญ

เรื่องที่น่าเสนอด้วยการจัดลำดับตามความสำคัญนั้น เป็นการดำเนินเรื่องที่ค่อยๆ กล่าวถึงเรื่องหลักเรื่องหนึ่ง แล้วเพิ่มรายละเอียดให้รู้จักเรื่องนั้นหรือแนวคิดนั้นมากขึ้นเรื่อยๆ แล้วจึงอธิบายถึงความสำคัญของเรื่องหรือแนวคิดนั้น ได้แก่เรื่อง

ชีวิตคืออะไร เซนสร้างญี่ปุ่น นอน ลือ น้ำครึ่งแก้ว

ผู้รักษาไม้บรรทัด สมการในดวงใจ จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น

ตัวอย่างเรื่อง ผู้รักษาไม้บรรทัด ประมวลลำดับเรื่องตามความสำคัญของเรื่อง ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดการปลูกฝังให้คนในชาติมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ดังตัวอย่างตอนหนึ่งของการตอบจดหมายในเรื่องผู้รักษาไม้บรรทัด ดังนี้

ต้องช่วยกันแก้ไขครับแกวันนี้ไม่ได้ก็อย่าเพิ่งสิ้นหวัง ใครมีหน้าที่เรื่องปัจจุบันทันด่วนก็แก้ไข ใครปลูกฝังลูกหลานได้ก็ช่วยกันปลูกฝัง เอาตั้งแต่เรื่องง่ายๆ เช่นเวลาจะเข้าลิฟต์หรือขึ้นรถไฟสอนลูกสอนหลานให้รอคนเขาออกจากประตูมาก่อน อย่าไปยืนออ ยืนจ้องกันอย่างนั้น ผมเห็นบ่อยเหลือเกินในบ้านเรา ยิ่งเวลาลูกหลานทำผิด

ก็อย่าไปเ็นคิดว่าเขายังเป็นเด็กอยู่

สอนเขาไปเลยครับตั้งแต่เรื่องไม้บรรทัดอันเล็กๆ ง่ายๆ วันหนึ่งข้างหน้าหากเขาได้เป็นผู้รักษาไม้บรรทัด ไม้บรรทัดมันจะได้ไม่ขรุขระบิดงอมากนัก

(มะเฟืองรอฟาน : 104 - 105)

จากตัวอย่างข้างต้นประมวลเรียงลำดับเรื่องจากการกล่าวว่า การขาดวินัยเป็นปัญหาสำคัญ ที่ต้องการการแก้ไขเร่งด่วน จากนั้นจึงดำเนินเรื่องต่อไปด้วยการใช้ตัวอย่างอธิบายพฤติกรรมของการขาดวินัยเป็นอย่างไร ต่อจากนั้นจึงกล่าวให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการอบรมสั่งสอนเด็กตั้งแต่เขายังอายุน้อย ด้วยการกล่าวถึงผลดีที่เด็กจะกลายเป็นคนที่มีระเบียบวินัย และทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การนำเสนอเรื่องดังกล่าว ไม่

ได้มีลำดับของเหตุการณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงไม่ใช้การเล่าเรื่องโดยการเรียงลำดับตามเหตุการณ์ แต่เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของเรื่องเรื่องหนึ่ง ที่ผู้เขียนต้องให้การขยายความ การสรุป การเชื่อมโยงถึงเหตุผล ผู้เขียนจึงใช้การนำเสนอด้วยการลำดับเรื่องตามความสำคัญ

2.2.2 การคลี่คลายปมปัญหา

การนำเสนอแนวคิดด้วยการคลี่คลายปมปัญหาเป็นการดำเนินเรื่องตามวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการคลี่คลายปมปัญหา โดยอาจเริ่มจากการแสดงปัญหาหรือตั้งคำถามที่น่าสนใจ แล้วจึงเฉลยคำตอบหรือค่อยๆ คลี่คลายปัญหานั้นผ่านการดำเนินเรื่อง โดยใช้เนื้อเรื่องในแต่ละย่อหน้า แต่ละข้อความสำคัญ และพลความที่มีเนื้อความเกี่ยวข้องมาคลี่คลายปัญหาตามที่คุณเขียนได้ตั้งใจไว้ การตั้งปัญหาหนึ่งไว้และวางแผนการดำเนินเรื่องให้คลี่คลายปัญหาดังกล่าวเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการเขียนบทความ เพราะก่อนเริ่มต้นเขียนผู้เขียนจะต้องมีจุดประสงค์อย่างแน่ชัดอยู่แล้วในใจว่าจะเขียนให้เรื่องคลี่คลายไปอย่างไร

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่า การตอบจดหมายของประภาสนั้น มีการจัดวาง ย่อหน้า และข้อความ ให้สัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพ และตอบปัญหาด้วยการคลี่คลายปมปัญหาของผู้ถามอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ว่าจะเป็นการตอบแบบสั้นๆ หรือการตอบด้วยข้อเขียนขนาดยาวก็ตาม ทุกย่อหน้าและทุกข้อความที่ประภาสเขียนตอบล้วนมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการคลี่คลายปมปัญหานั้นๆ จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่า กลวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ผู้ถามเขียนมาขอคำแนะนำในเชิงการขอคำปรึกษา ซึ่งปรากฏเป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏในเรื่องต่อไปนี้

พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน ลูกแกลว คำถามจากเด็กมัธยม ผู้หญิงสวย
สถาปัตย์การบ้านเท็ง ตกหลุมรัก คู่ของคน คำถามของจิตแพทย์

ตัวอย่างที่ 1 คำถามของจิตแพทย์ ประภาสตอบคำถามของผู้ถามที่เป็นจิตแพทย์คนหนึ่ง ดังนี้

คุณประภาส

ผมเป็นจิตแพทย์คนเดียวในจังหวัด ตรวจคนไข้โรคจิตวันละ 100 กว่าคน ส่วนผู้ใหญ่ของผมเขาทำอะไรบ้าง 1. ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ 2. กินกาแฟ และ 3. สั่งพวกผมทำไอนั่นไอนี่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ผมควรทำอย่างไรดีครับ เพราะนับถือจึงเรียนมา อยากได้คำตอบดีๆ

จิตแพทย์

ผมอ่านจดหมายของคุณหมอบลงแล้วก็รู้สึกหนักในหัวอกอยู่ ที่หนักนั้นไม่ใช่กลัวจะหาคำตอบ
เด็ดๆ มาตอบตามที่ถูกขอไม่ได้ แต่หนักอกที่ว่าปัญหาเรื่องผู้ใหญ่ของคุณหมอนั้นต้องเรียกว่าเป็นปัญหา
ระดับชาติ

ขออนุญาตคุยเรื่องข้อเท็จจริงปรากฏในตัวหนังสือของคุณหมอเพียงอย่างเดียวแล้วกัน

....เหตุผลของความข้อเท็จจริงหวังมีได้ไม่กี่ข้อเอง

ข้อถ้อยจากร่างกายหนึ่ง

ข้อถ้อยจากคนอื่นรอบๆ ข้างไม่เข้าใจในตัวเราหนึ่ง

และข้อถ้อยจากความไม่เป็นธรรมอีกหนึ่ง

แล้วที่เราข้อๆ กันอยู่นั้นคงไม่น่าหลุดอะไรไปจากสามข้อนี้ ข้อแรกจากสภาพร่างกายของเราเอง อันนี้
ผมรวมตั้งแต่อาการเหนื่อย อาการล้า จนไปถึงความไม่สมประกอบของร่างกายนั้นเลย เรื่องที่ผมเล่าเมื่อ
สองอาทิตย์ก่อนเกี่ยวกับฌ็อง โดมินิก โบบี น่าจะเป็นกำลังใจก่อนมให้พวกเรากันได้

ข้อถ้อยอันที่สอง เป็นอาการข้อที่ได้รับความนิยมสูงสุดในหมู่วัยรุ่นนั่นคือ รู้สึกตลอดเวลาว่าคนอื่น
รอบๆ ข้างไม่เข้าใจในตัวเรา ไม่เข้าใจในความคิดของเรา ไม่เข้าใจการกระทำของเรา ความจริงถ้าดิกริของ
ความรู้สึกนี้ไม่มากนัก เราเรียกว่า “น้อยใจ” นั่นเอง

สมัยเรียนหนังสือ ผมมีรุ่นพี่คนหนึ่ง... แกชอบบอกกับใครๆ ติดตลกว่า ตั้งแต่เกิดมาแกไม่เคยน้อยใจ
เลย ...แต่ผมรู้สึกว่าแกพูดจริง เพราะดูๆ ไปแล้วแกเป็นคนมีความสุข ชอบทำกิจกรรม และเป็นที่รักใคร่ของ
น้องๆ ใครมีปัญหาอะไรกัน แกก็คอยมาไกล่เกลี่ย จนจำได้ว่าแกจะมีประโยคนึงนั่นคือ “เอาใจเขามาใส่
ใจเรา”

...แกมีอยู่คนเดียวเท่านั้น ...แต่ผมก็ยอมมาให้อยู่เป็นนิจ และรู้สึกได้ว่าชีวิตมีความสุขขึ้น

ส่วนอาการข้อสุดท้าย ข้อจากความไม่เป็นธรรม ซึ่งน่าจะใกล้เคียงกับปัญหาของคุณหมอจิตแพทย์
มากที่สุด ความจริงคุณหมอลำบากเกี่ยวกับจิตใจของคน คุณหมอน่าจะลองสมมติตัวเองเป็นคนไข้แล้วก็
กำลังจะมาปรึกษาตัวคุณหมอดู บางทีคุณหมออาจจะได้คำตอบดีๆ ก็ได้ แต่ถ้าจะสมมติให้ผมเป็นคนหา
คำตอบให้ก็จะลองดูนะครับ จะว่าสอนจะเข้ว่าน้ำก็ยอมละครับ

สำหรับความรู้สึกของคุณหมอ ผมว่าคนที่ทำงานแล้วน่าจะเคยรู้สึกกันเกือบทุกคน ผมเองก็เคยรู้
สึกเมื่อสมัยเริ่มทำงานใหม่ๆ บางครั้งทำงานไปทำงานมาแล้วเงยขึ้นมามอง ก็เลยรู้สึกไปเองว่าเราทำงาน
หนักอยู่คนเดียว แก่ปัญหาอยู่คนเดียว ทำไมไม่มีใครมาช่วยเราบ้าง ก็อาจรู้สึกน้อยใจได้

ตอนนั้นผมใช้วิธีนี้ครับ ประชดความคิดตัวเอง

....แต่ไม่สำเร็จหรอกครับ ประชดแบบนี้ละใจเพียงประเดี๋ยวประด๋าว พอเวลาผ่านไปก็จะรู้สึกอีก เพราะ
เราแค่ประชด ใจมันเข้้อย่างนั้นด้วยเมื่อไร

วิธีจริงๆ ของผมที่ผมใช้มาตลอดก็คือ หาศรัทธาของตัวเองให้เจอ และทำงานด้วยศรัทธานั้น

คุณหมอเป็นจิตแพทย์ กุศลบุญที่คุณหมอได้บรรเทาปัญหาทั้งหลายเหล่านี้ให้กับคนที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น
กับคุณหมอนั้นยิ่งใหญ่ขนาดไหนครับ ...

ผมจะขออนุญาตแนะนำอะไรคุณหมออย่างหนึ่ง บางทีคุณหมออาจจะยังไม่ได้อ่าน หรือบางทีแม้ว่า
ทำงานจนลืมนไป สิ่งนี้ผมวางไว้กลางกระหม่อมเลยละครับ สิ่งมงคลสูงสุดในหลวงของเราพระราชทานให้กับ

คนไทย ประภาสเห็นว่าเป็นดังพระบรมราโชวาทที่ทรงมีพระราชดำรัสกับประชาชนชาวไทยในยุควิกฤตเศรษฐกิจ

พระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก”

...ระหว่างทางเรืออับปางกลางมหาสมุทร พระมหาชนกว่ายอยู่ในน้ำเจ็ดวันเจ็ดคืน

...พระมหาชนกจะว่ายน้ำไปทำไม ว่ายไปก็เปล่าประโยชน์ ว่ายไปก็ตายเปล่า พระมหาชนกจึงว่า ความเพียรนั้นต้องถามด้วยหรือว่าความสำเร็จอยู่ที่ใด

ผมมีความรู้สึก ว่า พระเจ้าอยู่หัวของเรากำลังทรงมีพระบรมราโชวาทกับประชาชนของพระองค์ผ่านพระราชนิพนธ์นี้ว่า ประเทศของเรากำลังฝ่าวิกฤตการณ์มากมายหลายเรื่อง เราเหมือนคนที่ตกลงมาในน้ำแล้ว ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำให้สุดแรงสุดความสามารถ ทำด้วยความตั้งใจ ทำด้วยกรรมแห่งความเพียรกัน เกิดอย่าได้ถามเลยว่า ฝั่งอยู่ไหน จะว่ายต่อดีไหม

ผมรู้สึกว่ในหลวงกำลังทรงมีพระราชดำรัสกับพวกเราอย่างนี้ ทุนไว้เหนือหัวเลยนะครับคุณหมอ

(คุยกับประภาส : 85 - 91)

ประภาสตอบคำถามของผู้อ่านโดยใช้วิธีการคลี่คลายปมปัญหาโดยเริ่มจากการจัดระบบความคิดเพื่อแยกแยะปัญหาที่ผู้อ่านส่งเข้ามา แล้วจึงดำเนินเรื่องด้วยการเสนอมุมมองใหม่เพื่อแก้ปัญหาที่ละจุด และเพื่อสร้างทัศนคติในเชิงการให้กำลังใจแก่ผู้อ่าน ดังนี้

จากเรื่องคำถามของจิตแพทย์ ประภาสได้ตอบคำถามโดยจัดระบบปัญหาออกเป็น ส่วนๆ พร้อมกับคำตอบและแนวทางการให้การแก้ไข นั้น โดยมองว่าปมปัญหาของผู้ถามนี้อาจมาจาก 4 ปัญหาด้วยกัน คือ 1. ปัญหาที่เกิดจากเจ้านายของผู้ถามไม่เอาใจต่องาน 2. ปัญหาทางด้านร่างกายที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานหนัก 3. ปัญหาทางใจที่เกิดจากการคนรอบข้างไม่เข้าใจ และ 4. ปัญหาความท้อแท้ที่เกิดจากการไม่ได้รับความยุติธรรม

แม้ประภาสจะไม่เขียนตรงๆ ว่าปัญหาของผู้ถามจดหมายฉบับนี้มี 4 ข้อ แต่จากการตอบและการเรียบเรียงปัญหาเหล่านั้น ทำให้ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าใจได้เองว่า ประภาสดำเนินเรื่องด้วยการชี้ให้เห็นปัญหาที่แท้จริงที่ละเรื่องตามที่ผู้ถามเขียนสื่อมาในจดหมาย จากนั้นจึงยกปัญหาเหล่านี้ขึ้นมาตอบทีละประเด็น ด้วยการคลี่คลายปมปัญหา ดังนี้

ปมปัญหาแรก คือ ปัญหาที่เกิดจากเจ้านายของผู้ถามไม่เอาใจใส่การทำงาน และปล่อยปละละเลยหน้าที่ที่รับผิดชอบ ประภาสตอบปัญหานี้ว่า เรื่องนี้เป็นปัญหาระดับชาติที่แก้ไขด้วยตัวเราเองไม่ได้

ปมปัญหาที่ 2 ปัญหาทางด้านร่างกาย ที่มาจากการทำงานหนัก ประภาสคลี่คลายปมปัญหานี้ ด้วยการให้ผู้ถามนึกถึงตัวอย่างของ ฌ็อง โดมินิก โบบี ผู้เขียนนวนิยาย

เรื่องผีเสื้อและนักประดาน้ำ ที่ร่างกายเป็นอัมพาต เคลื่อนไหวได้เพียงเปลือกตา แต่ยังสามารถเอาชนะความท้อแท้และความจำกัดที่เกิดจากร่างกายได้

. ปมปัญหาที่ 3 ปัญหาที่เกิดจากคนรอบข้างไม่เข้าใจ ประภาสคลีคลายปมปัญหาด้วยการยกตัวอย่างคนๆ หนึ่ง รวมทั้งตัวประภาสเองที่แก้ไขปัญหานี้ด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ปมปัญหาที่ 4 ปัญหาความท้อแท้ที่เกิดจากการไม่ได้รับความยุติธรรม ประภาสพยายามคลีคลายปัญหาต่างๆ ที่อาจเป็นสาเหตุความยุ่งยากที่ผู้ถามเผชิญอยู่โดยการเขียนตอบเพื่อคลีคลายปมปัญหานี้ตามที่ได้อธิบายไว้ในปมปัญหา 3 ข้อแรก แต่ในที่สุดแล้ว ประภาสได้ระบุชี้ชัดให้ผู้ถามซึ่งเป็นคุณหมอบอกว่า ปัญหาที่แท้จริงที่เป็นปัญหาใหญ่ของคุณหมอน่าจะมาจากความท้อแท้ที่เกิดจากการไม่ได้รับความยุติธรรม ประภาสจึงเสนอมุมมองใหม่โดยให้คุณหมอลองค้นหาความศรัทธาในงานที่ทำ แล้วจึงปิดเรื่องด้วยการยกตัวอย่างพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังใจแก่คุณหมอ เพื่อจะใช้ความเพียรและความศรัทธาในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

จากตัวอย่างคำอธิบายปมปัญหาทั้ง 4 ข้อ นั้น แสดงถึงการใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อหาของเรื่องโดยวิธีการคลีคลายปมปัญหา แม้ประภาสจะไม่ได้บอกตรงๆ ว่า เขาดำเนินเรื่องและเสนอแนวคิดต่างๆ ในเรื่องนี้ โดยใช้วิธีการคลีคลายปมปัญหาก็ตาม

ตัวอย่างที่ 2 ลูกแก้ว ประภาสดำเนินเรื่องด้วยการคลีคลายปมปัญหาการมีปมด้อยของผู้่านที่เป็นลูกครึ่งญวน และมักถูกล้อเลียนว่า "ลูกแก้ว" โดยให้แต่ละย่อหน้าค่อยๆ แสดงคำตอบเพื่อคลีคลายปัญหาดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ชักชวนให้ผู้่านมองมุมกลับว่าการเป็นลูกครึ่งนั้นไม่ว่าจะลูกครึ่งอะไรน่าจะเป็นจุดเด่นมากกว่าจุดด้อย แล้วจึงยกตัวอย่างตัวเองที่เป็นลูกครึ่งจีนและถูกเรียกว่า "ลูกเจ๊ก" ทำให้เคยรู้สึกว่าเป็นปมด้วยเหมือนกัน ต่อจากนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า การรู้สึกตัว自己有ปมด้อยเกิดขึ้นได้กับคนทั่วไป แม้คนที่ดูมีชีวิตสมบูรณ์แบบทุกด้านก็ตาม ต่อจากนั้น ประภาสจึงใช้วิธีการคลีคลายปมปัญหาของผู้่านด้วยการหักล้างความรู้สึกที่มีปมด้อยของผู้่าน โดยใช้ข้อความสำคัญว่า "การเหยียดอีกฝ่ายหนึ่งให้จมโดยใช้ชาติพันธุ์มาแบ่งแยก ผมยอมรับได้แค่เป็นความคิดของเด็กๆ เท่านั้น มนุษย์น่าจะยอมรับนับถือมนุษย์ด้วยกันที่ข้างในหัวใจมากกว่านับถือที่ชาติพันธุ์" (ประภาส ชลศรานนท์. 2541 :14) และโดยการยกพุทธประวัติด้านเชื้อชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงเป็นคนต่างชาติ แต่กลับเป็นผู้ค้นพบคำสอนที่มีอิทธิพลต่อคนไทยเกือบทั้งประเทศ และเป็นที่เคารพศรัทธาของคนจำนวนมากรวมทั้งคนไทยที่ชอบล้อเลียนเชื้อชาติของผู้อื่นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุยกันเรื่องนี้ก็ไม่เลว เพราะผมก็เป็น “ลูกเจ๊ก” คนหนึ่ง จะว่าไปแล้วไม่ว่าจะเป็นลูกแกว ลูกเจ๊ก หรือลูกลาว มันก็น่าจะมีปมด้อยอะไร ถ้าเราคิดเสียใหม่ว่า เราก็พวกลูกครึ่งเหมือนกัน

ลองเปลี่ยนแกว เจ๊ก ลาว เป็นสวิส อเมริกัน อิตาลีดูสิ ความรู้สึกว่าเป็นปมด้อยก็จะกลายเป็นปมเด่นขึ้นทันที ในสมัยผมยังเด็กๆ อยู่ ผมจำได้ว่าลูกครึ่งฝรั่งก็ไม่ได้ฮึดกันอย่างนี้ ออกจะรู้สึกเป็นปมด้อยด้วยซ้ำ ยี่สิบสามสิบปีหลังมานี้แหละที่ลูกครึ่งฝรั่งชายดีเป็นเทน้ำเทท่าทีเดียว คิดกันเล่น ๆ อีกสิบยี่สิบปีข้างหน้า ลูกครึ่งจำปา ลูกครึ่งละว้าอาจจะเป็นที่นิยมก็ได้

แต่ไอ้เรื่องปมด้อยนี่มันก็แปลก ถ้ามันลองรู้สึกว่าเป็นปมด้อยไปแล้ว มันก็เหมือนตะกอนในของเหลวที่นอนกันอยู่ เอาไม้ไปแกว่งนิดเดียวก็ซุ่นได้ เอาเรื่องเหตุเรื่องผลมาพูดกันคงยาก ไอ้คนที่ไม่มี่ปม ตรงนั้นก็จะไม่เข้าใจคนที่เขามี

คุณเคยได้ยินปมด้อยแปลกๆ บ้างไหม ผมจะเล่าให้ฟัง บางทีคุณอาจจะจำ

เพื่อนผมคนหนึ่ง ทุกวันนี้มีตำแหน่งหน้าที่การงานใหญ่โตเป็นถึงกรรมการผู้จัดการบริษัท รายรับเป็นแสนเป็นล้าน สมัยยังเป็นรุ่นกระທงด้วยกัน มันเล่าให้ผมฟังว่ามีความรู้สึกที่มันคิดว่าเป็นปมด้านอ่อนแอ แต่เป็นปมที่แปลกมาก

..มันบอกผมว่า มันเป็นโรคกลัวคนขายของ

เพื่อนรู้อย่างนี้ก็ยังล้อ ยิ่งแกล้งให้เข้าไปซื้อของคนเดียว ก็เลยยิ่งอาการหนัก ผมเล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังใครๆ เขาก็หาว่าผมเล่าเรื่องตลกอำเพื่อนหรือเปล่า ก็อย่างทีบอกปมด้อยใครปมด้อยมัน ใครไม่เป็นเองคงไม่เข้าใจหรอก

ตอนเรียนชั้นประถมอยู่บ้านนอก ผมก็เคยถูกเรียก “ไอ้ลูกเจ๊ก” เพราะในชั้นเรียนมีลูกคนจีนเรียนอยู่ไม่กี่คน ถามว่าผมรู้สึกเป็นปมด้อยไหมเวลาถูกเรียกอย่างนั้น ก็ต้องยอมรับว่าตอนนั้นรู้สึกอยากมีผิวคล้ำขึ้นมาสักสีเทา

ทุกวันนี้เมื่อผมได้ยินใครสักคนเรียกคนอื่นว่าไอ้ลูกแกว ไอ้ลูกแขก หรือไอ้ลูกเจ๊ก ผมก็เพียงรู้สึกเหมือนกับได้ยินเด็กๆ ล้อชื่อพอกัน

การเหยียดอีกฝ่ายหนึ่งให้จมโดยใช้ชาติพันธุ์มาแบ่งแยก ผมยอมรับได้แค่เป็นความคิดของเด็กๆ เท่านั้น มนุษย์น่าจะยอมรับนับถือมนุษย์ด้วยกันที่ข้างในหัวใจมากกว่านับถือที่ชาติพันธุ์

ในโลกนี้ มนุษย์คนที่มีอิทธิพลต่อชีวิตผมมากที่สุดเขาไม่ได้เกิดที่ประเทศไทยครับ เขาเกิดที่ประเทศอินเดียที่เมืองกบิลพัสดุ์ เมื่อราวสองพันกว่าปี

ถ้าเรามองพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ เจ้าชายสิทธัตถะพระองค์ก็ไม่ใช่อคนไทย แต่คนไทยเกือบทั้งประเทศก็นับถือสิ่งที่พระองค์ค้นพบ ศาสนาพุทธ

พระองค์ค้นพบความจริงของมนุษย์

พระองค์ค้นพบว่า “ชีวิตนี้เป็นทุกข์”

ฝรั่งหลายคนฟังประโยคนี้อันแล้วต้องหยุด แล้วอยากรู้ต่อว่า ศาสนาของเราสอนอะไร พระองค์สอนอะไร

พระองค์สอน “ธรรม” หรือ “ธรรมชาติ” นั่นเอง

พระองค์ทรงดำเนินวันละยี่สิบกิโล เพื่อทรงสั่งสอนผู้คนด้วยความเมตตา ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยไม่
ประสงค์สิ่งตอบแทน เพื่อบอกให้มนุษย์ทั้งโลกเฝ้าหาหนทางอันประเสริฐแห่งการมีชีวิตอยู่

ผมบูชาพระองค์ บูชาสิ่งที่พระองค์ค้นพบ

บูชาเหมือนคนอื่นหลายคนที่ชอบเรียกคนอื่นว่า ไ้ลูกเจ๊ก ไ้ลูกลาว ไ้ลูกแขก

(คุยกับประภาส : 10 - 13)

จากเรื่องลูกแก้ว ประภาส ใช้วิธีการคลี่คลายปมปัญหาในการนำเสนอเรื่อง ซึ่ง
สามารถแสดงแนวคิดการมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และการมองสถานการณ์เชิงบวกได้เป็น
อย่างดี ทุกย่อหน้าและทุกประโยคที่ประภาสนำเสนอจะเชื่อมต่อกันจนสามารถคลี่คลายปัญหาของ
ผู้อ่าน การนำเสนอแนวคิดด้วยวิธีการดังกล่าวในเรื่องลูกแก้วนี้มีผลโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดกำลังใจ
และมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนะใหม่ของผู้่านคือการยอมรับและนับถือตัวเอง

จากตัวอย่างข้างต้นทั้ง 2 เรื่อง แสดงให้เห็นว่าในแต่ละย่อหน้า แต่ละข้อความสำคัญ
และทุกพลความของเรื่องที่ดำเนินเรื่องด้วยการคลี่คลายปมปัญหานี้ จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน
เพื่อจุดประสงค์หลักในการคลี่คลายปมปัญหาของผู้ถาม การลำดับเรื่องอย่างมีเอกภาพนี้ช่วยให้
ประภาสสามารถนำเสนอแนวคิดแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านมีโอกาสทำความเข้าใจกับปัญหา
และยอมรับความคิดเห็นที่ประภาสเสนอแนะได้มากยิ่งขึ้น

ประภาสมักตอบปัญหาของผู้อ่านด้วยการจัดระบบความคิดของผู้อ่านที่กำลังเผชิญ
ปัญหาต่างๆ แล้วจึงนำเสนอวิธีการต่างๆ เพื่อคลี่คลายปมปัญหาของผู้อ่าน ข้อเขียนตอบของประภาส
ในประเด็นนี้ส่วนใหญ่จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับทัศนะของผู้อ่านที่มีต่อเหตุการณ์หรือต่อบุคคลต่างๆ
ให้กลายมาเป็นทัศนะในเชิงบวก มองตัวเองและมองผู้อื่นอย่างถูกต้องสมควร เพราะการเริ่มต้นคิด
อย่างถูกต้องจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างถูกต้องเช่นกัน

2.2.3 การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน

การที่ผู้เขียนสามารถแสดงเหตุผลได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยแสดงถึงสาเหตุและผล
ลัพธ์ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล จะมีผลให้ผู้เขียนสามารถนำเสนอแนวคิดต่างๆ ได้อย่างดี และ
ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและยอมรับแนวคิดนั้น การนำเสนอแนวคิดด้วยวิธีนี้ผู้เขียนอาจใช้วิธีการ
นำเสนอจากผลลัพธ์ไปสู่สาเหตุ หรือนำเสนอเรื่องจากสาเหตุไปสู่ผลลัพธ์ การใช้วิธีการชี้สาเหตุและ
ผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กันจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งคือของการนำเสนอเนื้อเรื่องให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ตาม
หลักการสัมพันธ์เนื้อความ

ผลการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่า ประภาสใช้การชี้สาเหตุและผล
ลัพธ์ที่สัมพันธ์กันเมื่อต้องการให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาตามเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล เช่น

เมื่อต้องการเสนอแนวคิดใหม่ๆ หรือแนวคิดที่คนทั่วไปยังไม่คุ้นเคย ซึ่งจำเป็นต้องใช้เหตุผลเพื่อสร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือในเรื่องนั้นๆ ดังเช่น เรื่องแผนที่ของพระเจ้า เรื่องของภาษา เรื่องศาสนาเดียวกัน เช่นสร้างญี่ปุ่น และพระเจ้ากำหนด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่แสดงแนวคิดการมองแบบเชื่อมโยง และแนวคิดการมองสิ่งต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

ตัวอย่างที่ 1 เรื่องของภาษา 1 เป็นการให้เหตุผลชี้ให้เห็นว่าผลลัพธ์คือลักษณะการใช้ภาษามีสาเหตุที่มาจากอะไร โดยยกตัวอย่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประภาสแสดงความคิดเห็นว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาไทยมีคำหลายระดับที่แสดงถึงการแบ่งชนชั้นนั้น มาจากรากฐานของสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นมาก่อน ต่างจากสังคมของชาวตะวันตกที่ไม่มีคำแบ่งระดับในภาษาอังกฤษ ซึ่งประภาสให้เหตุผลว่าเนื่องจากพวกเขามีความตระหนักในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกัน และยังให้เหตุผลต่อไปว่า สาเหตุที่ภาษาอังกฤษมีลักษณะที่เน้นเรื่องกาล (Tense) นั้น มาจากที่ชาวตะวันตกมักให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของเวลา ดังตัวอย่างบางตอนของเรื่อง ดังนี้

ผมเคยตั้งข้อสังเกตมานานแล้วว่า ภาษาไทยเรามีคำที่แบ่งชนชั้นอยู่เยอะ
หรือว่าเพราะว่าคนไทยแบ่งชนชั้น

อันนี้ปฏิเสธไม่ได้เลยนะครับ เราก็เห็นกันในชีวิตประจำวันอยู่แล้วเรื่องการแบ่งชั้นของคนในบ้านเรา สาเหตุที่เรายังเห็นการแบ่งชนชั้น (ไม่นับในการใช้ภาษาพูด) น่าจะมาจากสองสาเหตุหลักๆ นั่นคือ ระบบศักดินาเจ้าขุนมูลนายที่มีมาแต่โบราณยังส่งอิทธิพลมาถึงอยู่หนึ่ง และการไม่เข้าใจในอำนาจและสิทธิที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมีของคนไทยอีกหนึ่ง

...นำคิดนะครับว่า การที่ฝรั่งใช้ I กับ YOU กับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกวุฒิ ทุกฐานะ อาจจะมาจากเหตุผลของจิตใต้สำนึกว่า มนุษย์ทุกคนควรเท่าเทียมกัน

...ทีนี้มาลองดูภาษาฝรั่งกันบ้าง เขามีลักษณะอะไรบอกมาทางภาษาบ้าง

...ผมตั้งข้อสังเกตตอนโตว่า ที่ลักษณะเด่นชัดของภาษาฝรั่งแสดงออกมาในเรื่องของ "กาล" (Tense) อาจเป็นเพราะฝรั่งเขาให้ความสำคัญกับ "เวลา" เป็นอย่างมาก จะเรียกว่าพวกเขา "บ้าเวลา" ก็คงไม่ผิดนัก

...ฝรั่งนั้นเขาจริงจังเรื่องเวลาเอามากๆ ฝรั่งเกือบทุกชาติค่อนข้างตรงต่อเวลา ...

(กบเหลาดินสอ : 66 - 68)

จากเรื่องข้างต้น เป็นการลำดับเรื่องจากผลลัพธ์ไปสู่สาเหตุ โดยการอ้างผลลัพธ์ที่เราทราบอยู่แล้วสารขึ้นไปที่หาสาเหตุที่มา

ส่วนของผลลัพธ์ที่ประภาสลำดับไว้ก่อนส่วนของสาเหตุ คือ "ผมเคยตั้งข้อสังเกตมานานแล้วว่า ภาษาไทยเรามีคำที่แบ่งชนชั้นอยู่เยอะ" เป็นผลลัพธ์ที่ประภาสสังเกตเห็นจากลักษณะการใช้ภาษาไทย และ "...นำคิดนะครับว่า การที่ฝรั่งใช้ I กับ YOU กับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกวุฒิ ทุกฐานะ"

กับข้อความที่ว่า “ผมตั้งข้อสังเกตตอนโตว่า ที่ลักษณะเด่นชัดของภาษาฝรั่งเศสแสดงออกมาในเรื่องของ “กาล” (Tense)” เป็นผลลัพธ์ที่สังเกตเห็นจากลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษ ประภาสได้เรียงลำดับเนื้อเรื่องนี้ด้วยการนำเสนอผลลัพธ์เหล่านี้ ขึ้นก่อนการนำเสนอสาเหตุ

ส่วนข้อความที่แสดงถึงสาเหตุที่ประภาสลำดับเรื่องต่อจากผลลัพธ์ คือข้อความที่ว่า

“หรือว่าเพราะว่าคนไทยแบ่งชนชั้น ... น่าจะมาจากสองสาเหตุหลักๆ นั่นคือ ระบบศักดินาเจ้าขุนมูลนายที่มีมาแต่โบราณยังส่งอิทธิพลมาถึงอยู่หนึ่ง และการไม่เข้าใจในอำนาจและสิทธิที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมีของคนไทยอีกหนึ่ง”

ข้อความข้างต้นเป็นสาเหตุที่ประภาสสันนิษฐานว่า .เป็นต้นเหตุของการมีคำต่างระดับปรากฏอยู่มากในการใช้ภาษาไทย และข้อความที่แสดงถึงสาเหตุการใช้ภาษาที่ไม่มีคำต่างระดับและสาเหตุที่มีการเน้นเรื่องของ “กาล” ในภาษาอังกฤษ ประภาสสันนิษฐาน ว่ามาจากสาเหตุที่ว่า

อาจจะมาจากเหตุผลของจิตได้สำนึกว่า มนุษย์ทุกคนควรเท่าเทียมกัน” และ “อาจเป็นเพราะฝรั่งเขาให้ความสำคัญกับ “เวลา” เป็นอย่างมาก จะเรียกว่าพวกเขา บ้าเวลา ก็คงไม่ผิดนัก ...ฝรั่งนั้นเขาจริงจังเรื่องเวลาเอามากๆ ฝรั่งเกือบทุกชาติค่อนข้างตรงต่อเวลา ...

ข้อความดังกล่าวเป็นส่วนของสาเหตุที่ประภาสนำเสนอเป็นลำดับต่อจากผลลัพธ์ การนำเสนอแนวคิดด้วยการชี้ให้เห็นสาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อถือในการแสดงความคิดเห็นดังกล่าว แม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะเป็นเพียงการตั้งสมมุติฐานก็ตาม

ตัวอย่างที่ 2 สมการในดวงใจ ประภาสเล่าถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอน 2 แบบ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน 2 ด้าน แนวทางหนึ่งเป็นการให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนเฉพาะวิชาที่สนใจเอง และไม่ต้องเรียนวิชาอื่นๆ ที่ไม่ชอบหรือไม่มีความถนัด และอีกแนวทางหนึ่งคือ จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน แม้ผู้เรียนจะไม่ชอบและยังไม่เห็นคุณค่าในบางวิชาก็ตาม ประภาสนำเสนอเรื่องโดยการแสดงเหตุผลทั้ง 2 ด้าน เพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาเปรียบเทียบได้ ดังนี้

มีนักศึกษาคนหนึ่งเคยถามผมว่า ทำไมคนเราต้องมานั่งเรียนวิชาที่ไม่ได้เกี่ยวกับสิ่งที่เขาอยากเป็น สิ่งที่เขาอยากประกอบอาชีพในอนาคต เขาบอกผมว่า เขามาเรียนที่นี่เพราะเขาอยากทำงานเกี่ยวกับภาพยนตร์ เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์อยากทำงานเป็นนักเขียน เป็นครีเอทีฟ เป็นก๊อปปี้ไรเตอร์ หรืออะไรทำนองนี้ในสายตาของคนทำงานด้านสื่อสารมวลชน

เขาบอกว่า แทนที่เขาจะได้เรียนวิชาด้านสื่อสารมวลชนมากมาย เขากลับต้องมาเรียนวิชาบังคับอย่าง คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ กฎหมายเบื้องต้น โดยเฉพาะกับคณิตศาสตร์แล้วเขาเกลียดเข้ากระดูกดำ

ผมเลยถามเขาไปว่า เขาคิดว่าวิชาเหล่านี้มันไม่ช่วยทำให้เขาสมหวังในวิชาชีพได้...ใช่ไหม เขาบอกว่าใช่...สมการมากมายหลายบรรทัด ตัวเอ็กซ์ ตัววาย ตัวแซด ถ้าเขาเก่งเรื่องนี้ขึ้นมา มันจะทำให้เขาเป็น ครีเอทีฟที่ดีหรือ

ฟังอย่างนี้แล้ว ผมก็คิดในใจว่า ไอ้หมอนี้ไม่เลว มันตั้งคำถามกับวิชาที่เรียนเลยว่าจะเรียนไปทำไม ไม่ต้องมาเสียเวลาดังคำถามกับตัวเองว่า ทำอย่างไรถึงจะเก่งวิชานี้ ทำอย่างไรถึงจะรักวิชานี้

ผมเคยได้ยินมาว่า ในต่างประเทศเขามีทฤษฎีใหม่ๆ เกี่ยวกับการศึกษาในแนวความคิดนี้อยู่เหมือนกัน คือบางหลักสูตรเขาให้นักเรียนเลือกวิชาเรียนกันเอง ไม่มีวิชาบังคับ ใครอยากเรียนวิชาไหนก็เรียนไป ใครไม่อยากจะเรียนวิชาไหนก็ไม่ต้องเรียนให้เมื่อยตุ้ม ทั้งตุ้มนักเรียนเอง และตุ้มผู้ปกครองด้วย

คิดในมุมหนึ่งก็น่าสนใจ ตรงไปตรงมาดี สร้างคนให้เก่งเฉพาะทางไปเลย รู้แนวทางชีวิตตั้งแต่ยังเป็น เด็ก ส่งกันไปสุดสุด

แต่ถ้าคิดในอีกมุมหนึ่งก็น่าตกใจอยู่ ถ้าวันหนึ่งข้างหน้าเราจะมีนักบินอวกาศที่ผสมแม่สีไม่เป็น เราอาจจะต้องไปได้รับการรักษาจากนายแพทย์ที่ไม่เคยเรียนวิชาศัลยกรรม เราอาจถูกปกครองโดยรัฐมนตรีที่ไม่เคยเรียนภูมิศาสตร์เลย ผมไม่ชอบมนุษย์แบบนั้น

ผมชอบมนุษย์อย่างไอน์สไตน์มากกว่า อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์อัจฉริยะของโลกที่พลิก จักรวาล ค้นคว้าเรื่องอะตอม เวลา พลังงาน จากการคำนวณที่ลึกลับซับซ้อน และขอบสปีวไอลิน

ผมไม่รู้จักรอกว่าวิชาเรียนที่เราต้องเรียนในโรงเรียนนั้นถูกจัดวางโดยใคร เราใช้ทฤษฎีการศึกษา ของประเทศไหนอยู่ ถูกหรือผิดอย่างไร แต่ในความคิดของผม คนเราไม่ได้เรียนเพื่อเอาวิชาไปประกอบ อาชีพอย่างเดียว การเรียนรู้ไม่ว่าจะในโรงเรียนหรือที่ไหน นอกจากเอาไปประกอบอาชีพแล้ว เราเรียนเพื่อ จะเป็น “มนุษย์ที่ดี” ด้วย

ชายหนุ่มที่ขึ้นวัดเล่าหลินเพื่อกลับมาเป็นจอมยุทธ์ก็ไม่ได้เรียนวิชากังฟูเพียงอย่างเดียว พวกเขา ยังต้องเรียนวิชาทำนา วิชาล้างชาม และวิชาประวัติศาสตร์จีนอีก ถามว่าจำเป็นไหม จะตอบว่าไม่จำเป็นก็ คงได้ ถ้าชายหนุ่มคนนั้นต้องการเป็นจอมยุทธ์เคราดก หน้าดำ แกร่งเยอะ แต่ออกจะโง่ อย่างที่เราเห็นใน หนังสือจีน

(คุยกับประภาส : 15 - 17)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นวิธีการนำเสนอเรื่องจากสาเหตุไปสู่ผลลัพธ์ หมายถึงการหาข้อสรุปซึ่งเป็นผลลัพธ์ของสาเหตุ จากเรื่องสมการในดวงใจนี้ แม้ประภาสไม่ได้บอกกับผู้อ่านตรงๆ ว่า เขาเห็น ด้วยกับแนวทางการเรียนแบบใด แต่จากการนำเสนออย่างชัดเจน ผู้อ่านสามารถบอกได้ว่าประภาส เห็นด้วยกับแนวทางการจัดหลักสูตรตามแบบของโรงเรียนปัจจุบันนี้ เพราะประภาสแสดงผลลัพธ์ 2 ด้านไว้อย่างชัดเจน ด้วยการแสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนแต่ละแนวว่ามีผลแตกต่างกัน มากเพียงไรด้วยการยกตัวอย่างต่างๆ จนผู้อ่านเห็นภาพชัดและเปรียบเทียบได้ว่า แนวทางหลัง

สามารถสร้างผู้เรียนได้ครบทุกด้านตามความจำเป็นของชีวิต ซึ่งมีผลโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเชื่อถือตามที่ประภาสได้แสดงเหตุผลไว้

ประภาสยังใช้วิธีชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน เมื่อต้องนำเสนอแนวคิดที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ผู้อ่านเขียนมา โดยการเขียนในเชิงโต้แย้งกลับไป เช่น เรื่องยุคไครยุคมัน หนุ่มสาววันนี้ ถ้ายรูปสติกเกอร์ ชอบนักร้อง ผู้หญิงเก่ง เรื่องของครูๆ แฟนกับเพื่อน เทียวละไม และเรื่องพ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามแนวคิดที่ประภาสโต้แย้งไป ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการแสดงเหตุและผลอย่างสัมพันธ์และอย่างสมดุล ประภาสยังใช้วิธีการชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กันเพื่อถ่ายทอดแนวคิดการมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การมองแบบแยกส่วน การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย และการมองสถานการณ์เชิงบวก เพราะการนำเสนอแนวคิดเหล่านี้เป็นการนำเสนอที่สวนทางกับความคิดเดิมของผู้อ่าน ดังนั้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของผู้เขียน ผู้เขียนต้องสามารถชี้ให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์กันของสาเหตุและผลลัพธ์ในเรื่องต่างๆ อย่างมีน้ำหนักมากพอที่จะเกิดความเชื่อถือ และคล้อยตามได้

สรุป ประภาสใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดแบบคลี่คลายปมปัญหา และการชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน มากกว่าการจัดลำดับเรื่อง เนื่องจากปริมาณเรื่องที่ส่งมายังคอลัมน์ “คุยกับประภาส” เป็นรูปแบบของจดหมายที่ขอคำปรึกษา คำแนะนำ ซึ่งผู้ตอบไม่ประสงค์ที่จะใช้วิธีตอบตรงๆ แบบรับหรือปฏิเสธ แต่จะแสดงความคิดและเหตุผลประกอบข้อเขียนตามวิธีที่เหมาะสมกับเรื่องที่ตอบ

2.3 กลวิธีอื่นๆ ในการนำเสนอแนวคิด

การนำเสนอแนวคิดในคอลัมน์ “คุยกับประภาส” นอกจากจะใช้โวหารอย่างเหมาะสม คือการอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา และใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความเพื่อเรียบเรียงความคิดของผู้อ่านให้เกิดความเข้าใจแล้วนั้น ประภาส ชลศรานนท์ ยังใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดแบบอื่นอีกซึ่งทำให้คอลัมน์ “คุยกับประภาส” สามารถสื่อแนวคิดได้อย่างกระจ่าง สร้างความน่าเชื่อถือ และน่าติดตามอ่าน จากการศึกษพบว่าประภาสใช้กลวิธีอื่นๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การใช้ความคู่ขนาน

การใช้ความคู่ขนาน (Parallelism) หมายถึงการนำบางส่วนของประโยคมาขนานกันเช่น คำขนานกับคำ วลีขนานกับวลี ความเห็นขนานกับความเห็น ความสั้นยาวของคำหรือวลีหรือประโยค หรือความเห็นมักใกล้เคียงกัน เมื่อมีการนำมาคู่ขนานกัน (คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2530 : 693) การซ้ำความคิดเห็นในรูปของคู่ขนานเป็นการย้ำความเห็นของผู้เขียนให้เด่นชัดยิ่งขึ้น มีผลให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในความสำคัญของแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนอ และมีผลให้เห็นคล้อยตามแนวคิดนั้น

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่าประภาสใช้ความคู่ขนานหลายครั้งเพื่อย้ำแนวคิดบางด้านในเรื่องนั้นๆ เช่น เรื่องรถไฟไฟฟ้ากับโถส้วม หนึ่งบวกหนึ่งไม่เท่ากับสอง ถ่ายรูปสติกเกอร์ ไม่อยากจัดงานแต่งงาน คนละเรื่องกันมหัศจรรย์เลขเก้า (หลายตอน) รูปทรงธรรมชาติ สมการในดวงใจ (ทั้งสองตอน) น้ำครึ่งแก้ว ไม่บรรทัด เซนสร้างญี่ปุ่น และจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น

ตัวอย่างที่ 1 รถไฟไฟฟ้ากับโถส้วม ประภาสใช้ความคู่ขนาน เพื่อย้ำย้ำเรื่องการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ดังตอนหนึ่งของเรื่อง ที่กล่าวว่า

(1) อาทิตย์ก่อนผมได้พูดไว้ว่า บ้านเราไม่ได้ขาดแคลน "คนมีความรู้" แต่บ้านเราขาดแคลน "คนมีความคิด"

(2) หรืออีกนัยหนึ่งอาจจะพูดว่าไม่ได้ขาดแคลนขีดส้นหรืออก เพียงแต่คนที่มีความคิดไม่ค่อยแสดงตัวออกมา ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดออกมา

(3) อาทิตย์นี้ผมจะพูดอีกประโยคหนึ่งที่คล้ายๆ กันว่าบ้านเราไม่ได้ขาดแคลน "นักสังคมสงเคราะห์" แต่บ้านเราขาดแคลน "ประชาชนที่มีจิตสำนึกต่อสังคม" ต่างหาก

(กบเหลาดินสอ : 36)

จากตัวอย่างข้างต้น ประภาสใช้ความคู่ขนานดังนี้

ประภาสใช้ ย่อหน้า (1) (2) และ (3) ย้ำความคิดเห็นของเขาว่า แท้จริงบ้านเมืองเราไม่ได้ขาดแคลนผู้คนในเชิงปริมาณ แต่เราขาดแคลนคนในเชิงคุณภาพ ดังจะเห็นได้ว่า ย่อหน้าที่ (1) คู่ขนานกับย่อหน้าที่ (2) และคู่ขนานกับย่อหน้าที่ (3) ทั้ง 3 ย่อหน้ามีความเป็นคู่ขนานกัน แสดงความหมายในทิศทางเดียวกัน และยังมีโครงสร้างของย่อหน้าและความยาวของประโยคที่เหมือนกัน โดยแสดงความที่เหมือนกัน ดังนี้

ในย่อหน้า (1) ประภาสเสนอความคิดเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้ขาดคนมีความรู้ แต่ประเทศของเราขาดคนที่มีความคิด

ในย่อหน้า (2) ประภาสแสดงความคิดเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้ขาดคนมีความคิด เพียงแต่คนที่มีความคิดนั้น มักไม่กล้าแสดงตัวออกมา

ในย่อหน้า (3) ประภาสแสดงความคิดเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนนักสังคมสงเคราะห์ แต่ประเทศไทยขาดประชาชนที่มีจิตสำนึกต่อสังคม

ประภาสใช้การเขียนเพื่อย้ำย้ำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดว่า ประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนคนมีความรู้ความสามารถหรือขาดแคลนจำนวนคนในเชิงปริมาณ แต่ปัญหาใหญ่ซึ่งเป็นปัญหาที่แท้

จริงของประเทศไทยอยู่ที่ การขาดคุณภาพของคน ดังที่ประภาสกล่าวไว้ว่า ประชนชนชาติจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

ตัวอย่างที่ 2 ไม่ยากจัดงานแต่งงาน ประภาสใช้ความคุ้นเคยเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของรูปแบบพิธีการภายนอกเนื่องจากเป็นคุณค่าทางใจของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้ความคุ้นเคยของพิธีการต่างๆ ที่สื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

(1) พิธีรีตองเป็นของหมู่ใจมนุษย์ ถ้าโลกนี้ไม่มีพิธีรีตองเลยชีวิตคงแห้งแล้งพิลึก ลองสมมุติกันดูก็ได้ พอแฟนคุณเรียนจบปริญญาแล้วเดินไปหยิบปริญญาบัตรจากโต๊ะฝ่ายธุรการ แล้วก็กลับบ้านอาบน้ำนอนได้เลย ฟังดูแล้วมันที่ๆ อย่างไรไม่รู้ หรือถ้าญาติใครตายสักคน ก็เอาไปเผาในวันนั้นให้สิ้นเรื่องสิ้นราวไม่ต้องเสียเวลาในมนต์พระมาสวด เสียเวลาจัดดอกไม้หน้าศพ

(2) เราจัดงานศพไปทำไมกันครับ ก็เพื่อที่จะให้รู้สึกดีๆ กับคนคนหนึ่งที่ได้หายไปจากโลกนี้ ให้เรารู้สึกดีๆ ว่าเขาจะไปอยู่ในที่ใหม่ที่สงบสุข งานรับปริญญาก็เหมือนกัน เรามารวมกันเพื่อจะรับรู้ว่าเขาจบการศึกษาไปแล้วนะ เราต้องออกไปทำงานเพื่อเลี้ยงตัวเองและช่วยดูแลสังคมกันแล้วนะ

(คุยกับประภาส : 128 - 129)

จากตัวอย่างข้างต้น ประภาสแสดงให้เห็นว่า พิธีการมีความสำคัญตรงที่มีผลทำให้คนที่เกี่ยวข้องได้รับความสุขใจ โดยการยกตัวอย่างพิธีการหลายอย่างในรูปแบบความคุ้นเคย เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักในความสำคัญดังกล่าว การใช้ความคุ้นเคยในตอนนี มีดังนี้

ประภาสใช้ความในย่อหน้า (1) คุ้นเคยในทำนองขัดแย้งกับความในย่อหน้าที่ 2 เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความแตกต่างของการไม่ต้องมีพิธีการใดๆ ตามที่ประภาสสมมุติขึ้น กับผลดีที่ได้จากการมีพิธีการต่างๆ เป็นคุ้นเคยของย่อหน้า โดยที่

ย่อหน้าที่ 1 ประภาสแสดงให้เห็นเสียผลของการไม่มีพิธีการต่างๆ

ย่อหน้าที่ 2 ประภาสแสดงให้เห็นผลดีของการมีพิธีต่างๆ ซึ่งทั้งสองย่อหน้าใช้ตัวอย่างพิธีเดียวกัน คือ พิธีพระราชทานปริญญาบัตร พิธีการงานศพ

ในขณะที่ตัวอย่างดังกล่าวแสดงความคุ้นเคยย่อหน้า (1) คุ้นเคยกับย่อหน้าที่ (2) แล้ว แต่ในแต่ละย่อหน้าก็มีความคุ้นเคยในแต่ละย่อหน้าด้วย ซึ่งเป็นการใช้ความคุ้นเคยของพิธีการ 2 พิธีการ ระหว่างพิธีการเกี่ยวกับการรับปริญญา และพิธีการที่เกี่ยวกับงานศพ

ตัวอย่างที่ 3 คนละเรื่องกัน ประภาสใช้ความคุ้นเคย เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดแบบแยกส่วน โดยไม่มองปัญหาแบบเหมารวมแต่แยกปัญหาที่เกิดขึ้นออกจากกัน เพื่อจะสามารถพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรอบคอบ เนื่องจากเจ้าของจดหมายกำลังอยู่ในสภาพ

ข้อเท็จจริงถูกกระทำอย่างไม่ยุติธรรม และคิดว่าจะเลิกทำดีหรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมดังที่เคยทำมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1)... ผมพบว่าคนเรามักเอาเรื่องสองเรื่องที่ไม่เกี่ยวกัน มักเอาเหตุผลสองเหตุผลที่ไม่เกี่ยวกันมา ตัดสินอะไรบางอย่าง และผลการตัดสินมักออกมาไม่ได้รับความเสมอ

(2) จำกันได้ใช่ไหมครับ ผมมักพูดเรื่องสองเรื่องที่ไม่เกี่ยวกันบ่อย ๆ ตรงพื้นที่นี้

(3) “ความเคารพกับการวิเคราะห้วิจารณ์ เป็นคนละเรื่องกัน” ผมเขียนเรื่องนี้เมื่อครั้งมีคุณพีคน หนึ่งเขียนมาค้านผม เรื่องการใช้สรรพนามแทนตัวในภาษาพูดของไทย

(4) “เชื่อไม่เชื่อเป็นเรื่องหนึ่ง การศึกษาค้นคว้าเป็นอีกเรื่องหนึ่ง” ประโยคนี้เกิดขึ้นเมื่อเราคุยกันถึง เรื่องหมอดูและเรื่องผี

(5) “ความผิดคือเรื่องหนึ่ง การให้อภัยคือเรื่องหนึ่ง” เราคุยกันในเรื่องของครูคนหนึ่งที่ยึดความ ผันของเด็กการให้อภัยเป็นสิ่งควรทำในหมู่คนที่เจริญแล้ว แต่ความผิดไม่จำเป็นต้องหายไปมันควรยังอยู่ เพื่อเตือนใจ

(6) “จะเลือกเพื่อนหรือเลือกแฟน” จำเรื่องนี้ได้ใช่ไหมครับว่าทำไมต้องเลือก มันคนละเรื่องกัน เรา ชอบเอามารวมกัน

(7) คุณเมฆหมอกครับ มาถึงบรรทัดนี้ผมคิดว่าคุณเมฆหมอกก็น่าจะพูดประโยคนี้ออกมาอย่าง สบายใจได้ว่าการถูกตำรวจจับบ่อยๆ หรือการถูกคนเห็นแก่ตัวบนท้องถนนเอาเปรียบบ่อยๆ มันเป็นคนละ เรื่องกันกับการที่คุณจะทำดีเพื่อส่วนรวม

(8) หรือถ้าคุณเมฆหมอกจะพูดอีกทีว่า “การที่ชีวิตตกต่ำลงกับการเป็นคนดีของสังคมเป็นคนละ เรื่องกัน” ผมยังยินดี

(9) เราคงต้องแยกความโกรธและความน้อยใจในโชคชะตาออกไปจากความคิดดีๆ ในตัวตน จริงๆ ของเรา น่าเสียดายออกครับอุตุสำหรับมีความคิดดี ๆ อย่างนี้ อย่าให้มันหลุดหายไปกับความหดหู่เล็กๆ น้อยๆ เลยครับ

(กบเหลาดินสอ : 128 –129)

จากตัวอย่างข้างต้น ประภาสพยายามสื่อความหมายให้อ่านเข้าใจแนวคิดการมอง แบบแยกส่วน โดยใช้ตัวอย่างหลายตัวอย่างที่ให้ความหมายในทิศทางเดียวกัน คือ การพิจารณา ปัญหาโดยการแยกปัญหาที่เกิดขึ้นออกจากกัน เพื่อให้อ่านสามารถแก้ไขแต่ละปัญหาและตอบ สอนต่อเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง ประภาสใช้ความคู่ขนาน 2 ชุด

ชุดที่ 1 เป็นความคู่ขนานกันตั้งแต่ย่อหน้าที่ (3) ถึง ย่อหน้าที่ (6) เพื่อแสดงวิธีคิด แบบแยกส่วน โดยใช้ความและโครงสร้างประโยคเหมือนกันทุกย่อหน้า ให้ความหมายเรื่องวิธีการคิดที่ เหมือนกัน แต่ใช้ตัวอย่างเรื่องที่เกิดขึ้นต่างกัน

ส่วนความคู่ขนานชุดที่ 2 คือ ย่อหน้าที่ (7) และย่อหน้าที่ (8) ประภาสใช้ความคู่ขนานเพื่อตอบเจ้าของจดหมายอย่างเจาะจงในเรื่องของการแยกส่วนกันคิดระหว่างเรื่องที่ถูกกระทำไม่ดี กับการคิดทำดีเพื่อผู้อื่น เป็นการใช้ความคู่ขนานที่ให้ความหมายเหมือนกันในเรื่องเดียวกัน และประภาสจึงใช้ประโยคที่ (9) สรุปเรื่องราว และความหมายจากประโยคทั้งหมดที่เรียงต่อกันมา

ประภาสใช้วิธีความคู่ขนานด้วยจุดประสงค์เพื่อเน้นย้ำแนวคิดที่เขาต้องการนำเสนอในเรื่องต่างๆ ผลการศึกษาพบว่าประภาสใช้วิธีนี้กับคอลัมน์จำนวนมาก ที่ต้องการอธิบายแนวคิดที่แปลกใหม่ของเขา ส่วนใหญ่ใช้เพื่อสื่อแนวคิดที่เป็นนามธรรมและยากต่อการเข้าใจ เช่น เรื่องน้ำครึ่งแก้ว และเพื่อสื่อแนวคิดที่แปลกใหม่ที่คนทั่วไปยังไม่คุ้นเคยหรือยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด เช่น เรื่องรูปทรงธรรมชาติ และเรื่องมหัศจรรย์เลขเก้า ประภาสจึงต้องนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ด้วยความคู่ขนานเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเชื่อถือคล้อยตาม ส่วนใหญ่ประภาสจะใช้วิธีความคู่ขนานร่วมกับการยกตัวอย่างที่หลากหลาย และใช้ร่วมกับการอุปมาเปรียบเทียบ เพื่อให้แนวคิดที่เขาแนะนำผ่านความคู่ขนานนี้สื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และเกิดจินตภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.2 การยกตัวอย่าง

แม้ว่าการเรียบเรียงความคิดด้วยกลวิธีทั้งหมดดังที่กล่าวมาจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดของผู้เขียนมากขึ้น แต่บางครั้งผู้เขียนยังต้องใช้ตัวอย่างช่วยอธิบายด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดอันซับซ้อนของผู้เขียนได้ชัดเจนมากขึ้น การใช้ตัวอย่างจึงเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจการอธิบายเรื่องต่างๆ ได้อย่างดี

จากการศึกษาคอลัมน์ “คุยกับประภาส” พบว่า ประภาสใช้วิธีการยกตัวอย่างประกอบการอธิบายเพื่อสนับสนุนแนวคิดหรือทัศนะของเขาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น น้อยครั้งที่ประภาสจะไม่ใช้ตัวอย่างประกอบซึ่งได้แก่คอลัมน์ที่ประภาสตอบคำถามแบบสั้นๆ และไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไรมากนัก ประภาสใช้ตัวอย่างใน 3 ลักษณะ คือ ตัวอย่างชีวิตจริงของบุคคลที่มีชื่อเสียง ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของประภาส และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนี้

2.3.2.1 ตัวอย่างชีวิตจริงของบุคคลที่มีชื่อเสียง

ประภาส ชลศรานนท์ ใช้ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของบุคคลที่มีชื่อเสียง เพื่อสนับสนุนแนวคิดการเชื่อมั่นในความคิด และการมองสถานการณ์เชิงบวก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ทำดี ได้ดี ประภาสใช้ตัวอย่างบุคคลในชีวิตจริง เพื่อสนับสนุนทัศนะของเขาในเรื่องทำดีย่อมได้รับผลดี แม้บางครั้งจะไม่ได้ผลตอบแทนที่เห็นชัดก็ตาม

... แต่ในส่วนลึกแล้วผมก็ยังเชื่อในประโยค “ทำดีได้ดี” และคำว่า “ได้” ของผมก็ไม่ได้หมายความว่าถึงของขวัญหรือเช็คเงินสดแต่อย่างไร และผมก็เชื่อว่าชีวิตของ “คนทำดี” จะต้องดีขึ้นเรื่อยๆ

ในหนังสือ CONDENSED CHICKEN SOUP FOR THE SOUL มีเรื่องเล่าอยู่เรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการทำดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนอะไร เป็นเรื่องเล่าของ เลส บราวน์ นักจัดรายการวิทยุท้องถิ่นของอเมริกา

เลส บราวน์ ทำงานเป็นนักจัดรายการวิทยุที่โคลัมเบีย รัฐโอไฮโอ เขามักจะแวะที่โรงพยาบาลระหว่างทางกลับบ้าน แล้วก็เดินเข้าห้องโถงนั้นห้องนี้ราวกับเป็นญาติสนิทเพื่อจะอ่านพระคัมภีร์ให้คนป่วยฟัง บางทีเขาก็ไปนั่งคุยเรื่องจิตบาตะให้คนป่วยลืมความทุกข์ของตัวเองลงบ้าง ให้กำลังใจแก่คนสิ้นหวังเหล่านั้นบ้าง เขาทำไปโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เขาคงทำไปด้วยความรู้สึกอยากทำดีเท่านั้น

และเขาก็ทำอย่างนั้นตลอดมาโดยไม่ได้อะไร

คืนหนึ่งเขากลับบ้านกลางดึก ขณะที่กำลังเปิดประตูบ้าน เด็กหนุ่มท่าทางน่ากลัวคนหนึ่งโผล่ออกมาจากความมืด ถามเขาว่า “คุณคือเลส บราวน์ ไช้ไหม” เลส บราวน์ตอบว่า “ใช่” เด็กหนุ่มจึงบอกกับเลส บราวน์ ว่าเขาถูกสั่งให้มาที่นี่เพื่อกำจัดคนชื่อเลส บราวน์

เด็กหนุ่มบอกรายละเอียดแก่เขา “มีโปรแกรมเมอร์คนหนึ่งหัวเสียมากที่คุณทำให้เขาสูญเสียเงินจำนวนมหาศาล เพราะคุณพูดในรายการวิทยุของคุณว่านักแสดงที่จะมาเปิดการแสดงในเมืองนั้นเป็นของปลอม”

เลส บราวน์ ถามเด็กหนุ่มว่าแล้วจะทำอะไรเขา เด็กหนุ่มมองหน้าเขาและบอกว่า

“แม่ของผมเคยอยู่ที่โรงพยาบาลแกรนด์ ท่านเขียนจดหมายถึงผมตอนที่ผมอยู่ที่สถานกักกันโอไฮโอ ท่านเล่าให้ผมฟังว่าคุณเข้าไปหาท่านในวันหนึ่ง และนั่งลงพูดคุยกับท่านอ่านพระคัมภีร์ให้ท่านฟัง ท่านประทับใจมากที่นักจัดรายการวิทยุที่ไม่รู้จักท่านเข้ามาหาและทำเช่นนั้น ผมอ่านจดหมายที่แม่เล่าแล้วผมประทับใจมากและอยากพบคุณเสมอมา พอผมได้ยินว่ามีคนอยากจะทำจัดคุณ ผมก็เลยรับงานนี้เพื่อที่จะบอกกับพวกนั้นว่าอย่ามายุ่งกับคุณ”

(ตัวหนังสือคุยกัน : 99 - 101)

ตัวอย่างดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดการเชื่อมั่นในความดีซึ่งอาจมีผลสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้อ่านให้ทำดีต่อไป แม้ไม่ได้รับผลตอบแทนก็ตาม

ตัวอย่างที่ 2 ล้มเหลวหรือล้มเลิก ประสาชยกตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียงที่เคยประสบกับความล้มเหลวมาก่อน แต่ได้ใช้ความล้มเหลวนี้เป็นโอกาสเพื่อเรียนรู้ความถนัดด้านอื่นๆ ของตนเอง และเป็นบทเรียนเพื่อฝึกฝนชีวิตให้ประสบความสำเร็จต่อไป

...คุณภูตะวันลองอ่านเรื่องเหล่านี้ดูดีกว่า บางทีคุณอาจจะชอบใครสักคนในนี้

พนมเทียน ผู้เขียน เพชรพระอุมา ทิวาราตรี เมื่อจบ ม.ปลาย เขาตั้งใจที่จะสอบเข้าอักษรศาสตร์แต่สอบไม่ติด นักเรียน ม.ศ.5 คนนี้ก็เลยเขียนเรื่อง “เล็บครุฑ” จบไปหนึ่งเรื่อง นิยายยาวกว่าพันหน้าเขียนโดยเด็กมัธยมไม่ใช่เรื่องธรรมดาเลย

ไมเคิล จอร์แดน นักบาสเกตบอลที่เก่งที่สุด นับตั้งแต่กีฬาชนิดนี้ได้ถือกำเนิดขึ้นบนโลก เมื่อครั้งที่เขายังเรียนในโรงเรียนมัธยม เขาเคยถูกคัดออกจากทีมบาสเกตบอลของโรงเรียน

...ส่วนคนนี้สิครับ ขวัญใจของผม อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ กว่าที่จะพูดได้ก็ต้อง 4 ขวบไปแล้ว และกว่าจะอ่านหนังสือออกก็เกือบ 8 ขวบไปโน่น เขาถูกไล่ออกจากโรงเรียนมัธยมปลาย จากนั้นเขาพยายามที่จะสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนอาชีวะแห่งซุริก แต่โรงเรียนไม่ตอบรับเขา ครูที่เคยสอนเขาในวัยเด็กมักจะบอกกับผู้ปกครองว่าเด็กชายไอน์สไตน์นั้นมีสติปัญญาถึงขั้นโง่เขลา ...

...โทมัส เอดิสัน นักประดิษฐ์เอกของโลกพูดถูกใจผมที่สุด

เมื่อเอดิสันประดิษฐ์หลอดไฟฟ้า เขาทำการทดลองมากกว่า 2,000 ครั้ง ถึงจะประสบความสำเร็จ มีคนไปสัมภาษณ์เขาว่า ที่ล้มเหลวมากมายหลายครั้งอย่างนี้เขารู้สึกอะไรบ้างไหม เขาตอบว่าอย่างไร้รู้ไหมครับ ใครที่เคยผิดหวังเพียงครั้งสองครั้งแล้วท้อถอย เอาไปติดไว้หัวนอนเลยครับ เอดิสันเขาตอบอย่างนี้

"ผมไม่เคยล้มเหลวเลยสักครั้ง ผมกำลังประดิษฐ์หลอดไฟฟ้า แต่บังเอิญต้องใช้กระบวนการทั้งหมด 2,000 ขั้นตอนเท่านั้นเอง"

(ตัวหนังสือคุยกัน : 97 - 101)

จากเนื้อเรื่องข้างต้น ประภาสยกตัวอย่างชีวิตของบุคคลที่มีชื่อเสียงเพื่อย้ำแนวคิดการมองความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในเชิงบวกแทนคำอธิบายของเขา เพื่อมิให้ผู้อ่านท้อแท้กับความล้มเหลวแต่มีกำลังใจที่จะเรียนรู้ และใช้ประโยชน์จากความผิดพลาดนั้น

ประภาสใช้การยกตัวอย่างบุคคลทั้งในการดำเนินเรื่องดังเรื่องที่กำลังกล่าวมาข้างต้น และใช้ในการปิดเรื่องด้วย เช่น ตัวอย่างที่ใช้ปิดเรื่องในของเรื่องสี่ ประภาสยกตัวอย่างเรื่องจริงของนโปเลียน เพื่อสื่อแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวกว่า ในการแก้ไขปัญหาใดก็ตามแม้สถานการณ์ในช่วงเวลานั้นจะยากแก่การแก้ไข ก็อย่าเลิกล้มแล้วทิ้งปัญหาเอาไว้ แต่ต้องยังริบเร่งลงมือแก้ไขปัญหาโดยด่วน แม้จะยังไม่เห็นผลสำเร็จในทันที ประภาสใช้ตัวอย่างดังกล่าวเพื่อสนับสนุนแนวคิดการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจว่า ต้องริบเร่งสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพโดยการพัฒนาการศึกษาเพื่อคนไทยจะมีคุณภาพเท่าเทียมชาวตะวันตกได้ แม้คนไทยทั่วไปจะมองว่าการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถเท่าเทียมชาวตะวันตกต้องใช้เวลาหลายชั่วอายุคนและดูเหมือนหวังก็ตาม

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่าประภาสใช้การยกตัวอย่างชีวิตจริงของบุคคลที่มีชื่อเสียงมากกว่าการใช้ตัวอย่างอื่นๆ ดังเช่น เรื่องหลอดยาสีฟัน ประภาสยกตัวอย่างพระจริยวัตรของของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อสนับสนุนแนวคิดส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เรื่องกำลังใจป่วย และเรื่องจุดล้ำนมนออกใจ ประภาสใช้ตัวอย่างชีวิตของไอโตทาเกะ อิโรทาตะ ผู้ขายชาญี่ปุ่นที่ไม่มีแขนและขา นักกีฬาเฟลปิกเกมส์ และ เมือง โดมินิก

ในปี ผู้ป่วยอัมพาตที่สะกดอักษร ด้วยการกระพริบตา บุคคลที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการต่อสู้ชีวิตเพื่อให้นมน้ำใจให้อ่านมีกำลังใจต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ

2.3.2.2 ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของประภาส

จากการศึกษาพบว่า ประภาสใช้ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงในชีวิตของตัวเองเพื่อสนับสนุนแนวคิดต่างๆ เช่น สนับสนุนแนวคิดเชิงบวกเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้อ่าน ได้แก่ เรื่องล้มเหลวหรือล้มเลิก และลูกแก้ว สนับสนุนแนวคิดการมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย ได้แก่ เรื่องงานแต่งงาน 2 และเรื่องที่ยาวละไม สนับสนุนแนวคิดเชื่อมั่นในความคิด ได้แก่ เรื่องคนละเรื่องกัน และสนับสนุนแนวคิดไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น แต่เชื่อในส่วนตัวของเขา ได้แก่ เรื่องไม้บรรทัด และเรื่องชอบนักร้อง

ตัวอย่างที่ 1 ล้มเหลวหรือล้มเลิก ประภาสใช้ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงในชีวิตของเขาเอง เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังใจแก่ผู้อ่าน ดังนี้

โกลั๊ว ตัวผมนี้เลยก็มี ผมยังไม่เคยเล่าให้ใครฟังเลย เรื่องของเจ็ลียงครับ

หลังจากที่เทปชุดแรก “ปรากฏการณ์ฝัน” ขายได้ไม่กี่พันม้วน เวลาผ่านไปอีกประมาณ 4 – 5 ปี ผมมีมาสเตอร์เพลงชุด “อื่นๆ อีกมากมาย” อยู่ในมือ มาสเตอร์ชุดนี้ได้ผ่านเข้าไปในโต๊ะประชุมของผู้บริหารบริษัทเทปใหญ่ๆ สมัยนั้นถึง 3 บริษัท นั่นคือ แกรมมี่ ไนท์สปอต และออนป้า ทั้ง 3 บริษัทตอบกลับมาไม่เหมือนกัน แต่มีความหมายเดียวกันว่า “ปฏิเสธ”

และผมก็ยังคงกอดมาสเตอร์เทปม้วนนั้นเดินเข้าเดินออกอีกไม่รู้กี่บริษัท

ผมลองถามตัวเองว่า ในตอนนั้นผมรู้สึกกดดันไหม ผมต้องใช้ความพยายามอย่างมากจนดูน่าสงสารหรือเปล่า แล้วผมก็ตอบตัวเองว่า เปล่าเลย ผมไม่รู้สึกผิดหวังหรือท้อแท้อะไร ผมคิดแต่เพียงว่าผมควรที่จะทำมันไปเรื่อยๆ ใช้ความพยายามเหมือนคนวิ่งเหยาะๆ ไปเรื่อยๆ มากกว่าที่จะเหมือนคนวิ่งไล่กัน ผมไม่ได้รู้สึกว่าคุณล้มเหลวอะไรเลย

(ตัวหนังสือคุยกัน : 166 - 169)

ตัวอย่างที่ 2 งานแต่งงาน 2 ประภาสใช้ตัวอย่างจริงจากประสบการณ์การจัดงานแต่งงานของตัวเอง เพื่อสื่อแนวคิดที่ว่า เหตุผลหนึ่งที่ทำให้การจัดเตรียมงานมีความหมายคือการที่ญาติมิตรได้ร่วมกันทำกิจกรรมอย่างสมานฉันท์ ดังที่ประภาสกล่าวว่า

สุภาสิตจินตนาหนึ่งกล่าวไว้ว่า “การเตรียมเทศกาล สนุกกว่าเทศกาล”

...ฟังผมเล่าเรื่องงานแต่งงานของผม..ดีกว่า...

...ผมอยากให้งานแต่งงานของผมมีเรื่องน่าจดจำในเบื้องหลังของความร่วมมือร่วมใจด้วย..

...แต่ที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดก็คือ ผมทำให้การเตรียมเทศกาลของผม สนุกและเหนื่อยกันทั้งสอง

ตระกูล

...แต่แล้วผมก็นึกถึงภาพกลุ่มน้องๆ ที่อาสามาช่วยกันเตรียมสถานที่ในตอนกลางวัน นั่งร้อยดอกกรักลงในเชือกที่ยาวไม่รู้กี่เมตรกันอย่างสนุกสนาน และก็นึกเลยไปถึงขวดน้ำปรงของผม นึกไปถึงเพื่อนที่มาช่วยกันพับบัตรเชิญ นึกไปถึงญาติฝ่ายหญิงที่มาช่วยผมนุ่งโจงกระเบน

“การเตรียมเทศกาลสนุกกว่าเทศกาล” ...มันเป็นความจริงทีเดียว

(มะเฟืองรอฟาน : 282 - 290)

ตัวอย่างที่ 3 ชอบนักร้อง ประภาสยกตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของตัวเอง ที่ว่าแม้เขาจะรู้ข้อบกพร่องของบุคคลที่เขาชื่นชอบ แต่เขาก็ไม่นำความบกพร่องนั้นมาลบข้อดีข้ออื่นของบุคคลนั้น แต่ยังเชื่อและยอมรับในข้อดีของเขาต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมจะเล่าอะไรให้ฟัง ผมนิยมนักเขียนอยู่ท่านหนึ่ง ว่าเขียนหนังสือได้สวย และอ่อนโยนจับใจผมนัก วันหนึ่งผมเจอนักเขียนท่านนั้นที่หอศิลป์ ผมจึงเดินเฉียดไปเพื่อจะหาโอกาสไหว้สักที ก็ได้ยินท่านดำใครคนหนึ่งว่า ใจ๋ควาย ใจ๋เปรต ผมจึงเฉยอยู่ไม่กล้าไหว้ท่าน

ทุกวันนี้ผมก็ยังเห็นว่าหนังสือของท่านสวยและอ่อนโยนอยู่และผมก็ยังนิยมน่านไม่ เลื่อมคลาย

(คุยกับประภาส : 51)

นอกจากนี้ ประภาสยกตัวอย่างเรื่องราวการเตรียมและการจัดงานแต่งงานของตัวเองในเรื่องงานแต่งงาน 2 เพื่อสื่อแนวคิดให้มีความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเตรียมงานและให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือท่ามกลางญาติมิตร และในเรื่องคนละเรื่องกัน ประภาสเล่าให้ผู้อ่านฟังถึงประสบการณ์ที่ตัวเองก็เคยได้รับการลงโทษจากสังคมแต่ก็ยังคงทำดีเพื่อสังคมต่อไปด้วย

2.3.1.4 ตัวอย่างที่หลากหลาย

ประภาสใช้การยกตัวอย่างที่หลากหลายด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการจำแนกประเภทสิ่งต่างๆ ที่เขาอธิบาย เป็นการใช้อย่างที่มากกว่า 1 ตัวอย่าง แต่ละตัวอย่างที่ใช้จะมีกรณีหรือตัวแปรที่แตกต่างกันไป เช่น ตามกลุ่มวัย ตามกลุ่มเพศ จากการศึกษาพบว่าในการสร้างตัวอย่างที่จำแนกประเภทอย่างหลากหลายนี้ ประภาสมีความสามารถในการคิดตัวอย่างที่เป็นตัวแทนสื่อถึงคนเฉพาะกลุ่มได้เป็นอย่างดี และมักเป็นตัวอย่างที่ทันสมัยเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้อ่านที่อยู่ในวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ก็ตาม การใช้ตัวอย่างในลักษณะดังกล่าวปรากฏในเรื่องต่อไปนี้

ถ้ายรูปสติกเกอร์ เรื่องยุคใคร ยุคมัน เรื่องนักโฆษณา

ไม้บรรทัด ยกมือไหว้พระเจ้า

ชีวิตกับคณิตศาสตร์ 2 จดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น

ตัวอย่างที่ 1 ถ่ายรูปสติ๊กเกอร์ เป็นการใช้ตัวอย่างที่หลากหลายเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาว่า แม้บริบทภายนอกและรูปแบบกิจกรรมต่างๆ จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยหรือตามวัยของคน แต่แก่นแท้ภายในของมนุษย์นั้นมีความรู้สึก และความต้องการที่ไม่ได้แตกต่างกันเลย เพื่อนำเสนอแนวคิดไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น และพิจารณาอย่างสมดุลแก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ที่ผมพูดอย่างนี้เพราะผมกำลังจะบอกว่า ถ้าจะพูดเรื่อง “สาระ” กันแล้วเราจะพูดให้อะไรไว้สาระก็ ย่อมได้ ไม่เชื่อลองดูก็ได้ครับ

คุณหญิงสุปราณีเอาเหล็กแหลมๆ แทงหูให้ทะลุ แล้วเอาหินใส่ๆ มาติดที่หู มันมีสาระตรงไหน

คุณอุดม แต่พาดิช เอาไม้มาต่อๆ กันเป็นที่สูงๆ แล้วก็ปีนขึ้นไปยืนพูดอะไรอยู่คนเดียวเกือบสอง ชั่วโมงให้คนหัวเราะ มันมีสาระตรงไหน

คุณวีระศักดิ์ นิลกลัด เอาภาพยนตร์ที่มี 22 คน วิ่งไล่กันในสนามหญ้าเพื่อแย่งลูกกลมๆ ลูกหนึ่งมา ฉายให้เราดู แล้วคุณวีระศักดิ์ก็คอยเล่าให้เราฟังว่าคนไหนชื่ออะไร กำลังทำอะไรอยู่ ใครแพ้ใครชนะ มันมี สาระตรงไหน

คำว่า “สาระ” เป็นคำที่ดี เป็นอาหารหมู่ที่จำเป็นต่อร่างกายประเภทคาร์โบไฮเดรตและโปรตีน

แต่ชีวิตมนุษย์ขาดวิตามินที่ชื่อ “ความรื่นรมย์แห่งชีวิต” ได้หรือ

ถามผมว่า ผมรู้สึกอย่างไรกับตุ้สถิติเกอร์ ผมก็คงต้องบอกว่ารู้สึกเฉยๆ และก็มองว่าคงเป็นช่วง “น้ำหลาก” ของแพชั่นเท่านั้นเอง เหมือนกับเลื้อยเวยลอย ร้องเท้าสันตึก ลูกดิ่งโยโย่ หรือทามาโกอดที่ผ่านๆ มา

ส่วนเรื่อง “หมดเงินหมดทอง” ไปกับ “ความรื่นรมย์ของชีวิต” นั้น ไม่เพียงแต่พวกที่ถ่ายสถิติเกอร์ หรือที่ต้องระวัง พวกสะสมแสตมป์ เล่นกอล์ฟ ดูปอล ชื้อเพชร ฟังเพลง ก็ต้องระวังทั้งสิ้น

กินวิตามินไม่กินข้าว ร่างกายก็ไม่ไหวเหมือนกัน

(คุยกับประภาส : 222 - 224)

จากข้อความข้างต้น เป็นการแสดงการใช้ตัวอย่างที่จำแนกประเภทอย่างหลากหลาย ประภาสใช้ตัวอย่างที่แสดงว่า มนุษย์ทุกยุคทุกสมัย และทุกวัยต่างต้องการความรื่นรมย์ในชีวิต ซึ่งมี รูปแบบของกิจกรรมที่ต่างกันไป โดยสรุปว่ากิจกรรมทุกรูปแบบนั้นไม่ว่าจะเป็นการสร้างเสริมความรื่นรมย์ ด้วยสิ่งใดก็ตามต้องกระทำอย่างเหมาะสมและสมดุล จะเห็นได้ว่า การใช้ตัวอย่างที่หลากหลาย สามารถอธิบายเรื่องและสื่อแนวคิดของประภาสได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ตัวอย่างที่ใช้ยังมีความทันสมัย และเหมาะสมกับการใช้เป็นตัวอย่างที่เจาะจงสำหรับกลุ่มคนประเภทต่างๆ และยังแสดงข้อเท็จจริงได้อย่างเหมาะสมเมื่อกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นภาพของแต่ละยุคสมัย ดังเช่นที่ใช้ตัวอย่างการชื้อและการสะสมเพชร รวมทั้งการเจาะหูเพื่อใส่เครื่องประดับ เมื่อกล่าวถึงความรื่นรมย์

ของผู้หญิงทั่วไป ใช้ตัวอย่างการเล่นฟุตบอล การเล่นกอล์ฟ เพื่อแสดงถึงความรื่นรมย์ของผู้ชายทั่วไป ใช้เรื่องการแสดงของอุดม แต้พานิช เป็นตัวอย่างความรื่นรมย์ของคนในยุคปัจจุบัน และยกตัวอย่างการเล่นลูกดิ่ง การเล่นทามาเกียต (สัตว์เลื้อยคอมพิวเตอร์) การใส่รองเท้าส้นตึก เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพความนิยมของวัยรุ่นที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ตัวอย่างที่ 2 จดหมายเก่าดาวดวงอื่น เป็นตัวอย่างที่หลากหลาย และเป็นการเลือกใช้คำที่สร้างอารมณ์ขันแทนการใช้คำธรรมดาในการยกตัวอย่าง ดังที่ปรากฏในรายชื่อต่างๆ ที่ใช้เป็นตัวแทนในหมวดสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ดังนี้

ในบรรดาความแตกต่างทั้งหมด ความแตกต่างอันดับหนึ่งของโลกเห็นจะเป็นความแตกต่างของสิ่งที่มีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต ในทางวิทยาศาสตร์แบ่งสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ออกเป็นว่ามีชีวิตและไม่มีชีวิตอย่างง่ายที่สุด โดยดูที่การหายใจ .

วัว แรด ตะไคร่น้ำ ปลาหมึก วิชิต สมชาย จิม แบคทีเรีย หรือเจ้าฟ้าชายโทมัส เหล่านี้ล้วนหายใจจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันคือมีชีวิต

หิน มะม่วงดอง น้ำส้ม ขวด เพชร ผุ่น ศพของตั้งโต๊ะ ปลาร้า หรือพริกป่น เหล่านี้ไม่มีลมหายใจเข้า ไม่มีลมหายใจออก ในทางวิทยาศาสตร์เรียกว่าไม่มีชีวิต

ความรู้อันนี้เป็นความรู้ที่ทุกคนรู้อาจรู้จากที่เคยเรียนในหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ... ถึงจะไม่ได้เรียนหนังสืออย่างผู้เฒ่าอว่มหรือป้าแจ่ม ถ้าให้ชี้ระหว่างขวดกับเจ้าชายโทมัสว่าอะไรมีชีวิต ผู้เฒ่าอว่มกับป้าแจ่มก็ต้องชี้ท่านโทมัสแน่ๆ

(คุยกับประภาส : 4 - 5)

ตัวอย่างที่ 3 เรื่องนักโฆษณา ประภาสนำตัวอย่างที่มีความแปลกใหม่จากรายการโทรทัศน์ของต่างประเทศ มานำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของการเป็นนักโฆษณาที่แท้จริง ตัวอย่างดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนเกี่ยวกับการโฆษณา ที่ทำให้ธุรกิจสมัยใหม่ยอมลงทุนเพื่อสร้างความเชื่อและความศรัทธาในยี่ห้อสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญอันดับแรก ดังตัวอย่างของโฆษณาสินค้าต่อไปนี้

วอลโว่ออกโฆษณาทางนิตยสารชั้นนำ เป็นที่กล่าวขานกันมากในสมัยนั้น โฆษณานี้ออกในต่างประเทศครับ เป็นภาพรวอลโว่บุบปู้บี้เหมือนพลิกคว่ำมาหลายตลบ สภาพรถนั้นมันยับเยินจนแทบจะดูไม่ออกด้วยซ้ำว่าเป็นรถอะไร ช่างได้ภาพเขาเขียนตัวหนังสือไว้สั้นๆ ว่า "ทุกคนในนี้รอดหมด" แล้วก็มิตราวอลโว่จบท้ายแค่นั้น

แค่นั้นจริงๆ วอลโว่ออกโฆษณาดอกย้ำความเชื่อว่ารถของเขาแข็งแรงปลอดภัย โดยไม่ขายรูปร่างของตัวรถแต่อย่างไร น่าสนใจดีนะครับ

อีกชิ้นหนึ่งเป็นโฆษณาของรถซีวิค เรื่องนี้มีที่เด็ดตรงที่โฆษณารถบ๊ออะไรไม่รู้ ไม่ยกมีภาพตัวรถให้เห็นสักภาพเลย ...เริ่มเรื่องโดยมีหญิงแก่คนหนึ่งออกมาพูดถึงลูกชายของตัวเองว่าเป็นคนบ่มีเก้ เรียนก็ไม่เก่ง รูปร่างหน้าตาก็ไปวัดไม่ไหว พูดจาก็ตืดๆ ชัดๆ ดูๆ แล้วก็ไม่น่าจะเป็นชายหนุ่มที่สร้างหลักฐานอะไรในซีวิตได้ แต่ถึงตอนนี้แม่เฒ่าก็บอกว่าตัวแม่เฒ่าเองหมดหวังแล้ว เพราะเขาโชคดีเหลือเกินที่พระเจ้าดลบันดาลเขาไปเป็นเซลส์ขายรถซีวิค แล้วหนังสือโฆษณารถนี้ก็จบลงด้วยภาพสัญลักษณ์ของซีวิค และตัวหนังสือก็ขึ้นมาว่า "ซีวิคขายตัวเอง"

เอากับเขาสิครับ นี่เขากำลังบอกเราว่ารถของเขาดีจนไม่ต้องพึ่งพาความสามารถของเซลส์แมนเลย แม้แต่น้อย ...ไปสร้างความรู้สึกที่ดีให้กับตัวสินค้าแทน

(มะเฟื่องรอฟาน : 105 - 151)

การใช้ตัวอย่างที่หลากหลายทำให้เรื่องที่ประสาธนาเสนอมีความทันสมัย ดังเช่นที่ประสาธกล่าวถึงตัวอย่างของบุคคลที่เป็นที่รู้จักดีและอยู่ในกระแสนิยมของผู้อ่าน หรือการกล่าวถึงตัวอย่างกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับความนิยมในแต่ละช่วงยุคสมัย ตัวอย่างที่ดีและมีความหลากหลายนี้จึงกลายเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งที่ประสาธใช้ถ่ายทอดแนวคิดของเขาสู่ผู้อ่านในแต่ละกลุ่มวัยที่อ่านคอลัมน์ของเขา

กลวิธีการใช้ตัวอย่างของประสาธนั้น มักจะเป็นตัวอย่างที่มีพลังในการโน้มน้าวใจผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วม และมักเป็นตัวอย่างที่สื่อความหมายในแง่คุณค่าความดีงามแก่ผู้อ่าน

2.3.3 การใช้อุปมาเปรียบเทียบ

การอุปมาเปรียบเทียบใช้อธิบายสิ่งที่แปลกใหม่หรือสิ่งที่ยังไม่คุ้นเคยมาก่อนผู้เขียนจะพยายามหาสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคยหรือรู้จักดีอยู่แล้วมาใช้เทียบเคียงชี้ให้เห็นสิ่งใหม่ที่กำลังจะอธิบายให้เข้าใจ การยกอุปมาเปรียบเทียบเป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้อธิบายแนวคิดที่เข้าใจยากหรือซับซ้อนให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น การอุปมาเปรียบเทียบช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องได้อย่างแจ่มชัด ทำให้เรื่องเล่าที่น่าเชื่อถือและมีผลทำให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ ถ้าผู้เขียนรู้จักใช้อุปมาเปรียบเทียบอย่างเหมาะสม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2546 : 28 - 29, 112) ได้อธิบายว่า การเปรียบเทียบเชิงอุปมาช่วยให้เรื่องที่เข้าใจยากหรือมีลักษณะเป็นนามธรรมให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และมีผลต่อการชักจูงใจผู้อ่าน เพราะการเปรียบเทียบจะช่วยให้เกิดการคล้อยตาม และเกิดอารมณ์และความรู้สึกร่วม หากผู้เขียนใช้ตัวอย่างของสิ่งที่ผู้อ่านเคยรู้เคยเห็นมาก่อน ซึ่งตรงกับกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ของผู้อ่านนั้น มายกเปรียบเทียบกับแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ จะช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดหรือเรื่องราวที่ยากซับซ้อนที่เราต้องการอธิบายได้อย่างกระจ่างชัดมากขึ้น

จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ประภาสมักใช้การอุปมาเปรียบเทียบเพื่อถ่ายทอดแนวคิดเชิงนามธรรมของเขาแก่ผู้อ่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนตรงตามที่เขาต้องการสื่อ การใช้อุปมาเปรียบเทียบนี้เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่พบมากในคอลัมน์ของประภาส ดังเช่น เรื่องเงินกับอำนาจ เรื่องศักดิ์ศรี และเรื่องความฝัน

ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งของการใช้อุปมาเปรียบเทียบในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" คือ ประภาสมักนำเรื่องอุปมาเปรียบเทียบที่คนส่วนใหญ่รู้จักอยู่แล้ว มาเพิ่มเติมรายละเอียดการอุปมาเปรียบเทียบมากขึ้นแปลกไปกว่าที่คนทั่วไปใช้ เพื่อสื่อสารความหมายที่ลึกซึ้งมีผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมและคล้อยตาม ประภาสใช้วิธีอุปมาเปรียบเทียบเพื่อสื่อแนวคิดต่างๆ หลายแนวคิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ล้มเหลวหรือล้มเลิก ประภาสใช้การอุปมาเปรียบเทียบโดยเปลี่ยนการเปรียบของผู้ถามที่ใช้สื่อความในเชิงลบ เป็นการสื่อความหมายของการมีความหวังโดยเพิ่มรายละเอียดการเปรียบเปรยนั้น แล้วเปลี่ยนกลับไปใช้เพื่อเสนอแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวกแทน ดังคำถามของผู้อ่าน และการตอบของประภาส ดังนี้

ที่ประภาส

ผมเพิ่งเดินทางออกจากออฟฟิศของค่ายเทปชื่อดังแห่งหนึ่ง (ไม่ยากเอ่ยชื่อ) ผมไปรับเทปเพลงที่ผมกับเพื่อนช่วยกันแต่งทั้ง 10 เพลงกลับมา ระยะเวลา 126 วันที่เขารับไปฟัง และตอบมาสั้นๆ ว่าผู้ใหญ่มองไม่ได้ฟังเพลงเลย จะทิ้งเทปไว้ก่อนหรือถ้ารีบก็รีบเทปกลับไปก่อนได้

เพื่อนบางคนในวงกำลังจะไปเรียนต่อนอก โอกาสของผมน้อยลงทุกที คนที่ชื่อเสียงไม่มีโอกาสก็พาลไม่มีไปด้วย พี่ว่าโอกาสของคนเราเหมือนยามเข้ามัยครับ เป็บเดียวก็สายชะแล้ว

ภูตะวัน

ผมชอบที่คุณภูตะวันเอา "โอกาส" ไปเปรียบเทียบกับ "รุ่งอรุณ" ฟังแล้วเห็นภาพชัดดี โอกาสของคนเรานั้นมันไม่เคยรอใครเหมือนกับดวงอาทิตย์ที่ขึ้นและลงอย่างคุณว่าจริงๆ

โดยเฉพาะกับ "รุ่งอรุณ" ด้วยแล้ว ระยะเวลาตรงนั้นมันมีไม่มากเลย คนที่นิยมเที่ยวชมตะวันจะรู้ดี ถ้าคิดจะตื่นเช้าขึ้นมาดูแสงแรกของพระอาทิตย์แล้วมามัวแต่นอนอิดออดอยู่ เผลอแผลิบเดียวแสงแดดจะแลบตาเอา

แม้ว่าระยะเวลาของรุ่งอรุณจะมีอยู่เพียงน้อยนิด แต่คุณภูตะวันอย่าลืมนะครับว่า ยามเข้านั้นอย่างไรเสียต้องกลับมาอีกทุกวัน มันขึ้นอยู่กับว่าเราจะสู้ตื่นขึ้นมาโยกโยมนอนหรือเปล่า วันนี้ตื่นมาไม่เห็นพระอาทิตย์ขึ้น พรุ่งนี้จะลองตื่นอีกครั้งหนึ่งไหม

(ตัวหนังสือคุยกัน : 166 - 167)

ตัวอย่างที่ 2 คำถามจากเด็กมัธยม ประภาสใช้การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของเด็กกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ โดยเพิ่มรายละเอียดการอุปมาเปรียบเทียบตามกระบวนการเติบโตของต้นไม้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ คือ ใช้การเปรียบตั้งแต่จุดเริ่มการเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ซ่อนต้นอ่อนซึ่งจะกลายเป็นต้นไม้ใหญ่ในวันข้างหน้า เปรียบเทียบกับการมีศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กเล็กๆ และเปรียบเทียบภาพการเติบโตขึ้นของเด็กที่คิดได้ด้วยตัวเองเสมือนกับต้นไม้ที่มีรากแก้วเป็นของตัวเอง นอกจากนี้ประภาสยังเปรียบว่าผู้ใหญ่เป็นเสมือนน้ำและดินที่คอยให้การสนับสนุนการเติบโตของเด็ก เปรียบวิธีการตกเดือนของผู้ใหญ่ว่าเป็นเหมือนกับการตัดแต่งกิ่งต้นไม้ให้งอกงามกว่าเดิม และเปรียบเทียบการสอนเด็กแบบให้ท่องจำซึ่งทำให้เด็กคิดเองไม่เป็นเหมือนกับวิธีการติดตามตอกซึ่งทำให้เพียงรากแขนงแก่ลำต้นไม่ได้สามารถทำให้เกิดรากแก้วขึ้นมาได้ การอุปมาเปรียบเทียบในเรื่องนี้ ประภาสใช้เพื่อสื่อแนวความคิดการให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนของครูและการอบรมดูแลของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก ดังตัวอย่างที่กล่าวว่า

เด็กทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งจินตนาการติดตัวมา ผู้ใหญ่อย่างเราควรทำตัวเป็นเพียงน้ำและดินอันอุดมเท่านั้น เขาจะงอกออกมาเป็นอะไร จะคิดอะไรใหม่ๆ สร้างอะไรใหม่ๆ เราต้องส่งเสริมครับ และถ้ามันมีอะไรเกินเลยไปไม่ชอบมาพากลไปบ้าง เราก็ทำหน้าที่ตัดแต่งกิ่งบ้างก็พอ

อย่าเลี้ยงเด็กหรือสอนนักเรียนแบบติดตามตอกเลยครับ มันงอกออกมาได้แต่รากแขนงแค่นั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์จำต้องมีรากแก้วแห่งความคิดของตัวเอง

(มะเฟื่องรอฟาน : 252)

ตัวอย่างที่ 3 เซนสร้างญี่ปุ่น นอกจากตัวอย่างเรื่องข้างต้น จากการศึกษาพบว่า ประภาสมักเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมที่ให้ภาพของการงอกงามเติบโต การพัฒนาจากเดิมที่เล็กน้อยแล้วแพร่ขยายออกไป ทั้งในส่วนบุคคลและการเจริญขยายออกไปในคนหมู่มาก เป็นเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่งอกงามและขยายออกไปได้ ดังเช่น ที่ประภาสแสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

เซนมาเจริญงอกงามมากที่ญี่ปุ่น แปลกดีนะครับ ของหลายอย่างในโลกนี้เกิดขึ้นที่หนึ่งแต่ไปโตอีกที่หนึ่ง ดินที่ญี่ปุ่นคงเป็นดินอุดมสำหรับเมล็ดพืชอย่างเซนโดยเฉพาะ

(มะเฟื่องรอฟาน : 64)

ตัวอย่างที่ 4 ผ้าขาว/จดหมายลูกโซ่ เป็นการตอบจดหมายในเรื่องผ้าขาว ประภาสไม่เพียงอุปมาเปรียบเทียบว่าเด็กเป็นผ้าขาว แต่ได้ใช้รายละเอียดของผ้าอุปมาเปรียบเทียบให้เห็นรายละเอียดของเด็กแต่ละคนที่มีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกันออกไป เพื่อสะท้อนแนวความคิดการว่าทุกคนต่างก็มีสิ่งดีอยู่แล้วในตัวเอง แต่การพัฒนาของเด็กก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกอื่นๆ ด้วย ดังนี้

“เด็กเหมือนผ้าขาว” ผมเห็นด้วยกับประโยคนี้ เห็นด้วยครับ สิ่งแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดู คือสิ่งที่ ระเบิดระบายลงไปบนผ้าขาว แต่ผมขอเพิ่มเติมประโยคนี้อีกสักประโยคว่า “เด็กทุกคนเป็นเหมือนผ้าขาว แต่เป็นผ้าขาวคนละเนื้อ”

ผ้าขาวนั้นมีทั้งเนื้อลินิน เนื้อฝ้าย 100 % เนื้อโพลีเอสเตอร์ ไม่ว่าจะบางเป็นผ้าขาวบางก็เป็นผ้า ขาว หรือหนาเป็นผ้าใบก็เป็นผ้าขาว เด็กแต่ละคนซึมซับสีสันที่เราแต่งแต้มลงไปได้ไม่เหมือนกันเรียนรู้ได้ไม่ เท่ากัน เก่งได้ไม่เท่ากัน ตามลักษณะของเนื้อผ้า

แต่ทุกคนเป็นคนดีได้เท่ากัน

คนทุกคนเกิดเป็นผ้าขาว ทุกคนเป็นคนดีมาก่อนและอยากเป็นคนดีตลอดไป แต่สีย้อมผ้าบางชนิดก็ ย้อมติดสนิทเหลือเกิน...

(ตัวหนังสือคุยกัน : 156)

ตัวอย่างที่ 5 คนฉลาดทั้งเจ็ด ประภาสนำเสนอแนวคิดที่ทุกคนล้วนมีความสามารถ บางด้านซ่อนในตัวเองไม่เหมือนกัน แต่การพัฒนาความสามารถดังกล่าวขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมการ เรียนรู้ของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน ดังนี้

...ผมมองว่าความฉลาดของคนเรานี้ฝึกฝนกันได้ แต่จะได้มากหรือน้อยก็ต้องยอมขึ้นอยู่กับปัจจัย อีกมากมาย และคงต้องยอมรับว่า แต่ละคนย่อมได้รับผลจากการฝึกไม่เท่ากัน

เป็นความจริงที่เดียวที่เด็กทุกคนเปรียบเหมือนผ้าขาว แต่ผ้าขาวย้อมมีหลายเนื้อ และผ้าแต่ละเนื้อ ก็ย้อมดูดซึมสีแต่ละชนิดได้แตกต่างกัน ผ้าบางอย่างย้อมเหมาะจะกับสีบางอย่าง

(มะเฟืองรอฟาน : 45)

นอกจากอุปมาเปรียบเทียบที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยแล้ว จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ “คุยกับ ประภาส” ยังใช้การอุปมาเปรียบเทียบเรื่องนามธรรมกับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นเคยอยู่แล้ว ดังเช่น การใช้คำ กริยาที่มีลักษณะเดียวกันของสิ่งของที่ผู้อ่านคุ้นเคย อุปมาเปรียบเทียบกับแนวคิดเชิงนามธรรมที่ใช้คำ กริยาเดียวกัน เช่น จากเรื่องคำถามจากเด็กมัธยม ประภาสเปรียบเทียบความจำเป็นที่ต้องรู้จักข้อบกพร่อง ของตัวเองและต้องรีบแก้ไข รวมทั้งความจำเป็นในการสอบถามเพื่อแก้ไขจุดอ่อนการเรียนในวิชานั้นๆ เหมือนกับการซ่อมเครื่องยนต์และเครื่องไฟฟ้า ที่ต้องรีบนำไปซ่อมโดยเร็ว เพื่อไม่ให้ส่วนประกอบอื่นๆ ได้รับผลกระทบไปด้วย ประภาสมองเห็นคำกริยาว่า “ซ่อม” เชื่อมโยงไปสู่การอุปมาเปรียบเทียบ เพราะการสอบถามและการซ่อมเครื่องยนต์ให้ความหมายและผลในทิศทางเดียวกัน และจากเรื่อง ออกแบบความรัก ประภาสใช้การออกแบบบ้านมาอุปมาเปรียบเทียบกับ การแสดงความคิดเห็นเรื่อง ความรักที่เราสามารถออกแบบได้ตามที่เราหวังไว้ แต่แบบที่ได้จะเป็นเพียงแบบในอุดมคติที่ไม่ สามารถเป็นจริงได้ในชีวิตจริง เพราะในชีวิตจริงนั้น ความรักมักไม่ได้เป็นเหมือนกับที่เราออกแบบไว้ หรือตั้งใจไว้

นอกจากใช้การอุปมาเปรียบเทียบจากคำกริยาแล้ว จากการศึกษายังพบว่า ประภาสใช้การอุปมาเปรียบเทียบ โดยใช้ลักษณะคุณสมบัติหรือลักษณะของสิ่งที่ผู้อ่านรู้จักและคุ้นเคยเปรียบเทียบให้เห็นภาพแนวคิดบางด้าน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดนั้นได้อย่างชัดเจนขึ้น เช่น ในเรื่องไม้บรรทัด เรื่องผู้รักษาไม้บรรทัด ประภาสใช้ลักษณะการใช้งานของไม้บรรทัดที่มีมาตรา อุปมาเปรียบเทียบกับกรอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและองค์กรต่างๆ ที่ต้องยอมรับกฎและกติกาของสังคมหรือองค์กรนั้นๆ และจากเรื่องจดหมายเก่าจากดาวดวงอื่น และเรื่องถ่ายรูปลสติกเกอร์ ประภาสใช้ปรากฏการณ์ของจักรวาลตามข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้อ่านรู้จักดีอยู่แล้ว ว่ามีลักษณะการโคจรที่หมุนรอบดาวดวงอื่นด้วยเสมอ และไม่มีดาวดวงไหนอยู่หนึ่งเพื่อให้ดาวดวงอื่นมาโคจรรอบตัวเองอย่างเดียว มาใช้อุปมาเปรียบเทียบกับกรดำเนินชีวิตว่าไม่ควรยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจคนอื่น แต่ควรให้ให้เกียรติ เข้าใจ และเอาใจเขามาใส่ใจเรา ดังที่ประภาสมักกล่าวว่า "จักรวาลไม่ยอมให้ใครเห็นแก่ตัวเลย"

นอกจากนี้ ประภาสยังใช้การอุปมาเปรียบเทียบเพื่อสื่อแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก ดังเช่น ในเรื่องโชคไม่ดี โดยเปรียบว่าหัวใจของคนเรามีฤดูกาล ที่มีวาระของการหมดสิ้นความทุกข์ และการรอคอยความหวังในฤดูใหม่ รวมทั้งการเตรียมพร้อมรับมือกับความทุกข์ที่อาจหมุนเวียนเข้ามาได้อีกเหมือนฤดูกาลที่หมุนเวียนกันไป หรือจากเรื่องแรงเฉื่อย ประภาสได้ใช้นิยามของคำว่า "แรงเฉื่อย" ทางวิชาฟิสิกส์ มาใช้อุปมาเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องการใช้ความเพียรพยายามและการมีกำลังใจเพื่อจะเริ่มต้นทำสิ่งต่างๆ และจากเรื่องจุดล้ายันมันออกไป ประภาสได้เปรียบเทียบภาพของการฝ่าฟันความท้อแท้และความจำกัดต่างๆ ว่า เป็นเสมือนการยันจุดล้ายออกไป หรือเป็นการระเบิดจุดล้ายออกไป จนไม่มีอุปสรรคใดมาหยุดยั้งเราให้ทำตามที่ตั้งหวังไว้ได้

การนำเสนอแนวคิดโดยวิธีอุปมาเปรียบเทียบนี้ ช่วยให้ผู้อ่านมีภาพเปรียบเทียบที่เด่นชัดเพื่อเข้าใจแนวคิดนามธรรมที่พบในคอลัมน์ได้มากยิ่งขึ้น เพราะภาพเปรียบเทียบอุปมาเหล่านี้มักจะสอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน และยังสามารถสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน อันเนื่องมาจากทักษะการใช้โวหาร การใช้ประโยคเชิงโวยากรณ์ และการใช้ภาษาภาพของประภาสที่นำมาใช้ร่วมกับกลวิธีดังกล่าว

2.3.4 การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ

จันทิมา ศรีทองอินทร์ (จันทิมา ศรีทองอินทร์. 2542 : 175) กล่าวว่า การอ้างอิงข้อมูล และความคิดเห็นจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น การแปลข้อมูลและผลการวิจัยจากวารสารของต่างประเทศ การยกทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป มีผลทำให้บทความหนักแน่นน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้อย่างถ่องแท้ และยังทำให้บทความนั้นน่าสนใจมากยิ่งขึ้นด้วย

ไม่เพียงเท่านั้นในระยะหลังคนไทยมักจะนิยมยกเอาสุภาษิต คำคมต่างๆ มาใช้อ้างอิงเพื่อให้การนำเสนอผลงานและเรื่องราวต่างๆ มีความคมชัด

จากการศึกษาพบว่าประภาส์ใช้การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ เช่น ทฤษฎี ผลงานวิจัย สุภาษิต และคำคม มาใช้สนับสนุนแนวคิดที่น่าเสนอ เพื่อให้แนวคิดนั้นมีน้ำหนัก และมีความน่าเชื่อถือ ดังที่ปรากฏในเรื่องทำได้ดี ยุคใคร ยุคมัน สมการในดวงใจ 1 สมการในดวงใจ 2 คนฉลาดทั้งเจ็ด นักโฆษณา ดัดสันดาน รูปทรงธรรมชาติ 2 และแผนที่ของพระเจ้า การยกผลงานเหล่านี้มาใช้อ้างอิงนั้นบางครั้งประภาส์ไม่ได้ระบุที่มาอย่างชัดเจน แต่ข้อมูลเหล่านั้น เช่น ทฤษฎี หรือสุภาษิตจีน เหล่านี้ก็เป็นที่ยุ้จักและยอมรับของคนทั่วไปอยู่แล้ว

ตัวอย่างที่ 1 คนฉลาดทั้งเจ็ด ประภาส์นำเสนอแนวคิดการเห็นคุณค่าตัวเองและผู้อื่น โดยการอ้างอิงทฤษฎีของการ์ตเนอร์ ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็มีความสามารถเฉพาะด้านที่ต่างไปจากผู้อื่น เป็นความสามารถที่ทุกคนมีอยู่แล้วแต่กำเริบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เฮวาร์ด การ์ตเนอร์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเสนอความคิดหนึ่งที่ถูกใจผมเหลือเกิน เขาบอกว่า ความฉลาดของมนุษย์นั้นมีอยู่เจ็ดอย่าง

คุณการ์ตเนอร์แกเชื่อว่ามนุษย์มีความฉลาดที่มีมาแต่กำเนิดไม่เท่ากัน บางคนมีความฉลาดอย่างหนึ่งมากกว่าอีกอย่างหนึ่ง บางคนอาจมีความฉลาดหลายอย่างอยู่ในตัว และถ้ายิ่งได้ฝึกฝนมากขึ้น ความฉลาดอันนั้นก็ยิ่งสูงขึ้นไปอีก

(ตัวหนังสือคุยกัน : 45)

ข้อความข้างต้นเป็นข้อมูลหรือทฤษฎีที่ประภาส์นำมาใช้สนับสนุนแนวคิดการมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้นักแน่นขึ้น ทฤษฎีดังกล่าวช่วยยืนยันความคิดเห็นของประภาส์ที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่า เราจึงควรยอมรับและนับถือตัวเอง และให้เกียรติผู้อื่นด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 2 จุดล้ำย่นมันกลับไป ประภาส์ใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาเพื่อให้ผู้อ่านได้รับกำลังใจ และพากเพียรพยายามโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค แม้ประภาส์ไม่ได้ระบุที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน แต่ทฤษฎีดังกล่าวเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปอยู่แล้ว และทำให้คนทั่วไปตระหนักว่า แท้จริงเราต่างยังไม่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฝรั่งที่เขาศึกษาเรื่องจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกเขาเคยวิเคราะห์ว่า จริงๆ แล้วมนุษย์โดยทั่วไปเกือบทั้งโลกยังใช้ความพยายาม ยังใช้ความสามารถของตัวเองเพียงแค่ 3 เปอร์เซ็นต์ของความสามารถที่ตัวเองมีอยู่เท่านั้น

ฟังดูน่าสนใจ ผมไม่ได้สนใจเรื่อง 3 เปอร์เซ็นต์หรือ 10 เปอร์เซ็นต์ แต่ผมสนใจและเห็นด้วยกับเรื่อง ที่คนเราใช้ความพยายามและความสามารถที่เราอยู่น้อยเกินไป เราสงสารตัวเองเร็วเกินไป

เคยไหมครับที่พอเรารู้สึกว่าไม่ไหวแล้ว ไม่ไหวแล้ว เหนื่อยแล้ว ฉันทำได้แค่นี้ ฉันทำดีที่สุดแค่นี้ พูดอย่างนั้นซ้ำๆ มันก็เลยพาเป็นจริงไป คือไม่ไหวจริงๆ เหนื่อยจริงๆ มันเหมือนกับเราสะกดจิตตัวเองว่าเราได้แค่นี้ละ

(คุยกับประภาส : 70)

ตัวอย่างที่ 3 ดัดสันดาน ประภาสนำผลงานวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการเอาชนะนิสัย ตัวเอง มานำเสนอเพื่อช่วยให้ผู้อ่านมีวิธีการและมีกำลังใจในการเอาชนะนิสัยเกียจคร้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องอุบายต่อสู้กับเจ้าตัวขี้เกียจนี้ มีผลงานการวิจัยของศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาชั้นหนึ่งน่าสนใจดี ผมไปอ่านเจอเข้า ขออนุญาตนำมาเล่าให้ฟัง

ดร.โรเบิร์ต เอปสไตน์ เขียน "วิธีเปลี่ยนนิสัยให้น่ารัก" ลงในนิตยสารไซโคโลจีทูเดย์ โดยสรุปย่อๆ ว่า คนเราอาจเปลี่ยนนิสัยที่ขี้เกียจหรือนิสัยตามใจตัวเองบางอย่างที่ไม่ดีให้หายไปได้ โดยสร้างเงื่อนไขมากระตุ้นตัวเอง

คุณโรเบิร์ตแนะนำให้สามวิธีใหญ่ๆ ครับ

วิธีแรก เปลี่ยนสภาพแวดล้อม.....

...คุณโรเบิร์ตเล่าให้ฟังถึงหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งไม่ค่อยมีสมาธิดูหนังสือ ในที่สุดเธอก็ประสบความสำเร็จอย่างน่าทึ่ง เมื่อเธอเปลี่ยนคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะที่มีแสงสว่างมากขึ้น และที่สำคัญเธอเลื่อนโต๊ะให้ออกห่างจากเตียงนอนมากขึ้น

...วิธีที่สอง กำกับพฤติกรรมตัวเอง

...วิธีที่สาม สร้างข้อผูกพัน..

(กบเหลาดินสอ : 52 - 54)

ตัวอย่างที่ 4 ผู้รักษาไม้บรรทัด มีผู้เขียนจดหมายระบายความรู้สึกกับประภาสว่าเพิ่งกลับมาถึงประเทศไทยและรู้สึกผิดหวังที่เห็นสังคมไทยไม่มีวินัย และมีเรื่องการขโมยเงินใต้โต๊ะกันจนใช้ประโยคว่า "เขาถึงว่าเมืองไทยนั้นอะไรดีหมดยกเว้นคนไทย" ประภาสได้ตอบจดหมายฉบับนี้ด้วยการให้แนวคิดเชิงบวก และใช้สุภาษิตจีนอ้างอิงเพื่อสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ส่วนจดหมายของคุณโป่งที่เหนื่อยหน่ายกับความไม่มีระเบียบในบ้านเรา แล้วขอให้ผมเขียนตอบเพื่อดึงรั้งคุณให้อยู่เมืองไทยต่อหลังจากอ่านจดหมายจบ ผมก็นึกอยู่ตั้งนานว่าจะเขียนอะไรดี แต่พอกลับมาอ่านจดหมายของคุณอีกรอบผมก็พบว่าผมไม่จำเป็นต้องเขียนอะไรเลย คุณรู้ตัวไหมครับว่าอันที่จริงคุณยังรักเมืองไทยอยู่มาก ไม่อย่างนั้นคุณคงไม่บ่นมา

เมื่อคืนไปรื้อหนังสือเก่า เปิดไปเห็นสุภาษิตจีนบทหนึ่งถูกใจเหลือเกิน เป็นประโยคสั้นๆ เองครับ "จุดตะเกียงดีกว่าสาปแช่งความมืด" แก่บวก

(มะเฟืองรอฟาน : 105)

ตัวอย่างที่ 5 งานแต่งงาน 2 ประภาสยกสุภาจิตจีนเพื่อสนับสนุนแนวคิดการมองวิถีการมากกว่าเป้าหมาย ในตอนเปิดเรื่องก่อนที่จะเล่าถึงเรื่องการเตรียมงานแต่งงานของประภาสเอง เพื่อจะบอกกับผู้อ่านว่า เขาทำให้เพื่อนๆ และญาติมิตรทุกคนมีส่วนร่วมในการเตรียมงานแต่งงานของเขา และท่ามกลางการเตรียมงานต่างๆ นั้น ทำให้เกิดความกลมเกลียวสมานฉันท์ และเป็นช่วงเวลาที่สร้างความสนุกสนานให้ผู้เตรียมงาน ดังที่ประภาสกล่าวไว้ในตอนเปิดและปิดเรื่อง ดังนี้ว่า

สุภาจิตจีนบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า “การเตรียมเทศกาล สนุกกว่าเทศกาล”

...ฟังผมเล่าเรื่องงานแต่งงานของผม..ดีกว่า...

...ผมอยากให้งานแต่งงานของผมมีเรื่องน่าจดจำในเบื้องหลังของความร่วมมือร่วมใจด้วย..

...แต่ที่สำคัญกว่าสิ่งอื่นใดก็คือ ผมทำให้การเตรียมเทศกาลของผม สนุกและเหนื่อยกันทั้งสองตระกูล

...แต่แล้วผมก็นึกถึงภาพกลุ่มน้องๆ ที่อาสามาช่วยกันเตรียมสถานที่ในตอนกลางวัน นั่งร้อยดอกกรักลงในเชือกที่ยาวไม่รู้กี่เมตรกันอย่างสนุกสนาน และก็นึกเลยไปถึงขวดน้ำปุงของผม นึกไปถึงเพื่อนที่มาช่วยกันพับบัตรเชิญ นึกไปถึงญาติฝ่ายหญิงที่มาช่วยผมนุ่งโจงกระเบน

“การเตรียมเทศกาลสนุกกว่าเทศกาล” ...มันเป็นความจริงทีเดียว

(มะเฟืองรอราน : 282 - 290)

ตัวอย่างที่ 6 นักโฆษณา ประภาสสื่อความหมายและแก่นแท้ของการเป็นนักโฆษณาที่แท้จริง โดยการยกคำคมของนักโฆษณามี้อาชีพและการสร้างนิยามการโฆษณา เพื่อนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของงานโฆษณาอย่างถ่องแท้ ดังนี้

ผมเองก็ถือว่าเป็นคนที่ทำงานเฉียดไปเฉียดมากับงานโฆษณาอยู่ตลอด ทั้งเคยเป็นคนจ้างให้เขาทำโฆษณาและเคยรับจ้างเขาทำโฆษณา ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับนักโฆษณามี้อาชีพอยู่บ่อยๆ มีคำพูดหนึ่งที่เพื่อนนักโฆษณาของผมเคยเอ่ยถึงเอ่ยไว้น่าสนใจทีเดียวครับ เขาอ้างมาจากพูดของนักโฆษณาที่ชื่อรอสเซอร์ รัส อีกที คุนรัส แกกล่าวคำคมไว้ดังนี้

“งบประมาณของการโฆษณาไม่ควรจะอยู่ในหมวดของค่าใช้จ่าย แต่มันควรจะอยู่ในหมวดของการลงทุน”

คำพูดนี้แสดงให้เห็นว่าธุรกิจสมัยใหม่นั้น ให้ความสำคัญกับการโฆษณาเพียงใด นักการขายที่เก่งๆ มักจะอบรมพนักงานขายของตัวเองว่า ลูกค้านั้นซื้อความเชื่อและความศรัทธาในสินค้ามากกว่าซื้อคุณภาพของสินค้า พูดง่ายๆ ก็คือ คนซื้อนั้นถ้าลองศรัทธาในยี่ห้อสินค้าเสียแล้ว คนขายก็แทบไม่ต้องทำอะไรมากเลย

...การโฆษณาคือการล่วงรู้ว่สิ่งที่มีมนุษย์เป็นอยู่คืออะไร และสิ่งที่มีมนุษย์อยากจะเป็นคืออะไร สิ่งที่มี
นักโฆษณาคควรทำ คือ ล้วงเข้าไปให้ถึงจิตใจของผู้คน...

(มะเฟื่องรอราน : 150 - 152)

แม้ว่าประภาสจะใช้ภาษาที่ยากและใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาของศาสตร์ต่างๆ ในการกล่าวถึงอิงทฤษฎีและข้อมูลทางวิชาการต่างๆ ที่ใช้อ้างอิง แต่ไม่ได้ทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจคำและภาษาต่างๆ เหล่านั้น เพราะโดยปกติทั่วไปแล้วนิตยสารและหนังสือพิมพ์จะใช้บทความเจาะไปสู่ผู้รับซึ่งเป็นเป้าหมายที่มีสมรรถนะในการอ่านสูงอยู่แล้ว ประภาสจึงสามารถใช้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหรือศัพท์วิชาการอย่างเจาะจงได้ในบางครั้ง เช่น ศัพท์เฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ได้

คุณค่าของแนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นั้น มาจากองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ ประภาสสามารถเลือกตัวอย่าง ทฤษฎี ผลงานวิจัย สุภาษิต และคำคม ที่มีคุณค่าและสื่อความหมายลึกซึ้งในตัวเองอยู่แล้ว มาประกอบพร้อมกับเรื่องราวที่ประภาสนำเสนอ

2.3.4 การสร้างเรื่องเชิงสมมุติ

การสร้างเรื่องเชิงสมมุติ เป็นการสื่อเรื่องหรือแนวคิดโดยใช้เรื่องเล่าที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นมา แทนการเล่าเรื่องหรือการอธิบายตรงๆ เพื่อให้ผู้อ่านใช้เทียบเคียงและเกิดความความเข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่าประภาสนำเสนอแนวคิดด้วยการเล่าเรื่องสมมุติ ดังนี้

2.3.4.1 สร้างเรื่องสั้นที่มีตัวละคร

วิธีการสร้างเรื่องสั้นเชิงสมมุติ คือ การสร้างเรื่องสั้นที่มีตัวละคร (Role Play) และใช้บทสนทนาของตัวละครเหล่านั้นดำเนินเรื่อง ตัวเอกของเรื่องที่ประภาสนำมาใช้ดำเนินเรื่องมักเป็นตัวละครที่ผู้อ่านคุ้นเคยมาก่อนแล้ว มีตัวละครเอก 2 ตัว ที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" ตัวละครตัวแรกคือ "สุธี" ประภาสนำมาจากตัวเองในนวนิยายเรื่องขอซื้อสุธี ที่เป็นผลงานการประพันธ์ของประภาสเอง และตัวละครตัวที่สอง คือ "แม่เภา" ประภาสนำมาจากละครเฉลิมพระเกียรติวันแม่ที่เคยได้รับความนิยมในหลายปีก่อน ตัวละครทั้ง 2 ตัวนี้ ปรากฏให้เห็นเรื่อง แม่เภาที่มีทั้งหมด 6 ตอน ประภาสใช้ตัวละครแม่เภา เพื่อสื่อแนวคิดการมีจุดยืนและการเชื่อมั่นในความดี โดยเฉพาะเรื่องความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความยุติธรรม

ส่วนตัวละคร “สุธี” ปรากฏเป็นในเรื่องผู้หญิงและผู้ชายที่นำเสนอหลายตอน ประภาสดำเนินเรื่องโดยใช้สุธีเป็นตัวเอก เพื่อแสดงให้เห็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างหนุ่มสาวที่เป็นคู่รักกัน

ตัวอย่าง ผู้หญิงกับผู้ชาย 1 เป็นเรื่องที่ประภาสเขียนขึ้นเพื่อตอบจดหมายฉบับหนึ่งที่เขียนมาขอคำปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดีกับสัมพันธ์ภาพของตนและคนรัก ที่รู้จักกันมาหลายปีแล้วแต่ไม่มีความก้าวหน้าในเรื่องการมีความเข้าใจกัน ในกรณีนี้ประภาสได้ยกบทบาทสมมุติ เป็นละครสั้นๆ ของสุธีขึ้นมาดำเนินเรื่อง เพื่อเป็นคำตอบแก่ผู้ถาม ดังนี้

...ผมสนใจความน้อยใจของคุณมากกว่า

มีเรื่องสั้นสนุกๆ มาให้อ่านกันเล่นๆ เรื่องหนึ่ง ลองอ่านดูสิครับ...

สุธีกับอำภาเจอกันที่ลานโบว์ลิ่ง อำภาเพิ่งเข้ามาโยนโบว์ลิ่งเป็นครั้งแรก เธอโยนลูกโบว์ลิ่งข้ามเลนไป 7 เล่น มาตกแทบเท้าของสุธี

สุธีหันกลับไปมาที่มองของลูกโบว์ลิ่ง “รักแรกพบ” เขานึกในใจ แล้วก็ขว้างลูกโบว์ลิ่งลูกนั้นข้ามกลับไปอีก 7 เล่น มาตกทับตีนอำภา เธอผีนึ้ม

แล้วทั้งสองก็คบหากัน

... “สุธี คุณรู้ตัวหรือเปล่าว่าเรานะคบกันมาจะครบปีหนึ่งแล้ว” อำภาถามขึ้นเบาๆ

... “อะไรนะ นี่จะหนึ่งปีแล้วหรือ” สุธีพูดขึ้นมา ตอนนี้นั่งกลางติดเข้าไปอีกนิ้วหนึ่ง

อำภาคิดต่อ “หรือเราคิดไกลไปถึงขั้นแต่งการแต่งงานเลย เราไม่ควรที่จะไปหวังกับอะไรหลายๆ อย่างกับผู้ชายที่คบกันมาแค่หนึ่งปี”

“หนึ่งปี” สุธีคิด “นั่นหมายความว่า เราเล่นโบว์ลิ่งมาสองปีแล้วสิ เพราะตอนที่เจออำภาเราเล่นมาหนึ่งปีแล้ว ลูกโบว์ลิ่งลูกนี้ก็ซื้อมาตั้ง 2 ปีแล้วด้วย แต่แปลกใจอยู่อย่าง ทำไมเรานี้ยังไม่หวิวพอดีนิ้วเสียที”

อำภาเองก็ยังคงจมอยู่ในความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ “เขาทำหน้าครุ่นคิดอย่างนี้ เขาคงจะไม่สนใจในความสัมพันธ์จริงๆ ด้วย”

...ความคิดคำนึงแต่เพียงฝ่ายเดียวยังคงทำงานต่อไป อำภาเริ่มรู้สึกโหวงๆ อยู่ข้างใน ...

...คืนนั้นอำภากลับบ้านร้องไห้... แล้วก็ยกหูโทรศัพท์คุยกับสมศรีเพื่อนสนิท สี่ชั่วโมงเต็มในการโทรศัพท์หมดไปกับการวิเคราะห์ทุกคำพูดของการพูดคุยของเธอกับสุธีวันนี้ แล้วอำภากับสมศรีก็คุยเรื่องนั้นกันไปอีกเป็นสัปดาห์ เรื่องอย่างนี้คุยกันเท่าไรก็ไม่รู้เบื่อ

...อ่านกันสนุกๆ อย่าคิดมากนะครับ ผู้ชายน่าจะมักจะเฮงชวยกับเรื่องละเอียดอ่อนของความรักอย่างนี้เสมอ ใครเป็นสุธี ใครเป็นอำภา ใครเป็นสมศรีในชีวิตจริงไปหาเอาเองแล้วกัน...

(คุยกับประภาส : 109 - 113)

จากบางตอนของเรื่องที่ได้คัดลอกมานี้ แสดงว่าประภาสสังเกตเห็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญของผู้อ่าน คือ ปัญหาความน้อยใจของผู้ถาม ประภาสจึงสร้างเรื่องของสุธีและอำภาขึ้นมาเพื่อ

คลี่คลายปัญหาดังกล่าว และเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดว่าปัญหาความน้อยใจของคู่รักมักเกิดจากองค์ประกอบใดบ้าง โดยใช้ตัวละครสุธี อำภา และเพื่อนของอำภา ดำเนินเรื่องเพื่อสื่อความคิดเห็นของประภาสว่า แท้จริงปัญหาความไม่เข้าใจกันของคู่รักมักมาจากช่องว่างของการสื่อสารและลักษณะนิสัยของชายและหญิงที่แตกต่างกัน ประภาสตั้งใจสร้างเรื่องเพื่อสื่อให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้ชายที่ยากต่อการรับรู้รายละเอียดของผู้หญิง และสร้างเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเห็นนิสัยช่างคิดมากและความละเอียดอ่อนของผู้หญิง ที่มักหยิบเอาสถานการณ์ไปคาดเดาเองจนเกิดความน้อยใจ และมักคาดหวังให้คนรักเข้าใจตนเหมือนที่ตนเข้าใจและเอาใจใส่คนรัก รวมทั้งสร้างเรื่องให้ผู้อ่านเห็นว่าปัญหาความเข้าใจผิดและสรุปเหตุการณ์เอาเองมักเกิดจากความช่างคุ้ยช่างปรึกษากันของผู้หญิงกับเพื่อนสนิทด้วย

2.3.4.2 เล่าเรื่องสั้นประกอบ

เรื่องสั้นประกอบเป็นเรื่องที่ประภาสขยายความจากเรื่องที่มีเค้าโครงเรื่องเดิมอยู่แล้ว โดยใช้เรื่องสั้นนี้ประกอบการอธิบายเรื่องนามธรรมที่เข้าใจยากและซับซ้อน ดังที่ปรากฏในเรื่อง 47 โธนิส ประภาสเล่าเรื่องโธนิส 47 คน เพื่อประกอบการอธิบายความเชื่อที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อการร้ายยอมพลีชีพตนเอง และเรื่องศิลปินวาดไก่ ประภาสเล่าเรื่องศิลปินวาดรูปคนหนึ่งเพื่อประกอบการอธิบายว่า มีสาเหตุหลายอย่างที่ทำให้เราทำงานต่างๆ อย่างขาดความคิดสร้างสรรค์และขาดความสุข เช่น ความกลัว แรงกดดัน การไม่รู้จักรักและเห็นคุณค่างานที่เราทำ เป็นต้น

ตัวอย่าง ศิลปินวาดไก่ ประภาสใช้การเล่าเรื่องสั้นประกอบในการตอบจดหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ให้เจ้าของจดหมายมีความเข้าใจว่าอุปสรรคของการคิดงานอย่างสร้างสรรค์และทำให้เรียนอย่างมีความสุขมาจากสาเหตุใด และทางออกของการแก้ปัญหาดังกล่าวควรเริ่มจากการมีทักษะเช่นไรต่องานและการเรียน ประภาสแสดงความคิดเห็นเหล่านี้ ผ่านการเล่าเรื่องศิลปินวาดไก่ โดยที่ประภาสเขียนตอบ ดังนี้

สาเหตุที่จะทำให้คนเราเรียนได้ไม่ดี ทำให้เรียนแล้วไม่มีความสุข มีอยู่มากมายกายกองอย่างที่ผมเรียกว่า “อื่นๆ อีกมากมาย” นั้นแหละ คุณมานิตาเล่ามาให้ฟังแค่นี้ คงตกกันไม่ออกหรอกครับ

ฟังนิทานแก้เซงสักเรื่องดีกว่า

ในประเทศจีนสมัยที่ก๊กสามก๊กเพิ่มรวมตัวกัน ยังมีศิลปินวาดพุทธรูปคนหนึ่ง ได้ชื่อว่ามีฝีมือในการวาดพุทธรูปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะรูปปั้นไม้และใบหวี

...ศิลปินนักวาดภาพต้นไม้มักพาเข้าเฝ้าฮ่องเต้และได้รับมอบหมายให้วาดรูปไม้ด้วยพุทธรูปคน ซึ่งก็ยอมเป็นที่รู้กันว่า ถ้าวาดรูปออกมาถูกใจฮ่องเต้ก็คงจะได้ปูนบำเหน็จมากมาย และในทางกลับกันถ้าทำงานออกมาไม่ต้องใจฮ่องเต้ พระองค์อาจจะกริ้วได้

...วันแล้ววันเล่า ...ก็ยังวาดภาพให้ได้ดังใจตัวเองมิได้ จึงรู้สึกท้อแท้และหวาดกลัวในพระราชอาญา คนเรานั้นเมื่อยังรู้สึกท้อแท้ก็ยังหวาดกลัว เมื่อยังหวาดกลัวก็ยังท้อแท้ แล้วเมื่อคนเรามีความรู้สึกอย่างนั้น

มันจะไปวาดภาพได้อย่างไร การวาดภาพนั้นเป็นงานศิลปะ การทำงานศิลปะท่ามกลางความหวาดกลัวนั้น จะหาศรัทธาที่ไหนเจอ

...หลวงจีนจึงว่า ที่ท่านวาดภาพโกโมไม่ได้เพราะท่านยังไม่เป็นโก

คำพูดเพียงคำเดียว ดังเทพดาฟ้าดินมาชี้ทางสว่าง คือนั้นศิลปินจึงปล่อยโกออกจากกรงทั้งหมด ...ให้เป็นอิสระจนหมดสิ้น

...เมื่อถึงกำหนดวันส่งภาพ ศิลปินก็ใช้พู่กันจุ่มสีวัดบนกระดาษเพียงไม่กี่เส้น เขาก็ได้ภาพโกสมปรารถนา และเมื่อส่องได้เห็นภาพนั้น คำที่พระองค์เป็นคนรักโกและรู้จักโกดีกว่าใครทั้งหมด พระองค์ถึงกับ น้ำพระเนตรไหล และตรัสถามศิลปินว่า ทำไมภาพโกภาพนั้นจึงงดงามมีชีวิตชีวายิ่งนัก ศิลปินจึงทูลตอบว่า

“ก็เพราะกระหม่อมรู้สึกตัวเองเป็นโกแล้วจึงวาดพะยะค่ะ”

อย่าถามผมเลยนะครับว่าเรื่องนี้เกี่ยวกับคุณมนิตาตรงไหน

(ตัวหนังสือคุยกัน : 55 - 61)

เรื่องสั้นข้างต้นเป็นนิทานที่ประภาสสร้างขึ้นเพื่อให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านตรงตามประโยคที่ว่า “การทำงานศิลปะท่ามกลางความหวาดกลัวนั้นจะหาศรัทธาที่ไหนเจอ” รวมทั้งข้อคิดที่ว่าความชำนาญที่มีอยู่บวกกับความมุมานะไม่ได้หมายความว่า จะเป็นคำตอบของความสำเร็จได้เสมอไป หากผู้ทำงานนั้น เพียงแต่ปากบั่นมองตรงแต่เป้าหมายจนขาดความเข้าใจ ขาดการสังเกตความละเอียดอ่อนและคุณค่า สิ่งที่กำลังทำอยู่ การมุ่งแต่จะไปให้ถึงเป้าหมายจนเกิดเป็นความกลัว และความวิตกกังวล จะมีผลให้เราต้องทำงานหรือเรียนด้วยความกดดัน แต่การทำโดยปราศจากความกลัวจะช่วยให้เราเริ่มสังเกตเห็น คำตอบหรือทางออกของปัญหาได้มากขึ้น และให้ข้อคิดประการสุดท้ายไว้ว่า การมุมานะเพียงเพื่อให้เป็นที่ถูกใจผู้อื่น หรือเพียงเพื่อให้ทันกำหนดเวลา โดยไม่ได้เห็นคุณค่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นั้น ผลงานที่ออกมา ก็จะเป็นเพียงผลงานแทนๆ ที่ขาดชีวิตชีวาและไม่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ และตัวเราเองก็จะทำงานนั้นอย่างมีความสุข

2.3.6 การนำเสนอข้อเขียนของผู้อ่าน

บางครั้งประภาสแสดงความคิดเห็นของเขาด้วยการนำข้อเขียนของผู้อ่านมาอธิบาย และขยายเรื่องราวที่ประภาสต้องการสื่อ การนำเสนอข้อเขียนของผู้อ่านในกรณีนี้แตกต่างจากการ นำเสนอจดหมายต่างๆ ทั่วไป ในกรณีนี้ประภาสใช้เนื้อความในจดหมายของผู้อ่านเพื่ออธิบายแนวคิด หรือทัศนะของตัวเอง ว่าเขาคิดและมีทัศนะตรงตามข้อเขียนดังกล่าวที่สามารถสื่อทัศนะของ ประภาสได้ดีกว่าวิธีการบอกเล่าตรงๆ ด้วยข้อเขียนของเขาเอง

จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ “คุยกับประภาส” นำข้อเขียนของผู้อ่านมานำเสนอทั้งหมด 15 ครั้ง ในรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลัก ในจำนวน 15 ครั้งนี้ มีคอลัมน์ที่

ประภาสนำข้อเขียนของผู้อ่านมาใช้เพื่อเป็นตัวแทนสื่อแนวคิดและทัศนะของเขา แทนการเขียนโดยตรงของประภาสเองเพียง 2 คอลัมน์ คือเรื่องคำตอบในสายลม และเรื่องความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ เพื่อสนับสนุนแนวคิดการให้ความสำคัญของการศึกษา และการไม่ด่วนตัดสินผู้อื่นแต่ควรพิจารณาความเป็นจริงของรอบคอบและอย่างสมดุล ส่วนข้อเขียนที่เหลือนั้นเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็น หรือการเล่าเรื่องจากผู้อ่านที่ประภาสเห็นว่าเป็นประโยชน์เท่านั้น ไม่ได้ใช้นำเสนอแทนข้อเขียนแสดงความคิดเห็นของตน

ตัวอย่างที่ 1 ความสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่ ประภาสนำจดหมายของผู้อ่านที่อยู่ในช่วงของวัยรุ่น 3 ฉบับ มาตีพิมพ์เป็นคำตอบของคอลัมน์ครั้งนี้ เพื่อแสดงทัศนะว่าแท้จริงประภาสไม่ได้สิ้นหวังในเด็กยุคใหม่ และไม่ได้ตัดสินว่าเด็กในยุคนี้ไร้สาระหรือไม่มีคุณภาพ ในทางตรงกันข้ามจดหมายของผู้อ่านดังกล่าวเป็นคำตอบที่บ่งชี้ว่า ยังมีกลุ่มวัยรุ่นที่คิดดี ทำสิ่งดี และดำเนินชีวิตอย่างมีสาระแก่นสารในสังคมปัจจุบัน

ประภาสเป็นผู้เปิดและปิดเรื่อง โดยมีเนื้อความของจดหมายอีก 3 ฉบับ เป็นเนื้อเรื่องหลักของคอลัมน์ ดังนี้

จดหมายของคุณ (ชื่อผู้ถาม) ผมขอไม่ตอบเองนะครับ แต่จะให้จดหมายอีกสามฉบับจากเด็กรุ่นใหม่ที่เขาเขียนเข้ามาคุยเป็นผู้ตอบแทน ลองอ่านดูสิครับ....

คุณประภาส

เสาร์ที่ผ่านมาได้ไปชมคอนเสิร์ต 9 ปี สืบ นาคะเสถียร ...เลยนึกถึงข้างโมเตลเมื่อสัปดาห์ก่อนนั้น ที่มีการรับบริจาคเงินเพื่อทำการผ่าตัดเจ้าโมเตลจากมูลนิธิคนรักช้าง เลยอยากช่วยให้เค้าได้ตั้งคเยอะๆ ด้วยการช่วยกระจายข่าวสารให้เพื่อนๆ กระแสการตอบรับส่วนใหญ่เห็นด้วย ...

...เห็นกลุ่มคนที่ร่วมทำอะไรเพื่อสิ่งมีชีวิตอีกหลายชีวิตที่กำลังสูญพันธุ์อย่างนกเงือกตามเจตนารมณ์อนุรักษ์ผืนป่าของคุณสืบแล้วก็ปลื้มใจ

Pornsuk

พี่ประภาสครับ

ผมรู้สึกอัดอั้นใจเลยเวลาได้ยินได้ฟังคนเราเรียกร้องอะไรต่อมิอะไรอยู่เรื่อยๆ ตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ เช่น ถนนเข้าบ้านพังเป็นหลุมลึก 20 ซม. กว้าง 2 เมตร เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่มาทำแล้วยังไม่มา

...เราทำให้คนคิดว่าตัวเองเป็นกลไกเล็กของเครื่องจักรหรือเปล่า เมื่อเครื่องจักรเสีย กลไกก็พังตัวเองไม่ได้ ถ้าเราพังตัวเองในเรื่องพื้นฐานได้แล้ว แม้ระบบเสียเราก็ยังอยู่ได้

มีเจริญ

สวัสดีครับพี่ประภาส

รถมอเตอร์ไซด์ของครูศิลปะตีผมหายไปอย่างไร้ร่องรอย พวกเราสงสารครูมาก แกดุจ้องๆ ไปเลย แกเคยบอกกับเพื่อนผมว่าเก็บหอมรอมริบตั้งหลายปีว่าจะได้คันนี้มา พวกผมเลยคิดจะเรียไรเงินจาก

นักเรียนชั้น ม.5 ทั้ง 6 ห้อง เพื่อช่วยซื้อมอเตอร์ไซค์ใหม่ให้ครู แต่มีบางคนค้านว่าครูแกอาจจะไม่รับ พวกเราเลยเปลี่ยนวิธีไปเป็นช่วยเพิ่มรายได้ให้ครูแทน (ครูเขาทำของแต่งบ้านพวกนาฬิกา ที่ใส่ของจากหินสีๆ และเปลือกหอยส่งร้านค้าอยู่แล้ว) พวกเราก็เลยช่วยกันสั่งของจากครูโดยตรงไม่ได้คิดอะไรอย่างอื่นเลย อยากให้ครูมีมอเตอร์ไซค์ใหม่เท่านั้น

ตอนนี้พวกเราได้ข่าวว่า รอง ผอ.ไม่อยากให้ครูรับจ้างทำของจากนักเรียน พวกเรารู้สึกผิดมากที่ทำให้ครูโดนตำหนิ ที่คิดอย่างไรกับเรื่องนี้

แวนวอย

หลังจากที่ประธานนำจดหมายทั้ง 3 ฉบับของผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่น มาลงเป็นคำตอบแล้ว ประภาสได้ปิดเรื่องเพื่อยืนยันถึงทัศนคติของตัวเองที่มีต่อเด็กรุ่นใหม่ ดังนี้

คุณ (ชื่อผู้ถาม) เห็นอย่างเดียวกับผมหรือเปล่า ผมไม่เคยสิ้นหวังในเด็กรุ่นใหม่เลยครับ

(ตัวหนังสือคู่กัน : 115 – 119)

ตัวอย่างที่ 2 คำตอบในสายลม สนับสนุนแนวคิดการให้ความสำคัญของการศึกษา ประภาสใช้จดหมายดังกล่าวเพื่อนำเสนอแนวคิดของประภาสที่มีความห่วงใยและให้ความสำคัญต่อระบบการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย โดยเฉพาะวิธีการคัดเลือกนักเรียนด้วยการจับสลาก ดังนี้

มีจดหมายและอีเมลเขียนเข้ามาคุยเกี่ยวกับภาพข่าวนักเรียนจับสลากเข้าเรียน ม.1 ของกระทรวงศึกษาธิการมากที่สุด หลายฉบับเขียนดีมาก มีแง่มองและแง่คิดที่แปลกๆ ออกไป ... ผมเลือกนำมาลงไว้ 2 ฉบับ แต่ไม่ตอบนะครับ เพราะคำตอบมันอยู่ในสายลมอยู่แล้ว

สวัสดีครับคุณประภาส

....ลูกสาวของผมก็เป็นนักเรียนอีกคนหนึ่งที่ต้องไปจับสลากในวันนั้น

โรงเรียนที่ลูกสาวของผมไปจับสลากนั้น เขาให้ครูหรือผู้ปกครองขึ้นไปจับสลากแทนเด็กๆ ครับ ผมได้เห็นสีหน้าของเด็กๆ ผมทนไม่ได้ครับ

ก่อนเข้ารายงานตัว... ผู้ปกครองบางท่านก็จะพาลูกไปกราบไหว้พุทธรูป..

ผมเห็นคุณแม่คนหนึ่งกล่าวนำให้ลูกชายกล่าวคำบนบาน ผมยังจำสีหน้าของเด็กชายคนนั้นได้ครับ

ที่ทำให้ผมรู้สึกแย่มากก็คือ ครูผู้ประกาศชื่อเบอร์และชื่อเด็กที่ถูกจับขึ้นมานั้น แกจะพูดอ่านออกเสียงให้ฟังตื่นเต้นสำหรับสลากรันแรก และสลากรุ่นที่เหลือ 10 อันสุดท้ายครับ มันช่วยตอกย้ำสิ่งที่คุณพูดว่าชีวิตของพวกเขา “ขึ้นอยู่กับดวง” เท่านั้น

เราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษาของชาติมานานจนอายุของผมล่วงเข้าวัยกลางคนแล้ว นี่เป็นหนึ่งใน
การปฏิรูปการศึกษาของชาติหรือ

ประสาธ พาศิริ

สวัสดิ์ศรีประภาส

... ผมว่าสำคัญที่ผู้ปกครอง ที่ครู ที่คนที่มาแสดงตัวเป็นตัวอย่างนะครับ สร้างความเข้มแข็งในการ
ผจญภัยกับอุปสรรคในชีวิตให้กับบุตรหลานเยาวชนของชาติครับ

บอกกับเขาว่า การพลาดหวังแค่นี้ไม่ได้ทำลายความสำเร็จของเขาเลย เขายังมีโอกาสประสบความสำเร็จเหมือนกับคนอื่น ต้องพยายามต่อไปอย่าย่อท้อ และบอกกับคนที่สำเร็จว่าอย่าประมาท
ความสำเร็จขณะนี้ไม่ได้เป็นสิ่งยั่งยืนเลย ถ้าคุณประมาท ขาดความพยายามต่อไปไม่ช้าความผิดหวังจาก
การไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องต่อๆ มาก็จะเกิดขึ้นได้

DENTTONG

(คุยกับประภาส : 181 – 187)

2.3.7 การใช้บทร้อยกรอง

บางครั้งประภาสนำเสนอแนวคิดของเขาโดยใช้การเขียนบทร้อยกรองแทนการนำ
เสนอด้วยการเขียนแบบความเรียงทั่วไป จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอด้วย
บทร้อยกรองทั้งหมด 5 ครั้ง มีทั้งบทร้อยกรองในรูปของกลอนแปด นิราศ และโคลง ได้แก่ เรื่อง
นิราศอินเดีย และเรื่องวันๆ ของแม่ ที่นำเสนอเนื่องในวาระพิเศษที่ได้ไปเที่ยวประเทศอินเดีย และใน
วาระวันแม่แห่งชาติ ตามลำดับ ส่วนเรื่องผี พุ่มพฤษ์ตัดกิ่งพลันแตกต่อ และชมไม้ชมเมือง เป็นการ
เขียนตอบผู้อ่านเพื่อแสดงแนวคิดต่อเรื่องที่ผู้อ่านถามมา

ตัวอย่างที่ 1 นิราศอินเดีย ประภาสได้ถ่ายทอดสิ่งที่ได้พบเห็นและได้เรียนรู้จากการ
เดินทางไปเที่ยวอินเดียในรูปแบบของนิราศ ในนิราศนี้ ประภาสสะท้อนแนวคิดการให้ความสำคัญของ
การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างทาง ซึ่งยังนำมาเขียนเป็นบทความในคอลัมน์ เรื่องของเก่ากับของใหม่
นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดการเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ในตอนท้ายของนิราศอีกด้วย

นิราศร้างห่างรักตัวอักษร

ไปชมพรวีปด้วยรีบจร

สักหนึ่งตอนไม่มีเตรียมมาตอบเลย

....

ก่อนเดินทางเที่ยวถามไถ่ใครที่รู้

เขาเตือนอยู่หลายอย่างก็ฟังเขา

บอกกลิ่นแขกแปลกอยู่ไม่รู้เบา

อาจถึงเมาแค่เริ่มต้นบนเรือบิน

วันขึ้นเครื่องได้นั่งอยู่ข้างแขก

ท้าวแขนแทรกสนิทกันพลันถวิล

ถึงสิ่งหนึ่งตำหนิไว้ให้ได้ยิน

ขจรกลิ่นกำยานผสานมา

ถ้าถามว่าเหม็นไหมตอบไม่เหม็น
ก็เพียงแต่ไม่คุ้นหูไม่รู้ตา
มองมุกกลับรับคุณแขกเขาดูบ้าง
ทั้งน้ำปลากะปิไทยสบายแท้

เออหรือเป็นคำกุกคำกล่าวหา
ชาติอื่นมาดมไทยคงไม่แพ้
กำจรรจากพีไทยใช้ต่อแหล
หอมหรือเหม็นก็เป็นแต่แค่สัญญา

...
แต่เกิดเป็นคนไทยคนใจอ่อน
เห็นเด็กเล็กขอทานสงสารจริง
อยากทำทานก็กลัวลุ่มตุ่มทั้ง
เห็นทีไรใจไม่คุดมุษยธรรม
คือค่อยค่อยมองไปให้ทั่ว
เผลอสักหน่อยแอบลอยทานในทันใด
แล้วจึงเจอความจริงในสิ่งนี้
ปล่อยออกมามากไปไม่ได้การ

เห็นคนแก่แง่อนอนนิ่ง
เหมือนถูกทิ้งให้สู่ต่อชะตากรรม
คนคนหนึ่งอยากช่วยอาจช่วยช้า
จึงแอบทำสิ่งหนึ่งซึ่งชื่นใจ
ทั้งรินน้ำร้านลานทั้งหลาย
วางเงินไว้แล้วเดินหนีทุกวี่วัน
อันชีวิตรื้อเรื่องซ่อนซึ่งสงสาร
ไอ้ทำทานอุทาหรณ์ช่างสอนใจ

....
ไม่ขอเล่าเที่ยวที่ไหนให้ฟังดอก
นิราศร้างทางรักอักษรไป

มีคนบ่นมีคนบอกอยู่ไหวไหว
จึงเขียนไขแก้คิดถึงเอ๋ย

ประกาศ ชลศรานนท์

ปุศตะปาตีย์ อินเดีย

กันยายน 2543

(กบเหลาดินสอ : 160 - 169)

ตัวอย่างที่ 2 พุ่มพฤษต์ตัดกิ่งพลันแตกต่อ ประกาศนำเสนอจดหมายของผู้อ่าน 2 ฉบับ ที่เขียนมาให้ความรู้เพิ่มเติมแก่คอลัมน์ ฉบับแรกให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องทิศที่คนมักหันศีรษะไปนอน โดยได้แหล่งความรู้มาจากประสบการณ์ของคนภาคใต้ และจากหนังสือศิลปวัฒนธรรม ส่วนจดหมายอีกฉบับเขียนมาแล้วเรื่องความอัศจรรย์ของลำดับเลขอนุกรมที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ในกลีบดอกไม้ ในตาของสับปะรด และวงก้นหอยของดอกทานตะวัน เพิ่มเติมจากเรื่องความอัศจรรย์ของเลข 9 ที่ประกาศเคยนำเสนอในคอลัมน์หลายครั้งที่ผ่านมา เมื่อประกาศลงเนื้อความในจดหมาย 2 ฉบับนี้แล้ว ประกาศได้แสดงแนวคิดสนับสนุนการเรียนรู้ และการเผยแพร่ความรู้ต่อผู้อื่นต่อไป ผ่านโคลงตอนท้ายคอลัมน์ ดังนี้

ความรู้ของกอดไว้	เพียงตัว
ล่ำศิษย์ยังคิดกลัว	นอนให้
วิชาดับกับตัว	กาลหนึ่ง
ตายซากตากดอไม้	ผูกแห่ง พังไป
รู้ดีมีบอกแจ้ง	แย่งกัน พังไป
ทอดักความรู้ทัน	ท่วมทัน
พุ่มพฤกษ์ตัดกิ่งพลัน	แตกต่อ
เถียงถกเฉกยกดัน	ผลิก้าน ชูใบ

(กบเหลาดินสอ : 101)

การถ่ายทอดแนวคิดเป็นบทร้อยกรองทำให้เรื่องที่น่าสนใจสื่อถึงความสุนทรีย์แตกต่างไปจากความเรียงและบทความทั่วไปของประภาส แต่ร้อยกรองเหล่านี้ยังไม่อาจสื่อกลุ่มแนวคิดของประภาสได้อย่างชัดเจนเท่ากับข้อเขียนที่เป็นความเรียงทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่าประภาสนำเสนอแนวคิดผ่านความเรียงได้ชัดเจนการใช้นิทกวี อันเนื่องมาจากบทกวีมีความจำกัดที่จะใช้เป็นช่องทางแสดงแนวคิดเมื่อเทียบกับทักษะการถ่ายทอดด้วยความเรียงของประภาส

2.3.8 การใช้ภาพเป็นสื่อนำความคิด

จันทิมา ศรีทองอินทร์ (จันทิมา ศรีทองอินทร์. 2542 : 182) กล่าวว่า การเสนอเรื่องราวต่างๆ โดยใช้รูปภาพและรูปวาดประกอบเป็นกลวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความสนใจเรื่องที่กำลังเสนออยู่ในบทความมากขึ้น ภาพที่ปรากฏในคอลัมน์ มีตั้งแต่ภาพถ่ายที่สัมพันธ์กับเนื้อหาหรือแก่นของเรื่อง (Theme) เช่น ภาพของหลอดยาสีฟันของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องหลอดยาสีฟัน ที่สื่อความหมายการประหยัดคือการใช้อย่างคุ้มค่า ภาพของผู้หญิงอินเดียใส่ชุดสำหรับใส่หมวกก่อสร้าง (Safety Cap) กำลังเทินหม้อน้ำไว้บนศีรษะที่ใส่หมวกก่อสร้าง ในเรื่องของใหม่กับของเก่า เพื่อสื่อความหมายว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมสามารถดำเนินต่อไปควบคู่กับความเจริญทางเทคโนโลยี เป็นต้น บางภาพเป็นภาพลายเส้น (Line art) ที่ประภาสเขียนขึ้นเป็นการ์ตูน เพื่อให้ผู้อ่านตีความแนวคิดที่ประภาสนำเสนอผ่านรูปการ์ตูนเหล่านั้น บางครั้งนำเสนอเป็นชุดเรียงลำดับเรื่องราว และบางครั้งใช้เพื่อนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์บางเมือง ซึ่งประภาสเลี้ยงที่จะนำเสนอเป็นข้อเขียนโดยตรง

จากการศึกษาพบว่า ประภาสมักใช้ภาพเพื่อสื่อแนวคิดต่างๆ อย่างสอดคล้องกับเรื่องราวที่ปรากฏในคอลัมน์ บางครั้งประภาสใช้ภาพถ่ายเป็นส่วนประกอบเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมและสื่อความหมายลึกซึ้ง โดยเฉพาะเมื่อต้องการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกำลังใจ และให้แบบ

อย่างของความเพียรพยายาม เช่น เรื่องจุลล้ายันมันออกไป หลอดยาสีฟัน และเรื่องกำลังใจป่วย เป็นต้น ประภาสนำเสนอภาพประกอบการเล่าเรื่องหลายครั้ง โดยเฉพาะเมื่อต้องอ้างเรื่องราวที่เกี่ยวกับภาพนั้น เช่น เรื่องรูปทรงธรรมชาติ เรื่องซานตาครอส เรื่องรูปถ่ายสตีกเกอร์ และเรื่องขงใหม่กับของเก่า เป็นต้น

บางครั้งประภาสใช้ภาพวาดที่วาดขึ้นเองนำเสนอเป็นรูปแบบพิเศษและเป็นภาพวาดที่มีขนาดเต็มคอลัมน์ เพื่อให้ผู้อ่านได้ตีความหมายภาพเหล่านั้นด้วยตัวเอง เช่น เรื่องการ์ตูน และเรื่องวิธีดูรูป ภาพวาดการ์ตูนของประภาสได้รับความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการมีผู้อ่านจำนวนมากส่งจดหมายมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพวาดดังกล่าวดังที่ปรากฏในเรื่อง การ์ตูนออกดอก และการ์ตูนออกผล เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่1 หลอดยาสีฟัน ประภาสใช้ภาพหลอดยาสีฟันของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อสื่อแนวคิดเรื่องการให้ความสำคัญต่อการประหยัด ร่วมกับการยกพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่มีต่อเรื่องหลอดยาสีพระทนต์ของพระองค์ ประภาสได้เขียนบรรยายไว้เกี่ยวกับภาพหลอดยาสีฟันนี้ในตอนหนึ่งของเรื่องหลอดยาสีฟัน ว่า

เห็นทีแรกไกลๆ ก็ไม่รู้สีอะไรมากมายหรอกครับ ... ระหว่างที่ยืนรอลูกๆ ลงมาจากห้องเรียน จึงได้อ่านข้อความที่ประกอบภาพนี้อย่างละเอียด

ภาพหลอดยาสีฟันที่เห็นนี้ต้องเรียกว่าเป็นหลอดยาสีพระทนต์ประวัติศาสตร์ เพราะนี่คือหลอดยาสีพระทนต์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เห็นแล้วรู้สึกเหมือนผมใหม่ครับ ความขำเียนจากที่ไหนก็ไม่รู้ อาบมากลางกระหม่อมผมเลย ...

แล้วผมก็พบว่า แก่นแท้ของการประหยัดมันอยู่ตรงนี้นี่เอง

ไม่ใช่ไม่ยอมใช้เลย แต่ต้องรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ใช่แบบเหลือทิ้งเหลือขว้าง และทำให้ผมคิดไปถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบนโลกใบนี้...

(กบเหลาดินสอ : 206 - 210)

ภาพ 1 ภาพประกอบเรื่องหลอดยาสีฟัน

ที่มา : ประภาส ชลศรานนท์. (2544). ตัวหนังสือคุยกัน : หลอดยาสีฟัน หน้า 205.

ตัวอย่างที่ 2 จุดล้ำนมันออกไป ประภาสใช้ภาพประกอบเพื่อสื่อแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก และเป็นภาพที่ปล้ำในการสร้างกำลังใจให้กับผู้อ่านที่รู้สึกท้อแท้ในชีวิต เป็นภาพของนักกรีฑาเฟลปิกเกมส์ โดยที่ประภาสได้กล่าวถึงภาพนี้ไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องจุดล้ำนมันออกไป ดังนี้

ผมไปเจอภาพนี้ในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ฉบับวันที่ 7 มกราคมนี้เช้า ตอนที่เห็นครั้งแรกนั้น ผม อึ้งไปเกือบนาทีเลยทีเดียว รู้สึกเหมือนมีลมแรงๆ หรือพายุลูกย่อมๆ ชัดเข้ามาเต็มหน้า ผมตัดภาพนี้เก็บไว้ ตั้งใจว่าถ้าวันไหนความอ่อนแอมาเยี่ยมเยือน ผมจะเอาภาพนี้ให้มันดู

เป็นภาพที่ไม่ต้องการคำบรรยายอะไรอีกเลย

มันอธิบายตัวมันเองอยู่เรียบร้อยทั้งเรื่องราวและอารมณ์ จะว่าไปแล้วการแข่งขันกีฬาเฟลปิกเกมส์ ครั้งนี้ ... ยังสนใจอะไรต่อมิอะไรให้เราอีกมากมาย

ดูเอาเถิด ไม่มีขาแม้แต่ข้างเดียว เรื่องเดินนั้นไม่ต้องพูดถึงกันเลยครึบ มันธรรมดาไป เขาจะวิ่งให้ดูเลยทีเดียวนะ เห็นอย่างนี้แล้วทำให้ึกไม่ออกว่าจะมีสิ่งใดอีกหรือที่มนุษย์เราทำไม่ได้ ถ้าหัวใจเขาอยากทำ

เอามาฝากกันครับภาพนี้ โดยเฉพาะเหมาะเจาะกับคุณณันต์พอดี ถ้าความคิดเรื่องเราทำไม่ได้ เราทำไม่ได้โผล่มาเมื่อไร จะได้เอาภาพนี้ขึ้นมาดู

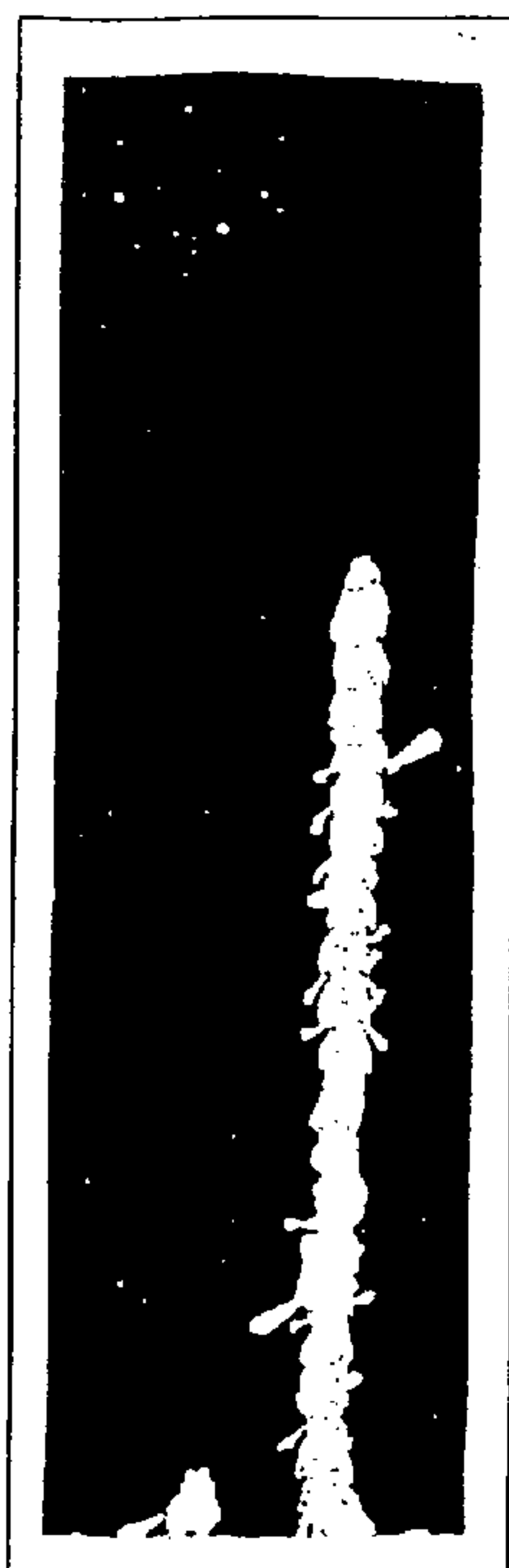
(คุยกับประภาส : 69)

ภาพ 2 ภาพประกอบเรื่องจุดล้ายันมันออกไป

ที่มา : ประภาส ชลศรานนท์. (2543). คู่กับประภาส : จุดล้ายันมันออกไป หน้า 14.

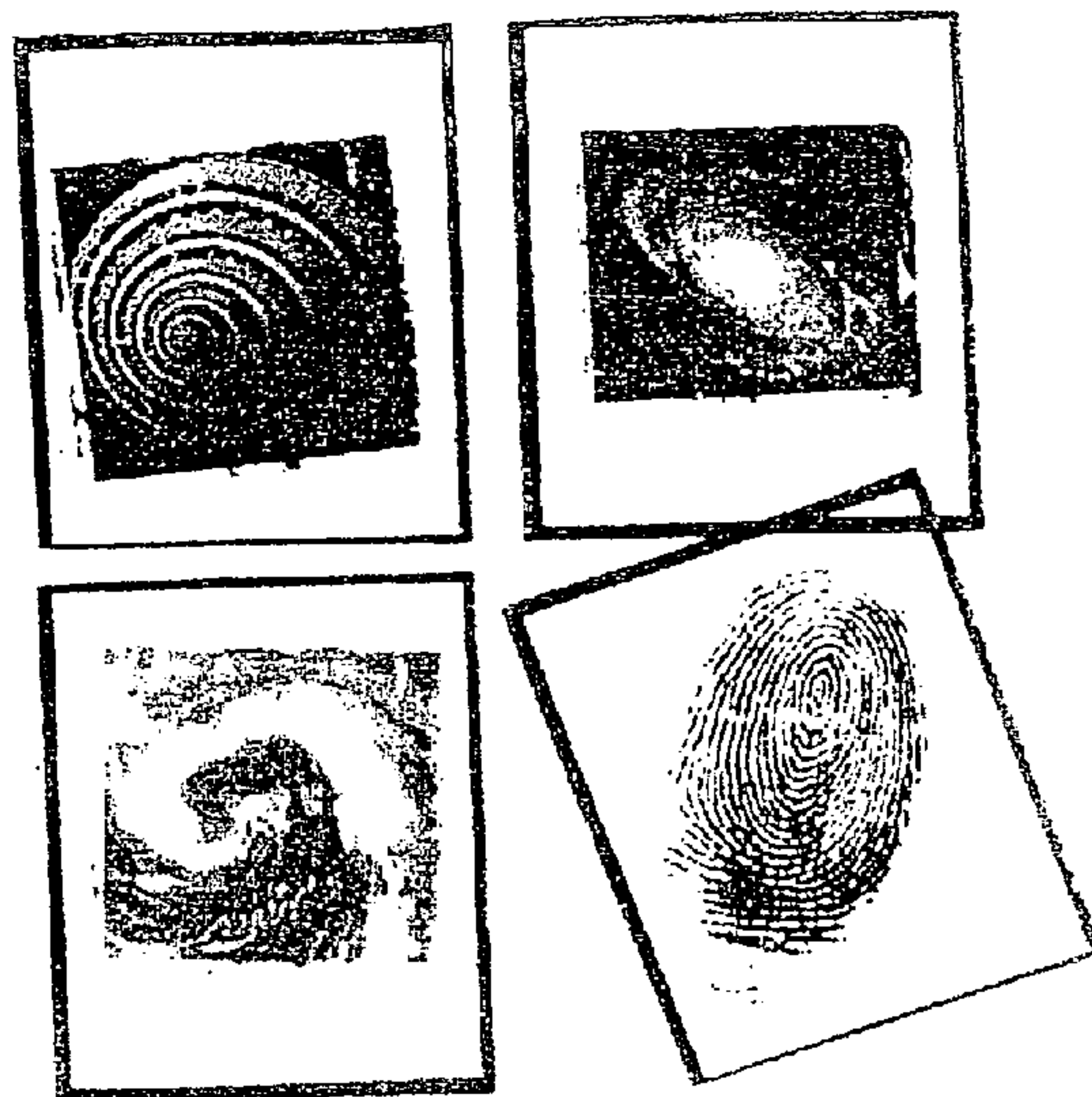
ตัวอย่างที่ 3 วิธีดูดาว ประภาสใช้ภาพการ์ตูนลายเส้นเพื่อสื่อแนวคิดบางเรื่องผ่านการ์ตูนที่เขาเป็นผู้วาดขึ้นเองโดยให้อ่านเป็นผู้ตีความเอง และมักจะให้ส่งความคิดเห็นที่ได้จากการตีความหมายของภาพมายังคอลัมน์อย่างหลากหลาย ในเรื่องประภาสได้เขียนประโยคสั้นๆ บรรยายภาพไว้ว่า สองวิธีที่ทำให้มองเห็นดวงดาวได้ชัดเท่ากัน และในสัปดาห์ต่อมาหลังจากที่ประภาสได้นำเสนอภาพดังกล่าวไป ได้มีผู้อ่านจำนวนมากส่งความคิดเห็นมายังคอลัมน์ บางความคิดเห็นอาจจะตีความได้ตรงกับกับแนวคิดที่ประภาสต้องการจะสื่อ เช่น แนวคิดที่ประภาสมุ่งต่อการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล หรือต่อเหตุการณ์การเมืองที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามประภาสไม่ได้เฉลยคำตอบตรงๆ ว่าเขาต้องการสื่อถึงเรื่องอะไร กลวิธีในการนำเสนอแนวคิดด้วยการใช้ภาพการ์ตูนนี้ จึงเป็นทางออกหนึ่งของประภาสที่จะเลี่ยงกล่าววิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมืองผ่านตัวหนังสือของเขาโดยตรง

ภาพ 3 ภาพประกอบเรื่อง วิธีดูดาว

ที่มา : ประภาส ชลศรานนท์. (2545). มะเฟืองรอฟาน : วิธีดูดาว หน้า 156.

ตัวอย่างที่ 4 สอบเข้าม.1 ประภาสนำเสนอภาพภาพเหตุการณ์การคัดเลือกเข้าเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนต่าง ๆ พร้อมกับข้อเขียนสั้น ๆ ว่า "จากนี้ไปเยาวชนไทยก็จะถูกปลูกฝังอย่างลงรากลึกแล้วว่า ชีวิตของพวกเขา "ขึ้นอยู่กับดวง" เท่านั้น ความสามารถและความดีไม่ได้เป็นไม้บรรทัดอีกต่อไปแล้ว" เป็นการสะท้อนแนวคิดของประภาสที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการของระบบในโรงเรียน

ภาพ 5 ภาพประกอบเรื่อง รูปทรงธรรมชาติ 2

ที่มา : ประภาส ชลศรานนท์. (2543). คู่กับประภาส : รูปทรงธรรมชาติ 2 หน้า 102.

เกี่ยวเนื่องจากภาพดังกล่าว ประภาสได้นำเสนอแนวคิดว่าจักรวาล ธรรมชาติ คณิตศาสตร์ ชีวิต และศาสนามีส่วนเชื่อมโยงกัน ดังที่เขาได้กล่าวไว้โดยอาศัยภาพตัวอย่างประกอบ ดังนี้

...ผมว่านี่แหละครับ รูปทรงธรรมชาติอย่างแท้จริง รูปแรกเป็นรูปก้นหอย ถัดมาก็เป็นรูปพายุหมุน ที่ถ่ายจากด้านบน รูปที่สามเป็นดาราจักร (Galaxy) และรูปที่สี่เป็นรูปลายนิ้วมือของมนุษย์เรา

ที่ผมว่าจักรวาลไม่ได้คิดเป็นคณิตศาสตร์ ไม่ได้คิดเป็น $1 + 1 = 2$ ก็ตรงภาพที่เห็นที่แหละครับ

สังเกตดูดีๆ สิครับ ภาพทั้งสี่ภาพนี้มีรูปทรงที่เหมือนกันมากคือ เริ่มจากจุดกำเนิดตรงกลางแล้วก็ ขยายออกมาเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด ถ้าเปลือกหอยมันมีขนาดใหญ่กว่านี้ ลายก้นหอยก็คงขยายออกมามากกว่า นี้ รูปทรงอย่างนี้ยังมีอีกมากมายในธรรมชาติ อย่างเช่น ขั้วของผลของผลไม้ น้ำวนในอ่างล้างจาน ยอดอ่อนในใบเฟิร์น ฯลฯ ผมอยากจะเรียกมันเป็นรูปทรงของจักรวาลเลยทีเดียว

...ถ้ายังไม่ชัดว่าความจริงของจักรวาลเป็นก้นหอยอย่างไร ลองดูอีกที นี่ถึงตอนกำเนิดจักรวาลก็ แล้วกัน ก่อนมีจักรวาลมันก็คือศูนย์ใช่ไหมครับ อยู่ๆ จากศูนย์นี่ ก้นหอยก็ค่อยๆ คลายออก คลายออกมา เป็นเอกภพ มีกาแล็กซีต่างๆ มีทางช้างเผือก มีสุริยะ มีโลก แล้วก็มีคุณ มีผม

..พระพุทธเจ้าก็ทรงสั่งสอนชาวพุทธให้แสวงหาหนทางแห่งนิพพาน ซึ่งผมก็เคยคิดเอาเองอีกว่า พระองค์น่าจะหมายถึงตรงกลางของรูปทรงนี้..

(คู่กับประภาส : 103 – 105)

แม้แนวคิดดังกล่าวจะไม่ใช่วิธีการที่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริง แต่ประภาสก็แสดงแนวคิดเชื่อมโยงอย่างสร้างสรรค์ ดังที่ประภาสมักกล่าวว่า เป็นสิ่งที่เขาคิดขึ้นเองจากจินตนาการของเขาซึ่งยังไม่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริง ดังที่ปรากฏในเรื่องเอกภพมิสิ้นสุด พระเจ้ากำหนด เป็นต้น ประภาสใช้ภาพสื่อความคิดเพื่ออธิบายแนวคิดการมองแบบเชื่อมโยงมากที่สุด เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและเข้าใจยากจำเป็นต้องอาศัยภาพประกอบเพื่ออธิบาย

ภาพถ่ายที่มีสีสันประกอบเรื่อง และภาพวาดการ์ตูนที่ประภาสนำมาใช้สื่อความคิดนั้นสร้างความน่าสนใจและสร้างอารมณ์ร่วมให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมได้ดี เพราะภาพที่ประภาสนำมาใช้มักเป็นภาพที่หายาก สามารถสื่อความหมายทางคุณค่าได้ดี ช่วยทำให้คอลัมน์มีชีวิตชีวา น่าสนใจ และสามารถอธิบายความจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวได้ดีกว่าตัวหนังสือ ก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตามไปกับภาพนั้น ดังคำที่ว่า ภาพภาพเดียวมีความหมายมากกว่าร้อยคำพันคำ

กลวิธีการเสนอแนวคิดด้วยวิธีต่างๆ นี้ เป็นวิธีการเสนอที่ประภาสมักใช้อย่างผสมผสานเพื่อนำเสนอแนวคิดในแต่ละเรื่องให้ผู้อ่านเห็นภาพชัด มีผลต่อการโน้มน้าวความคิดให้เกิดความรู้สึกร่วมซึ่งเป็นลักษณะเด่นของคอลัมน์ อันเนื่องมาจากการใช้กลวิธีอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดและเรื่องราวที่ประภาสนำเสนอ

ผลการศึกษากลวิธีการนำเสนอเรื่องที่ปรากฏในคอลัมน์ มี 3 วิธีหลัก คือ การใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ และการใช้กลวิธีอื่นๆ อีกหลายวิธีในการนำเสนอแนวคิด

การใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนาทำให้เรื่องและแนวคิดที่ประภาสนำเสนอมีความชัดเจน เข้าใจง่าย เนื่องจากการใช้โวหารทั้ง 3 ชนิดนี้ เป็นวิธีถ่ายทอดหลักๆ ที่ประภาสใช้ในการสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจรายละเอียด เกิดจินตภาพ และเกิดความรู้สึกร่วม ส่วนวิธีการใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความนั้นช่วยทำให้เรื่องที่ประภาสนำเสนอมีเอกภาพ ผู้อ่านไม่สับสน การใช้วิธีการเรียงลำดับความ การคลี่คลายปมปัญหา และการชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน มีผลต่อผู้อ่านให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือแนวคิดที่ประภาสนำเสนอ และอาจมีผลต่อความคิด และพฤติกรรมได้

นอกจากนี้ การนำเสนอแนวคิดด้วยการการยกอุปมาเปรียบเทียบ และการยกตัวอย่างยังเป็นจุดเด่นของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ที่ทำให้งานประภาสมีลักษณะของการใช้ภาษาภาพ และการอธิบายแนวคิดเชิงนามธรรมให้เป็นที่เข้าใจแก่ผู้อ่าน ส่วนการนำเสนอด้วยการใช้ความคุ้นเคย การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือนั้นมีส่วนสนับสนุนให้แนวคิดและเรื่องที่ประภาสนำเสนอมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ มีความทันสมัย และเข้าถึงจิตใจผู้อ่าน ส่วนวิธีการสร้างเรื่องสั้นๆ ที่มีตัวละครและการใช้ภาพนั้น ทำให้ประภาสสามารถสื่อแนวคิดลึกซึ้งได้มากกว่าการถ่ายทอดแบบธรรมดา การใช้บทกวีและการนำเสนอ

ข้อเขียนของผู้อ่าน แม้จะพบปรากฏน้อยมากในคอลัมน์ แต่มีส่วนสร้างสีสันให้คอลัมน์แปลกใหม่ และได้รับความสนใจจากผู้อ่าน

ประภาสใช้กลวิธีการเสนอแนวคิด 2 วิธี คือ การใช้การอธิบาย การบรรยายร่วมกับการพรรณนา และการใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อหา มากที่สุด ส่วนกลวิธีอื่นๆ นั้นประภาสใช้เพื่อสนับสนุนให้แนวคิดและเรื่องราวของเขาน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน และทำให้เรื่องราวที่น่าเชื่อถือมีผลให้ผู้อ่านคล้อยตามมากยิ่งขึ้น กลวิธีการใช้อุปมาเปรียบเทียบและการยกตัวอย่าง ถูกใช้มากที่สุดเพื่อสนับสนุนกลวิธีหลัก 2 วิธีแรก ส่วนกลวิธีอื่นๆ เป็นวิธีที่ประภาสมักใช้รองลงมา กลวิธีที่ประภาสใช้น้อยมากที่สุดคือ กลวิธีใช้บทกวี อันเนื่องมาจากบทกวีไม่ได้ถูกใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์รูปแบบของคอลัมน์ "คุยกับประภาส" รวมทั้งวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีเสนอแนวคิดของประภาส ชลศรานนท์ จากงานเขียนในคอลัมน์ของประภาส ชลศรานนท์ จำนวน 154 ครั้ง ที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนฉบับอาทิตย์สุขสรรค์ ในช่วงเวลา ปี พ.ศ.2541 – 2544 โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารและนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. รูปแบบคอลัมน์ "คุยกับประภาส" สามารถแบ่งออกได้เป็นรูปแบบทั่วไป และรูปแบบเฉพาะของคอลัมน์

1.1 รูปแบบทั่วไปของคอลัมน์ สามารถแบ่งออกได้ 3 รูปแบบ คือ

1.1.1 รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป

1.1.2 รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่านในคอลัมน์

1.1.3 รูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักในคอลัมน์

1.2 รูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ พบรูปแบบเฉพาะ 5 ด้าน ดังนี้

1.2.1 การเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วม

1.2.2 การเป็นคอลัมน์ที่สอดแทรกอารมณ์ขันในเนื้อหา

1.2.3 การเป็นคอลัมน์ที่ยกเรื่องประกอบอย่างหลากหลาย

1.2.4 การเป็นคอลัมน์ที่แสดงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน

1.2.5 การใช้ศิลปะการย่อหน้า

2. กลวิธีการเสนอแนวคิดในคอลัมน์ "คุยกับประภาส"

2.1 แนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ พบว่ามีแนวคิดสะท้อนผ่านคอลัมน์ "คุยกับประภาส"

9 กลุ่มแนวคิดด้วยกัน คือ แนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก แนวคิดการมองอย่างสร้างสรรค์ แนวคิดการมองแบบแยกส่วน แนวคิดการมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย แนวคิดพิจารณาอย่างสมดุล

แนวคิดมองเห็นคุณค่าของมนุษย์ แนวคิดเชื่อมั่นในความดี แนวคิดให้ความสำคัญของการศึกษา และแนวคิดการมองอย่างเชื่อมโยง

2.2 กลวิธีการนำเสนอแนวคิด พบว่าประภาสได้ใช้กลวิธีต่างๆ ดังนี้ กลวิธีใช้การอธิบาย การบรรยาย ร่วมกับการพรรณนา ใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อความ ซึ่งได้แก่ การเรียงลำดับ การคลี่คลายปมปัญหา การชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน และการใช้กลวิธีอื่นๆ ในการนำเสนอแนวคิด อันได้แก่ การใช้ความคู่ขนาน การยกตัวอย่าง การอุปมาเปรียบเทียบ การอ้างอิงผลงานที่น่าเชื่อถือ การสร้างเล่าเรื่องสั้นเชิงสมมุติ การนำเสนอข้อเขียนของผู้อ่าน การใช้บทร้อยกรอง และการใช้ภาพเป็นสื่อนำความคิด

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

คอลัมน์ “คุยกับประภาส” นำเสนอในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับอาทิตย์สุขสรรค์ เป็นคอลัมน์หนึ่งที่มีความนิยมอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ผลการศึกษารูปแบบของคอลัมน์ พบว่า

รูปแบบทั่วไปของคอลัมน์ “คุยกับประภาส” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบเหมือนบทความทั่วไป รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่าน และรูปแบบแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นหลัก รูปแบบและเนื้อหา มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันดังนี้ คือ ประเภทของเนื้อหาจะมีความหลากหลายมากที่สุดในรูปแบบแสดงการโต้ตอบระหว่างประภาสกับผู้อ่าน เพราะเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีผู้อ่านจำนวนมากเป็นผู้เปิดประเด็นถาม ส่วนประเภทของเนื้อหาในรูปแบบบทความทั่วไป และรูปแบบที่แสดงความคิดเห็นของผู้อ่านเป็นเนื้อหาหลักนั้น เป็นเนื้อหาที่ให้ความรู้และเป็นเรื่องราวที่สร้างสรรค์สังคม ประภาสใช้รูปแบบการโต้ตอบระหว่างประภาสและผู้อ่านมากที่สุดในคอลัมน์ เพื่อเสนอทัศนะหรือความคิดเห็นต่างๆ ในการตอบคำถามแก่ผู้อ่าน ส่วนรูปแบบเหมือนบทความทั่วไปเป็นรูปแบบที่ประภาสใช้นำเสนอรองลงมาเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่ประภาสมีความสนใจ ส่วนรูปแบบสุดท้ายที่ประภาสนำเสนอเนื้อความจดหมายของผู้อ่านเป็นหลักเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมการแสดงความคิดสร้างสรรค์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้อ่าน ทั้งยังเป็นช่องทางหนึ่งที่ประภาสจะแสดงความคิดเห็นโดยอ้อมต่อเรื่องราวทางการเมือง และยังแสดงให้เห็นถึงการตอบสนองของผู้อ่านและความสัมพันธ์ในฐานะผู้อ่านประจำมีต่อคอลัมน์ “คุยกับประภาส” ผ่านจดหมายที่ประภาสนำเสนอ

รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายดังกล่าวรวมทั้งรูปแบบพิเศษอื่นๆ เช่น การนำเสนอด้วยภาพวาด และภาพถ่ายที่สื่อแนวคิดต่างๆ ทำให้คอลัมน์ “คุยกับประภาส” มีความแปลกใหม่และแตกต่างจากบทความทั่วไป นอกจากนี้ การมีรูปแบบถาม-ตอบจดหมาย ทำให้คอลัมน์สามารถนำเสนอเรื่อง-

ราวต่างๆ อย่างหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และความสนใจของผู้อ่านที่ส่งจดหมายเข้ามายังคอลัมน์ และนับเป็นผลงานการเขียนเรื่องหนึ่งที่รวบรวมทัศนะ ความคิดเห็นต่างๆ และประสบการณ์มากมายของคนหลากหลายอาชีพ หลายช่วงวัย ที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ในช่วงเวลาที่คอลัมน์นำเสนอ

รูปแบบเฉพาะของคอลัมน์ เป็นส่วนที่สร้างให้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีเอกลักษณ์และความโดดเด่นแตกต่างจากบทความและคอลัมน์ทั่วไป ซึ่งได้แก่ รูปแบบการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสอดแทรกอารมณ์ขัน การยกเรื่องต่างๆ อย่างหลากหลาย การแสดงถึงความเป็นกันเองกับผู้อื่น และการใช้ศิลปะการย่อหน้า รูปแบบพิเศษเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้เนื้อเรื่องในคอลัมน์มีสีสัน สร้างความเพลิดเพลิน ให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านคอลัมน์เป็นประจำต่อไป

ส่วนผลการศึกษาแนวคิดและกลวิธีนำเสนอแนวคิดที่ปรากฏในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" พบว่า

แม้รูปแบบที่หลากหลาย จะเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้คอลัมน์น่าสนใจ แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีความโดดเด่นด้านการนำเสนอสิ่งที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อผู้อ่าน คือการนำเสนอแนวคิดสร้างสรรค์เชิงบวก และการให้คำแนะนำในเชิงการให้กำลังใจ ผ่านเรื่องราวและการตอบคำถามในคอลัมน์ ซึ่งถือว่าคอลัมน์ "คุยกับประภาส" นำเสนอทัศนะหรือแนวคิดเป็นหลัก ส่วนความรู้ต่างๆ ที่แม้จะเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ มีความทันสมัย ก็นับเป็นประโยชน์รองลงมาที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านงานของประภาส

ลักษณะงานเขียนในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" มีลักษณะเด่นด้านการนำเสนอแนวคิด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการมองสถานการณ์เชิงบวก การมองอย่างสร้างสรรค์ การมองแบบแยกส่วน การมองวิธีการมากกว่าเป้าหมาย การพิจารณาอย่างสมดุล รวมทั้งการมองว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่า และการเชื่อมั่นในความคิดดี ประภาสนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ด้วยกลวิธีต่างๆ นี้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัด มีผลต่อการโน้มน้าวความคิดให้เกิดความรู้สึกร่วม อันเนื่องมาจากการใช้กลวิธีอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดและเรื่องราวที่ประภาสนำเสนอ

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการนำเสนอเรื่องบางครั้งประภาสใช้การซ้ำปัญหา (Repetition) เพื่อกล่าวถึงเรื่องทัศนะ หรือมุมมองบางเรื่องซ้ำๆ กัน ทำให้เรื่องนั้นๆ ถูกย่ำเข้าไปในความนึกคิดของผู้อ่าน หรือโดยการเขียนเรื่องนี้ติดกัน ซึ่งจะเท่ากับเป็นการย้ำความเห็นของประภาสให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งจัดเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่ใช้ในการโน้มน้าวใจผู้อ่าน การนำเสนอแนวคิดบางเรื่องซ้ำๆ กัน เช่น

นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการสร้างกำลังใจ การชนะความท้อแท้ใจ ซ้ำๆ ติดกันเป็นระยะๆ ไปตลอดช่วงแรกของการเขียนคอลัมน์ อันได้แก่เรื่องจุดล้ายันมันกลับไป นำเสนอวันที่ 17 มกราคม 2542

เรื่องคำถามของจิตแพทย์ วันที่ 31 มกราคม 2542 เรื่องกำลังใจป่วย นำเสนอวันที่ 23 พฤษภาคม 2542 เรื่องล้มเหลวหรือล้มเลิก วันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 เรื่องเอาให้ข้าหักเลย วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2543 เรื่องดัดสันดาน วันที่ 23 เมษายน 2543 เรื่องเบื้อ วันที่ 6 สิงหาคม 2543 และแรงเฉื่อย วันที่ 7 ตุลาคม 2544 เป็นต้น

นำเสนอเรื่องความสมดุลในการมีฝันแต่ต้องดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เป็นระยะๆ เช่น เรื่องอย่าละเลยความฝัน 29 เมษายน 2544 เรื่องจดหมายจากคนล่าฝัน 6 พฤษภาคม 2544 และเรื่องมองตรงไปข้างหน้า ในต้นปี พ.ศ.2547 เป็นต้น

นอกจากเรื่องที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีประเด็นที่ประภาสมักย้ำให้เห็นในคอลัมน์ของเขา เช่น การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลไม่ละเลยสิ่งรอบข้างและบุคคลรอบข้างในขณะที่กำลังดำเนินไปสู่เป้าหมาย การให้ความสำคัญของสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างทางมากกว่าความสำเร็จของเป้าหมาย และการไม่ดูหมิ่นหรือด่วนตัดสินผู้อื่น เป็นต้น ข้อสังเกตดังกล่าวสื่อให้เห็นบทบาทของประภาสในด้านการโน้มน้าวใจ และการให้คำปรึกษาแก่ผู้อ่านที่ติดตามอ่านคอลัมน์เป็นประจำ อันจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติจนถึงการนำแนวคิดที่ได้ไปปฏิบัติ เพราะการโน้มน้าวใจดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ข้อสังเกตที่พบอีกประการหนึ่ง คือ ประภาสมีทักษะในการถ่ายทอดเรื่องราว และแนวคิดต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากความสามารถในการใช้โวหารต่างๆ การใช้หลักการสัมพันธ์เนื้อหา ความ และการใช้กลวิธีอื่นๆ อีกหลายวิธี เช่น การใช้ภาพสื่อความคิด การอ้างอิงทฤษฎีและผลงานวิจัยต่างๆ ที่น่าเชื่อถือ คอลัมน์ "คุยกับประภาส" จึงสามารถสื่อสารแนวคิดเชิงนามธรรมได้ดี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างถ่องแท้และเห็นภาพพจน์ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ประภาสยังมักใช้ประโยคเชิงศิลปะ เช่น ความคู่ขนาน และการใช้อุปมาเปรียบเทียบร่วมกับการยกตัวอย่างที่หลากหลาย เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นคล้อยตามในสิ่งที่เขานำเสนอ การเชื่อมโยงอย่างมีเหตุมีผลเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้เรื่องที่ประภาสนำเสนอน่าเชื่อถือ งานเขียนของประภาสจึงเข้าถึงจิตใจผู้อ่าน เพราะทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ และเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราวที่เขานำเสนอ จึงกล่าวได้ว่า ประภาสสามารถนำเสนองานเขียนของเขาได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ที่เขาต้องการสื่อต่อผู้อ่าน

การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยรูปแบบ แนวคิด และด้วยกลวิธีดังกล่าวทั้งหมดนั้น จึงมีผลทำให้คอลัมน์ "คุยกับประภาส" ได้รับความนิยมในช่วงเวลาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์รูปแบบของคอลัมน์ การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีนำเสนอแนวคิดของประภาส ในคอลัมน์ "คุยกับประภาส" เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เข้าใจเอกลักษณ์และวิธีการของประภาสในการนำเสนอแนวคิดสู่ผู้อ่าน ซึ่งยังไม่สามารถแสดงความสามารถทางการถ่ายทอดด้านการใช้ภาษา การใช้ภาพพจน์ หรือการใช้ประโยคเชิงศิลปะและเชิงไวยากรณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ ของประภาสในการสื่อสารเรื่องราวและแนวคิดสู่ผู้อ่าน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งถัดไป ดังนี้

1. เทคนิคและความสามารถของประภาสในการใช้ภาษา และภาษาภาพ
2. การใช้ประโยคเชิงไวยากรณ์ และการใช้ประโยคเชิงศิลปะที่ปรากฏในคอลัมน์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *หนังสือเรียนภาษาไทยชุดวรรณลักษณะวิจารณ์*
ท.605 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา
- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2537). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *ความคิดเชิงเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ : ชัคเชลมีเดีย.
- , (2545). *ความคิดเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ชัคเชลมีเดีย.
- , (2545). *ลายแทงนักคิด*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ชัคเชลมีเดีย.
- ขวัญเนตร ครุฑานุช. (2534). *การวิเคราะห์นวนิยายของ สีฟ้า*. ปริญญาโท กศ.ม.
(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณาจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. . (2530). *ภาษาเพื่อการสื่อสาร*
วิชานิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : สำนัก
พิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2537). *การใช้ภาษาไทย 2*.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จันทิมา ศรีทองอินทร์. (2542). *การศึกษาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า*
เจ้าอยู่หัวประเภทบทความในหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- เจือ สตะเวทิน. (2509). *คำบรรยายภาษาไทยชั้นสูงของชุมชนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์ คุรุสภา.
- ฉลวย สุรสิทธิ์. (2514). *ศิลปะการเขียน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ชุติมา สัจจานันท์. (2543). *การพัฒนาเกณฑ์การประเมินค่าวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2523). *นวนิยายกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2538). *สารคดีและการเขียนสารคดี*. กรุงเทพฯ : มิติใหม่.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2540). *การเขียนสารคดี*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

- ธรรมศักดิ์ ฟุ้งตนเพียร. (2541, 8 พฤศจิกายน). บอกกล่าว. *มติชน*. หน้า 8.
- (2541, 15 พฤศจิกายน). บอกกล่าว. *มติชน*. หน้า 8.
- (2544, 15 เมษายน). บอกกล่าว. *มติชน*. หน้า 7.
- (2547, 22 กุมภาพันธ์). บอกกล่าว. *มติชน*. หน้า 15.
- นวลศรี จงถาวร. (2524). *วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปรินซ์นิพนธ์ กศม. (ภาษาไทย).
- กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นงนุช ศิริโรจน์. (2543). *การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บังอร ฤทธาภรณ์. (2542). *เอกสารประกอบการสอน ทย.311 การเขียน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประทีป วาทิกทินกร. (2514). *การใช้ภาษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประภาส ชลศรานนท์. (2542, 17 ตุลาคม). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 14.
- (2542, 21 พฤศจิกายน). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 14.
- (2543, 6 กุมภาพันธ์). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 14.
- (2543, 4 มิถุนายน). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 14.
- (2543). *คู่กับประภาส*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศส พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- (2544). *ตัวหนังสือคู่กัน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศส พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- (2544). *กบเหลาดินสอ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- (2545). *มะเฟืองรอฟาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- (2547, 11 เมษายน). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 17.
- (2547, 22 สิงหาคม). คู่กับประภาส. *มติชน*. หน้า 17.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2523). *แนวทางการศึกษาวรรณคดี : ภาษาภาว การวิจารณ์วรรณคดี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค.
- พระยาอนุมานราชธน. (2533). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา.

- ภิญโญ กองทอง. (2528). *ลักษณะ “ก้าวหน้า” ของเรื่องสั้นในช่วงพ.ศ.2510 – 2516*.
 ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนตรี กรรพุมาลัย. (2521). *จะเป็นนักประพันธ์พึงสำนึกในอำนาจวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ :
 นวกทรรศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2529). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : ภาพพจน์ ไวยากรณ์ และ
 กลการประพันธ์*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2523). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.
- วชิรณที วงศ์ศิริอำนวย. (2532). *การวิเคราะห์บทความของ สุกิจ นิมมานเหมินท์*.
 ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ ชัยภาณุเกียรติ. (2541). *การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์รัฐวิสาหกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี
 การเคหะแห่งชาติ พ.ศ.2541 กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์. ศศ.บ. (ประชาสัมพันธ์).*
 กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร. ถ่ายเอกสาร.
- สัจจาภรณ์ สิงหะผลิน. (2517). *คำสอนวิชาภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2523). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : ชัยสิทธิ์การพิมพ์.
- (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : เอส.อาร์. พรินติ้ง.
- สุรพงษ์ ยิ้มละไม. (2546). *วรรณกรรมศึกษา*. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อรทัย วิมลโนธ และคนอื่นๆ. (2539). *ภาษาไทย 2*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Irmischer, William F. (1970). *The Holt Guide of English*. New York : Macmillan.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางสาวบุบผา ละเอียด
วันเดือนปีเกิด	29 เมษายน 2512
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15 ถนนปทุม-สามโคก ต.บางปรอก อ.เมือง จ.ปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2529	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนนทบุรี
พ.ศ.2532	ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์และสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ.2547	กศ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ